ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

חק לישראל
תרומה

בלשון הקודש
ואידיש

759

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר

חק לישראל

פרשת תרומה

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ״ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסת בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים

ב) תרגום על התורה

ג) פי׳ רש״י בשלמות ועם פי׳ רש״י ישן.

ד) פי׳ שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי׳ הרשב״ם ז״ל נכד רש״י ז״ל.

ו) פי׳ בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי׳ דעת זקנים מבעלי התוספות ז״ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש״ס.

ט) מנין המצות למהר״ם תאגיז ז״ל נדפסו בפנים החומש ע״ס הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז״ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע״ט לפני כל סדרה.

טו) תפי׳ ע״ט על התורה הוא כטעם העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרות.

טז) ליקוטים יקרים ע״ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה׳. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר״א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע״ט (יערער זאל וויסען וואס עס איז געווען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי״ג מצות (אויך ע״ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטען.

כ) חמש מגלות עם פירש״י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי׳ העברי העתקנו גם פי׳ ע״ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבען).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב. בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח״מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח״מ

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע״ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלות וכו׳.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש״י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש״י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי״ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש״י והעתקה ע״ט ועם איזה דבורי תוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע״ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע״ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי״ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא״ש ז״ל.

מא) הארחות חיים הנ״ל נעתק גם ללשון ע״ט.

מב) אגרת הרמב״ן ז״ל לבנו ז״ל נעתק גם הוא לע״ט.

מיט אַלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ״ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפּראַך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלאָרען דרוק.

הוצאת אמונה —388-8812

חק לישראל

ספר

שמות

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים.

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ס הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.

טו) הפי' ע"ט על התורה הוא כמעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרת.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געשעהן פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטען.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבין).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הת"ר

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקוטים היקרים

א) אלשיך הקדוש ב) אברבנאל ג) הפקדים ד) השל"ה הקדוש ה) אור החיים הקדוש ו) זוהר הקדוש ז) כלי יקר ח) באר מים חיים ט) דביר הזהב י) ילקוט ראובני יא) ילקוט שמעוני יב) פי צדיק יג) אבן עזרא יד) קדושת לוי טו) אפיקי יהודה טז) דברי שאול יז) רמב"ן יח) מדרש רבה יט) מדרש תנחומא כ) מכילתא יונתן כא) בעל הטורים כב) תרגום ירושלמי כג) גלי רזיא כד) תרגום יונתן כה) פיקודים כו) שערי אורה כז) ריקאנטי כח) מדרש הנעלם כט) אבן משה ל) ערכי נחל לא) קה"ק לב) צב"ר לג) אבן חמדה לד) אגרת אליהו לה) בינה לעתים לו) יערות דבש לז) ברכי הכנסת מהר"ש לח) תפארת לבי מהר"ש לט) לפירת הספירה על ש"ס מ) פרשת דרכים מא) זרע ברך מב) ברכת שמואל מג) זקן אהרן מד) בנין מסיב מה) פני אריה יוסף מו) כמה דמייתי מז) עולת החדש מח) באר יעקב מט) נחמד ונעים נ) תולדות חיים ועוד ועוד אשר אי אפשר לפורטם כי רבים הם רק כולם אהובים כולם ברורים מאדירי התורה קדושים אשר בארץ המה ואור תורתם זורח ע"פ תבל ארצה אשר זכרם לא ימיש מפי זרעם כי הרוחות המה בעט ברזל ועופרת לעולם נקבלו פה לספר ולסדר התורה והספרית דברי סגולים ובמנעלם שער כלם קדש קדשים אמוצה פסד נתנו אשר קבל משה מסיני עד סוף הדורות.

בְּרָכוֹת הַפְטָרָה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

דער עיקר יודישקייט איז מען זאל מורא האבין פאר הקב"ה, און מען מיינט ניט די מורא זאל זיין טאמער וועט אים הקב"ה שטראפין אז ער וועט ניט טאהן דיא מצוה, אדער ער וועט גישטראפט ווערין אז ער וועט טאהן אעבירה, אפילו דאס איז אויך גוט מען זאל אזוי מורא האבין, דערנוייל וועט ער ניט זינדיגען און וועט טאהן מצות, אבער נאך ניט דיא מורא מיינט מען, ווארום דאס הייסט ניט ער האט מורא פאר הקב"ה, נאר ער האט מורא פאר זיך, די מצות וואס ער טוהט איז וויא אהאנדיל. אזוי וויא ער קויפט סחורה ער זאל פארדינען מיינט ער ניט דעם עיקר דעם האנדיל און די סחורה, ער מיינט נאר דאס פארדינסט, קויפט ער אזעלכע סחורה וואס דער פארדינסט איז גרויס, און דיא סחורה וואס מען פארדינט ווייניג וויל ער ניט האנדלען, אזוי טוהט ער מצות ווייל ער ווייס הקב"ה וועט געבין שכר, און דריבער דיא מצוה וואס ער מיינט דער שכר איז גרויס היט ער זיא צו טאהן, און די עבירה וואס ער ווייס דער שטראף איז גרויס היט ער זיך ער זאל זיא ניט טאהן, און דריבער די מצות וואס נאך זיין מיינונג וועט מען געבין ווייניג שכר, היט ער זיי ניט אזו שטארק, און די עבירות וואס ער רעכונט דער שטראף פון זייא וועט זיין קליין, היט ער זיך ניט פון זייא, ניט אזוי פארלאנגט הקב"ה פון דעם יוד, הקב"ה וויל דער יוד זאל אים דינען ווייל ער איז דער מלך פון די גאנצע וועלט און ער האט דיא גאנצע וועלט בשאפין, ווי **דוד המלך** האט גיזאגט ווען איך הייב אויף מיין קאפ אין דער הייך און זעה די הימלען מיט די זונן און דיא לבנה און שטערין וואס הקב"ה האט בשאפין, זעה איך אז דער מענטש איז גאר נישט גירעכונט געגין זייא, און אז דער מענטש וואלט נאך גיקענט זעהן וואס אויף דיא הימלען איז בשאפין גיווארין, מלאכים שרפים אופנים חיות הקודש, און אלע ציטערין צו דער־מאנען דעם נאמען פון הקב"ה. וואלט ער גיזעהן ווי ער איז גאר נישט געגין זיי, און עס וואלט אויף אים פאלין אשרעק צו טאהן אזאך געגין דעם ווילען פון הקב"ה, און צו טאהן דעם ווילען פון הקב"ה. קענען מיר זעהן למשל אקיסר איז גיפארין אין גאס און אויף ביידע זייטין גאס שטייען פיל מענטשין צו זעהן דעם קיסר און פארינדריג איז פון אים ארויס געפאלין זיין טאשין טיכול, וועלין הונדערטער מענטשין צו לויפין אויפהייבין דאס טיכול און דער קיסר זאל דאס טיכול נעמען פון זיין האנט. ווי גליקליך וואלט זיך דער מענטש גירעכונט אז ער האט זוכה גיוועזן צו בעדינען איין מינוט דעם מלך און דער מלך מיט זיין האנט האט גענומען פון אים דאס טיכול, און אויב דער מלך האט אביסיל גיטאהן דעם קאפ צו אים פאר אדאנק, שעצט זיך שוין דער מענטש פאר אגליקליכען, אז דער זעלביגער מענטש זאל בערעכענען אז ביי מיר איז אזוי גרויס דער גליק וואס איך האב איין מינוט בעדינט דעם מלך פון איין מדינה וואס ער איז נאר אמענטש, און ער האט זיי מדינה ניט בשאפין און גיט ניט פרנסה די מדינה און אז איינער ווערט קראנק קען ער אים ניט היילין, ווי גרויס דארף זיין ביא מיר דאס גליק אז איך האב זוכה גיוועזן צו בעדינען הקב"ה וואס ער איז דער מלך מלכי המלכים, דער מלך פון דיא גאנצע וועלט וואס ער האט די וועלט בשאפין און ער לעבט אייביג, און שפייזט אלע בשעפעניש און היילט קראנקע, און נאך אלע זאכין וואס די מויל פון מענטש קען דאס גאר ניט ארויס ריידין און דיא פעדער קען דאס גאר ניט בעשרייבען, ווי דער פייטן זאגט אין אקדמות ווען די הימלען וואלטין גיוועזן פארמעט און אלע וועלדער וואלטין גיוועזן פעדערס און אלע ימים וואלטין גיוועזן טינט און אלע מענטשין וואלטין גיוועזן שרייבערס, פון דעסטוועגין וואלט ניט מעגליך גיוועזן צו בעשרייבין דיא גרויסקייט פון הקב"ה, דארף דאך דער מענטש בעטראכטין אז די מורא און דער כבוד פון אמלך בשר ודם איז אזוי גרויס, וואס דער מלך קען נאר שטראפין דעם מענטש ווען ער איז אין זיין מדינה, אבער אז ער אנטלויפט אין איין אנדער מדינה, אדער דער מענטש שטארבט קען ער אים שוין גאר ניט טאהן, אבער פאר הקב"ה קען מען ניט אנטלויפין, וויא **דוד המלך** האט גיזאגט אויב איך וועל גיין אין הימעל, ביזטו אין הימעל, אין גרוב געפינסטו מיך אויך. אויף דעם ים און עק וועלט דארט איז אויך דא דיין האנט, פאר דיא גרויסקייט פון הקב"ה דארף דער מענטש מורא האבין, און עס דארף זיין ביי אים אכבוד צו זאגין איך בין אקענעכט צו בעדינען הקב"ה. פון דעם כבוד דארף אריין קומען צו דעם מענטש אין הארצין אגרויסע ליבשאפט צו הקב"ה, ווי משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין ואהבת את ה' אלהיך, דו זאלסט ליב האבין הקב"ה מער וויא דו האסט ליב דיין לעבין, דו זאלסט אוועק געבין די ליבשאפט פון דיין לעבין פאר די ליבשאפט פון הקב"ה, און ווי וועט זיין מען זאל פרעגין ביי איוד דו האסט ליב הקב"ה.

וועט ער נעווים זאגן יא. אויב מען וועט אים פרעגן וועמען האסטו ליבער, הקב"ה, אדער דיין ווייב און קינדער, אפילו א פראסטער מענטש וועט אויך זאגן הקב"ה האב איך ליבער ווי מיין ווייב און קינדער. וועלן מיר אבער גיין זעהן אויב ער זאגט אמת, דאס ערשטע וועלן מיר זעהן וואס ער טוהט אגאנצן טאג און ביי נאכט. אויב ער האנדילט, ער האט אקראם, עפינט ער דיא קראם גאנץ פריה און איז אין קראם ביז עלף דעם זייגער ביי נאכט. אויב ער ארבעט איז אויך זיין ארבעט אגאנצן טאג אדער פון פארטאג ביז שפעט ביי נאכט. אדער ער האנדילט אין גאס אגאנצן טאג. אדער ער פארט פון איין שטאט אין די אנדערע צו קויפין סחורה אדער צו פארקויפין. און ער פארט אויף ימים. אין אמעריקע, אפריקא, און שטעלט איין זיין לעבין, נאר צו פארדינען געלט. ער זאל קענען געבין עסין זיין ווייב און קינדער. און דינגען פאר זייא א שיינע דירה און מאכין פאר זיי שיינע קליידער מיט טייערע צירונג, איז נאך אמאהל א מענטש גיפארין אפילו דרייא מייל צו מבקר חולה זיין א קראנקען וואס ער איז פרעמד מיט אים, אדער ער זאל דארט מאכין שלום צווישען מענטשין. אויב מען זאל זאגן א מענטש פאר אין אמעריקע דארטין איז דא צו מקיים זיין אזוי א מצוה וואס דו קענסט זיא דא נים מקיים זיין. וועט ער דען פארין ער זאל קיין זאך נים מיינען, נים געלט פארדינען נים כבוד נאר דיא ריינע מצוה צו מקיים זיין טייל הקב"ה האט גיבאטין, אבער וועגין רייך מאכין זיין ווייב און קינדער לויפט ער אין אמעריקע, נאר וואס דארפין מיר גיין ווייט, מיר וועלין שמועסין פון דעם מענטש וואס עס טוהט זיך ביי אים אין זיין שטוב. און אין זיין שטאט, וויא פיל מענטשין גייען נים אגאנצע וואך דאווענען אין שוהל וועגין זייערע געשעפטין, ער זאגט קיין אמן, קיין אמן יהא שמיה רבה, קיין ברכו, קיין קדושה, ווייס דען נים יעדער יוד ווי טייער עס איז דער ווארט אמן, אמן יהא שמיה רבה, ברכו, קדושה, נאר פאר יעדער גרינגע וועלטליכע זאך ווערט אוועק געשטויסין דיא ליבשאפט פון הקב"ה. און אפילו דער וואס לערנט שוין אלע טאג, ווי לאנג לערנט ער, אשעה אדער צוויי שעה. און אפילו ער גייט דאווענען אין שוהל. וועלכע געשעפטין טראכט ער אין שמונה עשרה, דיא גמרא זאגט פאר-צייטין איז גיוועזן ביי יודין דער עיקר תורה און מצות און תפלה. און פרנסה אויך, האבין זייא געהאט ביידע זאכין. און היינט איז דער עיקר איז גיווארין פרנסה, האט מען ביידע נים, דער ענין המוסר איז זייער פיל פון אים צו ריידין, נאר איין זאך איז ווייל די הצלחה פון די נשמה אויף יענע וועלט, אדער די יסורים פון די נשמה אויף יענע וועלט זעהט נים דער מענטש, און די ענינים פון גוף זעהט דער מענטש פאר זיינע אויגין, דריבער האט איין מאהל הקב"ה געוויזען אויף דער וועלט אז דער מענטש קען גישפייזט ווערין אן ארבעט, האט מען גיגעבין מן און וואסער פון שטיין, אין דעם מן איז גיוועזן אלע טעמים פון עסין אין די וואסער איז גיוועזן אלע טעמים פון משקה. און מען האט געהייסין מאכין א משכן, ווען דער משכן איז גיוועזן צווישען די יודין האבין אלע יודין געשפירט אין זיך א הייליגקיים וואס עס ציהט זיי צו הקב"ה, נאכדעם איז גיוועזן א בית המקדש, אז דער יצר הרע האט זיך געשטארקט און האט אפגעצויגין דיא הייליגקייט פון דיא יודין איז דער בית המקדש חרוב גיווארין, נאר הקדוש ברוך הוא האט צו גיזאגט ער וועט אפטאהן דעם יצר הרע פון דער וועלט און יודין וועלין צוריק קומען צו זייער הייליגקיים און צום בית המקדש:

תרומה יום א תורה

אונקלוס

להמשיך מתית דר"א יהוה נפש י יה יהו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה וזיה יהוה ר דמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַפְרְשׁוּן

תר"א דבר אל בני. סנהדרין לט פ"ו נג.

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר יי אל משה האט גאט גירעט צו משה לאמר אזוי צו זאגן: (ב) דבר רייד אל צו די

אונקלוס

קדמי אפרשותא מן כל גבר די יתרעי לביה תסבון ית אפרשותי׃ ג ודא אפרשותא די

ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי׃ ג וזאת התרומה אשר

בעל הטורים

(ב) ויקחו לי תרומה. אחר דבר אל בני ישראל כלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים בשביל שהיה בו מסרון לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל אמר דבר אל בני ישראל לשון פיוס שמוציאים את לים פייסם ואיתא במדרש א״ר אבהו זמה תהא עליהם. תרומה אותיות מ׳ תורה שהתורה שניתנה למ׳ יום סוא לאוכלי תרומה. כבשית ישראל ונוטלים את ממונם מה תהא עליהם. תרומה אותיות מ׳ תורה שהתורה שניתנה למ׳ יום סוא לאוכלי תרומה. דאמרינן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שהיה לא לאוכלי תרומה וזהו ויקחו לי לשמי שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי שאין לו להקב״ה בעולם אלא ד׳ אמות של הלכה בלבד זע״כ סמך פ׳ ויקחו לי תרומה לפ׳ של תורה: ויקחו לי תרומה. עשו לי מקום מקדש אחד מני שבהר הבית כמו תרומה שהוא א׳ מני שהרי הר הבית היה ת״ק על ת״ק ומקום החצר היה ק׳ על כ׳ שהוא א׳ מני של ת״ק על ת״ק: סמך לילה לויקחו לי תרומה רמז זמן אכילת תרומה בלילה כדתנן משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהיא צאת הכוכבים: ויקחו לי. לי עולה מ׳ היינו עין יפה אחד ממ׳: מאת כל. כל עולה נ׳ היינו בינוני א׳ מנ׳: מאת כל. ר״ת עולה ס׳ היינו עין רעה א׳ מס׳: אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. בגימטריא אך בני ישראל יהיו תורמין לא הגוים: תקחו את תרומתי. ולא אמר תקח שאין נוכין לדקה בפחות מב׳. תקחו בגימטריא שנים קצו:

רשב״ם

(ב) תרומה. הפרשה מממונם:

רש״י

(ב) ויקחו לי תרומה. לי א לשמי: תרומה. הפרשה ב יפרישו לי מממונם ג נדבה: ידבנו לבו. לשון ד נדבה והוא ל׳ רצון טוב פיישנ״ט בלע״ז (געשענק): תקחו את תרומתי. א״ר ג׳ תרומות ה אמורות כאן. אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו

שפתי חכמים

א דהא כל דבר שבעולם שלו הוא. ב כא לוי שאל תפרשו לשון תרומה והגבהה כמו שוק התרומה רא״ם: ג דק״ל כיון דתרומה דהכא הוא הפרשה וא״כ נאמר שהוא דבר שיש לו קצבה כמו תרומת גורן ויקב לכן פי׳ מממונם ואין כאן שום קצבה. א״נ דק״ל כיון שפי׳ תרומה הפרשה הל״ל בתחלה ענין הפרשתם ואחר כך הי״ל לכתוב ויקחו לי תרומה ומלת מממונם שמוסיף רש״י על הפסוק משום דק״ל דפשוטו של פסוק משמע שהתרומה יהיה מגוף האיש כדכתיב מאת כל איש וי״א דהפרשה ואשר יפרוש ממנו ראוי להיות ממין אחד לכן פי׳ יפרישו לי מממונם נדבה ומאת כל איש לא קאי אמלת תרומה דלעיל מיניה אלא קאי אידבנו דלמטה ומפני שהפרשה אפשר שתהיה בחיוב אמר שהיא נדבה כנרמז מאשר ידבנו לבו. רא״ם: ד כאלו אמר ינדבנו והנו״ן מובלעת בדגש הדל״ת: ה פי׳ רמוזות ולא פי׳ כאן כי אם תרומת המשכן שהיא נדבת כל אחד ואחד דאל״כ תרומתי ואת התרומה ל״ל הי״ל למכתב ויקחו לי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) ויקחו לי תרומה. פרשה זו נאמרה בתוך ארבעים יום שהיה מפתן תורה וצוהו הקדוש ברוך הוא להיכן מגיה׳ שיעשו משכן ובית קדשי הקדשים ובתוך הארון לוחות ושם תשרה שכינה וישראל סביב כמו המלאכים סביב כסא הכבוד ושכינה ביניהם וכן כתוב ושכנתי בתוכם כמו בתוך המלאכים ועל זה נאמר אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם להיות שכינתי ביניכם:

(ג) וזאת התרומה. וגו׳ שלשה עשר נדבות מונה כאן שנדבו ישראל במשכן וכנגדן מנה יחזקאל י״ג בגדים שעתיד הקב״ה להלביש ישראל לעתיד. זהב וכסף ונחשת וכנגדן יש צדקות בעולם אותה שאדם עושה כשהיא בריא נחשבת לו כזהב. כשהוא חולה ונותן מעכשיו נחשבת לו ככסף. כשהוא נותן לאחר המיתה נחשבת לו כנחשת. ד״א זהב

עניני תרומת המשכן

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו׳. הנה כשר סיני נתן הקב״ה לישראל ע״י נביאו נאמן ביתו את עשרת הדברים. ועוד נשאר ליתן להם כל התורה עד סופה. וכהתורה בתוך כל המאורעות שהיה להם במדבר. כגון מחלוקת קרח ומריבות בני ישראל אודות המים. והכאת משה את הסלע. וכל זה הי׳ צריך להיות נכתב אחרי המאורע. ואף אם נאמר כדעת מ״ד שכל התורה היתה כתובה לפני הקב״ה כמרום קודם שנברא העולם. אבל ליתנה למשה ולישראל היה אי אפשר קודם המאורע.

פירוש לתורת אלהים

די יודין ויקחו לי און זיי זאלין נעמען פון מיינעט־וועגין תרומה איין אפ שיידונג זיי זאלין אפ שיידין פון זייער געלט אנדבה פון מיינעטוועגין און פון דער נדבה זאל מען מאכין אמשכן און אנדערע זאכין אזוי ווי ווייטער וועט שטיין מאת פון איטליכען מענטש אשר וואס זיין הארץ וועט באוויליגען תקחו זאלט איר נעמען מיין אפ שיידונג. רש״י שרייבט אמרו רבותינו אונזערע רבנן האבין גיזאגט דריי תרומות שטייט אין דער פרשה מען זאל ביי זיי נעמען איין תרומה האבין אלע גלייך גיגעבין איין האלבין שקל דער פון האט מען גימאכט דיא שוועלין צו דעם משכן, די אנדערע תרומה האט אויך איטליכער גיגעבין אהאלבין שקל פון דעם געלט האט מען גיקויפט קרבנות ציבור צו מקריב זיין אויף דעם מזבח, און די דריטע תרומה איז וואס איטליכער האט גיגעבין צום משכן ווי פיל זיין הארץ האט מנדר גיוועז, דיא דרייצעהן זאכין וואס ווייטער וועט שטיין דאס האט מען בדארפט האבין צו מלאכת המשכן אדער צו די בגדי כהונה!׃ (ג) וזאת התרומה

לקוטים על התורה

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. דער מדרש זאגט דאס איז וואס דער פסוק זאגט איך האב אייך גיגעבין אגוטע נעמונג דאס איז די תורה. דעם מדרש איז אקשיא אין פסוק עס דארף דאך שטיין ויתנו לי תרומה, זיי זאלין געבין צו מיר תרומה, פאר וואס שטייט זיי זאלין נעמען צו מיר תרומה, נאך איז אקשיא עס האט גידארפט שטיין אין פסוק זייא זאלין נעמען פון מיר תרומה, אז עס שטייט לי ווער וואלט נעמען, איז דאך גיט צו מיר נאר פון מיר, דריבער זאגט דער מדרש ביי די תורה שטייט אויך אזוי, אגוטע נעמונג האב איך אייך גיגעבין, דארף דאך אויך שטיין אגוטע געבונג האב איך אייך גיגעבין, נאר מיר וויסין שלמה המלך האט גיזאגט אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. דער וואס לערונט תורה נעמט ער פון הקדוש ברוך הוא ער זאל לאנג לעבין און זאל האבין רייכקייט און כבוד, ער גיט צו גאט נאר גיט אז ער לערונט תורה, לערונט ער

אשר

תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת׃
ד וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃ ה וְעֹרֹת אֵילִם

אונקלוס

תִּסְבוּן מִנְּהוֹן דַּהֲבָא וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא׃ ד וּתְכַלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ וּמַעְזֵי׃ ה וּמַשְׁכֵי

רשב"ם

(ד) ותולעת שני. צמר הצבוע בצבע אדום קרוי תולעת והצבע קרוי שני כדכתיב (נחום ב) אנשי חיל מתולעים. מלובשים בגדים צבועים. וכן האמונים עלי תולע. בגד צבוע. וכן מוכיח אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. אם יאדימו בתולע כצמר יהיו השני והשלג שם של צבעים זה אדום וזה לבן. אבל תולע והצמר שניהם צמר אלא שהתולע צמר צבוע והצמר הוא לבן בלא צבעים. ושש. פשתן אבל שאר המינים הם צמר צבוע: ועזים. מטוה של שערי עזים:

רש"י

מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי. ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות לצבור. ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים ז האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת וגו'. כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר שנאמר (שמות לח) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו' ושאר הכסף ז הבא שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר צבוע ח בדם חלזון וצבעו ירוק (יבמות ד מנחות מד): וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של ט עזים לכך ת"א ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגום של עזים עזיא:

שפתי חכמים

תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו זהב וגו': ו דתכלת וארגמן ותולעת שני כולן של צמר היו אלא שחלוקין בצבען. ועי"ל דאבני שהם ואבני מלואים הנשיאים הביאו ורש"י לא קחשיב אלא מה שכלבור נדבו: ז דקי"ל הואיל ואינו דומה לשאר נדבה למה כתיב כאן כסף ומתרץ דג' מיני כספים היו והא דאמרת מא לא הוצרך שם כסף יותר זה אין קושיא דשאר כסף כו': ח וכן פי' של ארגמן צמר צבוע. והוכחת רש"י מבגדי כהונה שנעשו מד' מינין הללו מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש ולא כתיב בהו מאיזה מין היו אלא ביחזקאל גבי לבישת כהנים ביוה"כ כי בגדי פשתן ילבשו ובגדי צמר לא יעלו עליהם ומשמע דבכל השנה היו לובשים בגדי פשתים ובגדי צמר ולא שום מין אחר ובמכנסים כתיב את מכנסי הבד שש משזר ובד הוא פשתים ש"מ דשש פשתים ומדשש פשתים תכלת צמר דאין לומר איפכא דהא מצינו בהדיא דשש פשתים ע"כ תכלת צמר והואיל שמצינו בבגדי כהונה דתכלת צמר ודאי ארגמן נמי מין צמר צבוע: ט דאי קאי אשרות הי"ל את פשתן: ועזים. נוצה של ט עזים לכך ת"א ומעזי הבא

עניני תרומת המשכן

כי איך יפיו ישראל וקרא קוראים בתורה מעשה קרח ובלועתו בארץ קודם מחלוקתו. ואיך יקרא משה בתורה שלוהו ה' ודברתם אל הסלע והוא יכה אותו ויהי' נגזר עליו מיתתו. וכאשר משה ידע מראש גזר דינו. וקרח ידע מראש גזר דינו איך יערב לבם לעשות מה שעשו וע"כ שהתורה מגלה מגלה נתנה. כל זמן היותם במדבר. ומחמת שישראל לא לעולם יעמדו לפני הר סיני וצריכים לנסוע מלאה לקרב את עלמם לארץ אשר ינחילם ה'. ואיש יהי' המקום אשר שם ידבר הקב"ה עם משה למסור לו התורה. ע"כ לוה הקב"ה לעשות משכן ולהעמיד בקדש הקדשים הארון עם הלוחות. ושם יהי' השראת שכינתו ית' דוגמת הר סיני. ומשם אכין שני הכרובים ידבר עם משה כל התורה כמו שדבר עמו בהר סיני. ובכל מקום חנייתם יעמידו המשכן על מכונו. ומשם ילוהו לבני ישראל תורתו ומצותיו כנאמר. וע"ז לוה הקב"ה למשה לבחור אנשים מבני ישראל שיקחו תרומת ה' מאת כל איש אשר ידבנו לבו כקטן כגדול אם ידבנו לבו ליתן נדבה יקחו מידו נדבתו יתן מה שיתן כפי נדבת לבו ולא יכריחו לשום אדם לתת לנדבה הזאת. כי רק נדבה רלה ה' לא הכרח וכפיה. גם לא יבקשו ולא ישאלו משום אדם לומר לו תן נדבה למשכן. רק מי שירלה לנדב יביא להגבאים נדבתו והם יקחו ממנו מה שיתן. ואמר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם להגיד שאלה הדברים שיזכור יקחו מהם בתרומה. אבל אם ינדבו ויתנו דברים אחרים כגון ברזל ועופרת בגדים או דברים אחרים לא יקחו מאתם כי לא רלה ית' שיתנו איזה דבר שיזדמן ויקחו מאתם כמליל מן הדלקם אלא אותם הדברים שהיו לריכי' למלאכת המשכן בעלם ואמת. והטעם בזה כתב הרב אה"י ע"פ הפסוק אפריון עשה לו המלך שלמה וגו' עמודיו עשה כסף רפידתו וגו' תוכו רלוף אהבה מבנות ירושלים. והכונה בזה כי מה שבחר הקדוש ברוך הוא כסף וזהב ודומיהם ולוה לעשות לו מהם משכן (ולא לוה למלאכיו לעשות לו משכן מאורות עליונים הנאותים לו) לא מאהבת ה' את הדברים האלה. אך מאחת שהם יקרים בעיני האדם ובתת האדם דבר הנאהב לו נדבה לה' ממילא גם אהבתו ניתנה עמו. כי באמת אין לך דבר המובחר יותר להקדוש ברוך הוא כ"א אהבת ישראל ובהצטרף אהבות פרטי איש ישראל יעשה ממנו בית לשכינה והיא רצוי שילוה הקב"ה שיתן כל איש ישראל חלק אהבתו את ה' לעשות ממנו משכן. אך איך יצויר הדבר לקחת ענין רוחניי כיינו אהבת כל איש אשר בלב טמון. לזאת לוה הקב"ה שיתן כל אחד נדבה חפץ גשמי. ובזה יהי' נותן חלק אהבתו את ה'. כי אם יתן איש דבר שאהבתו אליו חזקה כמו כסף וזהב וכדומה. נמלא שהוא נותן עם החפץ ההוא חלק אהבתו שיש לו על החפץ. וזאת מורה שאהבת ה' יותר גדולה אצלו ועודפת על אהבת החפץ. כי לולא כן לא היו נותנו. וזהו מה שאמר שלמה עליו

דעת זקנים מבעלי התוספות

כנגד מלכות בבל דכתיב אנת הוא רישא דדהבא. כסף כנגד מלכות פרס דכתיב באותה מלכות ועשרת אלפים ככר כסף. נחשת כנגד מלכות יון הפחותה מכולן. עורות אילם מאדמים כנגד מלכות אדום ואח"כ שמן למאור כנגד משיח דכתיב ביה ערכתי נר למשיחי:

לקוטים על התורה

פאר זיין טובה נועגין, דריבער האט גאט געזאגט אגוטע געמונג האב איך אייך געגעבין, ניט אגוטע געטבונג, ווארום איר גיט מיר גאר ניט, נאר איר געמט פון מיר, ביא דיא נדבות פון משכן איז געוועזן ביידע צו זאמען עס האט אויסגעזעהן די יודין געבען נדבות צום משכן, זייא האבין אבער מער פארדינט, דער פארדינסט איז געוועזן וואס זייא האבין גענומען גאט צו זיך, פון די נדבות האט מען געמאכט אמשכן אונ גאט האט געדוהט צווישען זיי, קיין גרעסער גליק האבין יודין ניט געדארפט, ווי גאט זאל זיין מיט זיי, דריבער האט גאט געזאגט ויקחו לי תרומה. דיא יודין וועלין מיך נעמען צו זיך מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין אפשיידין אויף דעם משכן:

פירוש לתורת אלהים

אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם אונ דאס איז די תְּרוּמָה וואס איר זאלט ביי זייא נעמען זָהָב גאלד וָכֶסֶף אונ זילבער וּנְחֹשֶׁת אונ קופער: (ד) וּתְכֵלֶת אונ בלאהע וואל וְאַרְגָּמָן אונ רויטע וואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אונ רויטין זייד וְשֵׁשׁ אונ לייגען פאדים וְעִזִּים אונ האר פון ציגען: (ה) וְעֹרֹת אונ פעל אֵילִם פון ווידער וואס דיא פעל

אונקלוס

דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא ואעי שיטין: ו משחא לאנהרותא בוסמיא למשח דרבותא ולקטורת בוסמיא:

מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ו שמן למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים:

תו"א מחשים. שבת כח:

בעל הטורים

(ו) שמן למאר. חסר דלאו לאורה הוא צריך וי"ב דברים נמנו כאן וכן יש י"ב תיני מלבושים ביחזקאל ואנעלך תחש וגו' ואעדך עדי וגו' וכשחטאו ישראל בעגל אבדו י"ב מלבושים כדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים וכזכות אלו י"ב מינים שהתנדבו חזרו להם י"ג:

רשב"ם

(ו) לשמן המשחה. מפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. כלומר לצורך קטרת הביאו סמינו כדכתיב בקטרת קח לך סמים בכי תשא':

רש"י

(ה) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר י עבודן: תחשים. (שבת כח) מין חיה ולא היתה אלא כ' לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונין שלו: ועצי שטים. ומאין היו להם ל במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית זך מ להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי נ המשכן והמשכן לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר כמו שמפירש בואתה תלוה.

שפתי חכמים

ועורות של עזים וכתב עזים במקום נוצה של עזים מפני שטוו אותם מן העזים עצמן: י דאלו מתחלת ברייתן הל"ל אדומים: כ ותחש דיחזקאל מין חיה משמש היא וקלא אילן שמו כמ"ש בגמרא פרק ב"מ: ל (מהר"ן) פי' מדכתיב בישעיה אתן במדבר ארז שטה וגו'. משמע דלעתיד יהיה אבל עכשיו לא: מ דק"ל למאור ל"ל לכך פי' שמן זית זך שהיה שמן זה משונה משאר שמנים כמו שמפורש מנרגרו בראש הזית וע"ק ולמה היה זה השמן שמדליקין בו הנרות משונה משאר שמנים ומתרץ להעלות נר תמיד שיוכל להעלות תמיד שלא יכבו: נ פירוש משום שהבשמים של שמן המשחה אינה סתם בשמים אלא בשמים מיוחדים שהם מר דרור וכו' אלא שהכתוב קצר וכתב לשמן המשחה סתם והרא"ם האריך ע"ש: ם כלומר שהם מפורש שצריכים להקטיר ערב ובקר כי הסמים עצמן אינם מפורשין בואתה תלוה אלא בכי תשא. הרא"ם האריך בפירושו ע"ש: ם ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) עצי שטים. נוטריקון שלום טובה ישועת מחילה ובמדבר היו שם יערים גדולים שנטלו משם אותן עצים הקרוים שטים דכתיב וישב ישראל בשטים וכן וישלח יהושע בן נון מן השטים וע"ש היער נקרא המקום שטים חש"ה אתן במדבר ארז שטה והדס והוא עץ קל מאד חלק ותדע שהוא קל שהרי מ"ח קרשים ואדניהם ל' עמודים ואדני החצר וט' עמודי המשכן וחמש של מסך הי' של פרכת ויתדותם ואדניהם כל זה מושכין שמנה בקר שנתנו לבני מררי כמו שמפורש בפרשת נשא ואע"פ שהקרשים גבהן עשר ורחבן אמה וחצי ועביין אמה א"א ש"מ כי עץ קל מאד ודומה לעץ שקורין סדר"א בלע"ז ורש"י ז"ל פירש שהקרשים היו מנטיעות שנטע יעקב בבואו למצרים וכשיצאו נשאום עמהם ועשו מהם קרשים זהו שיסד הפייט וכו' ועוד איתא במדרש שהבריח התיכון היה ממקלו של יעקב כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמו:

(ו) שמן למאו'. תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שלחן גבוה ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה וי"ל ששלשתן צורך בנין הן שכן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן וקטרת נמי שכן דרך מלכים שמבשמין להם הבית קודם שיכנסו לתוכה וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וכן מצינו שעל ידי הקטרת שכינה נראית דכתיב וכסה ענן הקטרת וכתיב כי בענן אראה ושמן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית ואף על גב דלאו לאור הוא צריך מכל מקום הוא כבוד של מעלה:

ענייני תרומת המשכן

השלום בדרך שאלה ותשובה אפריון עשה לו המלך שלמה וגו'. ולמה בחר בדברים פחותים כסף וזהב אשר מאפס ותוהו נחשבו לו. יותר היה לו לבחור במאורות עליונים לאהל ולמשכן. ועל זה אמר לא בחר ה' באלה כ"א בעבור שתוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים. כלומר לא מפני שהקדוש ברוך הוא אוהב כסף וזהב רק מחמת שהבריות אוהבים אותם. וכתחם מהם נדבה האהבה עמם תנתן. וזהו דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. כלומר עיקר התרומה מה שיש צורך בה לעשות משכן לכבודו ית' הוא רק נדבת הלב ורצון הטוב של ישראל. אמנם וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וגו'. כלומר והתרומה היקרה הזאת תוכלו לקחת מהם ע"י אשר תקחו מאתם ענינים גשמיים זהב וכסף. אשר ע"כ הפליג הכתוב ב"כ לספר בשבח המתנדבים ומרצאם כמ"ש ויבואו האנשים על הנשים. כי איש את רעהו יעזרו כלם מגישי מנחה בצדקה בלב שמח וברוח נכון. ואחרי אשר כל יקרת המשכן וחשיבותו בעיני ה' הי' מקובת תוכו רצוף אהבה. היה מהצורך שיתנדבו רק הדברים העצמיים שהיו ראוים למלאכת המשכן ולכל כליו ולא שיתנו מעות לקנות בהם הדברים הצריכים. יען כי הדברים ההם שנתנו היו נושאים אהבת ישראל לאביהם שבשמים בכלי טהור בית ה'. ולכן הי' מהצורך אשר הדברים בעצמם שהתנדבו ישראל באש אהבתם יאירו ויזהירו לנוגה ברק הרכבת המשכן. ולא שיתנו מין אחד להחליפו לקחת תמורו דבר אחר:

פירוש לתורת אלהים

זענען רויט געפארבט ועורות אונ פעל פון אזוי אחיה וואס זיא האט אין זיך עטליכע ערליי פארבין ועצי שטים אונ טענען האלץ: (ו) שמן איר זאלט נעמען קלארין אונ לויטערין אייל פון אייל-בירט עס זאל זיין אויף נר תמיד עס זאל ברענען אין רער מנורה בשמים איר זאלט נעמען בשמים צו געבין אין די אייל וואס וועט זיין צו זאלבין די כלים פון דעם משכן אונ דעם משכן אליין ער זאל הייליג זיין ולקטורת אונ פון די בשמים זאל מען רייכערין אין משכן אלע אבינט אונ אין דר פריה:

להמשיך מנ"ה הו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר־לו ויהי
שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית
שניהם: ב ויעל המלך שלמה מס מכל־ישראל
ויהי המס שלשים אלף איש: ג וישלחם לבנונה
עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבנון
שנים חדשים בביתו ואדנירם על־המס: ד ויהי
לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמנים אלף
חצב בהר: ה לבד משרי הנצבים לשלמה אשר
על־המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הרדים
בעם העשים במלאכה: ו ויצו המלך ויסעו אבנים
גדלות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית:

א ויי יהב חוכמתא לשלמה כמא דמליל ליה והוה שלמא בין חירם ובין שלמה וגזרו קים תרויהון: ב ומני מלכא שלמה מסקי מסין מכל ישראל והוה מסקי מסין תלתין אלפין גברא: ג ושלחינון ללבנן עסרא אלפין ירחא משחלפין ירחא הוו בלבנן תרין ירחין גבר בביתיה ואדונירם ממנא על מסקי מסין: ד והוה לשלמה שבעין אלפין דנטלין בכתפא ותמנן אלפין דפסלין בטורא: ה בר מרבני אסטרטיגיא דממנן על עבדתא דשלמה תלתא אלפין ותלת מאה דמפלחין בעמא דעבדין בעבירתא: ו ופקד מלכא ועקרו אבנין רברבין אבנין יקרן לשכללא ביתא אבנין פסילן:

מצודת דוד

(א) ויהי שלום. בעבור רוח החכמה הנמצא בשלמה חפץ חירם להיות עמו בשלום: (ב) מס מכל ישראל. המס היה שנתנו אנשים ללכת ללבנון לכרות העצים עם עבדי חירם: (ג) בחודש. בכל חדש לא עבד כ"א עשרת אלפים: חליפות. היו מתחלפים בכל חדש כי חדש אחד היו בלבנון ואח"ז היו שני חדשים בביתם משך הזמן שהלכו עשרת אלפים השנים והשלשים ואח"ז חזרו הראשונים ללכת וכן תוזר חלילה: על המס. להכריח לכל א' ללכת בחדשו: (ד) נושא סבל. היו עומסים על כתף משא האבנים ממקום המחצב אל מקום הבנין. וכד"ה נאמר שנושאי הסבל והחוצבין בהר היו גרים ויתכן שהיו מהגבעונים: (ה) לבד. המספר הזה היה לבד השרים הממונים על המלאכה שהיו שלשת אלפים וג' מאות וכד"ה נאמר ושש מאות ויתכן כי ג' המאות הנוספים שם המה היו ממונים על הממונים: הרודים. הנוגשים בעם עושי המלאכה: (ו) ויסיעו. תרגום יונתן ועקרו: יקרות. על כי אבנים כאלה טובות ליסוד הבנין: אבני גזית. כמו ואבני גזית ור"ל מסותתות ישרות הפאתים וגליות הזוית באופן היותר נאות לבנות מהן כותלי הבית ממעל או הוא בלא חסרון הוא"ו ועל אבני היסוד יאמר שהיו גם הם אבני גזית עם שאין מהדרך להקפיד באבני היסוד הנכסים מעין האדם אם יהיו גזוזות או עקומות ועקשות מ"מ שלמה בגובה לבו הקפיד גם בבנין בית ה':

רש"י

(ב) ויהי המס. עולה לשכר של שלשים אלף איש: (ג) חליפות. מתחלפין בכל חודש עשרת אלפים אחרים שלא ללבנון ועשרת אלפים איש בבית ותמיד חוזרין חלילה: על המס. לגבותו: (ד) נושא סבל. להביא אבנים מן ההר לעיר: (ה) משרי הנצבים. נוגשים ונצבים על עושי המלאכה: הרודים. הנוגשים: (ו) ויסיעו. ויעקרו: יקרות. כבדות:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

כתובים משלי טז תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות הו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א איש חמס יפתה רעהו והוליכו בדרך לא־טוב: ב עצה
עיניו לחשב תהפכות קרץ שפתיו כלה רעה: ג עטרת

א גברא חטופא משרגג חבריה ומוביל ליה באורחא דלא שפירא: ב רמז בעינו וחשיב הפיכתא גזיה בספוותא וגמיר בישתא: ג כלילא

מצודת דוד

(א) יפתה רעהו. לאמר גם הוא בדרכי חמס ומוליכו בדרך לא טוב למצוא חבר לעצמו: (ב) עוצה. הסותם עיניו לחשוב להפך אמרים (כי דרך המעמיק לחשוב מה יסתום את עיניו לבל יבלבלו אותו לדברים הנראים): קורץ. המנדנד בשפתיו לרמז לס"ר: כלה רעה. הנה זה גמר הרעה אשר חשב עליה כי רומז ועשה מעשה: (ג) עטרת וגו'. ההולך בדרך צדקה תמלא

רש"י

(ב) עוצה. קורץ ורומז: כלה רעה. גורם לבא רעה

פירוש ע"ט

(א) איש חמס יפתה רעהו והוליכו בדרך לא טוב דער מענטש וואס איז א גזלן רעדט ער מיט גוטע רייד צו זיין חבר ער זאל אויך טאהן ווי ער טוהט אונ ער פירט איהם אין ניט גוטען וועג: (ב) עוצה עיניו לחשוב תהפוכות דער מענטש (ראובן) וואס פארמאכט זייגע אויגען צו טראכטין

תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא: ד טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם
מִגִּבּוֹר וּמֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִלֹּכֵד עִיר: ה בַּחֵיק יוּטַל אֶת־הַגּוֹרָל
וּמֵיְהוָה כָּל־מִשְׁפָּטוֹ: ו טוֹב פַּת חֲרֵבָה וְשַׁלְוָה־בָהּ מִבַּיִת
מָלֵא זִבְחֵי־רִיב:

דִשְׁבְחִירָא סִיבוּתָא בְּאוּרְחָא
דְצִדְקְתָא מִשְׁתַּכְּחָא: ד טַב
נְגִיר אַפֵּיהּ רוּחָא מִן גַּבְרָא
וּדְמַכְבִּישׁ נַפְשֵׁיהּ טַב מִן הוּא
דְאָחִיד מְדִינְתָּא: ח בְּעוּבָא
דְעַצְתָא נָפְלָה פִּיצְתָּא וּמִן אֱלָהָא נָפֵק דִּינֵיהּ: ו טָבָא הִיא לַחְמָא שְׁרִיבְתָּא וְשַׁלְוָתָא בַּהּ מִן
בֵּיתָא דְמַלֵּי דִבְחֵי דְרִינָא:

רש"י

לשולם: (ג) בדרך צדקה. ע"י לדקה מאריכין ימיהם: (ד) ומושל ברוחו. כובש את יצרו: (ה) בחיק יטל. כינו לבין עלמו אדם מטיל גורל: משפטו. לבחור לכ"א חלקו: (ו) טוב פת חרבה. טוב היה להקב"ה להחריב ביתו ולהיות בשלום מעבירותיהן של ישראל: זבחי ריב. להיות מקריבין בביתו:

מצודת דוד

כן עטרת תפארת שיבה כי יורכו ימים בגדולה ותפארת: (ד) מגבור. כי הגבור לא יתגבר כי אם במעשה הגבורה והמאריך אף יתגבר על כל כעס ואל תעשה: ומושל ברוחו. מי שכידו לכבוש כעסו הוא טוב מגבור הלוכד עיר מבלר. וכפל הדבר כמ"ש: (ה) בחיק. דרך מטילי הגורל להניח פתקין בחיק או זולתו במקום נסתר ומשם יקחום להניחם על המנות לדעת מה למי ולאמר בזה אל תהרהרו על הגורל לומר שבא בקרי והזדמן כי בעוד הטילו פתקין הגורל אל החיק עד לא הוציאם ככר נגזר משפט הדבר מה' וזכה כל אחד בחלקו אשר חלק לו אלוה ממעל: (ו) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלוה מאשר לו מלא הבית בשר זבות בריב וקטטה:

פירוש ע"ט

ווי אזוי צו פארקערין אויף שלעכטס דיא גוטע רייד (פון שמעון) וואס ער האט גירעט אויף לוי קורץ שפתיו אונ ער (ראובן) ווינקט מיט די לעפצין צו לוי כלה רעה האט ער (ראובן) שוין גיענדיגט די שלעכטס וואס ער האט גיוואלט טאהן, לוי מיט שמעון וועלין ווערין שונאים: (ג) עטרת תפארת שיבה די אלטער וואס אמענטש ווערט אלט איז וויא אשיינע קרוין אויף זיין קאפ בדרך צדקה תמצא אויב דער מענטש איז גענאנגען אין פרומען וועג איז זיין אלטער ווי אשיינע קרוין אויף זיין קאפ: (ד) טוב ארך אפים מגבור דער מענטש וואס קען איין האלטין זיין כעס איז ער בעסער וויא דער שטארקער מענטש וואס דערוועקט זיין כעם. וויא מען זאגט מיט גוטען מאכט מען בעסער ווי מיט בייזין ומושל ברוחו מלוכד עיר אונ דער מענטש וואס גיוועלטיגט אויף זיך, ער זאל טאהן ווי זיין שכל לערונט אים ניט וויא זיינע תאוות זעגען, דער איז שטארקער ווי איינער וואס נעמט איין אשטאט: (ה) בחיק יוטל את הגורל אין שוים, אין רערשטיל ווערט גיווארפין גורל פון דעסטוועגין איז דער גורל ניט אטרעפונג. נאר ומה' כל משפטו דער גאנצער משפט וואס דער גורל האט גיטאהן איז דאס געקומען פון הקב"ה: (ו) טוב פת חרבה ושלוה בה צו עסין אשטיקיל טרוקין ברויט אונ אין שטוב זענען אלע מיט פרידען איז בעסער מבית מלא זבחי ריב ווי אפולע שטוב גישאכטענע בהמות צו עסין פלייש אונ עס איז קריג אין שטוב:

עיקר תוי"ט · משנה דמאי פרק ב · ברטנורא

כלי אמלעי לחסד דמלכות דיליה אל אל

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה והתמרים והחרובין האורז והכמון. האורז שבחוצה לארץ. כל המשתמש ממנו פטור: ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר

(א) לשון הר"מ כין בא"י כין שבח"ל. וא"כ פירות א"י שילאו לח"ל חייבין כתו"מ: (ב) ואין רלונו באלו המינים כל המין אלא חלק ידוע מאותו המין

פרק ב א ואלו דברים. בכל מקום אפי' מכזיב ולהלן (א) אם לקחן מעם הארץ דבידוע שמא"י באו דמגכרין שאין דוגמתן אלא בא"י. האורז

שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפי' בא"י דמוכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של א"י אבל שאר דברים הנזכרים במתני' איכא מנייהו בא"י דדמי לאותן שבחוץ לארץ אלא דהנהו דחשיבי שדרך לנושאם מתוך חשיבתן למקומו' שאין כיוצא בהן בעי עשורי דבידוע שמא"י הן (ג): ב להיות נאמן. על המעשרות ולא

פרק ב א וְאֵלּוּ דְבָרִים מִתְעַשְּׂרִין דְּמַאי בְּכָל מָקוֹם אונ די זאכין טוז מען מעשרין דמאי אין אלע ערטער אין ארץ ישראל אונ אין חוץ לארץ, ווארום די מינים דר קענט מען ניט וועלכע איז פון ארץ ישראל אונ וועלכע איז פון חוץ לארץ דריבער דארף מען אין חוץ לארץ מעשרין ווארום טאמר איז דאס פון ארץ ישראל הַדְּבֵלָה גיפרעסטע פייגן הַתְּמָרִים טייטלן וְהֶחָרוּבִין באקסרין הָאוֹרֶז רייז וְהַכַּמּוֹן. הָאוֹרֶז שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ דיא רייז וואס וואקסט אין חוץ לארץ דר קענט מען אז זיא איז פון חוץ לארץ דריבער כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ פָּטוּר אויף וועלכין ארט מען ניצט איר אפילו מען ניצט איר אין ארץ ישראל איז מען פטור פון צו מעשרין דמאי: ב הַמְקַבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת נֶאֱמָן דער וואס נעמט אויף זיך צו זיין בגלויבט אויף מעשרות זיינע פירות זאלין ניט זיין דמאי מְעַשֵּׂר

את

את [א] שהוא אוכל. ואת שהוא מוכר. ואת שהוא לוקח. ואינו מתארח אצל עם הארץ. ר' יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו על עצמו אינו נאמן. כיצד יהא נאמן על של אחרים: ג המקבל עליו להיות [ב] חבר. אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש. ואינו לוקח ממנו לח ואינו מתארח [ג] אצל עם הארץ. ולא מארחו אצלו בכסותו. ר' יהודה אומר אף לא יגדל בהמה דקה.

יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך: את שהוא לוקח. על מנת למכור דאלו על מנת לאכול הא תנא רישא מעשר את שהוא אוכל: ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו: על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן (ג) כשהוא מתארח אצל עם הארץ. ור' יהודה סבר שאינו מפסיד נאמנתו בכך ואין הלכה כר' יהודה: ג להיות חבר. לענין טהרות דהיינו פרוש ויהיו בגדים ומשקים שלו טהורים ואפי' תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרו' עד שיקבל עליו דברי חברות אא"כ היה זקן ויושב בישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו ל' יום ואח"כ יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים ואין קבלת דברי חברות בפחות מג' חברים אלא אם בן היה המקבל ת"ח שא"צ בפני ג' (ד) ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו: לח ויבש. דאין מוסרין טהרו' לעם הארץ שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י: ואין לוקח ממנו לח. אבל יכש לוקח ממנו שלא הוכשרו לקבל טומא' כ"ז שלא נח עליו משק' ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו (ה) אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: לא יתארח אצל עם הארץ. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרו': ולא מארחו. לעם הארץ: אצלו בכסותו דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מסומאת עם הארץ עצמו דחיישי' שמא ישבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. א"נ לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו דממגע עצמו יכול ליזהר ספי ממגע כסותו: אף לא יגדל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י שלא ירעו בשדות אחרים:

שלא יתצא כמוכו אלא בא"י בלבד וע"כ יתחייב בו דמאי בכל מקום שסוא פר"מ: [א] שהוא כו'. וצריך שיקבל עליו דברים אלו וכשיכולו. פדיס שקיבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד בדי זה נאמן. הר"מ: (ג) שאינו נאמן שיאמר כי מה שאכלתי עמו היה מעושר מפני שהוא נוגע בעדותו הר"מ: [ב] חבר נקרא תלמיד חכם וכן יקראו חברים ונקראו בזה השם כי חברתם זה לזה חברתם נאמנת כי היא חבור' לשם שמים הר"מ: (ד) לכאורה נראה דל"ד זקן ות"ח דת"ח אף על פי שא"צ בפני ג' צריך להרגיל עצמו ל' יום אבל הזקן א"צ גם לזה אלא שא"א לומר כן ע' בכורות דף ל' ועי' בתוי"ט: (ה) דהא דאין ע"ה נאמן לומר שלא נטמאו אף על פי שסוא ישראל ויסנו בתורה ובמלות לפי שאין בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות הלכך לענין שלא הוכשרו נאמן שאין זה צריך לשום בקיאות לדקדק תוי"ט: [ג] אצל. היינו אפי' עישר את

את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח מוז ער געבין מעשר פון דעם וואס ער עסט אונ פון דעם וואס ער פאר קויפט אונ פון דעם וואס ער קופט צום פאר קופין ואינו מתארח אצל עם הארץ אונ ער טאר ניט זיין אגאסט ביי איין עם הארץ רבי יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן רבי יהודה זאגט אפילו ער איז אגאסט ביי א עם הארץ פון דעסט וועגן איז ער בגלויבט אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים האבין דיא חכמים צו אים, גיזאגט אז ער איז אויף זיך ניט בגלויבט ווארום עם קען דאך זיין אז ער עסט ביא דעם עם הארץ ניט קיין גימעשרתע וויא קען ער בגלויבט זיין אויף אנדערע אז ער זאל זיי געבין עסין נאר געמעשרתע: ג המקבל עליו להיות חבר דער מענטש וואס נעמט אויף זיך צו זיין אחבר דאס איז אלמדן וואס איז בגלויבט אויף טהרות אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש טאר ער ניט פאר קופין צו איין עם הארץ ניט פייכטע אונ ניט טריקענע פירות ווארום דער עם הארץ איז דאך טמא אונ וויא ער וועט נאר אן רירין וועט ער דאס מטמא זיין אונ מען טאר ניט מטמא זיין טהרות) ואינו לוקח ממנו לח אונ דער חבר טאר ניט קויפין ביי דעם עם הארץ פייכטע פירות ווארום זיי זענען טמא ווייל דער דין איז פירות ווערין אנגערעכט ניט טמא ביז וואנען נאך דעם אפ רייסין פון פעלד איז גיוועזן אויף זיי וואסער. אבער אז עס איז אויף זיא קיין וואסער גיוועזן אפילו עס רירט אן אטומאה ווערט אויך ניט טמא. אפילו דער עם הארץ זאגט עס האט ניט אן גערירט אטומאה, איז ער ניט בעגלויבט, אבר טריקענע פירות, אונ דער עם הארץ זאגט עס איז נאך אויף זיי קיין וואסער גיוועזן נאך דעם אפ רייסין, זענען זיא דאך געווים ניט טמא, מעג מען זיא ביא אים קויפין, ווארום נאמנות האט דער עם הארץ, דריבער אז ער זאגט עס איז נאך ניט גיוועזן וואסער אויף די פירות איז ער באגלויבט נאר דאס וואס ער איז ניט בעגלויבט אויף טומאה איז ווייל ער ווייס ניט דינים פון טומאה עס קען זיין עס האט אן גערירט אטומאה נאר ער מיינט עס איז טהור ואינו מתארח אצל עם הארץ ולא מארחו אצלו בכסותו אונ ער זאל ניט זיין צו גאסט ביא איין עם הארץ, ווארום דארט אין שטוב איז אלץ טמא וועט ער אן רירין אטומאה אונ ער וועט נאר ניט וויסען אונ דער נאך וועט ער מטמא זיין טהרות, אונ ער זאל ניט פאר בעטין דעם עם הארץ צו זיך אונ ער זאל זיין אין זיינע קליידער, ווארום זיינע קליידער זענען טמא וועט ער דאך מטמא זיין דיא טהרות פון חבר מיט זיינע קליידער. פון עם הארץ אליין וועט זיך דער חבר קענען היטין ער זאל ניט אן רירין אבער פון דיא קליידער זיינע וועט ער זיך ניט קענען היטין, ווארום דיא קליידער קענען אמאהל אן רירין אזאך אונ דער מענטש זאל גאר ניט וויסין רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף לא יגדל בהמה דקה אלמדן טאר נים האדיווין קליינע בהמות. ווארום מען טאר ניט האדיווין

פירותיו לפניו: (ו) :הא דתנן לעיל דאין חבר רשאי למכור לע"ה אפשר לומר דחבר דהכא לאו דוקא אלא נאמן למעשרות ועוד י"ל דאתי' אליבא דמ"ד דמותר לגרום טומאה כו': [ד] החנוניב. ולק' ברים פ"ה מפ' הרב דהא במוכרי' במדה דקה אסקינן ומתרי טעמי דמפרש בחנונים הוא תוי"ט: [ה] סיטון. בלשון יון חטין ומשום דקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון רשב"ס וע"ז נקרא כל תגר גדול סיטון: [ו] בגסה. פי' כל הדברים שדרך בני אדם למכור בגסה מותר לו למוכרן דמאי אף על פי שהוא מודד בדקה וה"ה טפלה דקה לגסה. ואם הדבר נמכר כמה שדרך למדוד במדה דקה אינו מותר למוכרו דמאי אפי' למדוד במ"נ שר"מ הולך אחר

ולא יהא פרוץ בנדרים ובשחוק. ולא יהא מטמא למתים. ומשמש בבית המדרש. אמרו לו לא באו אלו לכלל: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. [ד] החנונים אינן רשאין למכור את הדמאי. כל המשפיעין במדה גסה רשאין למכור את הדמאי. אלו הן המשפיעין במדה גסה. כגון [ה] הסיטונות ומוכרי תבואה: ה רבי מאיר אומר. את שדרכו להמרד [ו] (בגסה ומרדו ברקה) (נ"א בהיפך) טפלה דקה לגסה.

לא יהא פרוץ בנדרים. שסופו לבא לידי חלול: ובשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: ומשמש. ת"ח בביהמ"ד: לא באו אלו לכלל. דאין עניים נוגע לטהרו'. ואין הלכה כר"י: ד הנחתומים. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי: לא חייבו אותו חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר. שהוא א' ממאה. אבל לא מעשר שני מתוך שסוטרי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא הטריחו עליהם חכמים אבל אם מוכר במע"ש שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מע"ש אבל אם מוכר (ו) לעם הארץ חייב להפריש מע"ש קודם שימכור: החנונים. שמוכרים מעט מעט בחנות: אינן רשאי למכור את הרמאי. הואיל והן מתכרים הרבה. עליהם מוטל לתקן א"נ מפני שרגילין למכור לתינוקות שלא יאכלו התינוקות דבר שאינו מתוקן: כל המשפיעין. שמוכרים בשפע הרבה ביחד: במדה גסה. לקמן מפ' כמה היא מדה גסה: רשאין למכור את הרמאי. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוקח מהם: סיטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותם לחנונים במדה גסה: ה את שדרכו להמרד ברקה ומרדו בגסה. גרסי': טפלה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר

קליינע בהמות אין ארץ ישראל זייא זאלין ניט אויף עסין דיא תבואה פון דיא פעלדער ולא יהא פרוץ בנדרים אונ ער זאל ניט זיין געוואהנט אויף יעדער זאך אנדר צו טאהן, ווארום אז ער וועט האבין אויף זיך פיל נדרים וועט זיין דער סוף ער וועט ניט מקיים זיין ובשחוק ער זאל ניט פיל לאכין ולא יהא מטמא למתים אונ ער זאל זיך ניט מטמא זיין צו מתים ומשמש בבית המדרש אונ ער זאל בעדינען די תלמידי חכמים אין בית המדרש אזוי זאגט אליץ רבי יהודה אמרו לו לא באו אלו לכלל האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה די אלע זאכין גיהערין דאך ניט צו טהרות, דיא משנה שמועסט דאך נאר פון אזעלכין וואס וויל ווערין אחבר צו טהרות, דריבער וויא באלד ער היט זיך נאר אין טהרות אפילו אין די אלע זאכין וואס רבי יהודה רעכינט היט ער זיך ניט הייסט ער אויך אחבר צו טהרות: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה אבעקער וואס ער איז אחבר אונ האט גיקויפט תבואה פון איין עם הארץ האבין דיא חכמים אים ניט מחייב גיוועז אפ צו שיידין פון דיא תבואה נאר תרומת מעשר דאס איז איינס פון הונדערט, אונ חלה דארף ער אויך געבין דעם כהן. אבער מעשר שני האבין אים דיא חכמים ניט מחייב גיוועז אפ צו שיידין אונ פירין אין ירושלים. ווייל מען פלעגט זיי גייטין פון מלך זייא זאלין פארקויפין וואלוויל. האבין זיי ווייניג פאר דינט דריבער האבין די חכמים אויף זיי גרינג געמאכט מיט דעם מעשר שני זייא זאלין ניט אפשיידין

אונ ניט דארפין פירען אין ירושלים דאס איז נאר אז דער בעקער פארקויפט צו אחבר וועט דער חבר אפשיידין מעשר שני, אבער אז דער בעקער פארקויפט צו איין עם הארץ מוז דער בעקער אפשיידין מעשר שני החנונים אינן רשאין למכור את הדמאי דיא קרעמער וואס פארקויפין עסינווארג אונ משקה ביסלאכווייז טארין ניט פארקויפין דמאי פון אעם הארץ ניט געמעשרת ווייל זיי פאר דינען פיל מוזין זייא געבין מעשר כל המשפיעין במדה גסה רשאין למכור את הדמאי אלע קרעמער וואס פארקויפין מיט אגרויסע מאס ודאס הייסט אמאך מיט איין מאהל) מעגין פאר קויפין דמאי ניט געמעשרת, ווארום דער שטיינער איז די וואס פארקויפין פיל מיט איין מאהל געבין מער ווי די מאס איז, דריבער דער וואס קויפט דארף געבין מעשר אונ ניט דער וואס פארקויפט אלו הן המשפיעין במדה גסה אונ דאס זענען די מענטשין וואס פארקויפין מיט אגרויסע מאס כגון הסיטונות ומוכרי תבואה דהיינו הסיטונות די וואס האנדלען מיט ווייץ אדער מיט אנדערע תבואה זייא קויפין צו זאמען פיל תבואה פון בעלי בתים אונ פארקויפין מיט איין מאהל זייער פילו: ה רבי מאיר אומר את שדרכו להמדד בגסה ומדדו בדקה טפלה דקה לגסה רבי מאיר זאגט די נאך וום מען מעסט אלע מאל מיט אגרויסע מאס נאך מען דאך פטור פון דמאי, אזוי וויא אין יענער משנה איז גישטאנען אונ ער האט אבער איצט די זאך פארקויפט מיט אקליינע מאס, איז דיא גרויסע מאס אטפל וויא ווערט בטל) צו דער

את שדרכו להמדד (בדקה ומדדו בגסה). טפלה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה ביבש שלשת קבין. ובלח [ז] דינר. רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור:

ברטנורא: בגסה ולא אמרי' כיון דדרכו למוד בדקה חייב אף כשמודד בגסה (ז): ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר לפי שלא היתה מדה ידוע ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומד: פטור. דהוי כמוכר בגסה ואין הלכה כר' יוסי:

עיקר תוי"ט: דבר הנמכר סה"מ והר"ב מפרש על פי נ"א: (ז) דר"מ הולך אחרי המדידה סיוך היא ולא אחרי הדבר הנמכר מה שהוא: [ז] דינר. שיעורו שהם זוזים מכסף ומשקל כל זוז ששה אשר שעורים הר"מ ווה שכתב ר"ל מפס:

קליינער מאס, דאס הייסט איך רעדין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל (אויף דער גרויסער מאס) נאר איך רעדין וויא ער האט איצט פאר קויפט, אויף דער קליינער מאס איצט איז זיא דער עיקר, אונ ער דארף געבין מעשר את שדרכו להמדד בדקה ומדד בגסה טפלה גסה לדקה אדער פאר קערט אז ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קליינער מאס אונ איז חייב צו געבין מעשר אונ איצט האט ער פארקויפט מיט דער גרויסער מאס, איז די קליינע מאס אטפל (די וערט בטל) צו דער גרויסער מאס אונ איך רעדין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קליינער מאס נאר אזוי ווי ער האט איצט פארקויפט מיט דער גרויסער מאס אונ איז פטור פון מעשר. ווארום רבי מאיר גייט נאר נאך דער מאס וויא ער פארקויפט איצט, ואזוי איז נאך דער גירסא פון רע"ב עס איז דא נאך אגירסא מיט איין אנדער פשט שטייט אין תוי"ט) איזה הוא מדה גסה ביבש שלשת קבין ובלח דינר וואס ווערט גערופין אגרויסע מאס, בייא אטריקענע זאך הייסט אגרויסע מאס דרייא קבין, אונ פון נאסע זאכין (דהיינו אייל וויין) די מאס וואס ווערט פארקויפט פאר אגילדין דאס הייסט אגרויסע מאס רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור רבי יוסי זאגט קערב מיט פייגין אונ קערב מיט וויין טרויבין אונ קערב מיט ירק גרינווארג אז מען פארקויפט זייא אן אמאס נאר אויפין ביסיל וויא פיל מען ניט דער פאר דער וואס פארקויפט דארף ניט געבין מעשר ווארום געוויס האט דער קויפער מער וויא פיל עס איז ווערט דריבער דארף דער קויפער געבין די מעשר ניט דער פארקויפער:

גמרא ברכות דף י' ע"ב

רש"י: הרוצה ליהנות. משל אחרים יהנה ואין איסור בדבר: כאלישע. כמו שמצינו באלישע שנהנה: והרוצה שלא ליהנות. משל אחרים: אל יהנה.

גמרא: אמר אביי ואי תימא רבי יצחק הרוצה ליהנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש קדוש הוא

רש"י: שלכה הי' כלה כלי התילון דתמד דמלכות דכריאה אלף למד: ואין בדבר לא משום גסות הרוח ולא משום שכאה: בשמואל הרמתי. כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה ליהנות: כי שם ביתו. לעיל מיני' כתיב

אמר אביי ואי תימא רבי יצחק אביי האט געזאגט אונ אנדערע זאגין רבי יצחק האט געזאגט הרוצה ליהנות דער מענטש וואס וויל הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס געבין אים מתנות יהנה מעג ער הנאה האבין כאלישע אזוי וויא דער נביא אלישע פלעגט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס האבין אים גיגעבין מתנות אונ עס איז קיין עבירה ושאינו רוצה ליהנות אונ דער מענטש וואס וויל ניט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין אל יהנה זאל ער ניט הנאה האבין, אונ דאס הייסט ניט אגרויסקייט כשמואל הרמתי אזוי ווי דער נביא שמואל הרמתי האט גיטאהן, ער האט אויך ניט גיוואלט הנאה האבין פון פרעמדע שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ער פלעגט צוריק קערין אין די שטאט הרמה, ווארום דארט איז גיוועזן זיין שטוב ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו האט רבי יוחנן גיזאגט אויף וועלכין ארט שמואל איז געגאנגען דארט איז גיוועזן זיין שטוב מיט אים. זיין אייגענע כלים צום גיטרינקען אונ זיין אייגענע עסין ער זאל ניט דארפין הנאה האבין פון פרעמדע, עס שטייט אין פסוק ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא די אשה שונמית האט גיזאגט צו איר מאן איצט ווייס איך אז דער געטליכער מאן (דער נביא אלישע) איז הייליג אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גיזאגט מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש פון דאנען זעהן מיר אז א אשה דערקענט אגאסט בעסער וויא אמאנספערזאהן דערקענט, איר מאן האט ניט דערקענט אז אלישע איז הייליג, אונ דאס ווייב האט יא דערקענט אז אלישע איז הייליג קדוש הוא ער איז הייליג, דיא שונמית האט גיזאגט אויף

אלישע

והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמלפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איני יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי שבכל מקום שהי' הולך שם הי' נושא כל כלי תשמישי ביתו עמו שלא ליהנות מן אחרים: בהוד יפיה. בלדיה: תפלה לעני. דרך עניית: יבוין את רגליו זו אצל זו: ורגליהם רגל ישרה. נראין כרגל אחד:

מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו. קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש שנאמר ויגש גחזי להדפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל המארח ת"ח בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידי'. ואמר ר' יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנאמר ממעמקים קראתיך ה'. תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ואמר ר"י ברבי חנינא משום ר"א בן יעקב המתפלל צריך שיכוין רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה:

אֱלִישָׁע עֶר אִיז הֵיילִיג מְנָא יָדְעָה פוּן וַואנֶען הָאט זִיא גֶעוָואסְט אַז עֶר אִיז הֵיילִיג רַב וּשְׁמוּאֵל רַב אוּנ שְׁמוּאֵל קְרִיגֶען חַד אָמַר שֶׁלֹּא רָאֲתָה זְבוּב עוֹבֵר עַל שֻׁלְחָנוֹ אֵיינֶער זָאגְט וַוייל זִיא הָאט נִיט גִיזֶעהְן אַפְלִיג זָאל גֵיין אוֹיף זַיין טִישׁ וְחַד אָמַר סָדִין שֶׁל פִּשְׁתָּן הִצִּיעָה עַל מִטָּתוֹ אוּנ אֵיינֶער זָאגְט זִיא הָאט פַארְשְׁפְּרֵייט אוֹיף זַיין בֶּעט אַלֵיינְוַואנְרָעגֶעם לֵיילִיךְ וְלֹא רָאֲתָה קֶרִי עָלָיו אוּנ זִיא הָאט נִיט גִיזֶעהְן קֶרִי אוֹיף דֶעם לֵיילִיךְ קָדוֹשׁ הוּא עֶר אִיז הֵיילִיג אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט זִיא הָאט גֶעמֵיינְט הוּא קָדוֹשׁ נָאר עֶר אַלֵיין אִיז הֵיילִיג וּמְשָׁרְתוֹ אֵינוֹ קָדוֹשׁ אָבֶער זַיין בֶּעדִינֶער אִיז נִיט הֵיילִיג שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּגַּשׁ גֵיחֲזִי לְהָדְפָהּ גֵיחֲזִי דֶער בֶּעדִינֶער פוּן אֱלִישָׁע הָאט גֶענֶעהְנְט צוּ דִי שׁוּנַמִּית אִיר אָפּ צוּ שְׁטוֹיסְן פוּן אֱלִישָׁע אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט שֶׁאֲחָזָהּ בְּהוֹד יָפְיָהּ גֵיחֲזִי הָאט אָנְגֶענוּמֶען דִיא שׁוּנַמִּית בַּיי אִיר שֵׁיינְקֵייט נִבַּיי אִירֶע בְּרִיסְט), עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא שׁוּנַמִּית הָאט גִיזָאגְט צוּ אִיר מַאן עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד דֶער הֵיילִיגֶער מֶענְטְשׁ אֱלִישָׁע גֵייט שְׁטֶענְדִיג פָאר בַּיי אוּנְז נֶער קוּמְט שְׁטֶענְדִיג צוּ אוּנְז) דְרִיבֶּער וֶועלִין מִיר מַאכִין פוּן זַיינְעטְוֶועגִין אַבֶּעזוּנְדֶער שְׁטִיבּוּל אוּנ מִיר וֶועלִין דָארְט אַרַיין שְׁטֶעלִין אַבֶּעט אַשְׁטוּהְל אַטִישׁ אַלֵייכְטֶער. וֶוען עֶר וֶועט קוּמֶען צוּ אוּנְז וֶועט עֶר ווֹאהְנֶען אִין דֶעם שְׁטִיבּוּל אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב'ס וֶועגִין כָּל הַמְאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמְהַנֵּהוּ מִנְּכָסָיו מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מַקְרִיב תְּמִידִין דֶער מֶענְטְשׁ וָואס נֶעמְט אַרַיין אַתַּלְמִיד חָכָם אִין זַיין שְׁטוּבּ אוּנ עֶר גִיט אִים הֲנָאָה צוּ הָאבִּין פוּן זַיין פַארְמֶעגִין, רֶעכִינְט אוֹיף אִים דֶער פָּסוּק גְלַייךְ

וִויא עֶר וָואלְט מַקְרִיב גִיוֶוען קָרְבָּנוֹת אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַלֶע טָאג וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נָאךְ הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. בֶּן יַעֲקֹב'ס וֶועגִין אַל יַעֲמוֹד אָדָם בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל אַמֶענְטְשׁ זָאל נִיט שְׁטֵיין אוֹיף אַהוֹיכִין אָרְט וֶוען עֶר דַאוִונְט אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל נָאר עֶר זָאל שְׁטֵיין אוֹיף אַנִידְרִיגֶען אָרְט אוּנ דַאוְונֶען שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה' פוּן דִיא טִיפְקֵייט הָאבּ אִיךְ דִיךְ גָאט גֶערוּפִין תַּנְיָא נַמִּי הָכִי מִיר הָאבִּין אוֹיךְ אַזוֹי גִילֶערְנְט לֹא יַעֲמוֹד אָדָם לֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא וְלֹא עַל גַּבֵּי שְׁרַפְרַף וְלֹא עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל אַמֶענְטְשׁ זָאל נִיט שְׁטֵיין אוֹיף אַשְׁטוּהְל אוּנ נִיט אוֹיף אַקְלֵיינֶעם בֵּיינְקֶעלֶע אוּנ נִיט אוֹיף אַהוֹיכִין אָרְט וֶוען עֶר דַאוִונְט אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ, וְיִתְפַּלֵּל נָאר עֶר זָאל שְׁטֵיין אוֹיף אַנִידְרִיגֶען אָרְט אוּנ דַאוְונֶען לְפִי שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם וַוייל עֶס אִיז נִיט דָא קֵיין גְרוֹיסְקֵייט פַאר גָאט שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה' פוּן דִיא טִיפְקֵייט הָאבּ אִיךְ דִיךְ גָאט גֶערוּפִין וּכְתִיב נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטוֹף עֶס אִיז אַגִיבֶּעט צוּם אָרֶעם מַאן וֶוען עֶר וִויקוּלְט זִיךְ אַיין אִין זַיין קְלֵייד אוּנ שְׁטֵייט מִיט אוּנְטֶערְטֶעניגְקֵייט פַאר גָאט אוּנ זָאגְט זַיין תְּפִלָּה וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נָאךְ הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב'ס וֶועגִין הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין רַגְלָיו דֶער מֶענְטְשׁ וָואס דַאוִונְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה זָאל עֶר גְלַייךְ מַאכִין זַיינֶע פִּיס, עֶר זָאל שְׁטֶעלִין אַיין פוּס גֶעגִין אַנְדֶערִין עֶס זָאל אוֹיסְזֶעהְן וִויא אַיין פוּס שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה זֵייעֶרֶע פִּיס זֶענֶען גִיוֶוען וִויא. אַיין פוּס אַגְלֵייכֶע:

זוהר תרומה דף קל"א ע"א ת"ת דתלילות יוד הא ואו הא

זכאה עמא קדישא דמאריהון בעי עלון וקרא לון לקרבא לון לגביה. כדין עמא קדישא בעאן לאתחברא ולאתעלא בבי כנישתא. וכל מאן דאקדים בקדמיתא אתחבר בשכינתא בחבורא חדא. תא חזי ההוא קדמאה דאשתכח בבי

בבי כנישתא (ואוריך בבי כנישתא) זכאה חולקיה דאיהו קיימא בדרגא דצדיק בהדי שכינתא ודא איהו רזא (משלי ח) ומשחרי ימצאונני דא סליק בסליקו עלאה. ואי תימא הא תנינן בשעתא דקב"ה אתי לבי כנישתא ולא אשכח תמן עשרה מיד כועס. ואת אמרת ההוא חד דאקדים אתחבר בשכינתא וקיימא בדרגא דצדיק. אלא למלכא דשדר לכל בני מתא דישתכחון עמיה ביום פלן בדוך פלן. עד דהוו מזמני גרמייהו אינון בני מתא אקדים חד ואתא לההוא אתר בין כך ובין כך מלכא אשכח לההוא בר נש דאקדים תמן אמר ליה כלן בני מתא אן אינון. אמר ליה מארי אנא אקדימנא מנייהו והא אינון אתאן אבתראי לפקודא דמלכא. כדין טב בעיני מלכא ויתיב תמן בהדיה ואשתעי עמיה ואתעביד רחימא דמלכא. בין כך ובין כך אתו כל עמא ואתפייס מלכא עמהון ושדר לון לשלם. אבל אי אינון בני מתא לא אתיין וחד לא אקדים לאשתעי קמי מלכא לאחזאה בגינייהו דהא כלהו אתיין. מיד כעים ורגיז מלכא. אוף הכא כיון דחד אקדים ואשתכח בבי כנישתא ושכינתא אתיא ואשכח ליה כדין אתחשיב כאילו כלהו אשתכחו תמן דהא דא אוריך לון תמן מיד אתחברת עמיה שכינתא ויתבי בזווגא חד ואשתמודע בהדיה ואותיב ליה בדרגא דצדיק. ואי חד לא אקדים ולא אשתכח תמן מה כתיב (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש. ואין עשרה לא כתיב אלא ואין איש לאתחברא בהדאי למהוי גבאי כד"א איש האלהים למהוי בדרגא דצדיק ולא עוד אלא דאשתמודע בהדיה ושאיל עלוי אי יומא חד לא אתי כמה דאוקימנא דכתיב (שם) מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו כי גורם להזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו וכאלה רבות ואם בינו למקום שכן כתיב ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ואמרז"ל כל שיש בו גסות הרוח נקרא תועבה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב ואמרו בסמתא מאן דאית ביה וראוי לגדעו כאשירה ואין עפרו ננער ושכינתא מיללת עליו ושקול כעובד עבודה זרה וכופר בעיקר וכאלו בא על כל העריות כולן

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) הקורא למפרע לא יצא בד"א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה. קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה ה"ז מגונה. קרא מלה אחת וכפלה

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות דאס גרויסקייט איז א אנווארציל צו פיל עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו סיי צו דיא עבירות וואס זענען נאר עבירות צו גאט, אונ סיי צו דיא עבירות וואס זענען עבירות צו מענטשין אויך כי גורם להזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו וכאלה רבות דאס גרויסקייט ברייננט ער זאל מאכין שאדין צו זיין חבר, אונ ער זאל אים פיינט האבין אונ זאל ריידין אויף אים לשון הרע אונ נאך פיל זאכין אזעלכע ואם בינו למקום אונ אויב ער איז גרויס ביי זיך זינדיגט ער צו גאט אויך שכן כתיב ווארום אזוי שטייט אין פסוק ורם לבבך אז דיין הארץ וועט הויך ווערין, דו וועסט גרויס ווערין ביי דיר אין הארצין ושכחת את ה' אלהיך וועסטו פארגעסין אין גאט ואמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט כל שיש בו גסות הרוח דער מענטש וואס אין אים איז דא גרויסקייט נקרא תועבה ווערט ער גערופין תועבה, פאר כיאוסה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק תועבת ה' כל גבה לב אלע מענטשין וואס האבין גרויסקייט אין הארצין זענען פאר מיאוסה ביי גאט ואמרו בשכבתא מאן דאית ביה דיא חכמים האבין גיזאגט אין חרם זאל זיין דער מענטש וואס האט אין זיך גרויסקייט וראוי לגדעו כאשרה אונ ער איז ווערט מען זאל אים אפשניידין פון דער וועלט אזוי וויא אלינדין בוים וואס מען האט געדינט צו אים פאר עבודה ואין עפרו ננער אז ער וועט שטארבין אונ עס וועט ווערין פון אים ערד, וועט די ערד זיינע ניט אויפגיוועקט ווערין צו תחית המתים ושכינתא מיללת עליו אונ די שכינה טרויערט אויף אים ושקול כעובד עבודה זרה וכופר בעיקר אונ ער איז גלייך וויא ער וואלט געדינט ע"ז אונ ווי ער וואלט געלייקנט אז אויף דער וועלט איז נישטא קיין גאט וכאלו בא על כל העריות כלן

(א) הקורא למפרע לא יצא אז ער ליינט קריאת שמע צוריק, האט ער ניט יוצא גיוועזן במה דברים אמורים וועגן וועגין די רייד גיזאגט גיווארין אז מען ליינט קריאת שמע צוריק איז מען ניט יוצא בסדר הפסוקים אז מען ליינט דיא פסוקים צוריק, ער הייבט אן צו ליינען פון לעצטין פסוק נאכדעם דעם פסוק וואס פאר דעם לעצטין אונ אזוי האט ער געליינט אפסוק פאר אפסוק ביז דער לעצטער פסוק איז גיוועזן שמע ישראל, איז מען ניט יוצא אבל הקדים פרשה לפרשה אבער אז ער האט געליינט פריער די פרשה ויאמר ביז אמת, נאכדעם האט ער געליינט די פרשה והיה אם שמוע ביז ויאמר. נאכדעם האט ער געליינט פון שמע ישראל ביז והיה אם שמוע אף על פי שאינו רשאי אפילו ער טאר ניט, פון רעסטוועגין אני אומר שיצא זאג איך ער האט יוצא גיוועזן לפי שאינה סמוכה לה בתורה ווייל די פרשות שטייען ניט אין די תורה אינע נעבין די אנדערע און שטייען ניט אין די תורה בסדר ווי זיי שטייען אין קריאת שמע קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה הרי זה מגונה אז ער האט געליינט אפסוק, אונ האט באלד דעם זעלבינען פסוק נאך אמאהל איבערגעזאגט, איז דאס ניט שיין קרא מלה אחת וכפלה אז ער האט געזאגט אייןווארט אונ האט באלד דעם זעלבינען ווארט נאך

כגון שקרא שמע משתקין אותו: (ב) קראת סירוגין יצא אפי' שהה בין סירוג לסירוג, בדי לגמור את כולה יצא והוא שיקרא על הסדר. קראה מתנמנם והוא מי שאינו ער ולא נרדם בשינה יצא ובלבד שיהיה ער בפסוק ראשון:

וכאלו בנה במה. ואפי' שיקנה להקב"ה שמים וארץ כאברהם אבינו לא ינקה מדינה של גיהנם וסופו מתמעט ונאסף מן העולם שלא בזמנו ואפי' ירבעם שכל חכמי דורו היו לפניו כעשבי השדה ולא היה בתורתו דופי והיה שונה ק"נ פנים בתור' לא נענש ונטרד מן העולם הזה והעולם הבא אלא מפני גסות הרוח:

אַמָאהל אִיבֶּערגִיזָאגְט כְּגוֹן שֶׁקָּרָא שְׁמַע מְשַׁתְּקִין אותו דְהַיְינוּ עֶר הָאט גִיזָאגְט צְוֵויא מָאהל דֶעם וָוארְט שְׁמַע, הֵייסְט מֶען אִים עֶר זָאל שְׁווייגִין: (ב) קְרָאָהּ סֵירוּגִין יָצָא אַז עֶר הָאט גֶילֵייעֶנְט אַבִּיסוּל קְרִיאַת שְׁמַע אוּנ הָאט זִיךְ אָפְּגֶערוּהְט אִין מִיטֶען, אוּנ הָאט גֶעלֵייעֶנְט נָאךְ אַבִּיסוּל אוּנ הָאט אוֹיךְ אָפְּגֶערוּהְט אִין מִיטֶען אֲפִילוּ שֶׁשָּׁהָה בֵּין סֵירוּג לְסֵירוּג כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ יָצָא אֲפִילוּ בַּייא יֶעדֶער מָאהְל וָואס עֶר הָאט אָפְּגֶערוּהְט הָאט עֶר גֶענוּארְט אַזוֹי לַאנְג וָואס אִין דִיא צַייט הָאט מֶען גִיקֶענְט אָפְּלֵייעֶנֶען דִיא גַאנְצֶע קְרִיאַת שְׁמַע, פוּן דֶעם אָרְט וָואס עֶר הָאט גֶעהַאלְטִין בִּיז צוּם סוֹף, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין הָאט עֶר יוֹצֵא גִיוֶועוְ וְהוּא שֶׁיִּקְרָא עַל הַסֵּדֶר נָאר עֶר זָאל לֵייעֶנֶען דִיא פָּרְשׁוּת אוּנ דִיא פְּסוּקִים כְּסֵדֶר קְרָאָהּ מִתְנַמְנֵם אַז עֶר הָאט גֶעלֵייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע שְׁלֶעפֶּערְדִיג וְהוּא מִי שֶׁאֵינוֹ עֵר וְלֹא נִרְדָּם בְּשֵׁינָה יָצָא דָאס מֵיינְט מֶען עֶר אִיז נִיט גִיוֶועןְ וַואכֶעדִיג אוּנ נִיט שְׁטַארְק גִישְׁלָאפִין נָאר עֶר הָאט גֶעדְרוּימְזָעט! הָאט עֶר יוֹצֵא גִיוֶועןְ וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה עֵר בְּפָסוּק רִאשׁוֹן נָאר וֶוען עֶר זָאגְט דֶעם עֶרְשְׁטִין פָּסוּק דָאס אִיז שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. דַאמָאלְס מוּז עֶר זַיין וַואכֶעדִיג, אוּנ אוֹיבּ עֶר אִיז גִיוֶועןְ שְׁלֶעפֶּערִיג בַּייא דֶעם פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. הָאט עֶר נִיט יוֹצֵא גִיוֶועןְ:

אוּנ עֶס אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט מְזַנֶּה גִיוֶועןְ מִיט אַלֶע ווייבֶּער וָואס זֶענֶען אָסוּר צוּ אִים וּכְאִלּוּ בָּנָה בָּמָה אוּנ עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט גִישְׁטֶעלְט אַשְׁטֵיין צוּ מַקְרִיב זַיין אוֹיף אִים קָרְבָּנוֹת וַאוּיסֶער דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ! וַאֲפִילוּ שֶׁיִּקְנֶה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵיהִנָּם אֲפִילוּ עֶר אִיז אַזוֹי אַצַדִיק אַז עֶר מַאכְט דֶער קֶענֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט אַז גָאט הָאט בַּשַׁאפִין דִיא הִימֶעל אוּנ דִי עֶרְד, אַזוֹי וִויא אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גִיטָאהְן, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אוֹיבּ עֶר אִיז גְרוֹיס בַּייא זִיךְ וֶועט עֶר נִיט רֵיין וֶוערִין פוּן צוּ גֶעמִשְׁפָּט וֶוערִין אִין גֵיהִנָּם וְסוֹפוֹ מִתְמַעֵט וְנֶאֱסָף מִן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ דֶער סוֹף זַיינֶער. וֶועט זַיין עֶר וֶועט אַלֶע מָאהְל וֶוערִין וֶוייגִיגֶער בִּיז עֶר וֶועט פַארְלֶענְדְט וֶוערִין פוּן דֶער וֶועלְט פַאר זַיין צַייט וַאֲפִילוּ יָרָבְעָם שֶׁכָּל חַכְמֵי דוֹרוֹ הָיוּ לְפָנָיו כְּעִשְּׂבֵי הַשָּׂדֶה אוּנ אֲפִילוּ יָרָבְעָם וָואס אַלֶע חֲכָמִים וָואס זֶענֶען גִיוֶועןְ אִין זַיין צַייט זֶענֶען גִיוֶועןְ גֶעגִין אִים וִויא דִיא גְרָאז פוּן פֶעלְד וְלֹא הָיָה בְּתוֹרָתוֹ דוֹפִי אוּנ אִין זַיין לֶערְנֶען אִיז קֵיין פֶעלֶער וְהָיָה שׁוֹנֶה ק"נ פָּנִים בַּתּוֹרָה אוּנ עֶר הָאט גִילֶערְנְט אִין דִיא תּוֹרָה הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג טְעָמִים אוֹיף יֶעדֶער דִין לֹא נֶעֱנַשׁ וְנִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא מִפְּנֵי גַּסּוּת הָרוּחַ וָואס עֶר אִיז גִישְׁטְרָאפְט גִיוָוארִין אוּנ פַארְווָארְפִין גִיוָוארִין פוּן דִיא וֶועלְט אוּנ פוּן דִיא אַנְדֶערֶע וֶועלְט אִיז נָאר גִיוֶועןְ דוּרְךְ זַיין גְרוֹיסְקַייט:

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד' דמילוי יו"ד אל שב ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

ז אַבְנֵי בוּרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלָמוּתָא לְשַׁקָּעָא ז אַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים

רשב"ם

(ז) מלאים. שהאבן ממלא עומק המשבצות בעין אבני הטבעות:

רש"י

(ז) אבני שהם. שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תלוה: מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) אבני שהם. לצורך אפוד וחשן כיצד אבני שהם לאפוד ולקחת את שתי אבני שהם וכתיב ושמת את שתי

ענין חשן ואפוד

(ז) אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד ולחשן. כתיב במוסר (ויקרא לט) רבי יהודה פתח והנשיאים הביאו את אבני

האבנים על כתפות האפוד ואבני מלואים לחשן כדכתיב ומלאת בו מלואת אבן וגו' וכי האי גונא מצינו הרבה מקראות מתפרשי' המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ ועוד אתה מוצא אבני שהם לצורך החושן דכתיב והטור הרביעי תרשיש שהם:

פירוש לתורת אלהים

(ז) אַבְנֵי אִיר זָאלְט נֶעמֶען צְוֵויא אֲבָנִים טוֹבוֹת וָואס וֶוערְט גֶערוּפֶען שׁוֹהַם וְאַבְנֵי אוּנ אִיר זָאלְט נעמען

לאפד ולחשן: ח ועשו לי מקדש

באיפודא ובחושנא: ח ויעבדון קדמי מקדש

תרא ועשו לי מקדש. פירוכין ב מצוות סב מצווות סו:

רשב״ם

(ח) מקדש. לשון מועד שמתקדש ומזומן אליהם לדבר מוכן כדכתיב ונודעתי שמה לבני ישראל:

שפתי חכמים

ע שלא תאמר אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד וכן לחשן הולרך רש״י לפרש כן וכתב הרא״ם שאע״פ שהיו אבני שוהם גם בחשן כיון שתלת מלואים כוללת כל אבני החשן הנה גם השהם בכלל אם כן לא אמר אבני שהם רק בעבור אותם אבני שהם שבאפוד לבד: פ דק״ל למה כתיב לי הא בתחלה נמי של הקב״ה הוא ונתרן ועשו לשמי והוסיף מלת בית לא איזה דבר מקודש סיסיה

רש״י

כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא קרויים אבני מלואים ומקום המושב קרוי משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן ע וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש. ועשו פ לשמי בית קדושה:

עניני חושן ואפוד

השהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן מ״ש דמלין אילין אקריבו מגולים ולא כבר גם אחרא ואת כתיב כל נדיב לב יביאה את תרומת ה׳ וכתיב ואבני שהם ואבני מלואים לאפוד ולחשן. אלא אמר הקדוש ברוך הוא אף על גב דכולהו אליא כהכוא כנכה סליקי אלו אבנים לנשיאים. מ״ט בגין דעל לבא דכהנא אהרכם אמר הקדוש ברוך הוא ליתו נשיאים דלבייהו גם בה׳ וייתין אלין אבנין דאינון מתחכחו על לבא ויתכפר עלייהו מגסות לבייהו וכתיב והיו על לב אהרן בבואו לפני ה׳ ועל דא והנשיאים הביאו את אבני השהם ואבני מלואים לכפר עלייהו:

לקוטים על התורה

(ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. דער מדרש זאגט ווען גאט האט געזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין פון פיינעמטועגין אמשכן ווייל איך וויל רוהען צווישען זיי, האבין די מלאכים געזאגט פאר גאט רבונו של עולם צו וואס ווילסטו אראפגידערין צו דיא מענטשין וואס וואהנען אונטען, עס איז פאר דיר מער כבוד דו זאלסט רוהען הויבין אין הימעל צווישען אונז, האט גאט געזאגט צו די מלאכים, אזוי ווי איר לעבט אז איך וואלט געדארפט מאהן ווי איר זאגט, נאר אז איך וועל וואהנען אונטען ביי די יודין וועט מיין לויב זיין פוהל אויף די גאנצע וועלט, ווייל די מלאכים פון די צייט וואס זיי זענען בשאפין געווארין ביז אייביג, ווערין זייא ניט געענדערט, ביי זייא איז קיין קראנקייט, זיי זענען ניט הונגעריג אונ ניט דארשטיג. אונ די אלע זאכין וואס א מענטש דארף, דארפין זיי ניט, האבין זיי גאר גיט אויף וואס צו לויבין גאט, אין גאר זייער גזאנג פאר גאט איין מאהל אין טאג אדער איין מאהל אין וואך אדער איין מאהל אין חדש וויא די גמרא זאגט אין די מסכת חולין פרק גיד הנשה), אבער ביי די מענטשין אז זייא נעמען טרינקען אדער זיי נעמען עסין לויבין זיי גאט מיט פארשידענע ברכות אויף די פארשידענע עסיגוואהרג וואס זיי עסין אונ טרינקען, גיט איס גאט אמלבוש מאכט ער א ברכה, פון די צייט וואס דער מענטש מאכט אויף דיא אויגין אין דער פריה ביז ער מאכט זיי צו. ווען ער גייט שלאפין, האט ער גאר צו זאגין ברכות אונ לויב צו גאט, דריבער האט גאט געזאגט צו די מלאכים ווייל מיין לויב וועט זיין ביי די יודין זייער פיל דאס הייסט איר דארפט ניט גייטיג מיין הילף, איר זענט בשאפין אן אפעלער אויף

פירוש לתורת אלהים

געמען צוועלף אנדערע אבנים טובות וואס זייא זענען אויס גירעכינט מיט זייערע נעמען אין פרשת ואתה תצוה די שטיינער רופט דער פסוק אבני מלואים לאפוד דיא אבני שוהם האט מען בדארפט צו דעם אפוד ולחושן אונ דיא אבני מלואים האט מען בדארפט צו דעם חושן: (ח) ועשו לי אונ פון דער תרומה וואס זייא וועלין אפ שיידין זאלין זיי מאכין דעם משכן אונ איך

משלי חכמים

(ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. גאט האט געזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין פון פיינעמטעגין אהיליגע שטוב וועל איך רוהען צווישען זיי אין דעם בית המקדש, איז דאך אקשיא צו וואס דארף הקדוש ברוך הוא די יודין זאלין מאכין פון זיינעטוועגין אמשכן, אז הקב״ה וויל האבין אמשכן קען ער דאך זאגין מיט זיין ווארט וועט ווערין אמשכן, אזוי ווי ער האט די גאנצע וועלט בשאפין מיט איין ווארט, נאר מיט דעם משל וועלין מיר וויסען דעם תירוץ, עס איז אמאהל געבליבען איתום אן פאטער אונ מוטער, אונ זיינע עלטערין זענען געוועזן פון אשיינע פאמיליע, דער יתום איז געאדערעטעט געווארין ביי זיינע קרובים וואס זענען אלע געוועזן בעלי מלאכות, אטייל פון זייא זענען געוועזן שניידערס, נאלד ארבעטער, דער יתום האט אויפגעוואקסין אגרויסער למדן אונ זייער שיין, אונ מיט פיל פייערע אונ גוטע מעלות, אגרויסער גביר וואס אמאהל גיזעהן דעם בחור איז ער אים גיפעלין ער זאל אים נעמען פאר א איידים, דער גביר האט אים צו געזאגט

מצות השם

(לה) [מצוה לח] לבנות בית הבחירה בכניסתם לארץ שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

(ח) ועשו לי מקדש. עס איז אמצוה מען זאל באהען אבית _ קדש, ווי גאט האט געזאגט צו משה די יודין זאלין מאכין פון פיינעמטועגין אמקדש, אונ מען מוז מאכין די אלע כלים וואס דארפין זיין אין בית המקדש, אמזבח צו מקריב זיין אויף איס קרבנות, אונ אמזבח צו ריינקערין אויף איס קטורת, אונ אמנורה, אונ אטיש וואס אויף איס זאל ליגען דער לחם הפנים, אונ דער ארון מיט די לוחות וואס דארף שטיין אין קדשי קדשים, אונ נאך כלים וואס האט געדארפט זיין אין בית המקדש, נאר פאטער וועלין מיר פרעגין ווי אזוי קען דאס זיין הקדוש ברוך הוא וואס זיין כבוד איז פוהל אויף די גאנצע וועלט, זאל זאגין אז ער וועט רוהען אין משכן אדער אין בית המקדש, דריבער האט גאט געזאגט צו משה ושכנתי בתוכם, איך וועל רוהען אין זיי, אין די יודין וועל איך רוהען, אונ צו שלמה המלך האט אויך גאט געזאגט איך וועל רוהען אין די יודין האט גאט געמיינט מען זאל מאכין אמקדש, אין דעם מקדש וועלין אלע יודין קומען אונ בעטין ביי גאט אויף אלע זאכין וואס זיי וועלין דארפין, דיא שלמה המלך האט געזאגט (אין ספר מלכים א קאפיטול ח) אונ אויב איינער וועט זינדיגען וועט ער ברייגגען

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם : ט כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית

וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי בֵּינֵיהוֹן : ט כְּכֹל דִּי אֲנָא מַחֲזֵי יָתָךְ יָת דְּמוּת מַשְׁכְּנָא

תו"א ככל אשר אני מראה. סנהדרין יז שבועות טו מנחות כט :

בעל הטורים

(ח) ושכנתי. רמז לבית ראשון ושכן ת"י שנים וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קדוש עולה ת"י שמנין קדוש היה תהלות בישראל ויש בו אותיות ושני ת"כ רמז לת"כ שנים של בית שני : (ט) מראה. בגימטריא נבריאל מלמד שהיה חגור כמין פסיקיא של עור ומראה למשה תבנית המשכן ותבנית כל כליו : וכן תעשו. כ' הכא ואידך וכן תעשו דגדעון שזכות אלו הכלים עמד לגדעון וכן כל מעשה דגדעון היה כנגד עבודת המשכן וכליו. נתן הלפידים בכדים להזכיר זכות אלו הכלים. וכראש האשמורה התיכונה להזכיר זכות עבודת המקדש שאז היו תורמין את המזבח

רשב"ם

(ט) ככל אשר אני מראת. בכל מראיות של כלים ושל בנינים הראה לו ה' למשה כמו שמצינו ביחזקאל בבנין ב' שהראהו בבבל בכל מראות אלקים וגם בריכור הראה לו ופי' לו כמה שכתוב וכן מוכית לפנינו ככל אשר אתה מראה בהר אם בדבור לבד

רש"י

(ט) ככל אשר אני מראה אותך. (מנחות כט) כאן את תבנית צ המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה

שפתי חכמים

כי שם מקדש בכל מקום לא ימלא כי אם על הבית המקודש : צ דעת רש"י שלא תאמר ככל אשר אני מראה אותך נשעת עשיית

ענין המנורה והארון

(ט) ככל אשר אני מראת אותך וגו'. הנה אם יראה צורף כף אחת מלאכת ציור ורקמה אף שלא עשה כיוצא בה מימיו. עכ"ז לגודל בקיאותו במלאכה יעשה כמוה. אבל אם לא יראה כף של זהב ממש כ"א תבנית כף מצוייר ולא כדבר הנתפש ביד שלא תשתקע הצורה הנראית בה בלב הרואה כאשר בהיות לפניו כלי ממשי בעל הצורה ההיא. וכן אלו יצויר יראה האדם לבת, אם עשויה ציורים וכפתורים ופרחים. שלא תתחקה בלב הרואה אותם לעשות כיוצא בה כאשר כראותו אותה בגשם קשה שנתון לפניו. ואם יבא לעשותם יטעה בפתות ויתר בציוריה בפתוריה ופרחיה. ויותר מזה יהיה אם גם תבנית הציור הבלתי ממשי ההוא לא ראהו הצורף כ"א זולתו והוא יגיד לו את אשר יעשה. כי אז לא יצא לצורף כלי אשר ראה תבני' זולתו ולא יעשה כמעשהו. כי המגיד לצורף את אשר ראה יפחות ויעדיף כלל מה מתכונת הצורה. וגם מאשר יאמר אליו ישמיט הצורף. כי לא ידע זולתי ע"פ המגיד. וגם אשר הגיד לו לא ראה הצורה ההיא כי אם כדבר בלתי ממשי. הבלתי נתפס ומצטייר בשכלו להגיד לצורף. ובכן לא יבצר מהתתמן לבב אנוש כאמת כאמרו היתכן כי בהראותו ית' אל משה תבנית מנורה משכן וכלים כי לא ראה עצמותם כדבר גשמי רק תבנית של אש. ובצלאל במלאכתו לא ידע ציורי הדברים זולתי ע"פ הגדתו של משה. ואיך יוכל עשות ממש כאשר הראה הקב"ה למשה. ע"כ הבטיחו הוא ית' ואמר ככל אשר אני מראה אותך, כלומר שאני מראה אותך ולא את עושה המלאכה. וגם את תבנית וגו' ולא כלים ממשיים לתפוס הציורים. אף על פי כן אני מבטיחך שכן תעשו ממש בלי פחת וייתור. כאלו הם בעצמם ראו ציורם כדבר ממשי :

פירוש לתורת אלהים

וועל רוהען צווישען זיי : (ט) אונ דאס משכן זאל גימאכט ווערין כְּכֹל אֲשֶׁר אזוי ווי איך וועז דיר דא אויף דעם בארג סיני אוים פייער אֵת תַּבְנִית דאס

לקוטים על התורה

אייביג, אָבּער די יודין דאוּפין אַלֶע מגוּט מיין הילף, דריבער מוז איך וואהנען נעבין זיי :

(ט) כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ וגו'. דער ילקוט ראובני שרייבט דער מנהג איז אז מען קריצט אַחתימה, ווערט אויף די חתימה געקריצט די אותיות פאר קערט, אונ אז מען חתמת מיט די חתימה אויף אפאפיר אדער אויף איין אנדער זאך, זעגען די אותיות אויף דעם פאפיר גלייך, ווען גאט האט געוויזען צו משה ווי דער משכן זאל געמאכט ווערין, האט ער אים אויך געוויזען ווי אחתימה, פארקערט, אונ משה האט ניט געוואסט אז מען האט אים געוויזען פארקערט, האט ער געמיינט אז דער משכן דארף געמאכט ווערין ווי מען האט אים געוויזען, אונ בצלאל האט אים גיזאגט דעם סוד אז דער משכן דארף געמאכט ווערין פארקערט ווי מען האט געוויזען צו משה, דריבער האט משה גיזאגט צו בצלאל דו ביזט גיוועז אין דעם שאטען פון גאט, אזוי ווי דער שאטען איז פארקערט פון דעם מענטש, די רעכטע האנט פון מענטש איז די לינקע פון שאטען אונ די לינקע האנט פון מענטש איז די רעכטע פון שאטען אזוי וייסטו אז דער משכן איז צו מיר געוויזען גיווארין פארקערט וויא ער דארף געמאכט ווערין '

משלי חכמים

צו געבין פיל גדן אונ צו בעקליידין די טאכטער מיט טייערע קליידער אונ צירונג, פון די קרובים פון דעם חתן האט דער מחותן פערלאנגט זיי זאלין אים מאכין אפאר קליידער ער זאל האבין צו דעם טאג פון דער חתונה, די קרובים זענען גיוועזען ארעמע לייט אונ האבין ניט גיקענט מאכין אזוי אפאר קליידער, זענען אלע קרובים צו זאמען געקומען אין בייא זייא נעבליבען אעצה מיר וועלין צו זאגין דעם מחותן דיא פאר קליידער צו מאכין, נאר מיר זענען דאך די גרעסטע שניידער פון שטאט אונ די בעסטע גאלד ארבעטער, אונ די טייערע קליידער אונ דיא טייערע צירונג וואס דער מחותן וועט מאכין פאר זיין טאכטער וועט מען דאך אונז געבין צו ארבעטין פון די ארבעט געלט וועלין מיר מאכין פאר דעם חתן די פאר קליידער, דאס זעלבינע איז גיווען ביי דעם משכן, גאט האט גיוואלט וואהנען צווישען די יודין, ווי דער מדרש זאגט, אמלך האט געהאט אאיינציגע טאכטער האט ער זיא חתונה געמאכט מיט אזוהן פון אמלך, נאך דער חתונה האט דער מאן געוואלט געמען זיין

מצות השם

ברייננען אקרבן אין דעם בית המקדש וועט גאט אים מוחל זיין די עבירות וואס ער האט געטאהן, אונ ווייל אין בית המקדש וועלין זיין אלע תפלות אונ קרבנות פון אלע יודין, דריבער וועט דער בית המקדש אייביג געהייליגט ווערין, אונ די יודין וועלין געהייליגט ווערין, ווען די יודין וועלין היטען די תורה אונ מצות וואס גאט האט זייא געבאטין, וועט זיך בהעסטין די הייליגקייט פון גאט מיט די הייליגקייט פון בית המקדש אונ מיט די הייליגקייט פון די יודין, דאס מיינט מען גאט וועט רוהען אין מקדש אונ אויף די יודין, אונ ווען די יודין האבין אויפגיהערט צו היטען תורה אונ מצות, איז אוועק געגאנגען פון זיי זייער הייליגקייט, אונ אז זיי זענען געקומען אין בית המקדש

הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ׃ ס י וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי

אונקלוס

וְיָת דְּמוּת כָּל מָנוֹהִי וְכֵן תַּעְבְּדוּן׃ י וְיַעְבְּדוּן אֲרוֹנָא דַּאֲעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין

ת״א ועשו ארון. יומא ג עב שבת ס:

רשב״ם

היה אומר אשר אתה מראה למה הוצרך לומר בהר:
(י) ועשו ארון עצי שטים. לפי שהוא דבוק ארון של
שטים נקוד חטף פת״ח. ואע״פ שבמעשה בצלאל

בעל הטורים

והיא העבודה הראשונה שהיו עושים כהם כיום: (י) ועשו ארון. בכולם כתיב ועשית חוץ מהארון דכתיב ועשו שכל הכלים עשה

מצינו שעשה החלה משכן ואח״כ כלים ארון ומנורה ושלחן. שהיכן יכניס את הארון והשלחן כל זמן

שפתי חכמים

המשכן אלא אשר אני מראה אותך כאן דאל״כ אראך מבע״ל:

רש״י

הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו (סנהדרין טז שבועות יד) לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית אלו תעשו אותם (תוספתא שבת לח) ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (י) ועשו ארון. כמין ארגזות שעושים בלא רגלים עשוים כמין ארגז שקורין אישקרי״ן (שריין טרחך) יושב על שוליו:

ענין המנורה והארון

(י) ועשו ארון עצי שטים וגו׳. בכל הכלים נאמר ועשית. ועשית כפרת. ועשית שלחן. ועשית מנורת. וכאן כתיב ועשו. ודרשו רז״ל בזה אמר רבי יהודה בר שלום אמר הקב״ה יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו הכל בתורה והעסק הזה הוא שיתנדבו כלן לארון. ומפני שהתורה היא ראשית לכך קדם הארון לשאר כלים. ומה שנקרא ארון הוא מלשון אורה. על שהתורה שבתוכו נקראת אור. והרב ב״י כתב לפי שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. ללומדיה לא נאמר. אלא. למחזיקים בה. רמז למחזיקים ידי לומדי תורה. וכהיות שלא כל אדם מוכן ללמוד תורה אבל יש לך בכל אדם שיוכל להיות שיהיה חלקו בתורה. כי אף אם אינו מוכן ללמוד מ״מ יכול הוא להחזיק ידי לומדים ונחשב לו כאלו הוא למדם. כישסכר וזבולן. לכך נאמר ועשו ארון עצי שטים כי מלד היות בארון העץ המרמז על כי עץ חיים היא למחזיקים בה ע״כ הכל יכולין לעשותה לכך נאמר ועשו כי זה דבר שהכל יכולין לעשותו. ואח״כ אמר וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו. בעשיית עצי שטים אמר ועשו וכצפוי הזהב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) ועשו ארון. בכלהו כתיב ועשית וכאן כתיב ועשו לפי שהכל חייבין להתעסק בו מפני כבוד התורה שבתוכו וק״ו לתלמידי חכמים שבני עירם מצווים לעשות כלאכתן כדי לכבדם והכי איתא ביומא פרק בא לו ועשו ארון מכאן לת״ח וכו׳ מבית ומחוץ תצפנו אמר רבא כל ת״ח שאין תוכו כברו אינו ת״ח ועוד צוה הקדוש ב״ה להתעסק בו כדי שיהו כלן מקבלין שכר התורה המונחת בו שם:

לקוטים על התורה

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וגו׳. בַּיי אַלֶע כֵּלִים הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּ זָאלְסְט מַאכְין, אוּנ בַּיי דֶעם אָרוֹן הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זֵיי זָאלִין מַאכְין דֶעם אָרוֹן, וַוייל אִין דֶעם אָרוֹן זֶענֶען גִילֶעגִין דִי לוּחוֹת אוּנ דִי סֵפֶר תּוֹרָה אוּנ צוּ דִי סֵפֶר תּוֹרָה גִיהֶערִין אַלֶע יוּדִין, אוּנ דְרִיבֶּער אִיז גִיוֶוען דֶער אָרוֹן מִיט גֶעבְּרָאכֶענֶע אֵיילִין, צְווייא אֵיילִין מִיט אַהַאלְבֶּע דִי לֵייְנְג פוּן אָרוֹן אוּנ אֵיין אֵייל מִיט אַהַאלְבֶּע דִי בְּרֵייט אוּנ אֵיין אֵייל מִיט אַהַאלְבֶּע דִי הֵייךְ, צוּ ווייזִין אַז דִי תּוֹרָה קֶען מֶען נָאר לֶערְנֶען אַז מֶען הָאט אַצוּבְּרָאכִין

פירוש לתורת אלהים

גִישְׁטַאלְט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית אוּנ דָאס גִישְׁטַאלְט פוּן אַלֶע זֵיינֶע כֵּלִים וְכֵן תַּעֲשׂוּ אוּנ אַז עֶס וֶועט עֶפֶּעס פַאר לָארִין וֶוערִין פוּן דִיא כֵּלִים. אָדֶער אַז אִיר וֶועט בּאהֶען אַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאלְט אִיר אַזֶעלְכֶע כֵּלִים מַאכִין אַזוֹי וִויא דִיא כֵּלִים. וָואס אִיךְ וַוייז דִיר דָא אוֹיף דֶעם בַּארְג׃ (י) וְעָשׂוּ אוּנ זֵיי זָאלִין מַאכִין אַקַאסְטֶען פוּן טֶענֶען הָאלְץ

הָאֶרֶץ, נִיט דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז גְרוֹיס בַּיי זִיךְ, ווי דִי גְמָרָא זָאגְט פַאר וָואס אִיז דִי תּוֹרָה גֶעגְלִיכְן צוּ וַואסֶער, אַזוֹי ווי וַואסֶער לוֹיפְן נָאר אִין דִי נִידֶערִיגֶע אָרְטֶער, אַזוֹי דִי תּוֹרָה לוֹיפְט נָאר צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען נִידֶערִיג בַּיי זִיךְ. דֶער סֵפֶר כְּלִי יָקָר שְׁרַייבְּט דְרִיבֶּער שְׁטֵייט בַּיי דֶעם אָרוֹן וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. וַוייל אִין דִי תּוֹרָה קֶענֶען אַלֶע יוּדִין הָאבִּין אַחֵלֶק. אֲפִילוּ דֶער עַם הָאָרֶץ וָואס קֶען נִיט לֶערְנֶען קֶען אוֹיךְ הָאבִּין אַחֵלֶק אִין דִי תּוֹרָה, דְהַיְינוּ עֶר וֶועט גֶעבִּין פַּרְנָסָה צוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָואס לֶערְנֶען תּוֹרָה, וֶועט עֶר הָאבִּין אַחֵלֶק אִין זֵייעֶר תּוֹרָה, ווי דֶער פָּסוּק זָאגְט עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ. דִי תּוֹרָה אִיז אַבּוֹים פוּן לֶעבִּין צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס הַאלְטִין זִיא, אֲפִילוּ זֵיי לֶערְנֶען נִיט נָאר זֵיי דֶערְהַאלְטִין דִי תּוֹרָה אֵיין אַנְדֶערֶער זָאל לֶערְנֶען, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. דֶער אָרוֹן זָאל זַיין גֶעמַאכְט פוּן שִׁטִּים בּוֹימֶער, צוּ ווייזִין אַז דִי תּוֹרָה אִיז דֶער בּוֹים פוּן לֶעבִּין, דְרִיבֶּער שְׁטֵייט וְעָשׂוּ. זֵיי זָאלִין

משלי חכמים

זַייב אוּנ פָארִין מִיט אִיר אִין זַיין לַאנְד, הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט וָואס זָאל אִיךְ טָאהְן, דִי טָאכְטֶער אִיז בַּיי מִיר אַ אֵיינְצִיגֶע, אִיךְ זָאל זִיא בַּיי דִיר צוּרִיק נֶעמֶען, אִיךְ הָאבּ זִיא דָאךְ אֵיין מָאהְל דִיר גִיגֶעבִּין פַאר אַווייבּ, אִיךְ זָאל דִיךְ אַוֶועק שִׁיקֶען מִיט אִיר, קֶען אִיךְ נִיט זַיין אָן אִיר, נָאר אִיךְ וֶועל מִיט אַייךְ מִיט פָארִין, וְוא אִיר וֶועט וואהְנֶען וֶועט אִיר רָארְט מַאכִין פַאר מִיר

אַקְלֵיינֶע שְׁטִיבֶּעלֶע וֶועל אִיךְ וואהְנֶען מִיט אַייךְ, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶועזְן מִיט דִי תּוֹרָה, גָאט הָאט גִיגֶעבִּין דִי תּוֹרָה צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל זִיא גֶעבִּין צוּ דִי יוּדִין, אֵיידֶער מֹשֶׁה אִיז אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען מִיט דִי תּוֹרָה אוֹיף דִיא עֶרְד, הָאט גָאט גִיזָאגְט, וָואס זָאל אִיצְט זַיין, אִיךְ זָאל בַּיי דִיר דִי תּוֹרָה צוּרִיק נֶעמֶען, אִיךְ הָאבּ זִיא דִיר אֵיין מָאהְל גִיגֶעבִּין, דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען דִי תּוֹרָה אוּנ מִיט

מצות השם

מִיט תְּפִלָּה, אִיז זֵייעֶר תְּפִלָּה נִיט גִיוֶוען הֵיילִיג, אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען דִי הֵיילִיגְקַייט פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹיךְ, אוּנ אַז דִי הֵיילִיגְקַייט פוּן דִיא יוּדִין אוּנ פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען, מִיט וֶועמֶען וֶועט זִיךְ בַּהֶעפְטִין דִיא

הֵיילִיגְקַייט פוּן גָאט, דְרִיבֶּער אִיז דִי שְׁכִינָה אוֹיךְ אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ פוּן דִי יוּדִין, אוּנ אַז דִיא שְׁכִינָה אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִיז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרוּב גִיוָוארִין, אוּנ אַז דִי שְׁכִינָה אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען

אונקלוס

שְׁתַּיִם אַמּוֹת וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קוֹמָתוֹ:

אַמִּין וּפַלְגָא אָרְכֵּיהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָא רוּמֵיהּ:

תו"א אמתים וחצי. סנהדרין כט:

בעל הטורים

שלמה כיולא בהן חוץ מארון: ארון. אותיות אורן שיש בה אורן של ישראל ואותיות נורא כי הוא אש אוכלה: ארון בגימטריא נזר שכתר תורה עולה על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר זהב ועשלחן כתיב ועשית לו לומר שכתר תורה עולה על שאר הכתרים: אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. כל מדותיו היו שבורות כחצאי אמות ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו: ועשו ארון. י' פרשיות מתחילין בעשייה כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם:

רשב"ם

שאין משכן עשוי אלא בצווי הוצרך תחלת לפרש עשיית הארון והשלחן שבשביל הארון שהוא עיקר של ועשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן:

ענין המנורה והארון

אמר ולפית כי הכל יכולין להחזיק ידי לומדי התורה הרמוז בעץ אבל אין הכל יכולין לעמוד על הנגלה והנסתר שבתורה הרמוז באמרו מבית ומחוץ תלפנה וכן אין הכל תוכם כברם ומה שנאמר אמתים וחצי ארכו וגו' והיו כל אמות הארון שבורות כדי שכל אדם ידמה בנפשו כאלו הוא חסר ולא בא עד תכלית החכמה. ועוד מרמזים האמות שבורות על לב נשבר ונדכה. כמ"ש חז"ל למה נמשלה תורה למים מה מים מניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך אף דברי תורה מניחים את גסי הרוח ויורדים למי שרוחו שפלה עליו כמי שהוא שייף עיל ושייף נפיק והוא עני ושפל ברך. והרב אה"ת כתב לכך נאמר בארון ועשו לשון רבים לרמז בזה שגופה של תורה אין יכול להתקיים אלא בכללות ישראל [ואיש אחד ישראלי אין יכול בשום אופן לקיים כל התורה. כי יש כמה מצות בתורה שישראל אסור לעשותם. כמו אכילת תרומה והקרבת קרבנות ולא לכל אדם תבא מצות יבום. ואף לכהן גדול אין שייכות בכל המצות כי אף אם יהיה לו נחלת שדה וכרם פטור מליתן תרומה ומעשר. ועוד כמו אלה. רק כל ישראל בכלל מקיימים כל התורה. זה מקיים המצות השייכים לו וזה מקיים המצות השייכים לו ובצירופם מקיימים כל התרי"ג מצות]:

פירוש לתורת אלהים

און דיא מאס פון דעם ארון זאל אזוי זיין אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ צוויא איילין מיט אהאלבע זיין לענג וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ און אַאייל מיט אהאלבע זיין ברייט וְאַמָּה און אַאייל מיט אהאלבע זיין הויך:

לקוטים על התורה

מאכין, אלע זאלין מאכין דעם ארון, אָבער ביי דעם בדעקין דעם ארון מיט גאלד פון אינוויינינג און אויסוויינינג דאס האט גאט גיזאגט צו משה וְעָשִׂיתָ. דו זאלסט מאכין ווייל לערנען תורה אויסוויינינג, דעם פשט פון די תורה, און אינוויינינג דאס מיינט מען די סודות פון די תורה, דאס קען שוין ניט יעדער מענטש לערנען, נאר איינציגע מענטשין, דריבער שטייט וְעָשִׂיתָ. דו זאלסט דאס טאהן, און יעדער יוד וואס וויל לערנען תורה מוז ער זיין ריין ווי גאלד אינוויינינג און אויסוויינינג, דריבער זאגין ספרי מוסר איידער דער מענטש הייבט אן לערנען תורה מוז ער פריער טאהן תשובה, ער זאל קיין רשע זיין, ווארום צום רשע האט גאט גיזאגט ווי קומסטו צו לערנען מיין תורה, דריבער האט מען בקלעבט דעם ארון מיט גאלד אינוויינינג און אויסוויינינג, און אויף דעם ארון האט מען גיזאגט די תורה זאלין זיין בדעקט. מען זאל דאס ניט געמאכט אדעק דאס איז דער כפורת, צו ווייזין אז די סודות פון די תורה זאלין זיין בדעקט. מען זאל דאס ניט זאגין נאר פאר דעם מענטש וואס מען ווייס אז ער איז אירא שמים. אויף דעם כפורת זענען גיוועזין צוויי כרובים, קינדער, צו ווייזין דער מענטש זאל זיין ריין פון עבירות ווי אקינד, און די כרובים האבין געוויזען מען זאל זיין פרום צו גאט און גוט צו מענטשין, דריבער האבין זיי פארשפרייט די פליגול אין דערהייך, צו גאט, און מיט דעם פנים האבין זיי געקוקט איינער צום אנדערין ווי ברידער:

משלי חכמים

איך אראפגיין אויף דיא ערד, קען איך ניט זיין אן די תורה, נאר באלד ווי דו וועסט קומען אויף די ערד זאל מען מאכין פאר מיר אקליינעם וואהנונג, א משכן, און אין דעם וואהנונג וועל איך וואהנען מיט די תורה, די יודין זענען אָבער דאמאלס גיוועזען ארעם אין מצות און האבין געזינדיגט מיט דעם עגל, און האבין קיין כח געהאט צו פארנעמען דיא היילינקייט פון גאט ער זאל וואהנען צווישען זיי, דריבער האט גאט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין דעם משכן, מיט זייער ליבשאפט און מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין געבין אויף דעם משכן ער זאל געמאכט ווערין, און דעם גרויסין חשק וואס זייא וועלין האבין אז איך זאל וואהנען ביי זיי, וועלין זיי פארדינען ביי מיר אז איך זאל ביי זיי וואהנען, דאס זאגט דער פסוק וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. ווייל די יודין וועלין מאכין פאר מיר דעם מקדש, דריבער וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. וועל איך וואהנען צווישען זייא:

מצות השם

געגאנגען פון די יודין, זענען די יודין פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל, און ווייל די יודין אליין זענען שולדיג אין דעם וואס דער בית המקדש איז חרוב גיווארין, און וואס זיי זענען פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל, דריבער מוזין די יודין שטענדיג טרויערין אויף דעם חורבן בית המקדש, און זיי האבין גישווארין זיי זאלין אן ירושלים ניט פארגעסין, ביז גאט וועט אויף די יודין רחמנות האבין און וועט דערוועקין זייערע הערצער צו תשובה, דאמאלס וועט דער ביהמ"ק גיבאהט ווערין און די יודין וועלין אויסגליייזט ווערין פון גלות און וועלין צוריק קומען אין ארץ ישראל:

להמשך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו
העצים והאבנים לבנות הבית: ב ויהי בשמונים
שנה וארבע מאות שנה לצאת בני־ישראל מארץ־
מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש
השני למלך שלמה על־ישראל ויבן הבית ליהוה:
ג והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים־
אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו:
ד והאולם על־פני היכל הבית עשרים אמה ארכו
על־פני רחב הבית עשר באמה רחבו על־פני הבית:

א ופסלו ארדיכלי שלמה
וארדיכלי דחירום
וארגובליא ואתקינו אעיא
ואבניא למבני ביתא: ב והות
בארבע מאה ותמנין שנין
למפק בני ישראל מארעא
דמצרים בשתא רביעתא
בירח זיו ניצניא הוא ירחא
תנינא למלך שלמה על
ישראל ובנא ביתא קדם יי:
ג וביתא די בנא מלכא שלמה
קדם יי שתין אמין אורכיה
ועסרין פותיה ותלתין אמין
רומיה: ד ואולמא על אפי היכלא דביתא עסרין אמין אורכיה על אפי פותיא
דביתא עסר אמין פותיא על אפי ביתא:

מצודת דוד

(א) ובוני חירם. כי גם חירם שלח אליו אומנים מארצו וכמ"ש למטה ובד"ה: (ב) למלך שלמה. חוזר הוא על שנה הרביעית: ויבן. התחיל לבנות: (ג) והבית. הם כלול הסיכל עם בית קדש הקדשים: ארכו. ממזרח למערב: (ד) על פני היכל. למזרחו של ההיכל: ארכו. מדה המרובה נקרא אורך עם שהיא מלפון לדרום: על פני רוחב. אורך האולם מול רוחב ההיכל עשרים מול עשרים: על פני הבית. נמשך כלפי המזרח:

רש"י

(א) ויפסלו. ויהלכו כוארים: (ב) בחודש זיו. הוא הוא חודש איירו: החודש השני. ניסן ר"ה לחדשים: (ג) על פני. לפני ההיכל לצד מזרח:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

כתובים משלי כא

תרגום

להמשך יסוד ומלכות דדא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א עבד משכיל ימשל בבן־מביש ובתוך אחים יחלק נחלה:
ב מצרף לכסף וכור לזהב ובחן לבות יהוה: ג מרע

א עבדא סוכלתנא ישתלט
בגברא מבהתנא ובינת אחי
נפליג ירותתא: ב צרפא נקי
לסאמא וכורא לדהבא ואלהא בדיק לבא: ג גברא

מצודת דוד

(א) בבן מביש. כבן האלון אשר הוא מלא מדברי בושת: יחלוק נחלה. העבד הזה יקח חלק נחלה בתוך האחים כאלו היה אחד מהם: (ב) מצרף. הכסף והזהב כאשר מי ירלה לדעת כמה יש כהם מן הסוגים יקח ממנו במשקל ידוע וישימו בכור והסוגים ישרף ונשאר הכסף והזהב נקי וכזה יבחן הכל. אבל לבות בני אדם יבחנם ה' הטובה היא אם רעה:
(ג) מרע. איש רע מקשיב לשמוע דברי און ושקר וכן בהפוך כי איש שקרן מאזין לשמוע לשון הווה לשבור בני אדם ולהרע

רש"י

(א) עבד משכיל. נבוכדנאצר על שהשכיל לפסוע ג' פסיעות לכבודו של הקב"ה משל בישראל שהובישו מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם: (ב) מצרף. הוא כלי שצורפין בו כסף: בוחן. יודע מחשבותם: (ג) מרע.

פירוש ע"ט

(א) עבד משכיל ימשול בבן מביש דער קלוגער קנעכט
גיוועלטיגט אויף דעם זוהן פון זיין בעל
הבית אויב ער איז אנאר אונ פארשפעטיגט צו
טאהן וואס ער דארף טאהן ובתוך אחים יחלוק נחלה
אונ דער קלוגער קנעכט וועט נעמען אחלק
ירושה גלייך מיט אלע קינדער פון זיין בעל
הבית; (ב) מצרף לכסף וכור לזהב צו פרובין זילבער
אונ גאלד אויב זייא זענען גוטע אדער פאלשע
זענען דא אזעלכע כלים וואס יעדער מענטש
קען מיט זייא פרובין ובוחן לבות ה' אבער פרובין
דיא הארצער פון מענטשין אויב זיי זענען אמת
אדער פאלש. דאס קען נאר גאט פרובין:
(ג) מרע מקשיב על שפת און דער שלעכטער מענטש
האט ליב צו הערין אלע אומרעכטע אונ פאלשע

ריוו

ביׂשא ציית לספוותא דעאתא שקרא ורגלותא על לישנא דעאתא: ר דמצדי במסכינא מרגיז לבריה ודחדי לתברא דחבריה לא מזדכי:

מקשיב על־שפת־און שקר מזין על־לשון הות: ד לעג לרש חרף עשהו שמח לאיד לא ינקה:

רש"י

רשע: מקשיב וגו׳. מקבל ל"ס: מזין. מאזין ושומע: (ד) לאיד. לצרת חבירו:

מצודת דוד

להם. ור"ל אהובים המה זה לזה ולא יתפרדו: חרף עושהו. כי בלעגו כאלו יאמר שלמסרון דעתו העני לא ה׳ פעל כל זאת: שמח לאיד. השמח על תקלת חבירו לא ינקה מן התקלה ההיא כי תבוא גם עליו:

פירוש ע"ט

בייד שקר מזין על לשון הות דער פאלשער מענטש פארנעמט צו הערין די רייד וואס מיט זיי וועט ער קענען צוברעכין מענטשין: (ד) לועג לרש חרף עושהו דער מענטש וואס לאכט פון אארעם מאן פארשעמט ער הקב"ה, ווארום ארעמקייט נעמט מען ניט אליין, נאר הקב"ה מאכט אמענטשין ארעם. לאכט ער דאך פון הקב"ה ער קען ניט געבין דעם מענטשין רייכקייט שמח לאיד לא ינקה דער מענטש וואס פרייט זיך אויף זיין חברס בראך, וועט ער ניט ריין בלייבין אומבעשטראפט. נאר עס וועט אויף אים אויך קומען אשטראף:

עיקר תוי"ט

(א) וקאי אמתני׳ דסליק מיניה וכל צרכי מילה עושין בשבת: [א] מביאו בשבת. וא"ת ויביאו התינוק אצל הכלי דליכא איסור דהמי נושא א"ע. וי"ל דלאחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוה מולה והוה כפות דאינו נושא עצמו וגם אמו מסוכנת ולא תוכל לבא אצלו ועי"ל כיון דבקל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר"א למהר המצוה תו׳: [ב] עדים. בגמ׳ איבעיא אי עדים שנים או איהו ואחד שרא׳ להעיד במקום אחר וא"ל דא"ה ליתני ע"פ א׳. דאיצטריך נומר שבוא ומד יהיו עדים כשרים יחד כמ"א: [ג] עושין כל צרכי. לאתויי כא דת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין כו׳ גמרא ואע"ג דכס"פ דלעיל קתני לה הכא עיקר והתם אגב תו׳:

משנה שבת פרק יט

כלי אמלעי דגבורה דמלכות דיליה אלהים

פרק יט א רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש [א] מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ [ב] עדים ועוד אר"א כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות (ס"א ל"ג) (כלי) ברזל. כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, ושא"א לעשותה מערב שבת דוחה את השבת: ב [ג] עושין כל צרכי מילה בשבת. מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון.

ברטנורא

פרק יט א ר׳ אליעזר אומר. אם לא הביא כלי. אזמל. למול את התינוק (א): מביאו בשבת מגולה. להודיע שחביבה מצוה זו שמחללים עליה את השבת: ובסכנה. שגזרו שמד על המילה: מכסהו על פי עדים. שיעידו שאזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו: ולעשות ברזל. כדי לעשות אזמל למילה: כל מלאכה שאפשר לעשותה. כגון מכשירי מילה הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת. אין דוחין את השבת ופליג אדר"א: ושאי אפשר לעשותם מערב שבת. כגון מילה עצמה שא"א לה לעשות דזמנה בח׳: דוחה שבת. והלכה כרבי עקיבא: ב מוהלין. חותך את הערל׳: ופורעין. העור המכסה ראש הגיד: ומוצצין. את הדם ואף על פי שהוא עושה חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע"י מציצה: אספלנית. תחבושת:

פרק יט א רבי אליעזר אומר זאגט אם לא הביא כלי מערב שבת אויב מען דארף מל זיין אקינד אום שבת און מען האט ניט גיבראכט דעם מוהל מעסער ערב שבת מביאו בשבת מעג מען אים ברייננגען אום שבת מגולה אפ גידעקט אלע זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער און מען מעג פון וועגין מילה מחלל שבת זיין ובסכנה ווען עס איז גיוועזן אגזרה מען זאל ניט מל זיין מכסהו על פי עדים מעג מען טראגין דעם מוהל מעסער צו גידעקט נאר עדות זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער מען זאל אים ניט חושד זיין אז ער טראגט איין אנדער זאך ועוד אמר רבי אליעזר נאך האט רבי אליעזר גיזאגט כורתים עצים לעשות פחמין מען מעג האקין האלץ און מאכין קולין אום שבת ולעשות כלי ברזל און מאכין איין אייזערנעם מעסער צו מל זיין אום שבת כלל אמר רבי עקיבא אבל האט רבי עקיבא גיזאגט כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אלע מלאבות ודהיינו צו מאכין דעם מוהל מעסער וואס מען קען דאס מאכין ערב שבת אינה דוחה את השבת טאר מען דאס ניט טאהן אום שבת ושאי אפשר לעשותה מערב שבת און וואס מען קען ניט טאהן ערב שבת ומל זיין פאר שבת קען מען דאך ניט אויב דער אכטער טאג איז שבת) דוחה את השבת מעג מען מל זיין אום שבת: ב עושין כל צרכי מילה בשבת מעג מען מאכין אום שבת אלץ וואס מען דארף צו דעם מל זיין מוהלין מען איז מל אום שבת ופורעין מען רייסט איבער די הויט וואס דעקט צו דיא מילה אום שבת ומוצצין מען ציהט אויס דיא בלוט פון דיא מילה אום שבת ונותנין עליה איספלנית וכמון מען לייגט אויף די מילה אפלאסטער און מען בעשיט מיט צו שטויסענע

קיממעל

לועס בשיניו. דכל מה דאפשר לשנות משנה: **אם לא טרף יין ושמן**. רגילים היו שהיו טורפין בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפין בצים בקערה: **חלוק**. חתיכה של בגד נקובה ומכניסין המילה בתוכו הנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את הגיד: **לא התקין**. לא הזמין: **בורך על אצבעו**. דרך מלבוש לשנותו מדרך הולכה בחול: **אפילו מחצר אחרת**. לא מבעיא מבית לבית בתוכו חצר אף על פי שלא ערבו אלא אפילו לחצר אחרת שאינה מעורבת עמהם: **ג מרחיצין את הקטן**. האי מרחיצין לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי רישא כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד אבל בכלי אפילו לזלף אסור וכ"ש לרחוץ כדרכו: **רבי אלעזר בן עזריה וכו'**. פליג אתנא קמא וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה וביום השלישי דמילה נמי בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין בחמין שהוחמו בשבת עצמו דסכנת נפשות הוא. והלכה כר"א בן עזריה: **ספק** בן ח' חדשים ספק בן ט' דאי בן ח' כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: **ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס**. מדכתיב המול לכם כל זכר לרבות אנדרוגינוס. ותנא קמא ערלתו כתיב מי שהוא כלו ערל יצא זה שחליו נקבה ואין הלכה כרבי יהודה: **ד מי שהיו לו שתי תנוקות וכו'**. פליגי אמוראי בש"ס בגירסת משנה זו והגירסא שתפסו רבותי עיקר כך הוא מי שהיו לו ב' תינוקו' אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר

אם לא שחק מערב שבת. לועס בשיניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת ינתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחלה. אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת: **ג** מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. [ד] ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס: **ד** מי שהיו לו ב' תנוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת. ושכח ומל את של אחר השבת בשבת [ה] חייב

[ד] ומזלפין. הזילוף הוא זריקת המים או כל משקה. הר"מ והוא מלשון יזוקו מטר מתורגם יזלפון מטרא: [ה] חייב. ואינו מקלקל שהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא. הר"מ:

קימפעל אום שבת אם לא שחק מערב שבת אויב ער האט די קימפעל ניט צו שטויסן ערב שבת לועס בשיניו ונותן צו קייט ער די קימפעל מיט די ציין אום שבת אונ לייגט ארויף אויף די מילה אם לא טרף יין ושמן מערב שבת אויב ער האט ניט צו מישט וויין מיט אייל ערב שבת ארויף צו גיסען אויף די מילה אום שבת, זאל ער ניט צו מישען אום שבת, נאר ינתן זה בעצמו וזה בעצמו ער זאל ארויף גיסען די וויין בזונדער אונ די אייל בזונדער ואין עושין לה חלוק לכתחלה אונ מען מאר ניט מאכין אום שבת אזוי ווי אהעמדיל ארויף צו ציהען אויף די מילה די הויט זאל ניט צוריק ארויף וואקסין אבל כורך עליה סמרטוט אבער ער מעג פארוויקלען אטיכול אויף די מילה אם לא התקין מערב שבת אויב ער האט ניט אן גיברייט די טיכול ערב שבת אונ אום שבת טאר מען ניט טראגין פון גאס אין שטוב כורך על אצבעו זאל ער ארום וויקלען דיא טיכול אויף זיין פינגער מביא אפילו מחצר אחרת אונ ער מעג בריינגען דיא טיכול אפילו פון איין אנדער הויף: ג מרחיצין את הקטן מען מעג ארום וואשין דאס קינד אום שבת בין לפני המילה ובין לאחר המילה סאיי פאר דעם מל זיין אונ סאיי נאך דעם מל זיין ומזלפין עליו ביד ווי אזוי זאל מען אים וואשין, זאגט די משנה מען מעג אויף דעם קינד ארויף שפריצען וואסער מיט די הענט אבל לא בכלי אבער ניט מיט אכלי, אונ וואשין אזוי וויא מען וואשט אום דער וואכין טאר מען גענווים נישט אום שבת רבי אליעזר בן עזריה אומר רבי אליעזר בן עזריה זאגט מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת מען מעג ארום וואשין דאס קינד אום שבת ואזוי ווי דער שטייגער איז צו וואשין פאר דעם מל זיין אונ נאך דעם מל זיין אונ אפילו דעם דריטען טאג נאך דעם מל זיין אפילו דאס איז אום שבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ווארום עס שטייט אין פסוק עס איז גיוועזן דעם דריטען טאג ווי זייא האבין גיהאט שמערצין, ווייל מען האט דעם דריטען טאג אויך שמערצין דריבער מעג מען דעם קינד ארום וואשין דעם דריטען טאג אפילו אום שבת ספק אויב עס איז אויף אקינד אספק צו ער איז גיבארין צו זיבען חדשים וועט ער לעבין מעג מען אים מל זיין אום שבת. אדער ער איז גיבארין צו אכט חדשים וועט ער ניט לעבין טאר מען אים ניט מל זיין אום שבת ואנדרוגינוס אונ אקינד וואס מען וויים ניט צו ער איז אזכר צו אנקבה אין מחללין עליו את השבת טאר מען ניט מחלל שבת זיין פונן זיינעטוועגין מען זאל אים מל זיין אום שבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס רבי יהודה זאגט מען מעג מחלל שבת זיין צו מל זיין איין אנדרוגינוס: ד מי שהיו לו שתי תינוקות ווען איינער האט געהאט צוויי קינדער מל צו זיין אחד למול אחר השבת איין קינד האט מען גידארפט מל זיין נאך שבת ואחד למול בשבת אונ איין קינד האט מען גידארפט מל זיין אום שבת ושכח אונ ער האט פארגעסין וועלכין קינד ער דארף מל זיין נאך שבת אונ וועלכין קינד ער דארף מל זיין אום שבת ומל את של אחר השבת בשבת חייב אונ ער האט גימלת אום שבת דעם קינד וואס ער האט גידארפט מל זיין נאך שבת. האלטין אלע אז ער איז חייב, ווארום מיט דעם מל זיין האט ער גאר קיין מצוה

אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר: ה קטן נימול לשמונה ולתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר. לא פחות ולא יותר. הא כיצד כדרכו לח'. נולד לבין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה. [ו] יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר. שני ימים טובים של [ז] ראש השנה נימול לשנים עשר. קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה

שבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר והכי פירושה שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל שהרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת והא אפילו רבי יהושע מודה אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת סבירא ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת חייב. ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת פטור כיון דסבר הי' שברשות ב"ד הוא עושה והלכה כר"י: ה נולד בין השמשו' נימול לתשעה. שהרי יום ח' של מחר הוא נמול וספק ביה"ש יום הוא ונמול לט': היה היום ערב שבת. א"א למולו בשבת הבא דשמא תשיעי הוא והויא לה מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהיא י': חל י"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את י"ט הב' של ר"ה נימול לי"ב: עד שיבריא. ויעברו עליו ז' ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא ואחר כך מלין אותו: ו ציצין. כמין נימין של בשר שנשאר מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו. ובשר החופה את רוב העטרה דקתני מתני' לא תימא רוב הקיפה אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דכהן ערל אסור לאכול בתרום' נאמר בפסח

[ו] י"ט כו' ומילה שלא בזמנה אינה דוחה י"ט כי המילה מ"ע וי"ט עשה ול"ת כי השם הוא לשבות בו והוא אמרו שבתון והמ"ע בו מן המלאכה והעיקר אלאו לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה הר"מ: [ז] ראש השנה. וכי"ד סי' רמ"ו פוסק כהרא"ש דאפי' י"ט שני של גליות אינה דוחה (והאי תנא בא"י קאי) וע"ש בש"ך

גיטאהן אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת אבער אז ער האט גידארפט איין קינד מל זיין פאר שבת און איין קינד האט ער גידארפט מל זיין אום שבת, און ער האט פאר שבת ניט מל גיוועזן ושכח און אום. שבת האט ער פארגעסין וועלכין קינד מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת און וועלכין קינד מען דארף היינט מל זיין ומל את של ערב שבת בשבת און ער האט מל גיוועזן אום שבת דעם קינד וואס ער האט גידארפט מל זיין פאר שבת רבי אליעזר מחייב חטאת רבי אליעזר זאגט ער איז חייב אחטאת, ווייל דעם קינד וואס מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת האט מען ניט גיטארט מל זיין אום שבת ורבי יהושע פוטר און רבי יהושע זאגט ער איז פטור פון אחטאת ווייל דעם קינד וואס ער האט מל גיוועזן אום שבת האט מען דאך אים גידארפט מל זיין האט ער דאך גיטאהן אמצוה: ה קטן נמול לשמונה אקינד ווערט גימלת אמאהל דעם אכטין טאג פון זיין גיבארין ווערין לתשעה אמאהל דעם נייננטין טאג ולעשרה און אמאהל דעם צעהנטין טאג ולאחד עשר און אמאהל דעם עלפטין טאג ולשנים עשר און אמאהל דעם צוועלפטין טאג לא פחות ניט ווייניגער וויא דעם אכטין טאג ולא יותר און ניט מער וויא דעם צוועלפטין טאג הא כיצד ווי אזוי כדרכו לשמונה וויא דער שטייגער איז בייא אלע קינדער ווערט ער גימלת דעם אכטין טאג נולד לבין השמשות נמול לתשעה אויב דער קינד איז גיבארין צווישען טאג און נאכט, למשל פון זונטאג צו מאנטאג און מען מלת אים מאנטאג, טאמער ווען ער איז גיבארין גיווארין איז גיוועזן טאג, איז ער דאך גיבארין גיווארין זונטאג און אז מען מלת אים מאנטאג איז דאך דאס דער נייננטער טאג בין השמשות של ערב שבת נמול לעשרה אויב ער איז גיבארין גיווארין פרייטאג פארין נאכט צווישען טאג און נאכט און מען מלת אים זונטאג קען זיין דאס איז דער צעהנטער טאג יום טוב לאחר שבת נמול לאחד עשר אויב זונטאג איז יום טוב מלת מען אים מאנטאג איז דער עלפטער טאג שני ימים טובים של ראש השנה אויב זונטאג און מאנטאג איז ראש השנה מלת מען אים דינסטאג נימול לשנים עשר ווערט ער גימלת דעם צוועלפטין טאג קטן החולה אויב אקינד איז קראנק גיווארין פאר דעם מל זיין אין מוהלין אותו עד שיבריא טאר מען אים ניט מל זיין ביז ער ווערט געזונד, און דער נאך ווי ער איז געזונד גיווארין זאל מען ווארטין זיבען מעת לעת דער נאך מעג מען אים מל זיין:

ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה דאס זענען דיא שטיקלאך הויט אויב זייא זענען געבליבען פון דער ערלה, איז גלייך וויא מען וואלט גאר ניט גימלת בשר החופה את רוב העטרה אויב מען האט ניט אפגעשניטען די גאנצע ערלה (דיא אריבער געוואקסענע הויט) נאר עס איז געבליבען אשטיקל הויט וואס באדעקט דאס מערסטע טייל פון דעם ארט ווא די ערלה איז גיוועזן, איז גלייך וויא מען וואלט אים ניט גימלת ואינו אוכל בתרומה און אויב ער איז אכהן טאר ער ניט עסין

ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. [ח] מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל:

תושב ושכיר לא יאכל בו ונאמר בתרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל בו מה פסח אסור לערל (ב) אף תרומה אסורה לערל: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאלו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו ומשפע באזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהיה נראה כערל: ולא פרע. לא גילה: באלו לא מל. וישוב ויפרע אפי' סלק ידו ממנה וכל זמן שהוא מתעסק במילה בשבת חותך בין ציצין המעכבין בין ציצין שאין מעכבין. לאחר שסלק ידו על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר:

ת"ח: (ב) דכת' ביה וכל ערל לא יאכל בו: [ח] מל ולא פרע. תימה אמאי איצטריך למתני האי דכיון דכבר תני דבשר החופה כו' מעכב וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה הוי. ולמ"ד שלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו צריך קמ"ל דל"ת כיון דא"א נצטוו' במילה לבדה אף שאנחנו בשלמ"ת נצטוינו אף בפריעה מ"מ כי מל ולא פרע לא הוי כאלו לא מל לגמרי קמ"ל דכן נתחדשה ההלכה דאם לא פרע כאלו לא מל לגמרי תוי"ט וזהו"ח מישב דקמ"ל דאף דהקרום ברך מכסה אליו דבחורה לא נאמר רק ימול בשר ערלתו ומשלמ"ס נאמר לנו הפריעה:

תרומה ביז מען וועט דיא שטיקול הויט אראפ נעמען ואם היה בעל בשר און אויב עס איז אין אמת קיין הויט געבליבען נאר וויל דאס קינד איז פעט זעהט אוים וויא דיא הויט בייגט זיך אריף מתקנו מפני מראית העין דארף מען דאס פארריכטען עס זאל ניט געזעהן ווערין אז ער איז ניט גוט גימלת מל ולא פרע את המילה אויב מען האט גימלת און מען האט ניט אריבער גיבויגין די הויט אויף די אנדערע זייט כאילו לא מל איז גלייך וויא מען וואלט גאר ניט גימלת:

רש"י | גמרא שבת דף קל"ז ע"א | רש"י

רוב גובהה. לא תימא רוב העטר' דקתני מתניתין רוב היקיפה אלא אפי' רוב גובהה במקום אחד: קטן המסורבל בבשר. פלמר"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שנימול דאה כמכוסהו: כל זמן

הלכה כ' כלה כלי כתיטן דנגורס דמלטת דכריתאם אנדפוס

מל ולא פרע וכו' א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה. ואם היה בעל בשר וכו' אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה

שמתקשה. ומתוך הקשוי מתפשט בשרו. כדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסי' ואינו נראה מהול: איכא בינייהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה

מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל אז דער מוהל האט מל גיוועזן אקינד און ער האט ניט אריבער גיבויגין דאס הייטיל דיא מילה זאל גיזעהן ווערין, איז גלייך ווי ער וואלט אים גאר ניט געמלת. ווארום די הויט וועט צוריק אריבער וואקסין אמר רבי אבינא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב רבי אבינא האט גיזאגט רבי ירמיה בר אבא האט גיזאגט פון רב'ס וועגין בשר החופה את רוב גובהה של עטרה דיא הויט וואס בדעקט דאס מערסטע הייך פון דעם אויבערשטין ארט פון די מילה, דאס מוז מען אראפ נעמען ווען מען איז מל דאס קינד ואם היה בעל בשר און אויב דאס קינד איז פעט, און נאכדעם ווי מען האט שוין מל גיוועזן זעהט נאך אוים אזוי וויא עס וואלט נאך גיוועזן הויט פון דיא ערלה, מוז מען דאס אויך אראפשניידין אמר שמואל קטן המסורבל בבשר שמואל זאגט אקינד וואס איז בדעקט מיט פלייש, ער איז פעט רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול זעהט מען אז דער גליד ווערט הארט דערקענט מען ער איז געמלת, דארף מען שוין ניט מער מל זיין ואם לאו און אויב ווען דער גליד ווערט הארט דערקענט מען

ניט אז ער איז געמלת, דארף מען אים נאך אמאהל מל זיין במתניתא תנא אן אברייתא האבין מיר גילערנט רבן שמעון בן גמליאל אומר רבן שמעון בן גמליאל זאגט קטן המסורבל בבשר אקינד וואס איז בדעקט מיט פלייש רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול זעהט מען ווען דער גליד ווערט הארט דערקענט מען ניט אז ער איז געמלת צריך למולו דארף מען אים מל זיין ואם לאו און אויב ווען דער גליד ווערט הארט דערקענט מען אז ער איז יא געמלת אינו צריך למולו דארף מען אים ניט מל זיין, פרעגט דיא גמרא מאי בינייהו וואס איז דער חילוק צווישען שמואל און רבן שמעון בן גמליאל, זיי זאגין דאך בידע גלייך, ענטפערט דיא גמרא איכא בינייהו נראה ואינו נראה שמואל מיט רבן שמעון בן גמליאל קריגען וויא עס ווערט יא גיזעהן און ניט גיזעהן, דאס הייסט פון ווייטין זעהט אוים אז ער איז ניט געמלת אז מען וועט גוט זעהן זעהט מען ער איז יא געמלת, שמואל האלט אז מען זעהט פון ווייטין ער איז געמלת דארף מען אים ניט מל זיין, אבער אז פון נייטין זעהט מען ניט ער איז געמלת, נאר אז מען קוקט גוט זעהט מען

צריך. ולמתניתא איט נראה הוא לצריך הא נראה ואינו נראה אין צריך: אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת: מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' וכתיב והקימותי את

ת"ר המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדי' אומרי' כשם שנכנס לברית כך יכנס להורה ולחופה ולמעשי' טובים והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקינו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את הגרים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את העבדים אומר אשר קב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית:

בריתי אתו היינו מילה: בשארו. בבשרו: שם. חוק של מילה: וצאצאיו. ישראל: חתם באות. זו של ברית קדש: צוה להציל ידידות שארנו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו:

אז ער איז געמלת, מוז מען אים מל זיין, אונ רבן שמעון בן גמליאל האלט אז מען זעהט נאר ניט אז ער איז געמלת, דארף מען אים מל זיין, אבער אז מען זעהט ער איז געמלת, אפילו פון נוייטין זעהט מען ניט אז ער איז געמלת, אויב מען זעהט פון נאנטין אז ער איז געמלת איז אויך גענוג דארף מען אים ניט מל זיין תנו רבנן די רבנן האבין גילערונט המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה דער מוהל וואס מלת דאס קינד זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אבי הבן אומר דער פאטער פון דעם קינד זאגט ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדים אומרים דיא מענטשין וואס זענען גיבעטין אויף דעם ברית זאגין כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים

והמברך אומר דער וואס זאגט די ברכה אויף דעם כום זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קידש ידיד מבטן ביז ברוך אתה ה' כורת הברית המל את הגרים אומר דער וואס איז מל אגר זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה והמברך אומר אונ דער וואס זאגט דיא ברכה אוף דעם כום זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ביז ברוך אתה ה' כורת הברית המל את העבדים אומר דער וואס איז מל כנענישע קנעכט זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה והמברך אומר אונ דער וואס זאגט דיא ברכה אויף דעם כום זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את העבדים ביז ברוך אתה ה' כורת הברית:

זוה"ר תרומה דף קל"א ע"ב ת"ת דתלילות יוד הא ואו הא

כד אתי צפרא וצבורא אשתכחו בבי כנישתא בעי לאשתכחא בשירין ותושבחן דדוד והא אוקימנא דסדורא איהו לאתערא רחימו לעילא ותתא לאתתקנא תקונין ולאתערא חדוה דהא בגין דא ליואי מתערי לאתערא רחימו וחדוא לעילא באינון שירין ותשבחן. ומאן דמשתעי בבי כנישתא במילין דחול ווי ליה דאחזי פרודא ווי ליה דגרע מהימנותא. ווי ליה דלית לי' חולקא באלהא דישראל דאחזי דהא לית (ליה) אלהא ולא אשתכח (תמן ולית ליה חולקא ביה) ולא דחיל מניה ואנהיג קלנא בתקונא (ס"א בתקיפא) עלאה דלעילא. דהא בשעתא דישראל מסדרי בבי כנישתא סדורא דשירין ותושבחן וסדורא דצלותא. כדין מתכנשי תלת משריין דמלאכי עלאי. משרייתא חדא אינון מלאכין קדישין (עלאין) דקא משבחין לקב"ה ביממא בגין דאית אחרנין דקא משבחן לקב"ה בליליא. ואחרנין (ס"א ואלין) אינון דקא משבחן לקב"ה ואמרין שירין ותושבחן בהדייהו דישראל ביממא. משרייתא תניינא אינון מלאכין קדישין דמשתכחי בכל קדושה וקדושה דישראל מקדשי לתתא ובשלטנא דלהון כל אינון דמתערין בכל אינון רקיעין (ס"א היכלין) בההיא צלותא דישראל (ס"א דמיושב) משרייתא תליתאה אינון עולמתן עלאין דקא מתתקני עם מטרוניתא ומתקני לה לאעלא לה קמי מלכא. אלין אינון משריין עלאין על כלהו. וכלהו מתתקני בסדורי דישראל דמתתקני לתתא באינון שירין ותושבחן ובההיא צלותא דקא מצלו ישראל. כיון דאלין תלת משריין מזמנן כדין ישראל פתחי שירתא וזמרי קמי מאריהון וההיא משרייתא הדא די ממנא לשבחא למאריהון בימאמ אזדמנן עלייהו וזמרי עמהון כחדא באינון שבחי דדוד מלכא והא אוקימנא מלי:

מוסר

משער קדושה ח"ב שער ד'

הגאוה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם ואומרת אין אני והוא יכולין לדור יחד בעולם ומורד על מלכות שמים ומתעטף בטליתו של ממ"ה הקב"ה שנאמר בו ה' מלך גאות לבש וכמה יתגאה האדם והיתה מטיפה סרוחה ויצירתו בדם נדה ובחייו טנוף וסרחון ואחר מותו רמה ותולעה ואחרית גופו גוש עפר ונפשו יורדת לגיהנם אמנם הענוה והשפלות אין מדה גדולה הימנה כי משרע"ה רבן של כל הנביאים בתורה ובמצות וביראת חטא לא נשתבח אלא בענוה והאיש משה עניו מאד לא ולמד מן הקב"ה שהניח שמי מרום וירד לשכון אצל השפלים שנ' מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וכתיב קרוב ה' לנשברי לב

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה אבל אם ידע שקר' ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך קרא וטעה יחזור למקום שטעה נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע אי זו פרשה השלים ואי זו צריך להתחיל חוזר לפרשה ראשונ' שהוא ואהבת את ה' אלהיך וגו': (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק חוזר לראש הפרק, היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע

(א) הגאוה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם דער מענטש וואס איז גרויס ביי זיך איז גלייך ווי ער וואלט אוועק געשטויסן די פיס פון דיא שכינה, אונ דיא שכינה ווערט אפגעטאהן פון דער וועלט ואומרת אין אני והוא יכולין לדור יחד בעולם אונ די שכינה זאגט איך אונ ער קענען מיר ניט וואהנען צו זאמען אויף דער וועלט ומורד על מלכות שמים אונ ער איז אמורד (אפערבערעגער) אין די מלוכה פון גאט ומתעטף בטליתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אונ ער וויקולט זיך איין אין דיא קלייד פון הקדוש ברוך הוא שנאמר בו ה' מלך גאות לבש ביי הקדוש ברוך הוא שטייט אין פסוק גאט האט געקיניגט האט ער זיך בעקליידט מיט גרויסקייט ובמה יתגאה האדם מיט וואס זאל דער מענטש זיך גרויס האלטן והיותו מטיפה סרוחה אונ ער איז פון אפארשטונקענעם טראפן ויצירתו בדם נדה אונ ער איז בשאפין פון די נדה בלוט ובחייו טנוף וסרחון ווען ער לעבט איז ער פארמיאוסט אונ פארשטונקען ואחר מותו רימה ותולעה אונ נאך זיין שטארבין איז ער ווערים ואחריה גופו גוש עפר דער סוף פון זיין גוף ווערט אשטיק ערד ונפשו יורדת לגיהנם אונ זיין נשמה נידערט אין גיהנם אמנם הענוה והשפלות אין מדה גדולה הימנה באמת דאס נידעריגקייט וואס דער מענטש איז ביי זיך. איז גיטא קיין בעסערע מדה ווי דאס איז כי משה רבינו עליו השלום רבן של כל הנביאים בתורה ובמצות וביראת חטא לא נשתבח אלא בענוה ווארום משה רבינו וואס ער איז געוועז דער רבי פון אלע נביאים, אונ איז געוועזן דער גרעסטער אין תורה אונ מצות אונ אין מורא האבין צו זינדיגען. פון דעסטוועגין איז ער גאר געלויבט געווארין מיט זיין נידעריג-קייט. ווי עס שטייט אין פסוק והאיש משה ענו מאד אונ דער מענטש משה איז געוועזן ביי זיך זייער נידעריג צא ולמד מן הקדוש ברוך הוא גיי לערין דיך פון הקדוש ברוך הוא שהניח שמי מרום ער האט אוועק געלאזין די הויכע הימלען וירד לשכון אצל השפלים אונ ער האט אראפגענידערט צו רוהען ביי די נידעריגע שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק מרום וקדוש אשכון איך טוה רוהען אין דער הייך אונ הייליג פון דעסטוועגין ואת דכא ושפל רוח בין איך מיט דעם צו שטויסענעם אונ מיט דעם נידעריגען. מיט דעם מענטש וואס איז ביי זיך צו שטויסין אונ האט אנידעריגען מוהט וכתיב אונ עס שטייט אין פסוק קרוב ה' לנשברי לב גאט איז נאנט צו די מענטשין וואס האבין צו בראכענע

(א) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אויב ער געדיינקט ניט צו ער האט געלייענט קריאת שמע אדער ניין חוזר וקורא זאל ער לייענען קריאת שמע נאך אמאהל ומברך לפניה ולאחריה אונ ער זאל זאגין די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ וואס נאך קריאת שמע אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אבער אז ער וויס געוויס אז ער האט גילייענט קריאת שמע נאר אים איז אספק אויף די ברכות, ער וויים ניט צו ער האט גיזאגט די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ נאך קריאת שמע אדער ער האט ניט גיזאגט אינו חוזר ומברך זאל ער גיט זאגין דיא ברכות קרא וטעה ער האט געלייענט קריאת שמע אונ אין מיטען קריאת שמע איז ער געבליבען שטיל אונ וויים ניט ווא ער האלט יחזור למקום שטעה זאל ער צוריק אנהייבין צו לייענען קריאת שמע פון דעם ארט וואס ער האט געהאט דעם טעות, דהיינו נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע איזה פרשה השלים ואיזה צריך להתחיל ער האט אפגיזאגט אפרשה אונ איז שטיל געבליבען, אונ ער געדיינקט ניט וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט אונ וועלכע פרשה ער דארף אנהייבין חוזר לפרשה ראשונה שהוא ואהבת את ה' אלהיך זאל ער אנהייבין פון דיא ערשטע פרשה פון ואהבת: (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק דהיינו ער האט אנגעהויבין די פרשה והיה אם שמוע. אונ אין מיטען פרשה איז ער שטיל געבליבען אונ וויים ניט ווא ער האלט חוזר לראש הפרק זאל ער אנהייבין פון אנהייב פרשה, פון והיה אם שמוע היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע ער האט גיזאגט דעם ווארט וכתבתם אונ ער וויים

הארצער

חוזר לוכתבתם של שמע ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר שעל הרגל לשונו הוא הולך :

וכתיב מי יגור באהלך וכו' נבזה בעיניו נמאס :

ניט ווערלכין וכתבתם ער האט געזאגט, דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה, פון שמע ישראל, אדער דעם וכתבתם פון די אנדערע פרשה פון והיה אם שמוע חוזר לוכתבתם של שמע זאל ער אנהייבין פון דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אויב נאכדעם ווי ער האט שוין אנגעהויבין למען ירבו ימיכם, איז אים געווארין אספק וועלכע פרשה ער האט אפגעזאגט. די ערשטע פרשה אדער די אנדערע פרשה אינו חוזר זאל ער ניט צוריק אנהייבין. נאר ער זאגט ווייטער פון ווא ער האלט ביז צום סוף קריאת שמע שעל הרגל לשונו הוא הולך וואריום ער גייט נאך די געוואהנהייט פון זיין צונג. אונ דער צונג איז געוואהנט אנ-צו-הייבין ויאמר נאך די אנדערע פרשה. ניט נאך די ערשטע פרשה :

הארצער וכתיב אונ עס שטייט אין פסוק מי יגור באהלך ווער קען וואהנען אין דעם געצאהלט פון גאט נבזה בעיניו נמאס דער מענטש וואס איז פאר-שעמט אונ פארמיאוסט ביי זיך אליין :

אונקלוס תרומה יום ג תורה

להמשיך מת"ת ח"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה' דמילוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקור חולם :

יא וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב׃ יב וְיָצַקְתָּ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת

יא וְתַחֲפֵי יָתֵיהּ דְּהַב דְּכֵי מִגָּיו וּמִבָּרָא תַּחְפִינֵיהּ וְתַעֲבֵיד עֲלוֹהִי דֵּיר דִּדְהַב סְחוֹר סְחוֹר׃ יב וְתַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע עִזְקָן דִּדְהַב

תו"א זר. יומא עב :

רשב"ם

(יא) זהב טהור. מזוקק : (יב) ויצקת לו. בולטין מגוף הארון ולא מחוברות : ושתי טבעות. מן הארבע טבעות :

רש"י

(יא) מבית ומחוץ תצפנו. (יומא עב) שלשה ארונות עשה בצלאל ב' של זהב וא' של עץ ד' כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה ק בזהב נמלא מלופה מבית ומחוץ (שם תנחומא שמות רבה) : זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא והוא סימן לכתר תורה : (יב) ויצקת. ל' התכה כתרגומו :

שפתי חכמים

ק ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא לא היה רק אחד והיה מלופה מבית ומחוץ בזהב כדרך שהצורפים עושים (מהר"ן) וי"ל דכפ' א של עשיית הארון שהיו מונחין בו הלוחות יש בו כל אותיות של אל"ף בי"ת לפי שבלוחות יש כל התורה ולכך רומז בפ' זו שאל"ף בי"ת שהוא כל התורה לבד מן הגימ"ל שאין בו ומ"ט אין בו גימ"ל אלא ודאי לא צריך לרמוז הג' לפי שהארון עצמו היה ג' א"כ לכן כתב הקרא תלפנו יתירה שאח"כ תלפה שפתו העליונה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) וצפית. דאוי היה הארון להיות זהב כולו אלא לפי שיהית נשא בכתף ויכביד יותר מדאי ואע"ג דאמרי' נושאיו נושא לפי שעה היה וקשיא לי א"כ למה נענש עוזא רצ"ע וכן מצינו במזבח הזהב שצוה הקב"ה לעשות מעצי שטים ולחפות בזהב וכן מזבח הנחשת לפי שהיו נושאין בכתף ולא יכבד על הנושאים : ועשית עליו זר זהב. נראת שאינו אלא לנוי כמין כתר והוא רמז לכתר תורה וכן משמע ביומא פרק בא לו שלש זרין הן זר ארון שהוא סי' לכתר התורה וזר השלחן סימן לכתר מלכות וזר המזבח רמז לכתר כהונת כתר כהונה בא אהרן ונטלה כתר מלכות בא דוד ונטלה כתר תורה מונח ועומד וכל מי שרוצה ליטול יבא ויטול :

פירוש לתורת אלהים

(יא) וְצִפִּיתָ אונ זאלסט בדעקין דעם ארון מיט ריין גאלד מִבַּיִת וּמִחוּץ פון אונוייניג אונ פון אויסין וויינג תְּצַפֶּנּוּ זאלסטו אים בדעקין אונ דער ארון קודש איז אזוי גימאכט געווארין איין ארון איז געווען פון טענען האלץ אונ צוויי ארונות. זענען געווען פון גאלד האט מען דעם הילצערנים ארון אריין גיטאהן אין דעם גילדענעם ארון הקודש אונ גילדענים ארון הקודש האט מען אריין גילייגט אין דעם הילצערנים ארון קודש אונ הוייבין האט מען צו גידעקט מיט גאלד איז דער הילצענער ארון גיוועז בדעקט אויסין וויניג אונ אין וויינג מיט גאלד וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין ארום דעם ארון אגילדען קריינגעל דהיינו דער גילדענער ארון וואס איז גיוועז אויסין וויניג איז גיוועז העכער פון דיא צווייא קאסטענס וואס אין וויניג איז דאס גיוועז אזוי וויא אקריינדעל ארום דעם ארון : (יב) וְיָצַקְתָּ אונ דו זאלסט גיסין פון דעם ארון זעגין פיר רינגען

פון

זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו
וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת
וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית׃
יג וְעָשִׂיתָ בַדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב׃ יד וְהֵבֵאתָ אֶת־הַבַּדִּים
בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת
אֶת־הָאָרֹן בָּהֶם׃ טו בְּטַבְּעֹת
הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ׃

אונקלוס

וְתִתֵּן עַל אַרְבַּע זִוְיָתֵיהּ
וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סִטְרֵיהּ
חַד וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל
סִטְרֵיהּ תִּנְיָנָא׃
יג וְתַעְבֵּיד אֲרִיחֵי דְאָעֵי
שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן
דַּהֲבָא׃ יד וְתָעֵיל יָת
אֲרִיחַיָּא בְּעִזְקָתָא עַל
סִטְרֵי אֲרוֹנָא לְמִיטַּל
יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן׃
טו בְּעִזְקַת אֲרוֹנָא יְהוֹן
אֲרִיחַיָּא לָא יְעִידוּן מִנֵּיהּ׃

תו"א בטבעת. יומא עב: לא יסרו. עם מכות כב:

רשב"ם

על צלעו האחת. מצד רחבו שהרי בולטין היו הבדים לצד ההיכל. ובע"כ ארכו של ארון מצפון לדרום והבדים ממזרח למערב:

שפתי חכמים

בלו' ג' ארונות היו והי' נותנן זה לתוך זה וממילא הי' מצופה מבית ומבחוץ לבד שפה העליונה ואחר כך היה מצפה את שפתו: ר אבל אי הוה ב' מכאן וכו' מכאן לארכו של ארון לא היו יכולין שני בני אדם הנושאין ,לילך זה בצד זה לפי שלא יהיה ביניהם אלא אמה וחצי: ש מדכתיב בתחלה בטבעות הארון יהיו הבדים למה ליה למכתב אחר כך לא יסורו ממנו:

רש"י

פעמתיו. כתרגומו זויתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ר ארון והבדים נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד שיהיו שני ב"א הנושאים את הארון מהלכין ביניהם וכן מפורש במנחות בפ' שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן הד' טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והוי"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ויש לך ליסבה כן ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. צדו: (יג) בדי. מוטות: (טו) לא יסרו ממנו. (יומא שם) ש לעולם:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) לא יסורו ממנו. מפני קדושת הארון לא רצה הקב"ה שימשמשו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות אבל כשבאין לנשאו מחזיקין בראשי הבדים ונושאין וכשמניחין אותו הולכין להם מיד נוחמת אימת הקדושה וה"פ דקרא בטבעות הארון יהיו הבדים שישימם משה ויקבעם שם כדכתיב בפ' ותכל וכשישימו שם לא יסורו ממנו:

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד וְנָתַתָּה אונ זאלסט געבין די רינגען אויף זיינע פיר ווינקלען איז דער פסוק מפורש וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת צוייא רינגען פון דיא פיר זאלסטו טאהן אויף איין זייט דהיינו אין דער ברייט פון דעם ארון זאל זיין איין רינג אין איין ווינקעל אונ דעם אנדערין רינג אין דעם אנדערין ווינקעל וּשְׁתֵּי אונ די אנדערע צוויי רינגען זאלין זיין עַל צַלְעוֹ אויף דער אנדערער זייט אין דער ברייט פון דעם ארון אין איטליכען ווינקעל זאל זיין איין רינג אונ דיא לענג פון דעם ארון איז געוועזן צווישען די רינגען בַּדֵּי אז צוויי מענטשין זאלין זיך קענען שטעלין אין דער לענג פון דעם ארון אונ זאלין טראגין דעם ארון בייא דיא שטאנגען וואס מען וועט אריין טאהן אין דיא רינגען: (יג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין שטאנגען (שטעקינס) פון טענען האלץ וְצִפִּיתָ אונ זאלסט זיי בדעקין מיט גאלד: (יד) וְהֵבֵאתָ אונ דו זאלסט אריין ברענגען די שטאנגען אין די רינגען אריין עַל צַלְעֹת בייא די זייטען פון דעם ארון לָשֵׂאת צו טראגין דעם ארון נעהם מיט דיא שטאנגען: (טו) בְּטַבְּעֹת די שטאנגען זאלין זיין שטעקינג אין דיא רינגען לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ אונ זייא זאלין ניט אפ גיטאהן ווערין דאס הייסט מען זאל קיין מאהל ניט ארויס נעמען די בדים פון דעם ארון:

מצות השם

(לו) [לאו כח] שלא להוציא בדי הארון (בשאת אותו) שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

(טו) בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים וגו'. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא האט גיזאגט צו משה די שטעקינס פון ארון זאלין זיין אייביג אין ארון. מען זאל זיי קיין מאהל פון ארון ניט ארויס נעמען, אונ אז מען נעמט יא ארויס די שטעקינס פון ארון קומט מען זאל דעם מענטש שלאגין מלקות:

ויעש

להמשיך סנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אד"ני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיַּעַשׂ לַבָּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים׃ ב וַיִּבֶן עַל־
קִיר הַבַּיִת יָצוֹעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב׃ ג הַיָּצוּעַ
הַתַּחְתֹּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ
בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז
בְּקִירוֹת הַבָּיִת׃ ד וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה
מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ׃ ה פֶּתַח הַצֵּלָע
הַתִּיכֹנָה אֶל־כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִּים
יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכֹנָה וּמִן־הַתִּיכֹנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים׃

היציע קרי ° היציע קרי

א וַעֲבַד לְבֵיתָא כַּוִּין פְּתִיחָן
מִלְּגָיו וּסְתִימָן מִלְּבָרָא
וְחַפְיָין כְּלוּנְסָא בֵּית אַנְחַת
רֵישֵׁי שִׁירְיַת אַרְזַיָּא׃ ב וּבְנָא
עַל כָּתְלֵי בֵיתָא זִיוָא סְחוֹר
סְחוֹר לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוּרֵי
וַעֲבַד מְחִיצָיָא סְחוֹר סְחוֹר׃
ג מְחִיצְתָא אַרְעִיתָא חֲמֵשׁ
אַמִּין פּוּתְיַהּ וּמְצִיעֲתָא שִׁית
אַמִּין פּוּתְיַהּ וּתְלִיתֵיתָא שְׁבַע
אַמִּין פּוּתְיַהּ אֲרֵי נְפַקְתָּא עֲבַד
לְבֵיתָא סְחוֹר סְחוֹר לְבָרָא מִן
מְחִיצָתָא לְמֶהֱוֵי רֵישֵׁי שִׁרְיָתָא
נְיָחִין [illegible] זִיוַיָא וְלָא יְהוֹיָן
שִׁרְיָתָא מְעַבְּרִין בְּכָתְלֵי
בֵיתָא׃ ד וּבֵיתָא בְּאִתְבְּנְיוּתֵיהּ
אַבְנִין שַׁלְמִין מְתַקַּם אִתְבְּנֵי וְאַרְזוּבִין וְחוּלִילִין כָּל מָן דְּבַרְזֶל לָא אִשְׁתְּמַע בְּבֵיתָא בְּאִתְבְּנְיוּתֵיהּ׃
ה תַּרְעָא דִמְחִיצְתָא אַרְעִיתָא פְּתִיחַ לְעִבַר בֵיתָא מִימִינָא וּבִמְסִבְּתָא סָלְקִין מִן אַרְעִיתָא
לְעִילִיתָא בְּאוֹרַח מְצִיעִיתָא׃

רש"י

(א) שקופים. לשון ראיה שקופים פתוחים בחוץ: אטומים. קצרים מבפנים להראות שאינו צריך לאורה: (ב) יציע. חדרי׳ עשה סביב לג׳ רוחות ובכל רוח ג׳ זה על זה: (ג) מגרעו׳. עשה לבית סביב חוצה כשעלה כותל ההיכל ה׳ אמות לגובה התא גרע את עוביו וכנס אמה לפנים והניח על אותה כניסה ראשי קורות עליות התא וכן לתא האמצעית: לבלתי אחוז בקירות. דרך נקבים בקירות הבית שמקלקל החומה: (ד) מסע. כמו שהסיעוה מהר: (ה) התיכונה. התחתונה: ובלולים. בלע"ז שווינדיל שטיג: על התיכונה. האמצעית:

מצודת דוד

(א) שקופים אטומים. ר"ל סתומים כמחילה בהירה כזכוכית וכיונא להשקיף דרך שם ואמו כי היו סתומים: (ב) על קיר הבית. ר"ל נסמכת ונשענת אל קיר הבית: יציע סביב. וחוזר ומפרש לקירות הבית אשר המה סביב ההיכל מצפון ומדרום ואשר המה סביב הדביר מצפון וממערב ומדרום אליהם סמך מעשה הצלעות בכל סביבה: (ג) היציע התחתונה. היציעים שהם אשר היו סביב בשלשת הרוחות היו משולשים תחתים ושנים ושלישים תקרות התחתים היו רצפות השנים ותקרות השנים היו רצפות השלישים וכאשר בנו בנין כותלי הבית פחתו אמה מעובי הכותל בכלות חמש אמות מהארץ ועל כניסת האמה ההוא הניחו קורות תקרת התחתים שהם רצפת השנים א"כ נתרחבו השנים אמה אחת של כניסת הכותל. וכ"כ פחתו אמה בכלות עשר אמות ועל כניסת האמה ההוא הניחו קורות תקרות השנים שהם רצפות השלישים אם כן נתרחבו השלישים עוד אמה על השנים וכן פחתו אמה בכלות חמש עשרה אמות להניח על כניסת האמה קורות תקרות השלישים וז"ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה ור"ל לכותלי הבית מצד החוץ היה מגרע מן העובי מול כלות גבהי כל שורה משורות היציעי׳ בכדי להניח קורות תקרת היצועים על כניסת האמה האמור: לבלתי אחוז. ר"ל לבל עשות כדרך הבנאים הבונים בנין נמוך נשען לגבוה ממנו אשר דרכם לעשות חורים ונקבים בבנין הגבוה להכניס ולאחוז בו קורות תקרת בנין הנמוך: (ד) והבית בהבנותו. בא ליתן טעם למה עשה המגרעות ולא בנה כדרך הבנאים ואמר שהבית במקום שבנאו נבנה מאבן שלמה כמו שהסיעה והביאה מההר כי לא חפץ להביא במקום הבנין דבר בלתי נשלם ולזה נחצב כל אבן בהר בשלימותם ובמדה הגדלה ולא נעשה בהם עוד מלאכה במקום הבנין ולא הי׳ אם כן נשמע שם קול מקבות וגרזן כי לא נעשה שם דבר כי אם הנחה לבדם ואם היו בונים כדרך הבנאים לעשות נקבים הי׳ אם כן בהכרח לעשות מלאכה במקום הבנין: (ה) פתח הצלע התיכונה. אשר עלו דרך בה אליה מן התחתונה עמדה לרוח הדרומי מהבית ר"ל בהצלע אשר עמדה בעבר הדרומי: ובלולים. כדרך מדרגות עמוד אשר עמדה בחלל התחתונה עלו להפתח ההיא: וכן התיכונה. כדרך זה עלו מן התיכונה אל השלישים כי עמדה עמוד בחלל התיכונה ובה עלו אל הפתח הפתוח מהתיכונה להשלישית:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה
דמלכות אל שם כ"ן שבעשיה

א עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם׃ ב לֹא־
נָאוָה לְנָבָל שְׂפַת־יֶתֶר אַף כִּי־לְנָדִיב שְׂפַת־שָׁקֶר׃ ג אֶבֶן־
חֵן הַשֹּׁחַד בְּעֵינֵי בְעָלָיו אֶל־כָּל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַשְׂכִּיל׃ ד מְכַסֶּה־
פֶּשַׁע מְבַקֵּשׁ אַהֲבָה וְשֹׁנֶה בְדָבָר מַפְרִיד אַלּוּף׃ ה תֵּחַת
גְּעָרָה בְמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה׃

א כְּלִילָא דְסָבֵי בְּנֵי בְנַיָא וְשִׁיבְהוֹרְהוֹן דִּבְנַיָא אֲבָהָתְהוֹן׃ ב לָא יָאֵי לְטַפְּשָׁא שִׂפְוָותָא יַתִּירְתָא אַף לָא לְשַׁלִּיטָא שִׂפְוָתָא דְשִׁקְרָא׃ ג כֵּיפָא דְשׁוּחְדָא חֲסִידָא הִיא בְּאַפֵּי מַן דְּשָׁקֵיל לֵהּ לְכָל אֲתַר דְּמִתְפְּנֵי שִׂיכוּלָא׃ ד דִּמְכַסֵּי חוֹבָה בָּעֵי רְחִימוּתָא וּדְשָׁנֵי מִלְּתָא מְפָרֵק רַחְמָא׃ ה עָאלָא בְעָתָא בְּמָאן דְּמִתְבַּיַּין טַב מִן דְּלָמְמָחֵי לְסַכְלָא מְאָה חוּטְרִין׃

מצודת דוד

(א) בני בנים. אף בני הבנים יחשב עטרה לראשם להתפאר בהם אם הבונים הם אבל הבנים אין דרכם כי אם להתפאר באבותם כי יותר מחוייבים בכבוד אביהם מכבוד אבי אביהם ולזה עיקר התפארם באביהם: (ב) לא נאוה. לא נאה בעיני הנבל דברי מעלה ויתרון ולא יחפוץ בהם וכ"ש שלא נאה שפת שקר בעיני מי שנדבה לבו בחכמה כי יותר ימאס החכם בשקר משימאס הנבל בדברי מעלה: (ג) אבן חן וגו'. השוחד הוא בעיני בעליו המקבלו כאבן המסוגל להרבות חן הנושאו כי כמו כן ישא הנושאו חן בעיני המקבל ואל כל אשר יפנה ישכיל למצוא טעם וראיה להצדיק את הנותן: (ד) מכסה. אם יחטא איש לאיש והוא מכסה על פשעיו ולא יזכירם הנה בזה תבקש אהבה ר"ל היא סבה להיות מתאהב על הבריות: ושונה בדבר. המספר פשעו ושונה בה לספרה שנית לבל ישכחה מפריד מעצמו אלופו של עולם כי יעבור על לא תסור: (ה) תחת. גערת התוכחה היא מעלת אימה בלב המבין יותר ממה שיחרד הכסיל אם יוכה מאה מכות:

רש"י

(א) בני בנים. כשהולכין בדרך טובה: (ב) שפת יתר. דברי גאוה: אף כי. כל שכן בשוחד שאדם משחד להקדום ברוך הוא בדברים ושב לו: (ג) ישכיל. יצליח: (ד) מכסה פשע. שחטא איש לאיש: ושונה בדבר. שנוטר איבה ומזכירו מפריד ממנו אלופו של עולם: (ה) תחת גערה במבין. הכנעת גערה נכרת במבין יותר ממאה מכות שמכין את הכסיל:

פירוש ע"ם

(א) עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים דער מענטש וואס האט איינִיקְלִיךְ פְרוּמֶע אוּנ גוּטֶע בְּעשִׁיינֶען זייא אִים וויא עס וואלְט גִיוֶועְן אַקְרוֹין אויף זיין קָאפּ וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם אוּנ דִי פְרוּמֶע אוּנ גוּטֶע אֶלְטֶערִין בְּעשַׁייְנֶען זֵייעֶרֶע קִינְדֶער׃ (ב) לא נָאוָה לְנָבָל שְׂפַת יֶתֶר אֲפִילוּ דֶעם שְׁלֶעכְטִין מֶענְטְשׁ גִיפֶעלְט נִיט אַז מֶען רֶעט אִיבֶּערִיגֶע רֵייד אַף כִּי לְנָדִיב שְׂפַת שָׁקֶר דֶעם אֶרֶענְטְלִיכֶען אוּנ גוּטֶען מֶענְטְשׁ פַּאסְט גֶעוִויס נִיט עֶר זָאל הֶערִין פַאלְשֶׁע רֵייד׃ (ג) אֶבֶן חֵן הַשֹּׁחַד בְּעֵינֵי בְעָלָיו עֶס אִיז דָא אַזוֹי אַשְׁטֵיין דֶער מֶענְטְשׁ וואס טְרָאגְט בַּיי זִיךְ דֶעם שְׁטֵיין הָאט עֶר חֵן בַּיי אַלֶע מֶענְטְשִׁין, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וואס גִיט שׁוֹחַד הָאט אוֹיךְ חֵן בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ וואס הָאט דֶעם שׁוֹחַד גֶענוּמֶען אֶל כָּל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַשְׂכִּיל וְואהִין דֶער מֶענְטְשׁ וועט זִיךְ קֶערִין וועט עֶר בֶּעגְלִיקֶען, וואָרוּם דֶער מֶענְטְשׁ וואס הָאט גֶענוּמֶען פוּן אִים דֶעם שׁוֹחַד וועט שׁוֹין זֶעהֶן אִים צוּ טָאהָן טוֹבוֹת׃ (ד) מְכַסֶּה פֶּשַׁע מְבַקֵּשׁ אַהֲבָה אוֹיבּ רְאוּבֵן הָאט גֶעזִינְדִיגְט צוּ שִׁמְעוֹן, אוּנ שִׁמְעוֹן פַארְדֶעקְט דִי זִינְד, עֶר דֶערְמָאנְט נִיט צוּ רְאוּבֵן דִיא זִינְד וואס עֶר הָאט גֶעגִין אִים גֶעזִינְדִיגְט, וועט שִׁמְעוֹן הָאבִּין גֶעזוּכְט ואוּנ גֶעפוּנְגֶען לִיבְּשַׁאפְט בַּיי רְאוּבֵן, וועט רְאוּבֵן אַלֵיין חֲרָטָה הָאבִּין אויף זֵיין זִינְד אוּנ וועט לִיבּ הָאבִּין זֵיין חָבֵר שִׁמְעוֹן וְשֹׁנֶה בְדָבָר מַפְרִיד אַלּוּף אוֹיבּ שִׁמְעוֹן דֶערְמָאנְט פַאר רְאוּבֵן דִי זִינְד וואס עֶר הָאט גֶעגִין אִים גֶעזִינְדִיגְט, הָאט שִׁמְעוֹן אָפְּגֶעשֵׁייְדְט פוּן זִיךְ אַפְרֵיינְד, וואָרוּם אַז רְאוּבֵן זֶעהְט שִׁמְעוֹן גֶעדֵיינְקְט דִי זִינְד הָאט דָאךְ שִׁמְעוֹן אִים פֵיינְד הָאט עֶר פֵיינְד שִׁמְעוֹן. וועֶרִין זֵיי בֵּיידֶע שׂוֹנְאִים׃ (ה) תֵּחַת גְּעָרָה בְמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה דֶעם פַארְשְׁטַאנְדִיגֶען מֶענְטְשׁ צוּבְּרֶעכְט אַגֶעשְׁרֵיי מֶער ווי הוּנְדֶערְט מַלְקוֹת צוּ בְּרֶעכִין דֶעם נַאר, אַז אַפַּאטֶער טוּהְט אַגֶעשְׁרֵיי אויף זֵיין קְלוּגֶען קִינְד וועט דֶער גֶעשְׁרֵיי אויף אִים ווירְקֶען עֶר זָאל פָאלְגִין דֶעם פַאטֶער מֶער ווי עֶס ווירְקְט אויף דֶעם נַארְעשֶׁען קִינְד הוּנְדֶערְט מַלְקוֹת וואס דֶער פַאטֶער שְׁלָאגְט אִים׃

ברטנורא — משנה כתובות פרק ג — עיקר תוי"ט

פרק ג א אלו נערות. שאע"פ שהן פסולות (א): יש להן קנס.

כלי אמלאי דת"ת דמלכות דילרה צבאות

(א) דרכינן להו מקראי בגמרא:

פרק ג א אלו נערות שיש להם קנס. הבא על הממזרת

פרק ג א אֵלּוּ נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס דִיא נְעָרוֹת אוֹיבּ מִיט זֵיי מְזַנֶּה גִיוֶוען דַארְף עֶר גֶעבִּין קְנָס פוּפְצִיג אֵיינֶער הָאט זֵייא גֶענֵייט אוּנ הָאט טָאלֶער הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת אוֹיבּ עֶר הָאט גֶענֵייט

ממזרת

ועל הנתינה ועל הכותית. הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס. אע"פ שהן בהכרת אין כהן מיתת ב"ד: **ב** ואלו שאין להם קנס. הבא על הגיורת ועל [א] השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד. ר' יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אע"פ שגדולה.

(ב) אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה נ' כסף: הנתינה. מן הגבעונים ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים והם אסורים לבוא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גרי אריות הם ובעכו"ם הם חשובים (ג): פחותות מבת שלש שנים. דבחזקת בתולות הן אע"פ שנבעלו בשבי' או בגיותן בתוליהן חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לא' מהן ונתגרשה (ד) מן האירוסין ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין. וכרת אינו פוטר מן התשלומין. וה"מ שלא היתה שם התראה אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס דקי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין ואין אדם לוקה ומשלם (ה): **ב** יתירות על בנות שלש שנים. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבויה בשבייתה (ו): הרי היא בקדושתה. ואינ' בחזקת בעול' אע"פ

(ב) כלומר וכ"ש כשרות: (ג) ותימה דאם כן עכו"ם נמי ולתני לה דהוי רבותא טפי כו' אלא אף ע"ג דגרי אמת הן איצטריך דס"ד דלקנסינהו שלא יבא להם קנס שלא יטמעו בהן ישראל אבל עכו"ם אין לקנוס. תוס': (ד) משום אשת אחיו צריך לפ' ונתגרשה דאי נתאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו והתו' כתבו דמיירי ביש לה בנים ובנתאלמנה או דמיירי באשת אחיו מאמו. ת"ת: (ה) בגמ' ילפינן ליה מקרא: [א] השבויה. אע"ג דמדאו' שבוים לא הויא בחזקת בעולה כדאיתא בכל דוכתי בשבוים הקילו ת"ת אין לה קנס דתשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאו' כבעולה לכל דבריה. תו': (ו) וה"ה לשפחה בעודה שפחה שגם היא כהפקר כדאיתא בגמרא

אַמְמְזֶרֶת אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל הַנְּתִינָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אַנְתִינָה (פוּן דיא גִבְעוֹנִים וָואס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ) אונ עֶר הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל הַכּוּתִית אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אַכּוּתִית אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן הַבָּא עַל הַגִּיוֹרֶת אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אַנֶעֲרָה וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֶועזְן אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל הַשְּׁבוּיָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אַזֶעלְכֶע וָואס אִיז גֶעפַאנְגֶען גִיוָוארִין אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל הַשִּׁפְחָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ אונ דיא גֶעפַאנְגֶענֶע וָואס אִיז אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין פוּן גֶעפֵיינְקְנִים אונ דִי וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֶועזְן אונ דִי דִינְסְט וָואס אִיז פְרֵיי גִיוָוארִין פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד זֶענֶען אַלְט גִיוֶועזְן וֶוייניגֶער ווי דְרַיי יָאהְר מִיט אַטָאג וֶוען זֵיי זֶענֶען אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין אָדֶער מְגַיֵּיר גִיוֶועזְן אָדֶער פְרֵיי גִיוָוארִין נָאכְדֶעם הָאט עֶר מִיט זֵייא מְזַנֶּה גִיוֶועזְן הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט זַיין שְׁוֶועסְטֶער אַנֶעֲרָה אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל אֲחוֹת אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט זַיין פָאטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט זַיין מוּטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט זַיין ווייבְּס שְׁוֶועסְטֶער אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט זַיין בְּרוּדֶערְס ווייבּ וָואס זַיין בְּרוּדֶער הָאט איר גִיגֶעבְּן נָאךְ דיא קִידּוּשִׁין פַאר דֶער חֲתוּנָּה אונ זִיא אִיז גִיוֶועזְן אַנֶעֲרָה בְּתוּלָה אונ עֶר הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט זַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶערְס ווייבּ וָואס עֶר הָאט איר גִיגֶעבְּן נָאךְ דיא קִידּוּשִׁין פַאר דֶער חֲתוּנָּה אונ זִיא אִיז גִיוֶועזְן אַנֶעֲרָה בְּתוּלָה אונ עֶר הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן וְעַל הַנִּדָּה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אַנֶעֲרָה וָואס זִיא אִיז גִיוֶועזְן אַנִדָּה אונ עֶר הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן, דִי אַלֶע יֵשׁ לָהֶן קְנָס וֶועלְכֶע פוּן זֵיי עֶר הָאט גֶעגֶייט אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן דַארְף עֶר צָאהְלִין קְנָס אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּהִכָּרֵת אֲפִילוּ עֶס קוּמְט אִים אוֹיף זֵיי כָּרֵת אֵין בָּהֶם מִיתַת בֵּית דִּין אָבֶּער עֶס אִיז נִיט דָא בַּיי זֵיי מִיתַת בֵּית דִּין, דְרִיבֶּער צָאהְלְט עֶר קְנָס: **ב** וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶם קְנָס אונ אוֹיף דִי נְעָרוֹת אַז עֶר גֵייט זֵייא אונ אִיז מִיט זֵייא מְזַנֶּה קוּמְט נִיט קְנָס, וֶועלְכֶע הַבָּא עַל הַגִּיוֹרֶת אַז עֶר הָאט גֶעגֶייט אונ הָאט מְזַנֶּה גִיוֶועזְן מִיט אַזֶעלְכֶע וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֶועזְן וְעַל הַשְּׁבוּיָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אונ הָאט מְזַנֶּה גִיוֶועזְן מִיט אַגֶעפַאנְגֶענֶע וְעַל הַשִּׁפְחָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֶייט אונ הָאט מְזַנֶּה גִיוֶועזְן מִיט אַשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁנִּפְדּוּ זֵייא זֶענֶען אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין פוּן זֵייעֶר גֶעפֵיינְקְנִים וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ זֵייא הָאבִּין זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֶועזְן וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ זֵייא זֶענֶען פְרֵיי גִיוָוארִין פוּן זֵייעֶר דִינוּנְג יְתֵרוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וֶוען זֵיי זֶענֶען גִיוֶועזְן עֶלְטֶער ווי דְרַיי יָאהְר מִיט אַטָאג נָאכְדֶעם הָאט עֶר אֵיינֶע פוּן זֵייא גֶעגֵייט אונ הָאט מִיט איר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן דַארְף עֶר נִיט צָאהְלִין דִי פוּפְצִיג טָאלֶער, וָוארוּם גֶעוִוים הָאבִּין זֵיי נָאךְ פְרִיעֶר מְזַנֶּה גִיוֶועזְן, זֶענֶען זֵיי שׁוֹין נִיט גִיוֶועזְן בְּתוּלוֹת, דְרִיבֶּער קוּמְט נִיט צוּ צָאהְלִין קְנָס רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט שְׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית אַגֶעפַאנְגֶענֶע וָואס אִיז אויסְגֶעלֵייזְט גִיוָוארִין הֲרֵי הִיא בִּקְדוּשָּׁתָהּ אִיז זִיא אִין אִיר הֵיילִיגְקַייט זִיא הָאט גֶעוִוים נִיט מְזַנֶּה גִיוֶועזְן אַף עַל פִּי שֶׁגְּדוֹלָה אֲפִילוּ זִיא

הבא על בתו. על בת בתו. על בת בנו. [ב] על בת אשתו. על בת בנה. על בת בתה אין להם קנס מפני שמתחייב בנפשו שמיתתו בידי ב"ד וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון. שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש: ג נערה שנתארס' [ג] ונתגרש'. ר' יוסי הגלילי אומר [ד] אין לה קנס. ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה [ה] לעצמה: ד המפתה נותן שלשה דברים. והאונס ארבעה. המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס (מ"א הנותן) שנותן את הצער. מה בין אונס למפתה. האונס נותן את הצער. המפתה אינו נותן את הצער. האונס נותן

שמכית כשהיא גדולה ואין הלכה כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון בא' מב' אלו האנשים המריבין שנהרג אחד מהן לא יענש ההורג בממון שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת בית דין בין בשוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין (ז) אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות (ח) אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה ואז אינו משלם: ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא אשר לא אורשה הא אורשה פ"א שוב אין לה קנס: ר' עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשי' אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה והלכה כרבי עקיבא: ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון: המפותה. אין לה צער (ט) שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: האונס נותן

די"א: [ב] על בת אשתו. ה"ה למיתני אשת אביו וכלתו דהא משיב כמי עריות דע"י קידושין אלא תנא ושייר. תוס': (ז) עיקר דרשא ממכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת (ויקרא כד) הקישן הכ' מה מכה בהמה לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כו' גמרא דל"ם ועתוי"ט: (ח) פירש מלקות בלא כרת אבל כרת בלא מלקות לא משכחת דכל חייבי כריתות לוקין: [ג] ונתגרשה. דאלו לא נתגרשה חייב מיתה ואין בם קנס רש"י ודוקא נתארסה אבל נשאת שנכנסה לחופה הע"פ שלא נבעלה אין לה קנס טור. ונתגרשה לאו דוקא וה"ה נתאלמנה: [ד] אין כו'. וכר"פ דקתני אשת אחיו כו' יש לה קנס. ר"ע היא רש"י: [ה] לעצמה. משמע אבל צער ובשת ופגם לאביה הר"מ וטעמא דבקרא לא כתוב בהדיא אלא קנס. ועתוי"ט: (ט) ה"ק שאינו דומה כו'

איז אגרויסע דריבער אז איינער האט איר גענייט און האט מיט איר מזנה געווען דארף ער צאהלין קנס פופציג טאלער הבא על בתו אז ער האט מזנה געווען מיט זיין טאכטער וואס איז געווען אנערה אבתולה און ער האט איר גענייט על בת בתו אדער ער האט גענייט זיין טאכטערס טאכטער אנערה און האט מיט איר מזנה געווען על בת בנו אדער ער האט גענייט זיין זוהנס טאכטער אנערה און האט מיט איר מזנה געווען על בת אשתו אדער ער האט גענייט זיין ווייבס אטאכטער (וואס זיא האט פון איין אנדער מאן) און ער האט מיט איר מזנה געווען על בת בנה אדער ער האט גענייט זיין ווייבס זוהנס אטאכטער און האט מיט איר מזנה געוען על בת בתה אדער ער האט גענייט זיין ווייבס טאכטערס אטאכטער און האט מיט איר מזנה געווען, ביי דיא אלע אין להם קנס דארף מען נים געבין קנס מפני שמתחייב בנפשו ווייל ער האט פארשולדיגט זיין לעבין שמיתתו בידי בית דין ווארום אים קומט מיתה דורך בית דין וכל המתחייב בנפשו און ווער עס האט פארשולדיגט זיין לעבין (ווען עס קומט מיתה) אין משלם ממון צאהלט קיין געלט שנאמר ולא יהיה אסון ווארום עס שטייט אין דער תורה אויב אין דעם מענטש וועט נים זיין קיין מארד ער האט דעם מענטש נים געהרגת ענש יענש זאל ער גישטראפט ווערין צו בצאהלין, אבער אז ער האט דעם מענטש געהרגת, ווייל עס קומט אים מיתה, דארף ער נים בצאהלין: ג נערה שנתארסה אנערה וואס מען האט איר מקדש געווען ונתגרשה און זיא איז גינט גיווארין נאך די קידושין פאר די חתונה, דער נאך האט מען איר גענייט און מען האט מיט איר מזנה געווען רבי יוסי הגלילי אומר רבי יוסי הגלילי זאגט אין לה קנס עס קומט איר נים צו בצאהלין קנס רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יש לה קנס עס קומט איר צו בצאהלין קנס וקנסה לעצמה און דער קנס גיהער צו איר אליין נים צום פאטער: ד המפתה אז מען רעט איבער אנערה און מען איז מיט איר מזנה מיט איר ווילען נותן שלשה דברים דארף ער געבין דרייא זאכין האונס אז ער נייט אנערה און איז מיט איר מזנה נים מיט איר ווילען ארבעה דארף ער געבין פיר זאכין המפתה אז ער רעט איבער אנערה און איז מיט איר מזנה נותן דארף ער געבין בושת פאר וואס ער האט איר פארשעמט ופגם און ער דארף געבין פאר וואס זיא איז איצט וויינגער ווערט וויא פריער ווען זיא איז גוועזן אבתולה וקנס און ער דארף געבין קנס פופציג טאלער מוסיף עליו אונס דער וואס האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן נים מער וויא דער וואס האט איר איבער גירעט שנותן את הצער ער דארף בצאהלין פאר וואס ער האט איר מצער גיוועזן ווען ער האט איר בועל גיוועזן מה בין אונס למפתה וואס איז דער חילוק צו ער נייט צו ער רעט איבער האונס אז ער האט איר גענייט נותן את הצער דארף ער בצאהלין פאר דעם צער וואס דיא נערה האט גיהאט ביי דעם ערשטין מאהל וואס ער האט איר בועל גיוועזן והמפתה און דער וואס רעט איבער אבתולה און איז מיט איר מזנה אינו נותן את הצער דארף נים בצאהלין פאר דעם צער, ווארום ווייל זיא האט גיוואלט מזנה זיין איז דאס ביי איר קיין שמערצין האונס דער וואס נייט אבתולה און איז מיט איר מזנה נותן

מיד והמפתה לכשיוצא. האונס שותה בעציצו. והמפתה אם רצה להוציא מוציא: ה כיצד שותה בעציצו. אפי' היא חגרת אפילו היא סומא. ואפי' (ס"א היתה) היא מוכת שחין. [ו] נמצא בה דבר ערוה או שאינו ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה. רבי אלעזר אומר המפתה פטור והאונס חייב: ז איזה בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פגם רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה.

מיד. לאביה אע"פ שכנסה: לכשיוציא. כגומר כשלא יכנוס שאם יכנוס אינו נותן קנס (י) כדכתיב מהר ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב ונתן נ' כסף ולו תהיה לאשה: שותה בעציצו. בכלי מאוס שבחר בו כלומר על כרחו ישאנה (יא): ה מוכת שחין. מצורעת: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא הא אחילתי' גביה דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרש' אונס חייב ומפתה פטור כיתומה (יב) דהא קנסה לעצמה כדקאמר ר' עקיבא לעיל וכן הלכה: ז הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב כך מצאתי בפירושי רבותי. ובס' החובל מצאתי דאדם קל שבייש בשתו מרובה וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו: כאלו היא שפחה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה (יג)

והמפותה אין לה צער. והכי איתא בגמרא אין דומה כו' לפי שפקחות שבכן אומרות מפות' אין לה צער: (י) כאלו בושת ופגם עוחן מיד גמרא: (יא) כדכתיב לא יוכל לשלחה. רש"י: [ו] נמצא בך. אחר שכנסה הר"מ דאלו זנתה קודם שכנסה עדיין אשה שראויה לו היא שהרי כל שלא כנסה לאו אשתו היא: (יב) ומכאן מוכיח הרא"ש דלא כהר"מ שכתב במ"ג דקנסה דוקא לעצמה אף בושת ופגם לאבי'. דא"ה לא ה"ל למתני דמפת' פטור בסתם כיון דחייב בושת ופגם ועתוי"ט: (יג) תימה דמה שומא היא וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הנישאת לעבד וי"ל. דכל אשה שמין לפי מה שהיא כענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמה והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים הוי: (יד) פירש רש"י שזהיר בעבודתו ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו בתולה לשפח' בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו (יד) ובגמ' פריך מנלן דנותן בושת ופגם ולעצר אימא נ' כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתרץ אמר קרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נ' כסף הנאת שכיבה

מִיר מוז באלד בצאהלין דעם קנס וְהַמְּפַתֶּה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מְזַנֶּה לְכְשֶׁיּוֹצִיא אז ער ציהט איר אוים פון זיך, ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב בצאהלט ער דעם קנס, אבער אז ער נעמט זיא פאר אווייב דארף ער ניט געבין דעם קנס הָאוֹנֵס דער וואס גייט אבתולה אונ איז מיט איר מְזַנֶּה שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ טרינקט פון זיין מיאוסע כלי וואס ער האט אוים גיקליבען, אפילו זיא איז מיאוס מוז ער איר אויך נעמען פאר אווייב וְהַמְּפַתֶּה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מְזַנֶּה אִם רָצָה לְהוֹצִיא אויב ער וויל איר אוים ציהען פון זיך, ער וויל איר ניט נעמען פאר אווייב מוֹצִיא קען איר אוים ציהען, נעמט ער זיא ניט פאר אווייב: ה כֵּיצַד שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ ווי מיינט מען ער טרינקט אין זיין מיאוסע כלי אֲפִילוּ הִיא חִגֶּרֶת אפילו זיא איז לאם אֲפִילוּ הִיא סוּמָא אפילו זיא איז בלינד אֲפִילוּ הָיְתָה מֻכַּת שְׁחִין אפילו זיא איז מצורע מוז ער איר אויך נעמען פאר אווייב, אבער נִמְצָא בָהּ דְּבַר עֶרְוָה אז זיא האט מְזַנֶּה גיוועזן נאך דעם ווי ער האט מיט איר חתונה געהאט אוֹ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָבוֹא בְּיִשְׂרָאֵל אדער זיא טאר ניט גענומען ווערין פאר אווייב צו א יוד אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמָהּ טאר ער איר ניט האלטין פאר אווייב שֶׁנֶּאֱמַר ווארום עס שטייט אין דער תורה וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה צו אים צו דעם מענטש וואס האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן זאל זיא זיין אווייב אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ נאר אזוי אווייב וואס זיא מעג זיין אווייב צו אים ווצו אישראלו: ו יְתוֹמָה שֶׁנִּתְאָרְסָה איתומה וואס מען האט איר מקדש גיוועזן וְנִתְגָּרְשָׁה אונ זיא איז גיגט גיווארין נאך די קידושין פאר דיא חתונה וועז זיא איז נאך גיוועזן אנערה בתולה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זאגט הַמְּפַתֶּה אוב מען האט איר איבר גרעט אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן, ווייל זיא איז איתומה גיהער דאך דער קנס צו איר, אונ זיא האט דאך מזנה גיוועזן מיט איר ווילען האט זיא מוחל גיוועזן דעם קנס, דריבער פָּטוּר דארף ער ניט געבין דעם קנס וְהָאוֹנֵס חַיָּיב אבער אז ער האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן דארף ער געבין קנס ועיין בהרע"ב: ז אֵיזֶהוּ בֹּשֶׁת ווי בצאהלט מען פאר וואס ער האט איר פאר שעמט הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ דאס דארף בית דין זעהן וואס פאר אמענטש ער איז אונ ווער זיא איז, אזוי זאלין זיי שאצין, ווארום ניט אלע מענטשין זענען גלייך ביי דעם פארשעמונג פְּגָם וויא צאהלט מען וואס זיא איז ווייניגער ווערט רוֹאִין אוֹתָהּ מען זעהט איר כְּאִילוּ הִיא שִׁפְחָה גלייך וויא זיא וואלט גיוועזן אשפחה כנענית נִמְכֶּרֶת וואס זיא דארף פארקויפט ווערין צו אבעל הבית כַּמָּה הָיְתָה יָפָה ווי פיל זיא איז ווערט גיוועזן ווען זיא איז גיוועזן אבתולה וְכַמָּה הִיא יָפָה אונ ווי פיל זיא איז איצט ווערט אז זיא איז שוין ניט אבתולה וויא פיל זיא איז איצט ווערט וויינגער ווי פריער דאס זאל ער בצאהלין ונאר וואס איז דעם בעל הבית די נפקא מינה צו די שפחה איז אבתולה צו זיא איז גיט אבתולה, נאר מען מיינט אז דער בעל הבית קויפט דיא שפחה ער זאל איר געבין פאר אווייב צו זיינעם אקנעכט וואס ער האט אים ליב, אונ ער וויל אים געבין אבתולה פאר אווייב. וויא פיל דער בעל הבית

וויל

קנס שוה בכל אדם. וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: **ח** כל מקום שיש מכר אין קנס. וכל מקום שיש קנס אין מכר. קטנה יש לה [ז] מכר ואין לה קנס. נערה יש לה קנס ואין לה מכר. הבוגרת [ח] אין לה לא מכר ולא קנס: **ט** האומר פתיתי את בתו של פלוני. משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי (וטבחתי ומכרתי) משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני. הרי זה משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני

לבד היא נ' כסף (טו) חוץ מהבושת והפגם והצער: **ח** כל מקום שיש מכר. אבא בבתו דהיינו בקטנותה: אין לו בה קנס. דאין קנס לקטנה ולית הלכתא כהא מתני' דהא מתני' ר' מאיר הוא דאמר קטנה אין לה קנס אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס (טז) והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד בת י"ב שנה ויום א' ותביא ב' שערות: וב"מ שיש קנס. משהיא נערה. והוא כשתהי' בת י"ב שנה ויום א' והביאה ב' שערות שזו יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת י"ב שנה וששה חדשים ויום א' והביאה ב' שערות היא הנקראת בוגרת (יז) ואין אביה יכול למוכרה ואין לה קנס: **ט** האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם ע"פ עצמו אלא אפי' האומר פתיתי דפגים לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד"א דלא מהימני' ליה להזיק הלעז קמ"ל דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון (יח): ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור דא"ק אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע א"ע: המית שורי את פלוני. והריני חייב בכיפר: משלם ע"פ עצמו דקסבר כופרא ממונא (יט): עבדו של פלוני. והריני חייב ל' סלע:

טעם בתולה: (טו) ואפי' קרא באונס כתיב מפתה מנלן וכ"ל דליכא לאשכחן דבשת ופגם לאו בכלל קנס לאונס כנסו והכנסו שקלים דכתיבי במפת' ילפי' בג"ש מפני דנבי אונס. א"כ הכנסו דמפת' נמי לאו בכלל קנס נגסו: (טז) בגמרא,מפי' טעמייהו מקראי: [ז] מכר. דתניא יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה תמרת מסרה כבר יוצאת עכשיו שאינה ממכרת אינו דין שלא תמכר". רש"י: (יז) אית ספיר תרגום ירושלמי נבר כגר: [ח] אין לה כו'. דייקי' מינה הא בשת ופגם אית לה ודוקא אנוסה אבל מפותה אין לה כלום פרי"ף דהא בוגרת אין לאפי' כלום זאי מפותה מחלה: (יח) ותמסני בתינח במקום שבבושת ופגם לעלמו אבל משנה כתמא תנן וכי הוי לאבי' מאי נייחא איכא לה כו' ובגמרא ליתא אלא קמ"ל וכ"ל דס"ק קמ"ל דלא איכפת לן בחזקת הלעז אלא כל שהוא מודה בממון מחייבין לי' לשלם: (יט) ובאומר גנבתי קמ"ל

וייל געבין טייערער פאר אבתולה וויא פאר ניט אבתולה אזוי פיל זאל געבין דער וואס האט מיט איר מזנה גיוועז קנס שוה בכל אדם די פופציג טאלער דאס איז גלייך ביא אלע מענטשין ניט מער אונ ניט ווייניגער וכל שיש לו קצבה מן התורה אונ אלע געלט וואס די תורה האט אויס גיזעצט ווי פיל מען זאל געבין שוה בכל אדם איז דאס גלייך ביא אלע מענטשין רייך אונ ארעם: **ח** כל מקום שיש מכר וואו דער פאטער קען פאר קויפין זיין טאכטער פאר אדינסט, דהיינו ווען זיא איז אקטנה, פאר צוועלף יאהר מיט אטאג אין קנס איז ניט דא קיין קנס. ווארום אז מען נייט אדער מען רעט איבער אקטנה נאבתולה וואס איז נאך ניט אלט צוועלף יאהר) אונ מען איז מיט איר מזנה קומט ניט צו בצאהלין קנס וכל מקום שיש קנס אונ וואו עס קומט קנס, דהיינו ער האט מזנה גיוועז מיט אנערה פון צוועלף יאהר מיט אטאג אונ עלטער אין מכר טאר איר דער פאטער ניט פארקויפין קטנה יש לה מכר אקטנה וואס איז נאך ניט אלט צוועלף יאהר מעג איר דער פאטער פארקויפין ואין לה קנס אונ אז מען האט מיט איר מזנה גיוועז קומט איר ניט צו בצאהלין קנס נערה יש לה קנס אנערה אז זיא איז שוין עלטער פון צוועלף יאהר אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועז קומט צו בצאהלין קנס ואין לה מכר אונ דער פאטער קען איר ניט פארקויפין בוגרת אז זיא איז אלט צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים מיט אטאג אין לה לא מכר ולא קנס קען איר דער פאטער ניט פארקויפין אונ אז מען האט מיט איר מזנה גיוועז קומט איר ניט צו בצאהלין קנס: **ט** האומר פתיתי את בתו של פלוני ווען איינער איז אליין מודה אונ זאגט איך האב איבער גירעט אדער צר זאגט איך האב גענייט יענעמס טאכטער אונ האב מיט איר מזנה גיוועז משלם בושת ופגם על פי עצמו דארף ער בצאהלין וואס ער האט איר פארשעמט אונ וואס זיא איז איצט ווייניגער ווערט ווי פריער, דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועז ואינו משלם קנס אבער די פופציג טאלער קנס בצאהלט ער ניט, ווארום קנס צאהלט מען נאר דורך עדות אבער ניט דורך זיך אליין ניט ווען מען איז אליין מודה האומר גנבתי ווען איינער איז אליין מודה אונ זאגט איך האב גענגבת וטבחתי ומכרתי אדער ער איז מודה אז ער האט גישאכטין אדער פאר־קויפט די בהמה וואס ער האט גענגבת משלם את הקרן בצאהלט ער דעם קרן וואס ער האט גענגבת על פי עצמו דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועז ואינו משלם תשלומי כפל אונ ער בצאהלט ניט טאפעל ותשלומי ארבעה וחמשה אונ בצאהלט ניט פיר אדער פינף מאהל אזוי פיל, ווארום דאס איז קנס אונ דער וואס איז אליין מודה צאהלט ניט קנס המית שורי את פלוני ווען איינער איז מודה אונ זאגט מיין אקס האט געהרגעט אמענטש או ארער ער זאגט מיין אקס האט געהרגעט שורו של פלוני דעם אקס פון יענעם מענטש הרי זה משלם על פי עצמו דארף ער בצאהלי' דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועז המית שורי עבדו של פלוני אז ער איז מודה אונ זאגט מיי אקס האט געהרגעט דעם עבד כנעני פון יענעם

מענטש

אינו משלם ע"פ עצמו זה [ט] הכלל כל המשלם [י] יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו:

דאע"ג דבכלל הכפל יש בו קרן וה"א דאגב דחייב בקרן ישלם גם כן הקנס קמ"ל דלא. וריטא אשמעינן דלא חיישינן להחזקת לעז דה"א אפי' מקרן ליפטר:

פטור דקנס ניהו שאפי' אינו שוה סלע נותן ל':

[ט] הכלל. מוליא שם רע ויולא כשן ועין דלא תני איכא למימר דאתיא כזה הכלל תו': [י] יתר כו'. פחות נמי משכחת לה דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ועיין בגמרא:

מענטש אינו משלם על פי עצמו דארף ער ניט בצאהלין דורך זיך אליין, ווארום דאס איז קנס און דער וואס איז אליין מודה צאהלט ניט קנס זה הכלל דאס איז דער כלל כל המשלם יותר על מה שהזיק ווער עס דארף בצאהלין מער ווי ער האט שאדין גימאכט, איז דאך דאס קנס אינו משלם על פי עצמו צאהלט ער ניט דורך זיך אליין אז ער איז אליין מודה נאר דורך עדות אז ער האט אליין ניט מודה גיוועז נאר עדות האבין אים בעשולדיגט דארף ער בצאהלין:

רש"י

אשתו הוא. וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: לכשלא יכנום. שתמאן

גמרא כתובות דף ל"ט ע"ב.

הלכה הי' כלה כלי התילון דת"ת דמלכות דבריאה השתפא האונם נותן מיד המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנום תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנום בושת ופגם נותן מיד ואחד האונם וא' המפתה בין היא ובין אביה יכולים לעכב בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מניין ת"ל ימאן מ"מ אלא אונם בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אלא אביה מנלן אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

רש"י

שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו: יכולין לעכב שלא יכניסנה: תהיה. משמע היא מהוה

האונס נותן מיד אז איינער האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועז, דארף ער איר באלד געבין דיא פופציג טאלער המפתה און אויב ער האט איבערגירעט אבתולה און זיא האט איינגעווילגט ער זאל מיט איר מזנה זיין לכשיוציא אז ער וועט זיא גטין וועט ער איר געבין דיא פופציג טאלער, פרעגט די גמרא לכשיוציא אז ער וועט זיא גטין אשתו היא איז זיא דען זיין נוייב וואס דו זאגסט ער וועט זיא גטין אמר אביי אימא לכשלא יכנום האט אביי גיזאגט מען מיינט אויב ער וועט איר ניט נעמען פאר אנוייב, וועט ער איר געבין פופציג טאלער, אבער אז ער וויל זיא נעמען פאר אנוייב דארף ער איר די פופציג טאלער ניט געבין תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי גילערנט אף על פי שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנום אפילו מען האט גיזאגט אז צו המפותה ואיבערגירעטע בתולה) גיט מען נאר די פופציג טאלער ווען ער וויל זיא ניט נעמען פאר אנוייב, אדער דער פאטער וויל זיא אים ניט געבין פאר אנוייב, פון דעסטוועגין בושת ופגם נותן מיד פאר דעם פארשעמען וואס ער האט איר פארשעמט און וואס זיא איז איצט וועלגעלער גיווארין פון פריער דאס מוז ער באלד בצאהלין ואחד האונס ואחד המפתה סיי ער האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועז, און סיי ער האט איבערגירעט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועז בין היא ובין אביה יכולים לעכב סיי זיא און סיי איר פאטער קענען פארהאלטין וויא קען זאגין זיא וויל ניט זיין זיינע אוייב און איר פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט דער מענטש זאל חתונה האבין מיט זיין טאכטער], פרעגט דיא גמרא בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אויב ער האט איבערגירעט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועז, שטייט אין פסוק אויב דער פאטער וועט ניט וועלין ער זאל זיא אים געבין פאר אנוייב מוז ער איר געבין פופציג טאלער אין לי אלא אביה ווייסין מיר נאר אז דער פאטער קען שטערין זיין טאכטער זאל ניט חתונה האבין מיט אים היא עצמה מנין פון וואנען ווייסין מיר אז זיא קען אויך זאגין איך וויל ניט חתונה האבין מיט אים און ער מוז איר געבין פופציג טאלער תלמוד לומר ימאן מכל מקום שטייט אין פסוק אם מאן ימאן, צו וואס שטייט צוויי מאהל דער ווארט ניט וועלין, נאר איין מאהל ווייזט מיר אויב דער פאטער וועט ניט וועלין, דאס אנדערע מאהל ווייזט מיר אויב זיא וועט ניט וועלין, דארף ער געבין די פופציג טאלער אלא אונס אבער אז ער האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועז בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אויב זיא וויל ניט זיין זיינע אוייב שטייט אין דיא תורה, אז ער קען זיא ניט גייטין, ווארום עס שטייט אין פסוק צו אים וצו דעם מענטש וואס האט זיא גענייט זאל זיא זיין אוייב, אויב זיא וויל וועט זיא ווערין זיין ווייב, אבער אז זיא וויל ניט ווערין זיין נוייב, קען ער זיא ניט גייטין אלא אביה מנלן אבער פון וואנען ווייסין מיר אז דער פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין נווייב אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

אבוי

רבא אמר ק"ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא כ"ש רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב. תניא אידך אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתוציא היא אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה

את עצמה לו: מצי מעכב. שאם רוצה אינו כונס כדאמרי' לקמן ימהרנה לו מדעתו: אביה נמי לא מצי מעכב. אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: אף על פי שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנ' אין לה עליו כלום. ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה

שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה היא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: מי מצי מפיק לה. לא יוכל לשלחה כתיב: בשתצא היא. אם יצאת מאליה ותבעה הימנו גט: טעמא מאי תקינו רבנן כתובה. לשאר נשים:

אביי זאגט דער זינדיגער זאל ניט פארדינען וייל ער האט געזינדיגט אונ האט זיא גענומען אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, זאל ער זיא נאך נעמען פאר אווייב אויך. דאס זאל ניט זיין, דריבער אויב זיא וויל ניט אדער דער פאטער וויל ניט. קען ער זיא ניט נעמען פאר אווייב. סיידין ביידע ווילען רבא אמר קל וחומר רבא זאגט עס איז אפ צו לערנען מיט אקל וחומר ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד מאראך אז איינער האט איבערגירעט אבתולה אונ ער האט מיט איר מזנה גיוועזן. האט ער דאך נאר געזינדיגט צום פאטער אליין, ווארום זיא האט דאך איינגעוויליגט, פון דעסטוועגין איז דער דין בין היא ובין אביה יכולין לעכב סיי זיא אליין אונ סיי איר פאטער אליין קענען זאגין זייא ווילען ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה אבער אז ער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן האט ער דאך געזינדיגט צום פאטער אונ צו איר לא כל שכן איז דען ניט געוויס אז סיי זיא אליין אונ סיי דער פאטער אליין זאלין קענען זאגין זייא ווילען ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב רבא לא אמר כאביי רבא וויל ניט זאגין ווי אביי דריבער זאל דער פאטער אליין קענען זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב ווייל דער זינדיגער זאל ניט פארדינען כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא ווייל ער מוז בצאהלין דיא פופציג טאלער פארדינט ער דאך שוין ניט פון די עבירה אביי לא אמר כרבא אביי וויל ניט זאגין ווייא רבא, מיר זאלין אפלערנען אונס פון מפתה, ווייל עס איז ניט גלייך אונס צו מפתה מפתה דאיהו מצי מעכב אז איינער רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה אונ ער זאגט נאכדעם ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב, קען מען אים ניט נייטין ער זאל זיא יא נעמען אביה נמי מצי מעכב קען דער פאטער אויך זאגין ער וויל זיא אים ניט געבין פאר אווייב אזוי ווי דער פאטער קען אים ניט נייטין ער זאל זיא נעמען פאר אווייב, אזוי קען ער ניט נייטין

דעם פאטער ער זאל זיא אים געבין פאר אווייב אונס דאיהו לא מצי מעכב אבער אז איינער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, וואס ער קען ניט זאגין ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב, נאר ער מוז זיא נעמען פאר אווייב אביה נמי לא מצי מעכב דער פאטער קען אויך ניט זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב, נאר ער מוז זיא געבין פאר אווייב. אזוי גוט ווי דער פאטער קען אים נייטין ער זאל זיא נעמען פאר אווייב, אזוי קען ער נייטין דעם פאטער ער זאל זיא אים געבין פאר אווייב תניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר גילערנט אף על פי שאמרו אונס נותן מיד אפילו מען האט גיזאגט אז איינער נייט אבתולה אונ איז מיט איר מזנה מוז ער איר באלד געבין די פופציג טאלער כשיוציא הוא אין לה עליו כלום אז ער האט זיא גענומען פאר אווייב אונ האט זיא גיגט האט זיא נאר ניט צו מאנען ביי אים, זיא האט ניט צו מאנען די כתובה, פרעגט די גמרא כשיוציא אז ער וועט זיא גטין מי מצי מפיק לה מעג ער זיא דען גטין, ענטפערט דיא גמרא אימא כשתוציא היא מען מיינט אז זיא נייט אוועק פון אים, זיא וויל ער זאל איר גטין, מעג ער זיא גטין אין לה עליו כלום נאר זיא האט אויף אים גאר נישט, כתובה דארף ער איר ניט געבין מת אויב ער איז גישטארבין נאך דער חתונה יצא כסף קנסה בכתובתה איז אפגירעכנט דאס געלט פון די כתובה אויף דעם קנס וואס זיא האט גענומען ודי פופציג טאלער קנס וואס זיא האט גענומען, דאס איז איר כתובה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה רבי יוסי ברבי יהודה זאגט זיא נעמט פון זיין פארמעגין הונדערט גילדין פאר איר כתובה במאי קמיפלגי אין וואס קריגען די רבנן מיט רבי יוסי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה די רבנן האלטין פאר וואס האט מען גיזאגט מען זאל געבין אווייב כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה עס זאל אים ניט גרינג זיין איר צו גטין, אז דער מאן וועט אמאהל בייז ווערין אויף זיין ווייב אונ וועט איר וועלין גטין וועט ער ניט

והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי בר יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך:

קענען ווייל ער וועט איר דארפין געבין כתובה, אמאהל וועט ער ניט האבין צו געבין כתובה, און אמאהל וועט אים אשאד זיין צו געבין כתובה, דערנוייל וועט ווערין שלום ביי זיי והא לא מצי מפיק לה אבער די אשה וואס ער האט איר געגייט ווען זיא איז גיוועז אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועז און האט איר גענומען פאר א ווייב, טאר ער זיא ניט גטין, דריבער פון אירעטוועגין האט מען נאר ניט געמאכט אכתובה, און אז זיא וויל דער מאן זאל זיא גטין, אדער דער מאן איז גישטארבין קומט איר קיין כתובה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר און רבי יוסי ברבי יהודה האלט הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך אויב דיא אשה וואס האט מזנה גיוועז וועט ניט האבין אכתובה, וועט דער מאן איר שטארק פיינינגען ביז זיא וועט ניט קענען אויס האלטין און זיא וועט נעמען פון אים גט, אבער אז ער וועט איר דארפין געבין כתובה וועט ער זיא ניט פיינינגען:

זוהר תרומה דף קל"א ע"ב ת"ת דהלילות יוד הא ואו הא

בההוא זמנא דמסיימי ישראל שבחי דאינון תושבחן דדוד כדין תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקימנא. ואי תימא האי תושבחתא אמאי איהי בתקונא בתרייתא בתר שבחי דדוד והא תורה שבכתב אקדימת לתורה שבעל פה ואקדימת לנביאים ואקדימת לכתובים וכמה דאקדימות הכי אצטריך לאקדמא (נ"א בשירתא). אלא מגו דכ"י לא אתתקנת אלא מתורה שבכתב משום הכי אצטריך לומר לה בשירותא דתקונהא והאי תושבחתא מעליא מכל שאר תושבחן דעלמא. ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא. ובגין דא איהי סמוך לצלותא דמיושב כמה דאוקימנא. בה שעתא כד שירתא דימא אתאמר מתעטרת כנ"י בההוא כתרא דזמין קב"ה לאעטרא למלכא משיחא. וההוא כתרא גליפא מחקקא בשמהן קדישין כמה דאתעטר קב"ה ההוא יומא דאעברו ישראל ית ימא ואטבע לכל משריין דפרעה ופרשוהי. בג"ד בעי ב"נ לשוואה רעותיה בהאי שירתא. וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למחמי למלכא משיחא בתקוני ההוא כתרא ובחגירו דזייניה וזכי לשבחא האי שירתא תמן והא אוקימנא מלי. כיון דמטי ב"נ לישתבח נטל קב"ה ההוא כתרא ושוי לי' קמיה וכ"י שריאת לאתתקנא למיתי קמי מלכא עלאה. ואצטריך לאכללא לה בתליסר מכילן דרחמי עלאי דמנהון אתברכא. ואינון תליסר בוסמין עלאין כד"א נרד וכרכום קנה וקנמון וגו' והכא אינון. שיר. ושבחה. הלל. וזמרה. עוז. וממשלה. נצח. גדולה. וגבורה. תהלה. ותפארת. קדושה. הא תריסר. ולבתר לחברא לה בהדייהו ולימר ומלכות והוו תליסר בגין דאיהי מתברכא מנייהו. ועל דא אצטריך בשעתא דאתכלילא בינייהו לשוואה לבא ורעותא בהאי ולא ליפתעי כלל דלא לפסוק בינייהו. ואי פסיק בינייהו. מתחות גדפי כרוביא נפיק חד שלהובא ואקרי בחילא ואמר פלניא די פסיק גאותא דקב"ה ישתצי ויתפסק דלא יחמי גאותא דמלכא קדישא כד"א וכל יראה גאות ה'. בגין דאלין תליסר אינון גאות ה'. מכאן ולהלאה אל ההודאות כו' דא מלכא עלאה דשלמא כלא דיליה בגין דכל הני שבחי אינון לגבה דכ"י כד משתבחא במשרייתא דלתתא כד"א שיר השירים אשר לשלמה למלכא דשלמא דיליה. מתמן ולהלאה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל והא אתערנא ביה ואתערו חבריא דהני אינון תיקונין דעלמא עלאה:

הלכה פסוקה | יוסף לחק | מוסר

הרמב"ם הל' ק"ש פרק ג'

(א) היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים אם היה בין פרק לפרק פוסק ומתחיל ושואל בשלום מי שהוא חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום:

(א) היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים אויב ער האט געליענט קריאת שמע און ער האט בגעגינט מענטשין אדער מענטשין האבין אים בגעגינט אם היה בין פרק לפרק אויב דאס איז גיוועז צווישען איין פרק און דעם אנדערין פרק ווער האט אויסגילאזין איין פרק און דארף אנהייבין נאך אפרק) פוסק ומתחיל ושואל שלום מי שהוא חייב בכבודו מעג ער אויסריידין און פרעגין שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמת דהיינו ער האט בגעגינט זיין פאטער אדער זיין רבי אדער אזעלכין וואס איז אנגעזעענער למדן פון אים ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום און ער מעג ענפערין שלום צו יעדער מענטש וואס האט

מספר שערי הקדושה ח"ב שער ד'

אע"פ שהיראה כתיב בה הן יראת ה' היא חכמה וכתיב יראת ה' היא אוצרו אמרו רז"ל כי עקב היא אל הענוה כמ"ש עקב ענוה יראת ה'

אף על פי שהיראה כתיב בה הן יראת ה' היא חכמה אפילו עס שטייט אין פסוק ביי מורא פאר גאט אז נאר מורא האבין פאר גאט איז אחכמה וכתיב יראת ה' היא אוצרו און עס שטייט אין פסוק די מורא פאר גאט דאס איז זיין אוצר ודער אוצר פון גאט), פון דעסטוועגין אמרו רבותינו זכרונם לברכה האבין די רבנן גיזאגט כי עקב היא אל הענוה מורא פאר גאט איז דער טריט ודי פאדעשוועו) פון ענוה (נידעריגקייט), וואס דער מענטש איז נידעריג ביי זיך, דאס איז אגרעסערע מעלה ווי מורא פאר גאט כמו שאמר הכתוב עקב ענוה יראת ה'

ומי שדעתו שפלה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות שנא' זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת וכו' ואין תפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ משים עצמו כבשר שנאמר והיה מדי חדש בחדשו וגומר יבא כל בשר להשתחות וגו' וכתיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וכל מי שהוא עניו גורם להשרות שכינה על האדם בארץ ונאמר ומשה נגש אל הערפל וגומר מי גרם לו זה ענותנותו שנאמר והאיש משה ענו מאד ותאני רבי פנחס בן יאיר אומר זהירות מביא לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות ונקיות מביאה לידי טהרה וטהרה מביאה לידי פרישות ופרישות לידי קדושה וקדושה לידי ענוה כו'

(ב) היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין ויאמר לאמת ויציב הרי זה באמצע הפרק ולא יפסיק

ווי דער פסוק זאגט דער טריט פון ענוה איז דיא מורא פאר גאט, פריער איז ענוה. פון ענוה קומט מען צו די מורא פאר גאט ומי שדעתו שפלה עליו און דער מענטש וואס איז בייא זיך נידעריג כאלו הקריב כל הקרבנות איז גלייך וויא ער וואלט מקריב געווען אלע קרבנות שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה ווארום עס שטייט אין פסוק דער צו בראכענער מוהט פון דעם מענטש דאס זענען די קרבנות פון גאט ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת נאך מער איז דא ביי אים זיין תפלה ווערט ניט פארמיאוסת ביי גאט ואין תפלתו של אדם נשמעת די תפלה פון מענטש ווערט אנדערש ניט געהערט אין הימעל אלא אם כן משים עצמו כבשר סיידן ער איז ביי זיך ווייך וויא פלייש שנאמר והיה מדי חדש בחדשו וגו' יבא כל בשר להשתחות וגו' ווארום עס שטייט אין פסוק (ישעיה סו) אין יעדער חדש וועט קומען יעדער מענטש וואס איז בייא זיך ווייך ווי פלייש) ער זאל זיך איינבייגן פאר גאט וכתיב נאך שטייט (דארט) אין פסוק גאט זאגט ואל זה אביט אל עני ונכה רוח צו דעם מענטש וועל איך קוקען, צו דעם מענטש וואס איז ביי זיך ארעם און האט אצובראכענעם מוהט וכל מי שהוא עניו גורם להשרות שכינה על האדם בארץ און דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג וועט ער ברייננען די שכינה זאל רוהען אויף דעם מענטש ווען ער איז דא אויף די ערד ונאמר ומשה נגש אל הערפל און עס שטייט אין פסוק משה האט גינעהנט צום וואלקין ערפל וואס דארט איז געווען גאט מי גרם לו זה ווער האט געברייננט משה'ן צו אזוי אגרויסקייט ענותנותו זיין נידעריגקייט שנאמר והאיש משה ענו מאד ווארום עס שטייט אין פסוק און דער מענטש משה איז בייא זיך געווען זייער נידעריג ותני רבי פנחס בן יאיר אומר און מיר האבן גילערנט רבי פנחס בן יאיר זאגט זהירות מביא לידי זריזות וואס דער מענטש איז אפגעהיט פון אעבירה דאס ברייננט אים צו די געשווינדקייט צו טאהן מצות זריזות מביאה לידי נקיות און דער מענטש וואס איז געשווינט צו טאהן מצות דאס ברייננט אים ער זאל זיין ריין פון שלעכטע מדות ונקיות מביאה לידי טהרה און דער מענטש וואס איז ריין פון שלעכטע מדות דאס ברייננט אים ער זאל זיין ריין פון טומאה אויך וטהרה מביאה לידי פרישות און דער מענטש וואס היט זיך ער זאל זיין אייביג ריין פון טומאה. דאס וועט אים ברייננען ער זאל זיין אפגעשיידט פון די תענוגים פון דיא וועלט ופרישות לידי קדושה אז ער וועט זיין אפגעשיידט פון פערגעניגונגם וועט דאס אים ברייננען צו הייליגקייט וקדושה לידי ענוה און הייליגקייט וועט אים

(ב) היה קורא באמצע הפרשה אויב ער האט געלייענט אין מיטען פרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו זאל ער ניט אויפהערין לייענען און אנהייבין פרעגין שלום, סיידין צו אזוי אמענטש וואס ער האט מורא פאר אים ער זאל אים ניט הרגנן כגון מלך או אנס וכיוצא בהן דהיינו אמלך אדער אגזלן און נאך אנדערע מענטשין אזעלכע אבל מי שהוא חייב בכבודו אבער צו אזוי אמענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד און מורא האט ער ניט פאר אים כגון אביו או רבו דהיינו ער איז זיין פאטער אדער זיין רבי אם נתן לו שלום תחלה אויב דער פאטער אדער דער רבי האבין אים פריער גינעבין שלום פוסק ומשיב לו שלום מעג ער אויס-ריידין און אים ענטפערין שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים דאס הייסט צווישען דיא פרקים בין ברכה ראשונה לשניה צווישען די ערשטע ברכה און דיא אנדערע ברכה, צווישען יוצר המאורות און אהבה רבה בין שניה לשמע צווישען די אנדערע ברכה און שמע ישראל. צווישען הבוחר בעמו ישראל באהבה און שמע ישראל בין שמע לוהיה אם שמוע צווישען שמע ישראל און והיה אם שמוע. צווישען ובשעריך און והיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר צווישען והיה אם שמוע און ויאמר. צווישען על הארץ און ויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם צווישען די פרקים זאל ער פרעגין שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד, און ענטפערין שלום צו דעם מענטש וואס האט אים פריער גינעבין שלום, מעג ער צו יעדער מענטש אבל בין ויאמר לאמת ויציב אבער צווישען ויאמר און אמת ויציב הרי זה באמצע הפרק דאס האט דעם דין אזוי ווי אין מיטען פרק ולא יפסיק און ער טאר ניט אויסריידין

ברייננען

אלא לשאול מפני תיראת ולהשיב מפני הכבוד : ועגוה גדולה מכולן שמביאה לידי רה"ק שנאמר רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים :

אלא לשאול מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד נאר צו פרעגין שלום צו אזוי אמענטש וואס ער האט מורא פאר אים ער זאל אים ניט הרגנן, אונ ענטפערין שלום (אויב מען האט צו אים פריער גיזאגט שלום) צו אזוי אמענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד, דאס מעג מען :

ברייגנגען ער זאל זיין ביי זיך נידעריג וענוה גדולה מכולן דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג דאס איז דיא גרעסטע מדה פון אלץ שמביאה לידי רוח הקדש דאס ברייגגט אים צו רוח הקדש שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק דער נביא ישעיה האט גיזאגט רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים די נבואה פון גאט איז אויף מיר, ווייל גאט האט מיך געזאלבט אן-צו-זאגין אגוטע בשורה צו דיא מענטשין וואס זענען בייא זיך נידעריג :

אונקלוס תרומה יום ד תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי ו"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

טז וְתִתֵּן בַּאֲרוֹנָא יָת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ : יז וְתַעְבֵּיד כַּפּוּרְתָּא דִּדְהַב דְּכֵי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָּא אֻרְכַּהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָּא פּוּתְיַהּ : יח וְתַעְבֵּיד תְּרֵין

טז וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ : שני יז וְעָשִׂיתָ כַפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ : יח וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם

בעל הטורים

(יח) שנים כרובים. ופניהם איש אל אחיו כמו שני תכרים

רשבים

(טז) את תעדת. הלוחות שהם עדות וברית בין הקב"ת לישראל ולכך נקראו לוחות הברית : (יז) כפרת. לשון כיסוי : אמתים וחצי ארכה וגו'. כמדת ארכו

רש"י

(טז) ונתת אל הארון. כמו בארון : העדות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי ת אתכם מצות הכתובות בה : (יז) כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף : אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון ורחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן ואע"פ שלא נתן שיעור לעוביה פירשו רבותינו

שפתי חכמים

ת הקשה הרא"ם דהא בסיפור הקמת המשכן בפרשת פקודי כתיב ויתן את העדות אל הארון ושם פי' את העדות הלוחות ועוד והלא לא נכתב ספר תורה אלא עד סוף הארבעים שנה וכו'. ונ"ל מדכתיב אשר אתן אליך שהוא לשון עתיד והא עשרת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ונתת אל הארון. אין זה עקר הצווי דהא כתיב למטה ואל הארון תתן את העדות אלא ליתן טעם מפני מה לא יסודו ממנו כדי שלא ישמשו בו כי צריך ליתן בו את העדות ויהיה קדוש :

ענין הכפורת

(יז) ועשית כפורת זהב טהור וגו'. הכפרת היה כסוי על הארון לכסות התורה והלוחות המונחים בתוכו ולרמז שצריך לכסות סודות התורה שלא לגלותם ברבים כי דברים שכסה עתיק יומין אל תגלה אותם וכמ"ש ונאמן רוח מכסה דבר וכתיב כבוד אלהים הסתר דבר. והיה זר זהב על הכפרת להגיד שהכתר והעטרה האמתית היא בתורה כי היא תככל את האדם תשים לראשו עטרת פז בהללתו. והונחו על הארון שני הכרובים לרמוז שהתורה האלהית נתונה מה' ית' באמצעות השכלים הנבדלים כי המלאכים נקראים כרובים. ולכן היו פורשי כנפים למעלה להודיע כי מן הגבוה מעל גבוה היה השפע התוריי מגיע. וכמו שאמר משה רבינו ע"ה ה' מסיני בא וגו' ואתה מרבבות קדש מימינו אש דת למו. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז היותם כלם אהובים כלם ברורים כמו שאמרו הקדושים עליהם. ואפשר עוד לומר שהיו הכרובים ההם על הארון כדמות שני ילדים קטנים אשר אין בהם כל מום ולא טעמו חטא. האחד בצורת זכר והב' בצורת נקבה. לרמוז וללמד שכל איש ואשה אשר מבני ישראל ראוי שמילדותם יתמידו ויכלו ימיהם על תורת האלהים ויהגו בה יומם ולילה אם בקריאתה ואם בקיום מצותיה כי בזה יקנו שלמותם ואשרם. וזהו אמר המשורר במה יזכה נער את ארחו לשמור כדבריך כי כאשר יהיו מילדותם נקיים מעון דבקים בתורת ה' יהיו פורשי כנפים למעלה מפני שהמה סוככים בכנפיהם על הכפרת ר"ל דבקים ומעיינים בתורה אשר תחתיו וידבקו בעליונים היושבים ראשונה במלכות עילאה. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז שכל אשר בשם ישראל יכונה ראוי שיהיו ראשונה כנפיו ומחשבתו פרושות למעלה כלומר לעבוד את

פירוש לתורת אלהים

(טז) וְנָתַתָּ אונ דו זאלסט געבין אין דעם ארון אֵת הָעֵדֻת די תורה וואס איך וועל צו דיר געבין אונ פאר וואס הייסט דיא תורה עדות ווייל זיא איז איין עדות צווישען מיר אונ צווישען אייך אז איך האב אייך גיבאטין דיא מצות וואס אין איר שטייט : (יז) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אדעק צום ארון אַמָּתַיִם צוויי איילין מיט אהאלבין זאל זיין איר לענג וְאַמָּה אונ אנדער האלבין איילין זאל זיין איר ברייט אונ די גרעב זאל זיין אטפח : (יח) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אזו וויא פויגלין

פון

כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם
מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת׃ יט וַעֲשֵׂה
כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב־
אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת

אונקלוס

כְּרוּבִין דִּדְהַב נְגִיד
תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן מִתְּרֵין
סִטְרֵי כַּפּוּרְתָּא׃
יט וְעִיבֵּיד כְּרוּבָא חַד
מִסִּטְרָא מִכָּא וּכְרוּבָא
חַד מִסִּטְרָא מִכָּא מִן

רשב"ם

ורחבו של ארון : (יח) כרובים. עופות כדכתיב
(יחזקאל כח) את כרוב הממשח הסוכך. עוף גדול בעל
כנפים. וחכמים פירשו פני תינוק : מקשה. מעובי
זהב הכפורת הקשו בקורנס להבליט במגן כרוב ולא נחתכר שם : (יט) מקצה. מאמצעות גבול רוחבו של

בעל הטורים

שמשמשין ומתנין בדברי תורה : כרובים. בגימ' מראה כבוד
כרבים כרביא. כי נער ישראל ואוהבהו : שני כרובים.
בגימטריא אברהם יצחק יעקב שהיו שם כדי להזכיר זכות אבות :

שפתי חכמים

הדברות כבר נתן ואף אם נשתברו הלוחות מסתמא היה משה
כמבין או היה התפלל שיחזור הלוחות כמו שהיו אלא ודאי על
התורה כולה קאי שהוא עתיד לכתוב : א מג"ס דכתיב בפרשת
אחרי פני הכפורת וכתיב על פני יצחק וכל פנים לכל הפחות טפח
גמ' : ב מדכתיב כרובים קרינן כרביא פי' כנער כי תרגום תינוק
הוא רביא וב"ף של כרובים הוא כ"ף הדמיון : ג שהם קצות
האורך ולא קצות הרוחב כי אז יתחייב שיהי' אחורי הכרוב הא' נגד
אהל מועד ואין זה נכון ועוד כי כתיב ונועדתי לך שם ודברתי
אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים ואם יהי' אחורי הכרוב הא'
אל אהל מועד יהיה גופו מבדיל בין מקום יציאת הדיבור ובין

רש"י

א שהיה עוביה טפח (סוכה ה): (יח) כרובים. דמות
ב פרצוף תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם
בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה
צורפים שקורין שולדיר"ן אלא הטיל זהב הרבה בתחלת
עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין
למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה. בלע"ז
בלעז (געהאממערט). כמו (דניאל ה' ו') דא לדא נקשן:
קצות הכפרת. ג לאשי הכפרת: (יט) ועשה כרוב
אחד מקצה: שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה : מן הכפרת.
עצמה תעשה את הכרובים זהו פירושו של מקשה תעשה אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת :

ענין הכפורת

קונהו יתחבר בדברים שבינו למקום. וג"כ יהיו פניהם איש אל
אחיו לרמוז על אהבת הרעים במה שבינו לחברו. ואמר שגית
אל הכפרת יהיו פני הכרובים להגיד כי בב' הדברים האלה.
ר"ל במצות שבינו למקום ובמצות שבין אדם לחברו בכלם יתנהג
כפי התורה אשר בארון ובה יהיה פנותו ומגמתו וגלה עוד בזה
שבאמצעות התורה תגיע הנבואה שע"י הארון תהיה ביניהם
הנבואה. ולכן כשנגנז הארון נתתמה הנבואה ואין עוד נביא כי
באמצעות התורה יזכו לנבואה ולזה לא חלתה נבואה באומה
אחרת וזה הוא את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. והפרוכת
היה מבדיל בין הקדש ובין קודש הקדשים. וחוץ לפרוכת היה
ההיכל והיה בו ג' כלים והם השלחן והמנורה ומזבח הקטרת
לרמוז שהשומר התורה והמצות ומקיים אותם לשמה אע"פ שהוא
לא יעבוד מפני השכר אבל הקב"ה לא יקפח שכר פעולותיו וג'
מיני שכר יוספו עליו מאת בעל החסד והרחמים. הא' השכר
הגופני העושר והכבוד. כמו שאמר שלמה המלך ע"ה על התורה
אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. ועל"ז הי' רומז השלחן
ועליו לחם הפנים ונאמר בו לחם פנים לפני תמיד. ר"ל שהכבוד
ועשרו יהי' עליו תמיד בהשגחתו ית'. והשלחן היה זהב טהור לרמז
אל העושר והכבוד. והיה על השלחן י"ב חלות לרמוז לי"ב שבטי
יה שיזכו בזה או לשנים עשר חדשי השנה שכן יהיה תמיד. או
לרמוז לי"ב מזלות שיחייבו כן תמיד כרצות ה'. הרי לך מבואר
שהכלי האחד מן ההיכל שהוא השלחן היה לרמוז המין האחד
מהשכר. והשכר הב' אשר יתן ה' לאוהבי שמו הוא החכמה
והמדע. כי אם בתורת ה' חפצו יחכם ויבין דבר מתוך דבר
ויתגלו לו תעלומות חכמה. שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת
ותבונה. ובשמירת מצותיו חכמתו מתקיימת. והמנורה היתה
רומזת לזה המין הב' מהשכר המתחייב משמירת התורה שהוא
שכר נפשיי לפי שנר ה' נשמת אדם. והיו שבעת הנרות
שבמנורה רומזים אל שבע החכמות שכלם ימצאו בתורת האלהים.
והיו הנרות כלם פונות אל הנר האמצעי שנקרא נר מערבי והוא
היה פונה אל קדש הקדשים לרמוז שהחכמה האמתית היא אשר
תסכים עם שרשי התורה שהיתה בארון והיתה המנורה זהב
כולה. להורות על מעלת החכמה וקיומה לעד ושלא ימצאו בה
דעות זרות ובלתי מסכימות אל הדת כי היא כלה זהב טהור.
ולזה היה מעריך אותם אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' לרמוז
שהם ילמדו את העם להועיל כי הם אנשי חיל יראי אלהים ויערכו
וילמדו את החכמות לפני ה'. ר"ל מסכימות לדעת התורה.
והיו במנורה גביעים כפתורים ופרחים לרמוז אל הסתעפות
החכמות והידיעות כלם אלו מאלו והיות זאת החכמה הכנה
לזאת. והיתה המנורה מקשה כלה ובכר זהב טהור יעשה אותה.
לפי שהחכמות בכל מה יתאחדו כלם להיותו כפי הנמצא והנמצא
כולו כאיש אחד. ולכך אמר שלמה חכמות בחוץ תרונה וגו'
חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה. כי החכמה כולה
אחת היא כמו שהבית הוא בנין אחד בכללו. אלא שנחלקה
לשבעה חלקים למספר תלופי הנושאים אשר התחלקה אליהם מלך
דרושיה עד שלזה נקראו שבע חכמות. וזה ענין המנורה בעצמה
שהיתה כלה מקשה אחת ונחלקה לשבעה קנים היוצאים ממנה.
וזה הוא רמזי הכלי הב' שהוא המנורה כנגד המין הב' מהשכר
המגיע מהתורה. והשכר הג' האחרון הנמשך משמירת התורה
הוא ההשארות הנפשיי הבא לאדם אחר המות לאור באור החיים.
ולרמוז לזה היה מזבח הקטורת בהיכל שהיה ענינו העלות העשן
למעלה רמז לנפש הצדיק העולה היא למעלה. והיה המזבח הזה
מכוון נכח קדש הקדשים ולא מדובק עם השלחן ולא עם המנור'
לרמוז שההשארות הנפשיי אינו נקנה ברבוי העושר והכבוד

פירוש לתורת אלהים

פון נאָלד נאר דער פנים איז געווען. אזוי ווי פון
אקינד מקשה דיא פויגלין זאלסטו מאכין אויס
גיקלאפט משני פון ביידע עקין פון דעם כפורת
מען זאל נים מאכין דיא כרובים בזונדער אונ
דער נאך מחבר זיין צום כפורת נאר ווען מען
האט דאס כפורת געמאכט האט מען גענומען
אגרויסע שטיק גאלד אונ מען האט אין מיטען
גישלאגין מיט אהאמער איז ארויס געקומען
צווייא שטיקער גאלד פון דעם כפורת העכער
האט מען אין דעם אויס גימאלט דיא כרובים:
(יט) וַעֲשֵׂה איין כרוב פון די צווייא כרובים זאלסטו
מאכין אין איין עק כפורת וכרוב און דעם אנדערין
כרוב זאלסטו מאכין אין דעם אנדערין עק מן
הַכַּפֹּרֶת פון דעם כפורת אליין זאלט איר מאכין
די

תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי
קְצוֹתָיו: כ וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי
כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־
אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרֻבִים: כא וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל־הָאָרֹן מִלְמָעְלָה וְאֶל־הָאָרֹן
תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:

כַּפּוּרְתָּא תַּעְבְּדוּן יָת
כְּרוּבַיָּא עַל תְּרֵין
סִטְרוֹהִי: כ וִיהוֹן כְּרוּבַיָּא
פְּרִיסָן גַּדְפֵיהוֹן לְעֵילָא
מְטַלִּין בְּגַדְפֵיהוֹן עַל
כַּפּוּרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד
לָקֳבֵל חַד לָקֳבֵיל
כַּפּוּרְתָּא יְהוֹן אַפֵּי
כְרוּבַיָּא: כא וְתִתֵּן יָת
כַּפּוּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
מִלְעֵילָא וּבַאֲרוֹנָא תִּתֵּן
יָת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ:

תו"א כרובים. חגיגה יג: והיו הכרובים. סוכה ה: ופניהם איש. בתרא לט: אל הכפורת. סוכה ה:

בעל הטורים

(יט) הכרובים. ג' כתב ג' אבות:

רשבים

כפורת שיהיו פני שכינה הנראה אליו לצד ההיכל:
(כ) למעלה. לצד ראשיהם: ופניהם איש אל אחיו. שזה הוא אל אמצעות הכפורת יהיו פני הכרובים:

רש"י

(כ) פרשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא ד פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא י' טפחים ה בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוכה (דף ה): (כא) ואל הארן תתן את הערת. לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפרת עליו וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ) ויתן את העדות אל הארן ואח"כ ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה:

שפתי חכמים

האהל: ד ויהיה פורשי כמו פרושי כי אינם בעלי חיים והיה די לו' פורשי כמו פרושי אלא מפני גופי' פורשי שב אל הכרובים ופי' פרושי שב אל הכנפים לפיכך הוצרך לומר שלא יעשה כנפיהם שוכבים שישוב אל הכנפים: ה לפי שהיו עושין המשכן כשליש המקדש ומקדש הי' גבהו ל' אמות והכרובים מגיעו' עד שליש שהוא י' אמות והמשכן גובה י' אמות שהן ששים טפחים לכן צריכין הכרובים להגיע עד שליש המשכן שהוא עשרים טפחים וארון גובהו אמה וחצי שהוא תשעה טפחים וטפח של כפורת הרי י':

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) פורשי כנפים למעלה. מראשיהם דרך ענוה ויראה: אל הכפרת שפניהם היו כפופין למטה לצד הכפרת:

ענין הכפורת

הנרמז בשלחן ולא בקנין התכמות המתקריות כי אם באמצעות התורה. והוא ההתאחדות האמתי עם הכרובים פורשי כנפים למעלה. ולהיות השכר הזה יותר יקר ועליון היה הכהן הגדול ביום הלוס הנכתר בהכנסו לקודש הקדשים מביא שם הקטרת ומניחו לפני הארון והכרובים כאומר שובי נפשי למנותייכי. והי' הקטרת עוצר המגפה כי השארות הנפשיי הנצחי יבזה המיתה הגופנית ויעצור לערה ולזה היה הכה"ג מקטיר קטרת בבקר ובערב במזבח זה ונאמר בו קטרת תמיד לפני ה' קדש קדשים הוא לה'. כי הבקר והערב הם רמז לחיים ולמות. והיה קדש קדשים להיותו דבר אלהים רוחני ושכר טהור ועליון בשכלים הנבדלים. ולכך לא נאמר כזה לא בשלחן ולא במנורה. והנה היה מזבח זה זהב להורות על מעלתו ונצחיותו. והיה מצופה על עץ לרמוז שבאמצעות המעשים הגשמי ם שהם דברים נפסדים כעץ יגיע האדם אל ההשארות הנצחייהנרמז בזהב. והיה אחריהם המסך כדי להבדיל את היכל הקדש מהחצר. ובהחצר היה רק שני כלים. המזבח הנחשת הוא מזבח העולה. והכיור וכנו. והמזבח היה נחשת ולא זהב. לפי שעניני השתתה וכליון. והיה גו מכבר מעשה רשת לפי שהמות הוא רשת פרושה על כל החיים. ולא היו עולים במעלות על המזבח. לפי שאין שלטון ולא מעלה ביום המות:

פירוש לתורת אלהים

די כְּרוּבִים אויף בֵּיידֶע עֶקִין אָבֶער נִיט בְּזוּנְדֶער: (כ) וְהָיוּ אוּנ די פְלִיגִיל פוּן דִיא כְּרוּבִים זָאלִין זַיין פַאר שְׁפְּרֵייט אִין דֶער הוֹיךְ גְלַייךְ מִיט זַייעֶרֶע קֶעפּ סוֹכְכִים זַייא זָאלִין בְּדֶעקִין מִיט דִיא פְלִיגִיל אִיבֶּער דֶעם כַּפּוֹרֶת וּפְנֵיהֶם אוּנ זַייעֶר פָּנִים זָאל זַיין אֵיינֶער אַקֶעגֶען אַנְדֶערְן אֶל הַכַּפּוֹרֶת צוּם כַּפּוֹרֶת זָאל זַיין דֶער פָּנִים פוּן דִיא כְּרוּבִים: (כא) וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפּוֹרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְמַעְלָה אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין דֶעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶעם אָרוֹן פוּן אוֹיבִין וְאֶל נָאר אֵייְדֶער דוּ וֶועסְט אַרוֹיף לֵייגִין דֶעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶעם אָרוֹן זָאלְסְטוּ פְרִיעֶר אַרַיין לֵייגִין אִין דֶעם אָרוֹן דִי תּוֹרָה וָואס אִיךְ וֶועל צוּ דִיר גֶעבִּין:

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחודה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גֵּבִים
וּשְׂדֵרֹת בָּאֲרָזִים׃ ב וַיִּבֶן אֶת־הַיָּצוּעַ° עַל־כָּל־הַבַּיִת
חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים׃
ג וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר׃ ד הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם
וַהֲקִמֹתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
אָבִיךָ׃ ה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ׃

°היציע קרי

א ובנא ית ביתא ושכלליה
וטליל ית ביתא בהנתוכין
ונילא מנהון סדרא דריכפת
רישי שירתא ארזיא: ב ובנא
ית תיקא על כל ביתא חמש
אמין רומיה וטליל ית ביתא
באעי ארזיא: ג והוה פתגם
נבואה מן קדם יי עם שלמה
למימר: ד ביתא הדין די את
בני אם תהך בקימי וית דיני
תעביד ותטר ית כל פקודי
למהך בהון ואקים ית פתגמי
עמך די מלילית עם דוד
אבוך: ה ואשרי שכנתי בגו בני ישראל ולא ארחיק ית עמי ישראל: ו ובנא שלמה
ית ביתא ושכלליה:

מצודת דוד

(א) את הבית. את קירות ההיכל: ויספון. כסה את הבית בתקרה חקוקה ומצויירת גבים לנוי ולפאר וממעל לה עשה עוד תקרה מארזים סדורות להיות מחוזק לדריסת רגלים העולים לראות בדקי הבית: (ב) על כל הבית. כשם אליה בכל שלש הרוחו': קומתו. קומתו של כל אחד ואחד: ויאחז את הבית. הסליעים הכם אחז עם הבית בעלי ארזים והם קורות התקרות אשר סומכו על המגרעות: (ד) הבית הזה וגו'. ר"ל עם היותך בונה אותה בהיפה שבהבנינים מ"מ לא יקרה בו שכינתו כי אם תלך בחקותיו וגו': והקמותי. אז אקיים דברי שהבטחתי להשרות בה השכינה: (ו) ויכלהו. למעלה אמר שכלה קורות הבית וכאן אמר שכלה התקרה:

רש"י

(א) ויספון. לשון כסוי תקרה: גבים. כמו כיפות: ושדרות. שורות: (ג) ויאחז את הבית. הוא הגג העליון והוא תקרת העלייה:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

כתובים משלי יז תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחודו דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה:

א אַךְ־מְרִי יְבַקֶּשׁ־רָע וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח־בּוֹ׃ ב פָּגוֹשׁ דֹּב
שַׁכּוּל בְּאִישׁ וְאַל־כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ׃ ג מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת
טוֹבָה לֹא־תָמִישׁ° רָעָה מִבֵּיתוֹ׃ ד פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן

°תמוש קרי

א ברם גברא מרידא בעי
בישתא ומלאכא נוכריא
ישתדר עליה: ב פגיע דוב
ורתיתא בגברא חכימא לא
מתזיע וסכלא בשטיותיה
נפל: ג דפריע בישתא חלף טבתא לא תפסוק בישתא מן ביתיה: ד אשיד דמא היך

מצודת דוד

(א) אך מרי. מי שכל דבריו אך למרות בה' הוא מבקש רעה לעצמו כעוה"ז: ומלאך אכזרי ישלח בו. לדונו אחר מותו: (ב) פגוש. מוטב יפגוש באיש דוב שכל מכניו אשר דרכו להרוג אשר יפגוש בעבור מריר' הלב ומכ"ש יותר טוב שיפגוש הוא בו מהיפגשים בו איש כסיל בעת ידבר אולתו להסית לעבירה: (ג) תחת טובה. במקום הטובה שעשה לו לא תמוש וגו' כי לא ימלט מי מתחלל לגמלו מרעה הואיל ואינו משלם כמו הגמול: (ד) פוטר מים וגו'. תחלת המריב' הוא כפותח חור בגדר אמת המים והמים יוצאין דרך בו והחור הולך ומתרחב

רש"י

(א) אך מרי. מי שכל דבריו מרי: (ב) פגוש דוב שכול. טוב לאדם שיפגע בו דוב משכל ואל יפגע בו כסיל: (ד) פוטר מים וגו'. המתחיל במריבה הוא

פירוש ע"ט

(א) אַךְ מְרִי יְבַקֶּשׁ רָע דער מענטש וואס איז מורד אין הקב"ה און זינדיגט, פארלאנגט ער דאס שלעכטס זאל אויף אים קומען וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח בּוֹ און עס וועט אויף אים געשיקט ווערן פון הקב"ה א אומדערבארעמדיגער שליח זאל אים שטראפן: (ב) פָּגוֹשׁ דֹּב שַׁכּוּל בְּאִישׁ עס איז בעסער צו בגעגענען א בער וואס מען האט אוועק גענומען פון אים זיינע קינדער וואס ער איז דאמאלס אין דיא גרעסטע רציחה וְאַל כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ און ניט צו בגעגענען אנאר מיט זיינע נארעשקייט. דאס מיינט מען ניט צו בגעגענען א רשע וואס וויל איהם אנרעדין צו עבירות: (ג) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה דער מענטש וואס טוהט רעות (שלעכטס) צו דיא מענטשין וואס האבין איהם גיטאהן גוטס לא תמיש רעה מביתו וועט זיך קיין שלעכטס אפטאהן פון זיין שטוב. ווען

מענטשין

מיא מגרי תגרי וקדם קריא מטעי דינא: ה דמזכי לרשיעא ומחייב לצדיקא מרחקתיה דאלהא אף תרויהון: ו למה דין אולא ליה תיגרותא לסכלא דלית ליה לביה וחכמתא:

ולפני התגלע הריב נטוש: ה מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת יהוה גם־שניהם: ו למה־זה מחיר ביד־כסיל לקנות חכמה ולב־אין:

רש"י

כפותח נקב בגדרי אמת המים: ולפני התגלע. קודם שתתגלע הרפתך: נטוש. את הריב: (ו) לקנות חכמה. ללמוד תורה: ולב אין. ואין בלבו לקיימה:

מצודת דוד

כי כן דרך המדון שהולך וגדל: ולפני. עד לא נתגלה המדון לבני אדם נטוש את הריב כי אחר שתתגלה ימלאו מתרחרים ולא במהרה תשקט: (ה) מצדיק וגו'. ואף רק כדברים כי מהראוי לגנות מעשה הרשע ולשבח מעשה הצדיק: (ו) למה זה. ר"ל הכסיל המוליך המחיר כסף למורים לקנות חכמה למה לו זה המחיר ומה הועיל בה ואם לקנות חכמה לעצמו הלא אין לו לב משיג דברים מושכלים:

פירוש ע"ט

מענטשין אים טאהן נאר שלעכטס, ווייל ער איז שלעכט וועט מען אים טאהן שלעכטס: (ד) פוטר מים ראשית מדון דער אנהייב פון אקריג איז אזוי וויא אעפענונג פון וואסער, אז מען מאכט אקליינעם עפענונג נעבין אקוואל דיא וואסער זאל גיין דורך דעם עפענונג אפילו אין אנהייב איז דער עפענונג קליין, רייסט שוין די וואסער אליין דעם עפענונג דיא לאך זאל דערברייטערט ווערין, ביי אקריג איז אויך אזוי פון אקליינע קריג קען ווערין אגרויסע קריג ולפני התגלע הריב נטוש דריבער איידער דיא קריג וועט זיך פארשפרייטין אונ פארגרעסערין זאלסטו זיא פארלאזין, זאלסטו מאכין פרידען: (ה) מצדיק רשע ומרשיע צדיק אז מען מאכט גירעכט דעם רשע אונ מען בעשולדיגט דעם צדיק תועבת ה' גם שניהם ביידע זענען פארמיאוסט ביים הקב"ה, אזוי וויא הקב"ה וויל ניט מען זאל בעשולדיגען דעם צדיק אזוי וויל ער ניט מען זאל גערעכט מאכין דעם רשע: (ו) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין צו וואס האלט דר נאר געלט אין האנט צו געבין דעם חכם ער זאל פון אים קויפין חכמה, אז ער האט קיין הארץ צו פארשטיין די חכמה:

עיקר תוי"ט · משנה בבא מציעא פרק ט · ברטנורא

[א] לקצור כו'. דלשניהם יש קפידא דאם המקבל רוצה לעקור כמקום שנהגו לקצור יכול בעל הקרקע לו' בעינא דתודבל ארעאי מהקש שישאר בו אחר הקציר ואם הבעל קרקע רוצה לעקור יאמר המקבל לא מליא' דאטרית שהקציר' נוחה וכשהמנהג לעקור והמקבל רוצה לקצור יאמר הבע"ה בעינא דתינקר ארעאי ואם הבע"ה רוצה לקצור. יאמר המקבל בעינא לקושם הקש לבהמותי. גמרא ועתוי"ט: [ב] יחרוש. פשיטא ל"צ באתרא דלא מנכשי. ואזיל איהו וניכש מ"ד מאי א"ל האי דנכישנא אדעתא דלא כרבינא ליה. קמ"ל דאבעי ליה לפרושי ליה. גמרא: [ג] הכל כו'. לאתויי הא דא"ר מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע. שיטול האחרים חלקו בפירות האילן. אע"פ שאינו טורח כהן שאינן צריכין לעבודה משכירין. כלומר מסתמא הם מושכרין וקמ"ל דאע"ג דכ"ע נותנים קרקע לאחרים ע"מ שיקחו הן שליש ואחרים ב' חלקים ואזיל איהו ויהיב ברביעא מ"ד דא"ל האי דבלגי' לך אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות קמ"ל דאבעי ליה

פרק ט א המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו [א] לקצור יקצור. לעקור יעקור לחרוש אחריו [ב] יחרוש. [ג] הכל כמנהג המדינה.

כלי אמלפי דנלה דמלכות דיליכס א אל

פרק ט א המקבל שדה. באריסות למחצה ולשליש ולרביע או בחכירות כך וכך כורין לשנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבו וימותו:

פרק ט א המקבל שדה מחבירו ראובן האט גענומען אפעלד פון שמעון ער זאל איר אקערין אונ זייען אונ שניידין דיא תבואה אינ אנדערע ארבעט טאהן וואס מען דארף נאר צו די תבואה, אונ ווי פיל תבואה מען וועט אראפ נעמען פון פעלד זאלין זיך ביידע טיילין, אונ ראובן זאל נעמען פאר זיין ארבעט פון די תבואה העלפט אדער אדריטעל אדער אפערטיל, דאס הייסט אריס, אונ אויב ראובן גיט צו שמעון פאר די ערד גיט געלט ודאס הייסט ער דינגט ביי אים דיא ערדו פאר צעהן קארץ תבואה איאהר ומער ווי צעהן אדער ווייניגער פון צעהן, אויב עס וועט זיין פיל תבואה פון פעלד וועט ער אים ניט מער געבין, אונ אויב עס וועט ווייניג וואקסין, מוז ער אים אויך געבין דיא תבואה וואס ער האט אים צו גיזאגט צו געבין, דאס הייסט אחוכר, זאגט די משנה סיי ראובן האט אן גענומען אפעלד פון שמעון צו זיין אין איר אאריס, אונ סיי ער זאל זיין אחוכר, איז אלץ דער דין מקום שנהגו לקצור ווא דער מנהג איז דער אריס אדער דער חוכר זאל שניידין די תבואה יקצור מוז ער אויך שניידין לעקור אונ אויב דער מנהג איז מען זאל אויס רייסין די תבואה יעקור מוז ער אויך אויס רייסין לחרוש אחריו אויב דער מנהג איז מען זאל אקערין דיא פעלד נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אויס רייסין יחרוש מוז דער אריס אדער דער חוכר אויך אקערין נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אויס רייסין הכל כמנהג המדינה אזוי וויא אלע אריסים אונ חוכרים פון דיא מדינה טוהען, אזוי זאל דער אריס אונ

דער

[ד] כשם שחולקין בתבואה, כך חולקין [ה] בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות. ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: ב המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחים. או בית האילן. יבש המעין ונקצץ האילן. אינו מנכה לו מן חכורו. אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה. או שדה בית האילן זה. יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכירו: ג המקבל שדה מחבירו והובירה. שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו. [ו] שכך כותב לו. אם אוביר [ז] ולא אעביד אשלם במיטבא:

בקנים. המעמידים את הגפנים: ושניהם מספקים את הקנים. מ"ט קאמר מ"ט חולקים בקנים לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה: ב בית השלחין. קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: או בית האילן. ובשביל האילן היא חכיבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח: יבש המעין. שכה (א) שממנו משקין אותה: מן חכורו. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה (ב) דמעיקרא לא גלי דעתי' דמשום מעין או אילן קפי ליה בחכירותה: חכור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דבשביל שהיא בית השלחין קפי ליה וחכרה ממנו (ג): ג המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע (ד): והובירה. שלא חרש בה ולא זרעה: אם אוביר. אעשנה כורה: ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי:

לפרושי לי'. גמרא: [ד] כשם כו'. ליתא אלא בקבלני' דאי בחכרנו' לא שייכא חלוקה. רש"י: [ה] בתבן ובקש אותו שנקלן עם השבולי' קרוי תבן והנשאר בארץ קרוי קש. ועתוי"ט: (א) כלומר שנמשך בה מן הנהר הגדול דאלו יבש הנהר הגדול הוי מכת מדינ' דמנכין מחכורו כדתנן במ"ו. גמ': (ב) רש"י ומשום דמתני' בחכירו'. נקטי להו נמי בקבלם מכורו תנן אבל בבדית איתא בגמרא דמתני' בין בחכירו' בין בקבלנו' (ועספי"ו דכלים). ועתוי"ט: (ג) רש"י. ולישנא דגמרא הכי הוא מדקאמר זה מכלל דקאי בגוים עסקי' בית השלחין נ"ל דקא"ל בית השלחין כדקיימא השתא משמע דלישנא יתירא דבית השלחין דייק וכרי"ף וכר"מ משמע דמזה דייק: (ד) אבל בחכירות לא שייך דמאי שמין איכא. חכירתו יתן רש"י: [ו] שכך כו'. דאל"כ פטור. וכלומר שכך רגילים לכתוב ולפיכך אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי דאי דוקא שכתב פשיטא שיש לו לקיים כמו שהתנה דהא לא גזים. אלא משלם במיטבא תחלם תו': [ז] ולא כו'. ופי' במקום

דער חוכר אויך מאהן כשם שחולקין בתבואה אזוי ווי דער בעל הבית טיילט זיך מיט דעם ארים מיט די תבואה כך חולקין בתבן ובקש אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט דיא שטרוי אויך כשם שחולקין ביין אזוי וויא דער בעל הבית מיט דעם ארים טיילין זיך מיט די וויין כך חולקין בזמורות ובקנים אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט די צווייגין אונ מיט די שטעקלאך וואס מען שטעלט אונטער די ווינשטאקין ווייא זאלין נים ליגען אויף דיא ערד, פאר וואס זאלין זייא זיך טיילין מיט די שטעקלאך ושניהם מספקין את הקנים ווייל ביידע (דער בעל הבית אונ דער ארים) מוזין געבין דיא שטעקלאך אויף-צו-הייבין די ווינשטאקין זיי זאלין נים ליגען אויף די ערד דריבער נאכדעם ווי מען נעמט אראפ דיא וויינטרויבין נעמט דער בעל הבית זיינע שטעקלאך וואס ער האט גיגעבין אונ דער ארים נעמט זיינע שטעקלאך וואס ער האט גיגעבין: ב המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל אין איר אקערין אונ זייען אונ די תבואה זאל ער אראפ נעמען פון פעלד פאר זיך אונ ער זאל געבין צו שמעון צעהן קארץ תבואה איאהר והיא בית השלחין אונ די פעלד איז טרוקענע ערד וואס רעגינוואסער איז פאר איר ווייניג, מען מוז איר בגיסין מיט וואסער, אונ ווען ער האט אנגענומען די פעלד איז אין איר גיוועזן אקוואל וואסער, איז גרינג גיוועזן צו בגיסין דיא פעלד או בית האילן אדער אין דיא פעלד איז געשטאנען אבוים וואס דער חוכר האט פון אים גענומען פירות אן ארבעט יבש המעין אונ דער קוואל איז אויסגעטריקונט גיווארין ונקצץ האילן אונ דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין אינו מנכה לו מן חכורו פון דעסטוועגין טאר ניט ראובן אפ רעכענען צו שמעון פון די חכירות, נאר ער מוז אים געבין די צעהן קארץ תבואה אזוי ווי זיי האבין גירעט, ווייל דער חוכר ווען ער האט גערונגען, האט ער גאר ניט גירעט פון דעם קוואל אונ ניט פון דעם בוים אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה אויב דער חוכר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר דעם בית השלחין (די טרוקענע פעלד) וועל איך דיר געבין צעהן קארץ תבואה איאהר האט ער גימיינט אויב זיא וועט זיין וויא זיא איז איצט מיט דעם קוואל. וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר או שדה בית האילן זה אדער דער חוכר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר די פעלד וואס אין איר איז דא דער בוים וועל איך דיר געבין צעהן כור תבואה איאהר, האט ער געמיינט ווייל אין דיא פעלד איז דא דער בוים, דריבער וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר יבש המעין אז דער קוואל איז טרוקען גיווארין ונקצץ האילן אדער דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין מנכה לו מן חכורו זאל ער אים אפ רעכענען פון די חכירות, זאל ער אים געבין ווייניגער וויא צעהן כור, ווי פיל מען וועט אפ שאצין (ועהוי"ט): ג המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון. ער זאל זיין אארים והובירה אונ ער האט געלאזט ליידיג דיא פעלד, ער האט ניט געזייט אין איר שמין אותה כמה ראויה לעשות שאצט מען וויא פיל עם וואלט געוואקסין אין די פעלד דעם יאהר אז מען וואלט אין איר געזייט ונותן לו אונ דער ארים זאל געבין דעם בעל הבית זיין חלק, וויא ער האט מיט אים בדונגען שכך כותב לו ווארום אזוי שרייבט דער ארים צום בעל הבית אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אויב איך וועל ליידיג לאזין די פעלד אונ

שאין שם מנהג ידוע שלא לנכש אבל אם נהגו שלא לנכש הכל הולך אחר המנהג: [ח] נותן כו'. והא ליתא אלא בחכירותא דאי בקבלנות פשיטא מי מלי א"ל מאי אכפת לך רש"י : [ט] ומעלה כו'. כלומר אפי' א"ל באחרונה אני חורש אותה מלי א"ל שמעלה לפני עשבין ע"י הזרע שנופל מהן לארץ וילמחו לשנה הבאה ולזו לא תועיל חרישה. גמרא : (ה) דאי בקבלנות' מה לו לבעל השדה אם יחדל לו. סוף סוף חכורו הוא נותן לו. רש"י : [י] חייב כו'. מפרש בברייתא שכך כותב לו. אנא איקום ואכור ואזרע וכו' ואיקום כריא קדמך וכ"ל דלהכי לא תני ליה תנא דידן לאשמעי' דאפי' לא כתב וכמ"ש לעיל [במ"ג] : (ו) ולפי פירש"י זרע שמפורין במפולת יד : (ז) דאי בקבלנות מאי מנכס איכא מאי שימלאהו ימלוקו רש"י : [יא] נשדפה. לשון שדפון : [יב] מנכה. הכל לפי ההפסד שפרשו הר"מ ור"ל דאזלי' בתר שדה שלו בין להקל בין להחמיר אם אין נקוי השדות כולן שוות

ד המקבל שדה מחבירו. ולא רצה לנכש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני [ח] נותן לך חיכורך אין שומעין לו. מפני שיכול לומר לו. למחר אתה יוצא ממנה. [ט] ומעלה לפני עשבים: ה המקבל שדה מחבירו ולא עשתה. אם יש בה כרי להעמיד כרי. [י] חייב לטפל בה. א"ר יהודה מה קצבה בכרי. אלא אם יש בה כדי נפילה: ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או [יא] נשדפה. אם מכת מרינה היא [יב] מנכה לו מן חיכורו. אם אינה מכת מרינה.

ד ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים שמתישים כח הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: מה איכפת לך. אם יחסר חלקי. שהעשבים מכחישין השבלים אתן לך חכורך כך וכך כורים שפסקתי עמך : ה המקבל שדה מחבירו. למחצה לשליש ולרביע כאריס (ה) : ולא עשתה. תבואה אלא מעט וכא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו : אם יש בה כרי. לעשות מתבואתה כרי. שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה והוא קרוב לסאתים : חייב לטפל בה. בע"כ : מה קצבה בכרי. אין קצבה זו ראיה שתהיה שדה גדולה כשעור כרי ושדה קטנה כשעור כרי ואינו דומה טפולה של שדה גדולה לטפולה של שדה קטנה: אלא אם יש בה כדי נפילה. כלו' כשיעור מה שזורע בה (ו) חייב לטפל בה ואין הל' כר"י: ו המקבל שדה. בחכירות כך וכך כורין (ז) : מבת מרינה. שאכלה חגב או נשתדפו רוב שדות של אותה מדינה או

וועל ניט אַרבּעטין אין איר, זאל איך דיר בּצאהלין דיין חלק מיט דיא בּעסטע תבואה : ד הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף חכירות וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ אונ ראובן האט ניט געוואלט אויס רייסין די שלעכטע גראז וואס וואקסט צווישען דיא תבואה וְאוֹמֵר לוֹ מַה אִכְפַּת לָךְ אונ ראובן זאגט צו שמעון וואס הארט דיך וואס איך ריים ניט אויס די שלעכטע גראז הוֹאִיל וַאֲנִי נוֹתֵן לָךְ חִכּוּרָךְ איך גיב דאך דיר דיינע חכירות אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ פאלגט מען ניט דעם ארים נאר ער מוז אויס רייסין דיא גראז מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ ווייל שמעון קען זאגין צו ראובן לְמָחָר אַתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה וּמַעֲלָה לְפָנַי עֲשָׂבִים מארגין ואדער איין אנדער טאג] וועסטו ארויס גיין פון די פעלד רו וועסט ניט וועלין זיין אין איר אחוכר וועט דיא גראז אויף וואקסין פאר מיר, איך זאל זיא מוזין אויס רייסין : ה הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל זיין אין איר אאריס וְלֹא עָשְׂתָה אונ עס האט ניט געוואקסין נאר אביסול תבואה, זאגט ראובן פאר דעם ביסול תבואה לוינט אים ניט צו ארבעטין אין דיא פעלד אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲמִיד כְּרִי אויב עס איז דא אזוי פיל תבואה אז מען קען פון די תבואה אויף שיטען אבארג, אז מען וועט אביין שטעלין די שופלע וואס מען שופלעוועט מיט איר דיא תבואה] אין דעם בארג תבואה וועט מען זיא ניט ארויס זעהן, דאס איז נאנט פון צוויי סאה תבואה חַיָּיב לְטַפֵּל בָּהּ מוז דער ארים זיך מטריח זיין צו ארבעטין ביי די תבואה אבער אז עס איז ניטא אין פעלד צווייא סאה תבואה איז דער ארים ניט מחויב זיך מטריח צו זיין אין דיא פעלד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה האט רבי יהודה גיזאגט מַה קִּצְבָּה בִּכְרִי וויא אזוי קען מען זאגין אאויסגיזעצטע מאס ביי אלע פעלדער גלייך. אויב עס איז דא אבארג תבואה פון צוויי סאה מוז דער ארים ארבעטין בייא דיא תבואה, אונ אויב עס איז ניטא צוויי סאה תבואה דארף ניט דער ארים ארבעטין אין פעלד, עס איז דא אגרויסע פעלד אונ אקליינע פעלד, ביי אקליינע פעלד קען לוינען צו ארבעטין בייא דיא גאנצע פעלד פאר די צוויי סאה, אבער ביי אגרויסע פעלד קען געווים ניט לוינען צו ארבעטין בייא דיא גאנצע פעלד פאר דיא צווייא סאה תבואה. אֶלָּא אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי נְפִילָה נאר אויב עס איז דא אזוי פיל תבואה ווי פיל מען האט פארזייט, מוז דער ארים ארבעטין אין די פעלד, אונ אויב עס איז דא וויינגער וויא מען האט פארזייט, קען מען ניט גייטין דעם ארים ער זאל ארבעטין אין דיא פעלד : ו הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף חכירות וַאֲכָלָהּ חָגָב אונ אהיישעריק האט אויף גיגעסין דיא תבואה פון פעלד אוֹ נִשְׁדְּפָה אדער דיא תבואה איז אויסגעקלאפט גיווארין פון אהאגיל אדער פון אווינט אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא אויב די מכה איז גיוועזען אין דיא מדינה ביי פיל מענטשין, די היישעריקען האבין אויף גיגעסין תבואה פון נאך אנדערע פעלדער אויך אדער דיא תבואה פון אנדערע פעלדער זענען אויך אויסגעקלאפט גיווארין מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ זאל ער מינערין פון דיא חכירות, זאל ער אים געבין וויינגער וויא ער האט אים צו גיזאגט אִם אֵינוֹ מַכַּת מְדִינָה אויב די מכה איז ניט גיוועזען אין דיא מדינה. דיא היישעריקען האבין נאר גיגעסין די

אין מנכה לו מן חיכורו. רבי יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחיכורו: ז המקבל שדה מחבירו [יג] בעשרה כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה. היו חיטיה יפות. לא יאמר לו הריני ליקח לך מן השוק. אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים. רשב"ג אוסר. תבואה [יד] לא יזרענה קטנית. קטנית יזרענה תבואה. (נ"א בהיפך). רשב"ג אוסר: ט המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורת שקמה. קיבלה הימנו לשבע שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן. ויש לו בקורת שקמה:

אותה בקעה: אינו מנכה. דאמר לו מזלך גרם: בין כך ובין כך. אפי' הוא מכת מדינה: אינו מנכה. שעל המעות לא נגזרה גזרה: ז ולקתה. שהיו חטים שדופות: נותן לו. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופות הללו ולא מצי היאך למימר ליה חטים יפות קא בעינא מינך: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות (ס): לא יזרענה חטים. שהחטים מכחישות הקרקע יותר מן השעורים: רשב"ג אוסר שקפ' לקרקע כשזורעי' אותה שנה ממין זה ושנה ממין אחר (ס). ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום אם התנה עמו בדבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לשנות לזרוע דבר שמכחיש הרבה ואיפכא שרי: ט לשנים מועטות. פחות מז' שנים: לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן מכחיש הארץ הרבה (י) ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורת שקמה. ען תאנה של יער

סמ"ע: [יג] בעשרה כו'. דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו רש"י: (ח) דאי בקבלנות הא אמרינן תכתוש ארפ' ולא תכתוש מרה וכדי הוא נשנה בשינוי של זה רש"י מפני שעכשיו יהיה מפתה בכיסו וזהו טוב לו משישאר אותו שבח עצמו בקרקע נ"י והמגיד בשם הרמב"ן כתב דאדרבה בקבלנו' לא ישנה שיכול לומר בזו אני רוצה ועתוי"ט:

(ט) ה"ג פסק עמו חטין שמא הוא זרע חטין בשנה שעברה ואם יזרענה זה שעורים נמצא זה מקלקלה. רש"י: [יד] לא כו'. פרש"י שהקטנית מכחש' הקרקע יותר מן התבואה ועתוי"ט: (י) וכא לא מתוקמא

תבואה פון די פעלד, און ניט פון אנדערע פעלדער. אדער דער האגיל האט נאר אויס-געקלאפט דיא תבואה פון די פעלד אליין און ניט פון דיא אנדערע פעלדער אין מנכה לו מן חכורו זאל ער ניט מינערן פון די חכירות. ווארום מען זעהט אז דאס איז נאר דער שלעכטער מזל פון ראובן. פאר וואס זאל שמעון שאדין האבין דורך ראובן רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות רבי יהודה זאגט אויב ראובן האט געדונגען די פעלד פון שמעון ער זאל אים בצאהלין געלט בין כך ובין כך סיי אזוי און סיי אזוי סיי דער הייעשעריק האט אויפגעגעסין די תבואה פון אלע פעלדער און סיי ער האט נאר געגעסין די תבואה פון דיא פעלד אינו מנכה לו מן חכורו טאר ער אים ניט אפ רעכענען פון דיא חכירות: ז המקבל שדה מחברו בעשרה כור חטים לשנה ראובן האט אנגענומען א פעלד פון שמעון, ער זאל אים געבין צעהן כור ווייץ א יאהר ניטש געלט פון די פעלד ולקתה און דיא תבואה איז אויסגעקלאפט געווארין, דיא קערנער ווענען דין און קליין נותן לו מתוכה גיט ער אים צעהן כור ווייץ פון דיא ווייץ וואס האט געוואקסין אין דיא פעלד היו חטים יפות אויב אין דיא פעלד האט געוואקסין גוטע ווייץ, בעסערע ווי אין אנדערע פעלדער לא יאמר הריני ליקח מן השוק טאר ניט ראובן זאגין צו שמעון איך וועל קויפין צעהן כור ווייץ פון גאס און וועל דיר געבין אלא נותן לו מתוכה נאר ער מוז אים געבין צעהן כור ווייץ פון די ווייץ וואס האט געוואקסין אין דיא פעלד: ח המקבל שדה מחברו ראובן האט אנ-גענומען א פעלד פון שמעון ער זאל זיין אחוכר ער זאל געבין צו שמעון צעהן כור תבואה פון די תבואה וואס ער וועט אראפ נעמען פון די פעלד

און ער האט גיזאגט צו שמעון לזרעה שעורים ער וועט זייען אין די פעלד גערשטין לא יזרענה חטים טאר ער ניט זייען אין דיא פעלד ווייץ חטים אז ראובן האט אויס גירעט מיט שמעון ער זאל אין די פעלד זייען ווייץ יזרענה שעורים מעג ער אין איר זייען גערשטין, ווארום ווייץ מאכט מער מאגער די ערד ווי גערשטין רבן שמעון בן גמליאל אוסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט ער טאר ניט זייען גערשטין אויב ער האט אויס גירעט ער זאל זייען ווייץ תבואה אז ער האט אויס גירעט ער זאל זייען אין די פעלד תבואה לא יזרענה קטנית טאר ער ניט זייען אין דיא פעלד ארבעס קטנית אז ער האט אויס גירעט ער זאל זייען אין די פעלד ארבעס יזרענה תבואה מעג ער אין דיא פעלד זייען תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט אויב ער האט אויס גירעט ער זאל זייען ארבעס טאר ער ניט זייען תבואה: ט המקבל שדה מחברו לשנים מועטות אז ראובן האט אנגענומען א פעלד פון שמעון אויף ווייניג יאהרין ווייניגער ווי זיבען יאהר] לא יזרענה פשתן טאר ער ניט זייען אין די פעלד פלאקס ואין לו בקורת שקמה און אויב אין דיא פעלד שטייט אבוים וואס אויף אים וואקסט ווילדע פייגין טאר ער ניט אפ האקין פון אים די צווייגין, ווארום די ווארצלין פון די פלאקס בלייבין אין די ערד ביז זיבען יאהר און מאכין מאגער דיא ערד און די צווייגין פון דיא שקמה דאערט אויך זיבען יאהר ביז זיי וואקסין אויף צוריק ווי זייא זענען גיוועזן קבלה הימנו לשבע שנים אז ער האט אנגענומען די פעלד אויף זיבען יאהר שנה הראשונה יזרענה פשתן ויש לו בקורת שקמה דעם ערשטין יאהר מעג ער זייען אין די פעלד פלאקס און מעג אפ האקין די צווייגין פון דעם

בוים

י המקבל שדה מחבירו לשבוע אחת. בשבע מאות זוז השביעית [טו] מן המנין. קיבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין: יא שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה. שכיר שבוע. יצא ביום גובה כל היום. יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: יב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלי

הוא וקוצצים ענפיו לקורות הבנין והן חוזרים וגדלי' ופחות משבע שנים אינן נעשית קורות הלכך קבלה לפחות מז' שנים לא יקוץ קורות שבה דלאו אדעת' דקורות נחית דבשני' מועטות אינם חוזרים לקורות אבל קבלה לשבע שנים שנה ראשונה זורעה פשתן. וקוצץ שקמה שבה (יח): יא שכיר יום גובה כל הלילה. שלאחריו. שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר ואי אפשר לומר שבשכיר לילה הכתוב מדבר שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסופה דכתיב כשכיר שנה בשנה ודרשינן מניה שכירות של שנה משתלמת בתחלת שנה אחרת אלמא לא נשתעבד ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה וכי כתיב לא תבא ע"כ (יב) בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלה שכירתו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבקר (יג): שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. הכי קאמר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה: שכיר שבוע. שמיטה: יצא ביום. שכלתה שכירתו בבקר או ביום: גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירתו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום. כיון דמשלם פעולתו מתחשך הו"ל שכיר לילה ואינו עובר עליו בבקר עד למחרת בשקיעת החמה: יב אחד שכר בהמה וא' שכר כלים. דכתיב לא תלין פעלת שכיר אתך. כל שפעולתו אתך ואפילו

אלא בשכירות דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע שהרי בחכורות חולקים כו רש"י. כלומר ולכחוש ארעא ולא לכחוש מרה נ"י והרמב"ן חולק כדלעיל (אות ח') ועתוי"ט: [טו] מן המנין. כלומר חייב ליתן לו הז' מאות ואע"פ שאין שנה שביעית שוה לשאר שנים לפירות מ"מ שבוע קאמר ולא תלה השכר לפי השנה כמו בסיפא נ"י: (יח) רש"י וז"ל הטור קוצץ קורת שקמה בין אם ירד לתוכה בסוף שבע משנקצצ' בין אם ירד לתוכה בשנה שלישית או רביעית קוצצ' כי שלימו לה שבע שהרי יגדל לכשיצא. עד שיחזרו לכמו שהיתה כשירד לתוכה: (יב) לשון רש"י העתיק דקאי אברייתא דסיימא בשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו כלומר וסיפא לא תבא וגו' ופתח רש"י בלא תבא דסיים: (יג) דשאני של יום משל לילה משום דאין לילה הולך אחר היום והיום הולך אחר הלילה כששכירתו נמשך בלילה. ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל

בוים שקמה: י המקבל שדה מחבירו לשבוע אחת בשבע מאות זוז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביא דיר דיין פעלד אויף אשמטה פאר זיבען הונדערט גילדין השביעית מן המנין איז דער זיבעטער יאהר נדער יאהר שמטה אויך אין צאהל פון די יאהרין, אפילו די פעלד איז דאך ליידיג דעם יאהר שמטה. ווארום שמטה טאר מען דאך ניט זייען, פון דעסטוועגין מוז ראובן בצאהלין צו שמעון דיא גאנצע זיבען הונדערט גילדין, וייל ער האט גיזאגט ער דינגט אויף אשמטה, אונ אלע ווייסין אז אין אשמטה זייעט מען זעקס יאהר, אונ וואס עס וואקסט פון זיך אליין דעם זיבעטין יאהר מוז מען דאס מפקיר זיין צו אלע מענטשין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אבער אז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר די פעלד אויף זיבען יאהר פאר זיבען הונדערט גילדין אין השביעית מן המנין איז דער זיבעטער יאהר ושמטה ניט אין חשבון פון די גידונגענע זיבען יאהר ווארום געווים האט ראובן געמיינט זיבען יאהר וואס מען ארבעט אין (זיי אין פעלד) נאר ער האלט די פעלד זיבען יאהר אויסער דעם יאהר שמטה: יא שכיר יום גובה כל הלילה אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אגאנצע טאג, האט דער בעל הבית צייט אגאנצע נאכט נאכדעם טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שכיר לילה גובה כל היום אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל בייא אים ארבעטין אגאנצע נאכט, האט דער בעל הבית צייט מארגין אגאנצע טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל בייא אים ארבעטין ביי טאג אויף אשעה אדער אויף עטליכע שעה, מוז ער אים בצאהלין דעם זעלביגען טאג איידער עס ווערט נאכט, אונ אויב ער דינגט דעם ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין ביי נאכט אויף אשעה אדער אויף עטליכע שעה, מוז ער אים בצאהלין דיא זעלביגע נאכט איידער עס ווערט טאג שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע אז איינער דינגט אארבעטער אויף אוואך אדער אויף אחודש אדער אויף איאהר אדער אויף אשמטה יצא ביום אז דער ארבעטער גייט אוועק פון די ארבעט ביי טאג, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גיווען פאר דונגען האט זיך אוים גילאזט ביי טאג גובה כל היום מוז אים דער בעל הבית בצאהלין זיינע שכירות דעם זעלביגען טאג איידער עס ווערט נאכט יצא בלילה אז דער ארבעטער גייט אוועק פון די ארבעט ביי נאכט, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גיווען פאר דונגען האט זיך אוים גילאזט ביי נאכט גובה כל הלילה וכל היום האט דער בעל הבית צייט אים צו בצאהלין זיינע שכירות די גאנצע נאכט אונ אויף מארגין דעם גאנצין טאג ביז פארין נאכט: יב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים סיי דער בעל הבית האט גידונגען אמענטש ער זאל ביי אים ארבעטין, אונ סיי ער האט גידונגען אבהמה זיא זאל ביי אים ארבעטין, אונ סיי ער האט גידונגען אכלי ער זאל מיט איר ארבעטין, אויב ער האט זיי גידונגען זייא זאלין ארבעטין בייא

יש בו משום [טו] ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. אימתי בזמן שתבעו אבל לא תבעו אינו עובר עליו המחהו אצל חנוני. או אצל שלחני. אינו עובר עליו. שכיר בזמנו. נשבע ונוטל. עבר זמנו. אינו נשבע ונוטל. אם יש [יז] עדים שתבעו ה"ז נשבע ונוטל. גר תושב

בהמה וכלים: לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב אתך לדעתך ולא מדעתו: המחהו. נתקו (יד) מאללו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה בדינר פירות ואני אשלם. או אמר לשולחני תן לו בדינר מעות: אינו עובר עליו. דכתיב אתך ולא שהמחהו אצל חנוני: שכיר בזמנו נשבע ונוטל. משום דבעל הבית טרוד בפועליו (טו) ולפעמים סבר שנתן והוא לא נתן שקלוה לשבועה מבעה"ב (טז) ושדיוה אשכיר: שלא בזמנו. ואע"ג דבעל הבית טרוד בפועליו כי מטא זמן חיובא רמי אנפשיה ומדכר ולא חשוד בעה"ב שהוא עובר על בל תלין: גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין דכתיב

פלוגה והא סיפא אתאן לר"ש וס"ל ס"ל כשכיר שעות' דרישא ורישא אתאן כר"י ולגדלין קתני (וכמו שפי' הר"ב) וס"ל נמי הכי בסיפא ול"ע על הרב והר"מ דס"ל לפי' כ"ז ודסיפא אינה הל' ועוד דלא תקשי רישא לסיפא ועתוי"ט: [טו] ביומו. כלומר משום כולם קרא דביומו דאית ביה עשה דותן ול"ת דלא תבא וגו': (יד) וכ"ל שהוא מל' ומח' על כתף ים כנרת דפי' מספי שמניעו הנים: (טו) גמרא ולאו דוקא פועליו דאפילו אין לו אלא פועל זה דינא הכא אלא טרוד בעסקיו קאמרי' כ"י: (טז) פי' אי מודה מקלת הוא דחייב שבועה מדאורייתא. ואפי' היכא דכופר הכל מפי הו"ל לחיובי לבעה"ב שעליו לשלם שהרי אם מודה מקלת הוא נשבע ולפי שהיתה ראוי להיות על בעה"ב קאמר דשקלוה. תו': [יז] עדים בו'. בגמרא והא קא תבע ליה

נאכט יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ מוז ער בצאהלין פאר זייער ארבעט מארגענדיגען טאג, און אויב עס איז שוין געווארין נאכט און ער האט ניט בצאהלט איז ער עובר אמצוה, בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ אין דעם זעלבינען טאג זאלסטו געבין זיינע שכירות. (עתוי"ט). און אויב ער האט זייא געדונגען זייא זאלין ארבעטין ביי טאג, מוז ער בצאהלין פאר זייער ארבעט די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה, און אויב עס איז שוין געווארין טאג און ער האט ניט בצאהלט וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר איז ער עובר אויף אלאו דיא געלט פון דיין ארבעטער טאר ניט נעכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה אֵימָתַי ווען איז ער עובר אויף אלאו אז ער צאהלט ניט דעם ארבעטער צו דיא צייט בִּזְמַן שֶׁתְּבָעוֹ אז דער ארבעטער האט אים גימאהנט, אָבער לֹא תְבָעוֹ אז דער ארבעטער האט אים ניט גימאהנט, און ער האט ניט ניצאהלט אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו איז ער ניט עובר אויף דעם לאו הִמְחָהוּ אֵצֶל חֶנְוָנִי אז דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אקרעמער, און האט גיזאגט צום קרעמער גיב דעם ארבעטער סחורה (אדער אנדערע זאכין) פאר זיינע שכירות, און איך וועל דיר בצאהלין, און דער ארבעטער האט אזוי גיוואלט אוֹ אֵצֶל שֻׁלְחָנִי אדער דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אוועלכין וואס טאהשט געלט און ער האט גיזאגט צו אים גיב דעם ארבעטער קליין געלט פאר זיינע שכירות, און איך וועל דיר בצאהלין, און דער ארבעטער האט אזוי גיוואלט, אפילו דער קרעמער און דער וואס טאהשט דיא געלט האבין ניט גינעבין דעם ארבעטער פאר זיינע שכירות צו דיא צייט, פון דעסטוועגין אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו איז דער בעל הבית ניט עובר אויף אלאו וואַרום וויא באלד דער ארבעטער האט איין געווילינט צו נעמען זיין געלט פון קרעמער איז גלייך ווי דער בעל הבית האט אים שוין בצאהלט שָׂכִיר בִּזְמַנּוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל אפועל וואס קומט מאנען ביי דעם בעל הבית זיין ארבעט געלט, און דער בעל הבית זאגט איך האב דיר בצאהלט, איז דער דין אזוי. אז דער פועל קומט צו דיא צייט (דהיינו ער האט געארבעט ביי נאכט און ער קומט מאנען בייא טאג, אדער ער האט געארבעט ביי טאג און ער קומט מאנען ביי נאכט), דארף דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בצאהלט זיין ארבעטס געלט, און דער בעל הבית מוז אים בצאהלין עָבַר זְמַנּוֹ אָבער אז דיא צייט איז שוין אריבער געגאנגען, ווער איז געקומען מאנען זיין ארבעט געלט נאך דיא צייט וואס פריער שטייט), און אין די צייט האט ער ניט גימאהנט אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל זאל דער ארבעטער ניט שווערין און ניט נעמען אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁתְּבָעוֹ בִּזְמַנּוֹ אויב דער ארבעטער האט עדות אז ער האט גימאהנט דעם בעל הבית צו דער צייט און ער האט אים ניט גינעבין, און איצט נאך דער צייט איז ער געקומען מיט דעם בעל הבית צו דין תורה הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל זאל דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בצאהלט, און דער בעל הבית מוז אים בצאהלין (עתוי"ט) גֵּר תּוֹשָׁב אז איינער האט געדונגען איין ארבעטער אין ארץ ישראל וואס ער איז גיוועזען אבנעגי און ער האט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דינען צו קיין אנדערין נאר צו גאט, אָבער דיא מצות וואס שטייט אין דיא תורה האלט ער גיט, און מען רופט אים גר תושב, ווייל ער האט זיך נאר מגייר גיוועזען ער זאל מעגין וואהנען אין ארץ ישראל צווישען יודין אויב מען האט דעם גר תושב געדונגען ער זאל ארבעטין בייא נאכט, דארף מען אים בצאהלין זיינע שכירות מארגענדיגען טאג. אויב עס איז

אויעק

יש בו. משום ביומו תתן שכרו. ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: יג המלוה את חבירו. לא ימשכננו אלא בב"ד. ולא יכנום לביתו ליטול משכונו. שנאמר בחוץ תעמוד. היו לו שני כלים. נוטל אחד [יח] ומניח אחד. ומחזיר את הכר בלילה ואת [יט] המחרישה ביום. ואם מת [כ] אינו מחזיר ליורשיו. רבי שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום. ומשלשים יום ולהלן. מוכרן בב"ד. אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה.

קמן ומסיק דיש עדים שתבע כל זמנו ופי' הרא"ש כגון שכיר יום בסוף הלילה ושכיר לילה בסוף היום ופריך לעולם כו' וכי שכיר משהה שכרו כ"כ זמן ארוך ומסיק אינו נשבע ונוטל אלא למחר בלבד כנגד אותו יום של תביעה אבל מכאן ואילך הממע"ה; (יז) או' ר"י דמדרבנן היא כדאמרי' בגמרא תו' ונ"י והסמ"ע כתב דהר"מ והטור ס"ל דמן התורה עובר אפי' בחוץ. עתוי"ט: (יח) דתניא ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד וגו' איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה ת"ל והאיש לרבות שליח ב"ד: (יט) ותימא ואם לא ימצא בידו היאך יכפוהו לפרוע מלותו ור"ת מפרש דלא מיירי במשכנו לפרעון אלא שרוצה להיות בטוח במעותיו (ר"ל כמ"ש בסמוך. ודוק בדבר) אבל כשרוצה ליפרע ממנו שליח ב"ד נכנס לביתו הרא"ש: [יח] ומניח אחד. כלומר אחר שנוטל שניהם למשכון מניח את שהוא צריך לו והדר מפרש איזהו מניח ונקט ליה בל' תורה והר"ב העתיק ומחזיר וניחא טפי: [יט] המחרישה. הקשה המפ' והלא כלי שעושין בו אוכל נפש הוא ואין ממשכנין אותה. ותירצו במשכנו בלילה שאינו זמן מלאכת החרישה ולא אסרה תורה אלא שלא למשכנו בשעה שהיא ראוי לעשות מלאכה ונ"י תי' דמיירי באם עבר וחבל ועתוי"ט: [כ] אינו כו'. אלא ימכרנו ויגבה

בריסא דקרא רעך. רעך ולא גר תושב: יג המלוה את חבירו. והגיע זמן ולא פרעו: לא ימשכננו. ליקח ממנו משכון בעל כרחו אפי' בשוק (יז) אלא ע"י שליח ב"ד שיקח ממנו ברשות ב"ד: ולא יכנס לביתו. אפי' שליח ב"ד (יח) לא יכנס לביתו וכ"ש ב"ח עצמו (יט): היו לו ב' כלים. והוכו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: נוטל אחד ומחזיר אחד. בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו ויעכב השני אצלו כדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: מת. הלוה אין משיב העבוט ליורשים שאין כאן מצות השבת העבוט דהשב תשיב לו את העבוט כתיב לו ולא ליורש: עד ל' יום. ומן ב"ד. ואין הלכה כר"ש בן גמליאל: בין שהיא עניה בין שהיא עשירה וכו'. משום דאיכא למ"ד עניה הוא

אוועק געגאנגען דער טאג אונ מען האט ניט בצאהלט זיינע שכירות יש בו משום ביומו תתן שכרו איז דער בעל הבית עובר אויף דיא מצות עשה וואס שטייט אין די תורה "ביומו תתן שכרו" אין דעם זעלביגען טאג וואס נאך די נאכט פון זיין ארבעט זאלסטו בצאהלין זיינע שכירות, אונ אויב מען האט אים געדונגען ער זאל ארבעטין ביי טאג, דארף מען אים בצאהלין זיינע שכירות דיא נאכט וואס נאך דעם טאג. אויב עס איז אוועק געגאנגען די נאכט אונ מען האט אים ניט בצאהלט זיינע שכירות איז דער בעל הבית ניט עובר אויף דעם לאו פון "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר" דיא ארבעט געלט פון דעם ארבעטער וואס האט ביי דיר געארבעט בייא טאג) זאל ניט נעכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה, ווייל אין דעם פסוק שטייט דער ווארט רעך. אויב דער פועל איז אזוי איוד ווי דו ביזט, טאר ניט דאס געלט פון זיין ארבעט וואס ער האט ביי דיר געארבעט ביי טאג נעכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה נאר ביי נאכט מוזטו אים בצאהלין זיין ארבעט געלט, אבער אז ער איז גיוועזן אכנעני אונ איצט איז ער אגר תושב, מעגסטו אים שפעטער בצאהלין: יג המלוה את חבירו ראובן האט פאר בארגט געלט צו שמעון, אונ עס איז געקומען די צייט שמעון זאל בצאהלין אונ ער האט ניט בצאהלט לא ימשכננו אלא בבית דין טאר ניט ראובן נעמען אמשכון ביי שמעון, נאר דורך בית דין, בית דין שיקען זייער שליח צו שמעון אונ דער שליח נעמט ביי שמעון אמשכון ולא יכנס לביתו ליטול משכונו אונ דער שליח פון בית דין טאר ניט אריין גיין צו שמעון אין שטוב נעמען ביי אים אמשכון שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק בחוץ תעמוד דו זאלסט שטיין אויסער די שטוב. אונ דער וואס איז שולדיג דאס געלט זאל דיר ארויס טראגין דעם משכון היו שני כלים אויב שמעון האט געהאט צוויי כלים, אונ דער חוב איז אזוי פיל ווי די ביידע כלים זענען ווערט, טאר מען ניט נעמען ביידע כלים נוטל אחד ומניח אחד איין כלי נעמט ער ביי שמעון אונ איין כלי לאזט ער ביי שמעון. ווען שמעון דארף די ערשטע כלי גיט ער דעם מלוה די אנדערע כלי, אונ נעמט ביי אים די ערשטע כלי אונ ווען שמעון דארף די אנדערע כלי, גיט ער דעם מלוה די ערשטע כלי אונ נעמט ביי אים די אנדערע כלי ומחזיר את הכר בלילה אויב דער מלוה האט גענומען ביי שמעון אקישין מוז ער אוועק געבין די קישין צו שמעון ביי נאכט, אונ דעם אקער האלט דער מלוה ביי זיך אגאנצע נאכט ואת המחרישה ביום אונ דעם אקער גיט דער מלוה אוועק צו שמעון ביי טאג, אונ די קישין נעמט דער מלוה צו זיך אויף דעם גאנצין טאג ואם מת אונ אויב דער לוה (שמעון) איז גישטארבין אינו מחזיר ליורשיו דארף ניט דער מלוה צוריק געבין דעם משכון צו זיינע יורשים, נאר ער האלט דעם משכון ביי זיך ביז מען בצאהלט אים זיין חוב רבי שמעון בן גמליאל אומר רבי שמעון בן גמליאל זאגט אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום אפילו צו דעם לוה אליין דארף דער מלוה צוריק געבין דעם משכון נאר ביז דרייסיג טעג ומשלשים יום ולהלן אונ פון דרייסיג טעג אונ ווייטער מוכרן בבית דין פארקויפט דער מלוה די משכנות דורך בית דין אונ נעמט אפ זיין חוב אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה

הוכו רב"י. אבל בחייו לעולם הם בתורת חורה כו' וממשכנין מעיקרא שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אלא בכיו -
גמרא. ובפעם אחד די ותוזרין וממשכנין כדי שלא יוכל לכפור ועוד כדי שיתביים וימסר לסרוע תר': (כ) דהא ואם אים עני הוא
לא תשכב בעבוטו הוא דכתיב: [כח] ולא כו'. אפי' לאדם אחר הוא אסור למשכון מכיתו אלא לעבור עליו שני לאוין ודעת
הר"מ דבאלמנה אפילו כחוץ ובב"ד אסור. וסתוי"ט: [כב] החובל כו'. דעת הר"מ שאפי' בשעת הלואה אסור (וכן דעתו באלמנה)
ואינו מתוור כ"י: [כג] רחים.

שנאמר [כח] ולא תחבול בגד אלמנה. [כב] החובל את [כג] הריחים עובר בלא תעשה. וחייב [כד] משום שני כלים. [כה] שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. [כו] ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא. כל דבר שעושין בו אוכל נפש. שנאמר כי נפש הוא חובל:

לאין ממשכנין שמתוך שאתה צריך להחזיר לה והיא נכנסת ויוצאת אצלך אתה משיאה שם רע בשכנותיה אבל עשירה דליכא למימר (כ) הכי אימא ממשכן. קמ"ל האי תנא דלא דכתיב לא תחבול בגד אלמנה א' עניה ואחד עשירה במשמע: משום שני כלים. העליונה רכב והתחתונה ריחים:

פי' של יד שהוא מטלטלין ושייך ביה משכון. אבל בתי רחיים של מים. הרי הם כקרקע ולא שייך ביה משכון אלא גובינא כשאר קרקעות דלא שייך ביה משכון אלא במטלטלים שאין ממשכנין ליקח קרקע למשכון טור: [כד] משום ב'. פי' בכתרלה אחת אם חבל בפעם א' רחים ורכב לוקה שתים דאי בשתי התראות אפילו רחים ורכב חייב. עתוי"ט: [כה] שנאמר כו'. כלומר וכיון דקרא פי' תרוייהו וכל אחד הם בפ"ע הוא התראותיהן חלוקים לא הוו לאו שבכללו': [כו] ולא כו' אמרו כלומר מה שאמרו חכמים דחייב משום ב' כלים ואע"פ שהם למלאכה א' לא כו'. ועתוי"ט:

א אַלְמָנָה אַז זִיא אִיז שׁוּלְדִיג גֶעלְט אוּנ בְּצָאהְלְט נִיט, סָאיי זִיא אִיז אָרֶעם אוּנ סָאיי זִיא אִיז רֵייךְ, טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען בַּייא אִיר אַמַשְׁכּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְלֹא תַחֲבוֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה דִי קְלֵייד פוּן אַאַלְמָנָה זָאלְסְטוּ נִיט נֶעמֶען פַאר אַמַשְׁכּוֹן, אוּנ נִיט נָאר דִי קְלֵייד טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען בַּייא דִי אַלְמָנָה, נָאר אֵיין אַנְדֶער מַשְׁכּוֹן טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט נֶעמֶען בַּייא אִיר הַחוֹבֵל אֶת הָרֵיחַיִם אַז דֶער מַלְוֶה נֶעמְט אַמַשְׁכּוֹן אַמִיהְל שְׁטֵיין עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף אַלָאו וְחַיָּיב מִשּׁוּם שְׁנֵי כֵלִים אוּנ אִים קוּמְט צְווֶייא מָאהְל מַלְקוֹת, אוֹיף דִיא בֵּיידֶע שְׁטֵיינֶער פוּן דֶעם מִיהְל שְׁטֵיין וָואס עֶר הָאט גֶענוּמֶען שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק [דברים קפיטול כד פסוק ו] לֹא יַחֲבוֹל רֵחַיִם וָרָכֶב מֶען זָאל נִיט נֶעמֶען אַמַשְׁכּוֹן אַמִיהְל שְׁטֵיין נִיט דֶעם אוּנְטֶערְשְׁטֶען שְׁטֵיין אוּנ נִיט דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטֶען שְׁטֵיין, אוּנ אַז עֶר נֶעמְט בֵּיידֶע שְׁטֵיינֶער קוּמְט אִים צְווֶייא מָאהְל מַלְקוֹת וְלֹא רֵחַיִם וָרָכֶב בִּלְבַד אָמְרוּ אוּנ נִיט נָאר אַמִיהְל שְׁטֵיין אַלֵיין הָאט מֶען גִיזָאגְט אַז מֶען טָאר נִיט נֶעמֶען פַאר אַמַשְׁכּוֹן אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֶל נֶפֶשׁ נָאר יֶעדֶער זַאךְ וָואס דֶער לֹוֶה פַארְדִינְט מִיט דֶער זַאךְ צוּם עֶסֶין, אוּנ אַז מֶען וָועט דִי זַאךְ בַּיי אִים צוּ נֶעמֶען פַאר אַמַשְׁכּוֹן וָועט עֶר נִיט הָאבֶּין פוּן וואנֶען צוּ לֶעבֶּין, טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען דִי כֵּלִי פַאר אַמַשְׁכּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַטְעַם פַאר וָואס טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען דֶעם מִיהְל שְׁטֵיין כִּי נֶפֶשׁ הוּא חוֹבֵל וָוארוּם עֶר נֶעמְט בַּיי אִים דֶעם נֶפֶשׁ, עֶר וָועט נִיט הָאבֶּין פוּן וואנֶען צוּ לֶעבֶּין וָועט עֶר שְׁטַארְבֶּין פַאר הוּנְגֶער. אַזוֹי יֶעדֶער זַאךְ וָואס דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט דֶער פוּן טָאר מֶען דָאס נִיט נֶעמֶען בַּיי אִים פַאר אַמַשְׁכּוֹן:

רש"י גמרא ב"מ דף ק"ז ע"א רש"י

לא תזבין. לא תקנה שדה הסמוכה לעיר שעין כני העיר שולטת בה ואין לה תקנה דכריא בם
אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי לא תזבין ארעא דסמיכא למתא
אדם שולטת בה תמיד: אסור לאדם וכו'. שלא
דא"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה. איני והא אשכחינהו ר' אבא לתלמידי דרב אמר להו מאי אמר רב בהני קראי ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה

אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרָבִין בַּר רַב נַחְמָן רַב יְהוּדָה הָאט גִיזָאגְט צוּ רָבִין דֶער זוּהְן פוּן רַב נַחְמָן רָבִין אָחִי רָבִין מַיין בְּרוּדֶער לֹא תִזְבּוֹן אַרְעָא דִסְמִיכָא לְמָתָא זָאלְסְט נִיט קוֹיפִין אַפֶעלְד וָואס זִיא אִיז נָאנְט צוּ אַשְׁטָאט, דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן שְׁטָאט זָאלִין נִיט קֶענֶען קוּקֶען אוֹיף דִיא תְּבוּאָה פוּן דַיין פֶעלְד ווֶעלִין זַייא דִיר קֵיין עַיִן הָרָע גֶעבִּין, פוּן וואנֶען ווייסִין מִיר אַז מֶען קֶען גֶעבִּין אַעַיִן הָרָע דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב וָוארוּם רַבִּי אַבָּהוּ הָאט גִיזָאגְט רַב הוּנָא הָאט גִיזָאגְט פוּן רַב'ס וֶועגִין אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲמוֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵירוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֶדֶת בְּקָמוֹתֶיהָ אַמֶענְטְשׁ טָאר נִיט שְׁטֵיין גֶעבִּין זַיין חֲבֵר'ס פֶעלְד וֶוען אִין דִי פֶעלְד שְׁטֵייט פֶערְטִיגֶע תְּבוּאָה צוּם אָפְּשְׁנֵיידִין, עֶר זָאל נִיט גֶעבִּין אַעַיִן הָרָע, פְרֶעגְט דִיא גְמָרָא אִינִי עֶס אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי וְהָא אַשְׁכְּחִינְהוּ רַבִּי אַבָּא לְתַלְמִידֵי דְּרַב רַבִּי אַבָּא הָאט גִיטְרָאפִין דִי תַּלְמִידִים פוּן רַב אָמַר לְהוּ הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט צוּ דִיא תַּלְמִידִים מַאי אָמַר רַב בְּהָנֵי קְרָאֵי וָואס הָאט רַב גִיזָאגְט בַּיי דִי פְּסוּקִים בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְטוּ זַיין אִין שְׁטָאט וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה אוּנ גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְטוּ זַיין אִין פֶעלְד בָּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְט זַיין וֶוען דוּ וֶועסְט קוּמֶען וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ אוּנ גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְטוּ זַיין וֶוען דוּ וֶועסְט אַרוֹיס גֵיין וְאָמְרוּ לֵיהּ

יפסידנה כעין הרע: קרובין לעיר. שלא יהא טורח להכניס פירות: ספק נדה. וכל שכן ודאי: ואמר להו. רבי אבא ר' יוחנן לא אמר הכי: סמוך לשולחנך. כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק בשדות והא דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמרינן בשבת כדתניא הנצרך לנקביו ואוכל דומ' לתנור שהסיקוהו על גבי אפר' ואחר אכילה שהמאכל דוחק ומוליא את המעוכל ואם יהא צריך להרחיק

הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לביהכ"נ ברוך אתה בשדה שיהא נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך שיהיו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש. ברוך אתה בשדה שיהיו נכסיך משולשים שליש בתבואה שליש בזתים שליש בגפנים. ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא ל"ק הא דמהדר לי' שורא ורתקא. הא דלא

פעמים שהעמוד חוזר וכא לידי הדרוקן אבל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליותא הוא רבי יוחנן לטעמיה דאמר במסכת סוטה שכר פסיעות יש דאמר למדנו יראת חטא מבתולה וקבול שכר מאלמנה שאמרה לו ולא שכר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונה ואני באה לבית מדרשך להתפלל: משולשין. שיש שנה שלוקה בגפנים ובזתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו פליטה: לא קשיא. דרב אדרב: שורא ורתקא

האבין די תלמידים גיזאגט צו רבי אבא הכי אמר רב אזוי האט רב גיזאגט ברוך אתה בעיר דו וועסט זיין גיבענטשט אין שטאט שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת דיין שטוב וועט זיין נאנט צו דיא שוהל ברוך אתה בשדה דו וועסט זיין גיבענטשט אין פעלד שיהא נכסיך קרובים לעיר דיינע פעלדער וועלין זיין נאנט צו דיא שטאט, וועסטו קענען אויף זיי אכטונג געבין ברוך אתה בבואך דו וועסט זיין גיבענטשט ווען דו וועסט קומען אהיים שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ווען דו וועסט קומען פון וועג צו זיך אהיים וועסטו ניט טרעפין פון דיין ווייב אז ביי איר וועט זיין אספק צו זיא איז אנדה אדער ניין. נאר דו וועסט איר טרעפין זיא איז געווים אנדה, אדער געווים קיין נדה, ווארום אויב ער וועט איר טרעפין געווים קיין נדה, איז געווים גוט, אונ אפילו ער וועט איר טרעפין געווים אנדה, וועט ער אויך קיין צער האבין אונ וועט אויף איר ניט זיין בייז, ווארום ער ווייס אז יעדער אשה זעהט דם נדות. אונ ער ווייס אז אנדה האט דיא תורה געאסרת צום מאן, אבער אז ער טרעפט זיא איז אספק נדה, ערשטונס וועט ער זיין בייז אויף זיין ווייב פאר וואס האט זיא ניט אכטונג גיגעבין זיא זאל וויסען געווים אויב זיא איז טהור אבער ניין, צווייטינס טאמער וועט ער אנהייבין קלערין ער זאל איר קענען טהור מאכין, ווייל די תאוה וועט אים פארבלענדין דיא אויגין, קען זיין ער וועט לערנען אפאלשין דין אונ וועט זאגין זיא איז טהור אונ אין אמת האט ער אטעות אין דין, זיא איז טמא ברוך אתה בצאתך דו וועסט זיין גיבענטשט מיט דיא וואס וועלין ארויס גיין פון דיר שיהיו צאצאי מעיך כמותיך דיא קינדער וואס וועלין ארויס גיין פון דיינע גידערים וועלין זיין ויא דו ביזט ואמר להו האט רבי אבא גיזאגט צו די תלמידים רבי יוחנן לא אמר הכי רבי יוחנן האט ניט אזוי גיזאגט אלא נאר אזוי האט רבי יוחנן גיזאגט ברוך אתה בעיר גיבענטשט וועסטו זיין אין שטאט שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך דו וועסט האבין אבית הכסא נאנט נעבין דיין טיש אבל בית הכנסת לא אבער אשוהל וועסטו ניט האבין נאנט צו דיין שטוב ורבי יוחנן לטעמיה אונ רבי יוחנן לערונט וויא זיין מיינונג איז דאמר שכר פסיעות יש וואס ער זאגט מען גיט שכר פאר דיא טריט וואס דער מענטש גייט צו טאהן אמצוה, וואס מער טריט ער האט צו גיין צו דיא מצוה האט ער מער שכר, דריבער אז די שוהל איז וייטער איז בעסער ברוך אתה בשדה גיבענטשט וועסטו זיין אין פעלד שיהיו נכסיך משולשים דיינע פעלדער וועלין זיין גיטיילט אין דריי טייל שליש בתבואה אויף אדריטיל וועט וואקסין תבואה שליש בזיתים אויף אדריטיל וועט וואקסין איילבירטען שליש בגפנים אויף אדריטיל וועט וואקסין ויינשטאקין וברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך גיבענטשט וועסטו קומען אונ גיבענטשט וועסטו זיין ווען דו וועסט ארויס גיין, דאס מיינט מען שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם דיין ארויס גיין פון דער וועלט וועט זיין אזוי וויא דיין קומען אויף דער וועלט מה ביאתך לעולם בלא חטא אזוי וויא דיין קומען אויף דער וועלט איז דאך אן אזינד אף יציאתך מן העולם בלא חטא אזוי וועט זיין דיין ארויס גיין פון דיא וועלט אן אזינד סיי וויא איז דאך אקשיא, רב הונא זאגט פון רבס וועגין מען דארף מורא האבין פאר עין הרע, אונ רב זאגט עס איז אברכה אז אפעלד איז נאנט צו דיא שטאט, אונ מען האט ניט מורא פאר עין הרע, ענטפערט די גמרא לא קשיא עס איז קיין קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא אויב עס איז דא ארום דיא פעלד אמאהער אדער אהויבער פארקאן, מען זאל ניט קענען אריבער קוקען ביז אין פעלד, איז גוט אז אפעלד איז נאנט צו שטאט הא דלא

מהדר

תשעין ופי' מתו בעין הרע וא' בדרך ארץ. וא"ת א"כ בני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע היה נכון לחיות הרבה מכל השבטים וי"ל שמתו כדרך אכן יותר מאחרי' כשהקדוש ברוך הוא היה רוצה להמיתן סיב שולח לפס מלאים אחרים :

מהדר ליה שורא ורתקא . והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רעה רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעים ותשע בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדו להו סמא וחיי :

חומה ורתוקת גדר של גלרים כמו חיל וחומה : כל חולי. דבר שכל החלאים תלוים בו וזו עין רעה : עבד מה דעבד. יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם מת בזמנו או בעין רעה : הכל ברוח . כל החולאים ותולאות מיתה על נשיבת הרוח באיס הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני : והאיבא הרוגי מלכות. הרוגי חרב : אי לאו זיקא . שנכנס במכה : עבדי סמא וחיו. סם המחבר בשר חתוכה ומין העשבים הוא כדאמר בהמוכר את הספינה :

מהדר ליה שורא ורתקא און אויב ארום דיא פעלד איז ניטא אמאהער אונ ניט אפארקאן אונ יעדער קען זעהן די תבואה פון פעלד, איז ניט גוט אז דיא פעלד איז נעבין שטאט, עס שטייט אין פסוק והסיר ה' ממך כל חולי גאט וועט אפטאהן פון דיר אלע קראנקייט אמר רב זו עין האט רב גיזאגט דאס מיינט מען דיא קראנקייט פון עין הרע וועט גאט אפטאהן רב לטעמיה רב זאגט נאך זיין מיינונג דרב סליק לבי קברי רב איז אמאהל גיוועזן אויף אבית הקברות עבד מאי דעבד ער האט דארט גיטאהן וואס ער האט גיטאהן, רב האט געקענט וויסען אויף יעדער קבר דורך וועלכע קראנקייט דער מענטש איז גישטארבין אמר צ"ט בעין רעה ואחד בדרך ארץ האט רב גיזאגט ניין אונ ניינציג מענטשין זענען גישטארבין פון עין הרע אונ איינער איז גישטארבין פון אנעווייגליכע קראנקייט, אדער מיט זיין עלטער ושמואל אמר זה הרוח שמואל זאגט די אלע קראנקייט וואס גאט וועט אפטאהן מיינט מען ער וועט אפטאהן דיא שלעכטע ווינטען שמואל לטעמיה שמואל זאגט נאך זיין מיינונג דאמר שמואל הכל ברוח ווארום שמואל האט גיזאגט אלע קראנקייטין ואונ אלע מענטשין וואס שטארבין) קומען פון שלעכטע ווינטען, פרעגט די גמרא ושמואל הא איכא הרוגי מלכות ווי אזוי קען שמואל זאגין אז אלע שטארבין נאר פון ווינט, עס זענען דאך דא מענטשין וואס ווערין געהרגת ווייל זייא האבין פארזינדיגט צום מלך, הט שמואל גיזאגט הנך נמי די שטארבין אויך פון ווינט אי לאו זיקא ווארום ווען ניט דער ווינט וואס גייט אריין אין די מכה עבדי להו סמא וחיי וואלט מען געקענט מאכין ארפואה ער זאל בלייבין לעבין :

זוהר תרומה דף קל"ב ע"ב ת"ת דאלות יוד הא ואו הא

אל ברוך דא סדורן דאתוון זעירין ותקוני כנסת ישראל בכל יומא בגלותא . ובגין דאינון אתוון זעירין לית רשותא בינייהו ואינון תקוני שולימתן דאתיין עם מטרוניתא לגבי מלכא עלאה. קדושה דא דקא מקדשי מלאכי עלאי לאו איהו ביחיד והא אוקימנא כל קדושה דאיהו בלשון הקודש יחיד אסור ליה למימר. תרגום לעולם ביחיד ולא בסגיאין ויחיד איהו תקונא דיליה ודאי ולא סגיאין. וסימן לרזא דא שנים מקרא ואחד תרגום. שנים לישנא דסגיאין איהו דודאי קדושה דלשון הקדש אסור איהי ביחיד. קדושת תרגום אסור איהי בסגיאין אלא ביחיד לעולם. אחד תרגום תנינן ולא תרין ולא יתיר. תרגום אתיא למיעוטא והכי אצטריך. לשון הקדש אתיא לרבויא והכי אצטריך. דמעלין בקדש ולא מורידין. ובתרגום מורידין ולא מעלין. אחד תנינן ולא יתיר ולא מעלין כלל. קדושה דא קדושתא דאתקדשת שכינתא וכל אינון רתיכין דילה לאתתקנא לגבי מלכא עלאה. ובגין דאיהי קדושת עלמא תתאה איהי מיושב ולא בעמידה. קדושה אחרא דאהדורי גלותא איהו קדושתא דעלמא עלאה ובגין כך איהי בעמידה בגין לאמשכא לה לתתא וכל מלוי דעלמא עלאה איהי בעמידה ולא מיושב. ובכל הני קדושתי ישראל מתקדשי בהו לתתא. וע"ד ישראל מתקדשי בקדושא דרתיכא תתאה מיושב ובקדושה דרתיכא עלאה מעומד. קדושה אחרא איהי תוספת קדושה בגיני כך איהי בתר גלותא. ובגין דאיהי תוספת קדושה על קדושן אחרנין איהי לבתר גלותא. ובגין דכל חד וחד בעי לאמשכא עליה מההוא תוספת אתתקן לכל יחיד ויחיד קדושת תרגום. ואי תימא הא אית בה קדושת לשון הקדש. ההוא נגבור לאתקדשא כלהו בכלל בההוא תוספת קדושה. ובגין דיחיד לית ליה רשות לאומרה בלשון הקדש ולאתקדשה יחידאי אתקינו לה בלשון תרגום ואיהו ביחיד לאתקדשא כל חד וחד בההוא תוספת לאמשכא עליה קדושה יתיר. זכאה חולקיהון דישראל דקא מתקדשי בקדושי עלאי בגין דאינון דבקין לעילא דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום :

הלכה פסוקה — יוסף לחק — מוסר

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג

(א) הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא הגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וביוצא בהן וקורא: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אע"פ שאין בו צואה ולא בבית הקברות ולא בצד המת עצמו ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא: (ג) בית הכסא החדש שהוכן ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות ק"ש כנגדו אבל לא בתוכו מרחץ החדש מותר לקרות בתוכו היו שני בתים

משער קדושה ח"ב שער ד'

שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה ועתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וכו' יכול לכל ת"ל ולשאר עמו למי שמשים עצמו כשירים וכספר הזוהר פרשת שלח הכי פתח רב מתיבתא זכאה איהו מאן דאזעיר גרמי' בהאי עלמא כמה איהו רב בההוא עלמא מאן דאיהו זעיר איהו רב ומאן דאיהו רב איהו זעיר כו'. עוד שם פרשת תרומה אמאי אקרי יחזקאל בן בוזי דהוה מבזה גרמיה לגבי מאן דגדול מיני' וע"ד זכה למקרי בן אדם מה דלא איקרי הכי כל נש אחרא ואקרי רם בדכתיב

(א) הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא דער מענטש וואס וויל לייענען קריאת שמע, זאל ער וואשן די הענט מיט וואסער איידער ער לייענט הגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא אויב עס איז געקומען די צייט צו לייענען קריאת שמע און ער האט ניט געפונען וואסער איידער ער האט געלייענט לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים זאל ער ניט פארשפעטיגן דאס לייענען און גיין זוכן וואסער אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וביוצא בהן וקורא נאר ער ווישט אפ די הענט אויף די ערד אדער אויף שפענדליך אדער אויף אבעלעק אדער אויף נאך אזעלכע זאכן און לייענט קריאת שמע: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אף על פי שאין בו צואה מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין אבאד, און ניט אין אבית הכסא אפילו עס איז ניטא אינוויינינג צואה ולא בבית הקברות און ניט אין אבית הקברות ולא בצד המת עצמו און ניט נעבן אמת ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות אויב ער האט זיך דערווייטערט פיר איילן פון קבר אדער פון מת מעג ער לייענען קריאת שמע וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא און דער וואס האט געלייענט קריאת שמע אויף אזוי אארט וואס מען טאר ניט לייענען, מוז ער נאך אמאהל לייענען קריאת שמע אויף אזוי אארט וואס מען מעג לייענען: (ג) בית הכסא החדש שהוכן ועדיין לא נשתמש בו אנייע בית הכסא. וואס זיא איז נאר אנגעגרייט געווארין צו זיין אבית הכסא, און מען האט נאך ניט גענוצט אין איר מותר לקרות קריאת שמע כנגדו אויב מען שטייט אויסנווייניג נעבן די בית הכסא מעג מען לייענען קריאת שמע אבל לא בתוכו אבער אין דעם בית הכסא טאר מען ניט לייענען קריאת שמע מרחץ החדש אנייע באד וואס מען האט זיא נאך ניט גענוצט מותר לקרות בתוכו מעג מען לייענען קריאת שמע אין די באד היו שני בתים אויב עס זענען .יזען צוויי שטובין

שלחו מתם איזהו בן העולם הבא מען האט געשיקט פון דארט זאגן וועלכער מענטש וועט האבן עולם הבא ענותן ושפל ברך דער וואס איז נידעריג ביי זיך שייף ועייל שייף ונפיק ער גייט אריין איינגעבויגן און גייט ארויס איינגעבויגן וגריס באורייתא תדירא און ער לערנט תורה שטענדיג ולא מחזיק טיבותא לנפשיה און ער האלט ניט ביי זיך אז דאס איז אגוטס פון אים אז ער טוהט אזוי ועתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק און גאט איז אנגעגרייט צו זיין אקרוין אויף די קאפ פון יעדער צדיק יכול לכל איך וואלט מיינען צו אלע צדיקים וועט גאט זיין אקרוין תלמוד לומר ולשאר עמו זאגט דער פסוק צו די איבערבליבונג פון זיין פאלק למי שמשים עצמו כשירים גאט וועט זיין אקרוין צו דעם מענטש וואס האלט זיך פאר נאר ניש‍ט ובספר הזוהר פרשת שלח אין זוהר אין די סדרה שלח שטייט אזוי הכי פתח רב מתיבתא אזוי האט אנגעהויבן דער גרעסטער פון די ישיבה זכאה איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא וואהל דעם מענטש וואס מאכט זיך קליין אויף די וועלט כמה איהו רם בההוא עלמא וויא דער הויבן איז ער אויף יענע וועלט מאן דאיהו זעיר איהו רב דער מענטש וואס איז ביי זיך קליין אויף די וועלט וועט ער זיין גרויס אויף יענע וועלט ומאן דאיהו רב איהו זעיר און דער מענטש וואס איז ביי זיך גרויס אויף די וועלט וועט ער זיין קליין אויף יענע וועלט עוד בספר תרומה נאך שטייט אין ספר תרומה אמאי אקרי יחזקאל בן בוזי פאר וואס האט מען גערופן דעם נביא יחזקאל "בן בוזי" על דהוה מבזה גרמיה לגבי מאן דגדול מניה ווייל ער פלעגט זיך פארשעמען און פלעגט בעדינען דעם מענטש וואס איז גרעסער פאר אים אין תורה און מצות ועל דא זכה למקרי בן אדם דריבער האט ער זוכה געווען מען זאל אים רופן בן אדם מה דלא אקרי הכי כל נש אחרא וואס קיין מענטש איז אזוי גערופן געווארין ואקרי רם און ער איז גערופן געווארין רם כדכתיב ווי עס שטייט אין פסוק ברכאל הבוזי ממשפחת רם. ברכאל מיינט מען דעם נביא יחזקאל, ער ווערט גערופן בוזי. ווייל ער האט

זיך

ברכה״ל סכוי מתטפחת דס וכו׳ ואמרו רבותינו ז״ל למה נמשלה התורה למים מה המים אין הולכין אלא למקום נמוך כך אין התורה שורה אלא במי שרוחו נמוכה :

זימן אחת מהם לבית הכסא ואמר על השני זה הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם לא לפיכך אין קורין בו לכתחילה ואם קרא יצא אמר גם זה הרי שניהם מזומנין ואין קורין בהם . חצר המרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו ק״ש :

זיך קליין געהאלטין, אונ ווערט גערופין רם, ווייל ביי גאט איז ער גרויס געווען ואמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ די רבנן האבין געזאגט למה נמשלה התורה למים פאר וואס איז די תורה געגליכען צו וואסער מה המים אין הולכין אלא למקום נמוך אזוי ווי וואסער גייט נאר אין אנידעריגען ארט כך אין התורה שורה אלא במי שרוחו נמוכה אזוי די תורה רוהט נאר ביי דעם מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג :

זימן אחת מהן לבית הכסא איין שטוב האט ער אנגעגרייט צו א בית הכסא ואמר על השני זה אויף די אנדערע שטוב האט ער געזאגט אונ די שטוב הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם לא איז אויף דיא אנדערע שטוב אספק, אויב ער האט זיא אויך אנגעגרייט צו א בית הכסא אדער ניין לפיכך אין קורין בו לכתחלה דריבער זאל מען ניט לייענען קריאת שמע אין דיא אנדערע שטוב. טאמער האט מען זיא אויך אנגעגרייט צו א בית הכסא אם קרא יצא אונ אויב ער האט געלייענט קריאת שמע אין די אנדערע שטוב, איז אויך גוט אמר גם זה אבער אז ער האט געזאגט אונ דיא שטוב אויך הרי שניהם מזומנים זענען ביידע שטובין אנגעגרייט געווארין צו א בית הכסא ואין קורין בהם אונ מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין ביידע שטובין חצר המרחץ דער הויף פון מרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו קריאת שמע דאס איז דער ארט וואס די מענטשין שטייען דארט אנגעקלייד אין דיא קליידער דארט מעג מען לייענען קריאת שמע :

תרומה יום ה תורה

אונקלוס

לתמשיך מת״ת דז״א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה הה דמילוי ה״ה אל שם ב״ן שבעשיה בניקוד חולם :

כב וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

כב וְאִיזָמֵן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן וַאֲמַלֵּיל עִמָּךְ מֵעִלָּוֵי כַּפּוּרְתָּא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא יָת כָּל דִּי אֲפַקֵּיד יָתָךְ לְוָת בְּנֵי

תו״א ונועדתי לך. ראה הבנה לא סנהדרין ז הוריות יב :

בעל הטורים

(כב) ונועדתי . ב׳ במסורה ונועדתי שמה לבני ישראל . זהו שדרשו אשר דבר ה׳ לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי אמר משה לאהרן יודע הייתי שיתקדש המשכן בקרוביו של מקום והייתי סבור שיתקדש בנו ומהיכן ידע מכאן שאמר לו ונועדתי לך פי׳ על ידך על כן כאן כתיב ונועדתי לך ולקמן ונועדתי שמה לבני ישראל : מבין שני הכרובים . ב״ת משה :

שפתי חכמים

ז אע״פ שאין כתיב ואת כוא״ו כס״ת של רש״י היה כתיב בוא״ו :

רש״י

(כב) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפרת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א) וידבר ה׳ אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו׳ משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי״ו זו ז יתירה וטפלה וכמהו הרבה במקרא וכה

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונועדתי אז איך וועל בעשטימען אצייט לך צו ביידין מיט דיר שם דארטין וועט זיין דאס ארט איך זאל מיט דיר דארט ריידין ודברתי אונ איך וועל מיט דיר ריידין פון דעם כפורת מבין שני פון צווישען די צוויי כרובים אשר וואס דער כפורת ליגט אויף דעם ארון וואס דיא תורה ליגט אין אים וואס וועל איך מיט דיר ריידין את אלדונג וואס איך וועל דיך געביטען צו דיא ישראל :

ועשית

פ כג וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: כד וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: כה וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב: כו וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב

ישראל: כג ותעביד פתורא דאעי שיטין תרתין אמין אורכיה ואמתא פותיה ואמתא ופלגא רומיה: כד ותחפי יתיה דהב דכי ותעביד ליה דיר דדהב סחור סחור: כה ותעביד ליה גדנפא רומיה פושכא סחור סחור ותעביד לגדנפיה דיר דדהב סחור סחור: כו ותעביד ליה ארבע עיזקן דדהב ותתן

תו"א ומצות ט טוכס ס:

בעל הטורים

(כד) ועשית לו זר זהב. זהב בגי' דוד שהוא יזכה לזר של מלכים:

רשב"ם

(כה) מסגרת כעין לבזבזין שעושין לשלחנות ויש מרבותינו שאומרים מסגרתו למטה היתה:

רש"י

תפתר זאת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא: (כג) קומתו. גובה רגליו עם עובי השלחן (ספחים קט): (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות שהשולחן שם עושר וגדולה כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתרגומו גדנפא ונחלקו חכמי ישראל בדבר י"א למעלה היתה סביב לשולחן כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים וי"א למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו הוא זר האמור למעלה ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

ענין השלחן

(כג) ועשית שלחן וגו'. כתב הרב במ"ת מעשה השלחן ותכונותיו הכל רומז על שלחנו של אדם בעת אכילתו כאופן שיסי' זה השלחן אשר לפני ה'. ושלחנו יכפר עליו כמו המזבח כמאמר חז"ל רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו בזמן שהיה הבית המקדש קיים היה המזבח מכפר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו. ולפיכך היה השלחן מצפה זהב ע"ש הצדקה לעניים שאדם צריך ליתן קודם אכילתו ובשעת אכילתו ובאורחים שעל שלחנו. למאמרם ז"ל אמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם ואחד מהם הוא המאריך על שלחנו. ופי' רש"י ז"ל שמתוך כך עניים באים ומתפרנסים והוא נחשב כהקרבת קרבן במזבח ואך באופן שיתן להעני תאכלו בכל לבו באהבה ושמחה בפנים שוחקות יפות ומסבירות ויתן לו מנה מהמובחר ובטוב והיפה שבשלחנו כמ"ש בזה הרמב"ם ז"ל וז"ל בכל דבר שהוא לשם האל הטוב יהא מן הנאה והטוב שיש לו. בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכילנו מן המתוק והטוב שבשלחנו. כסה ערום יכסהו מן היפה שבכסותו. הקדים דבר יקדים מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר כל חלב לה'. וכן הוא כדברי הרב הגדול המקובל בעל תולעת יעקב ז"ל וז"ל כשאדם מאכיל לעניים על שלחנו הנה קרבנו זבח שלמים לה' לפיכך צריך להאכילם התבונה שעל השלחן שכן חלב ודם קרב לגבוה ועוד כתיב בהרימכם את חלבו ממנו. וזהו עיקר גדול בשלחנו של אדם שיהיו עניים ואורחים על שלחנו. ובפתים האלו שהאדם טרוד יומם ולילה על עסקי פרנסתו על סמחים ועל הכלכלה. ואין לבו מתעורר לעבודת ה' בכל היום כי אם מעט מוער. אפשר שלא ימלא בעוה"ב מכל טרחותיו ויגיעותיו שטרח בעוה"ז יומם ולילה ביום אכלהו חורב וקרח בלילה ותדד שנתו מעיניו. כי אם מעט זה התחיבה לחם וחזון שהאכיל לרעבים והשקה לצמאים. כי מן התורה והמצות שלו זעיר שם זעיר שם שנמצאו בעוה"ב. וע"כ כל אדם אל זה יביט אל רעב ולמא ורוח נכאה בלב נשבר ונדכה להחיותו בכל אשר יוכל במאכל ומשקה בלבוש וכסות ולדקה. ולעזרו כמו"מ בכל אשר יוכל וכוס יבא למקום אשר נלקח משם ושם יתן דין וחשבון כעדו. אשר ולפית אותו זהב טהור ממש בתעותיו ותפליו ליתנם לרעבים ולמאים. גם התורה הקדושה נקראת ע"ש הזהב כמו שאמרו ז"ל במדרש רבה [בראשית פ' טז בפסוק אשר שם הזהב אלו דברי תורה] ודוד המלך ע"ה אמר הנחמדים מזהב ומפז רב. ע"כ גם זה מחיובי השלחן לומר ולהרהר עליו בדברי תורה כאמר חז"ל שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים. וע"כ צריך לצפות ולכסות השלחן בשניהם בזהב ממש בצדקה ובתורה. ואז יקרי זה השלחן אשר

פירוש לתורת אלהים

(כג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין שֻׁלְחָן א טיש עֲצֵי שִׁטִּים פון טענען האלץ אַמָּתַיִם צוייא איילין אָרְכּוֹ זיין לענג וְאַמָּה וָחֵצִי אונ א אייל מיט אהאלבע רָחְבּוֹ זיין ברייט וְאַמָּה וָחֵצִי אונ א אייל מיט אהאלבע קֹמָתוֹ זיין הויך: (כד) וְצִפִּיתָ אותו אונ דו זאלסט בדעקין אים זָהָב טָהוֹר מיט ריין גאלד וְעָשִׂיתָ לו אונ דו זאלסט מאכין צום טיש זֵר זָהָב אגילדען קריינדעל סָבִיב ארום: (כה) וְעָשִׂיתָ לו אונ דו זאלסט מאכין צום טיש מִסְגֶּרֶת אלייסטעל טופח דיא הויך פון דעם לייסטעל זאל זיין א טפח סָבִיב ארום וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין זֵר זָהָב אגילדען קריינדעל לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב צום לייסטעל ארום. ורש"י שרייבט דאס איז דאס איינענע קריינדעל וואס פריער איז געשטאנען ביים שֻׁלְחָן נאר איצט זאגט מען ווא זאל זיין דאס קריינדעל אויף דיא לייסט זאל עס זיין: (כו) וְעָשִׂיתָ לו אונ דו זאלסט מאכין צום טיש אַרְבַּע טַבְּעֹת פיר רינגען [צו יעדר זייט פון טיש זאל זיין איין רינג] זָהָב פון גאלד

וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃

יָת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זָוְיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי׃

ענין השלחן

לפני ה׳ ובכך את לחמך ומימך. והאדם צריך לישב על שלחנו באימה ויראה ובהכנעה וכושה באהבה ושמחה. כי זה השלחן אשר לפני ה׳. השמחה בלב על שעושה מצותיו ב״ה ועובד עבודתו וגורם לו תענוג וכ״ר שהוא שמחה לאין הז׳. והמורא בגלוי כיושב לפני המלך. ועי״ן רמז הזר זהב שסביב לשלחן. והמסגרת שסביב השלחן לרמז שצריך להסגיר תאותו שלא יאכל מלא התאוה רק להבריא את גופו שיוכל לעבוד ה׳. והארבע טבעות זהב באו לרמוז על הארבעה דברים שצריך להיות באכילתו על שלחנו. נטילת ידים וברכתו. ברכת המזון. עניים על שלחנו. ודברי תורה. ואלו הארבעה דברים נושאים את השלחן לפני ה׳. ועי״ז יזכה שיהי׳ על שלחנו לחם הפנים תמיד שלא יחסר לו פרנסתו ומזונו. ובפנים להוכיח יזמין לו הקדוש ברוך הוא פרנסתו כביתר גמור אשר לחמו יהיה קרוי לפני ה׳:

פירוש לתורת אלהים

נאלך וְנָתַתָּ אונ דו זאלסט געבין דיא רינגען עַל אויף די פיר ווינקלען אֲשֶׁר וואס ביי די פיר פיס׃

נביאים מלכים א ו

תרגום

להמשיך מג״ה רז״א צבאות נש״ צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה רנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב״ן שבעשיה:

א וַיִּבֶן אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת מִבַּיְתָה בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים
מִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד־קִירוֹת הַסִּפֻּן צִפָּה עֵץ מִבָּיִת
וַיְצַף אֶת־קַרְקַע הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת בְּרוֹשִׁים׃ ב וַיִּבֶן
אֶת־עֶשְׂרִים אַמָּה מִיַּרְכּוֹתֵי הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים
מִן־הַקַּרְקַע עַד־הַקִּירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִבַּיִת לִדְבִיר
לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ ג וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הָיָה הַבָּיִת
הוּא הַהֵיכָל לִפְנָי׃ ד וְאֶרֶז אֶל־הַבַּיִת פְּנִימָה
מִקְלַעַת פְּקָעִים וּפְטוּרֵי צִצִּים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן
נִרְאָה׃ ה וּדְבִיר בְּתוֹךְ־הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתֵּן
שָׁם אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה׃
סתיר ד׳

א ובנא ית כותלי ביתא מלגיו
במחיצת ארזיא מארעית
ביתא עד כותליא עד סטי
שמי שריתא חפי נסרין
דארזא מלגיו וחפא ית אושי
ביתא במחיצת בירון׃
ב ובנא ית עשרין אמין מסיפי
ביתא במחיצת ארזיא מן
אושיא עד כתליא ובנא ליה
מגיו לבית כפורי לקודש
קודשיא׃ ג וארבעין אמין הוי
ביתא הוא היכלא לקבליה׃
ד ונסרין דארזא חפי ביתא
מלגיו וגלף חזו בעין ואטונין
שושנין כל ביתא חפי נסרין דארזא לית אבנא מתחזא׃ ה וביה כפורי מגו ביתא
מלגיו אתקין למתן תמן ית ארון קימא דיי׃

מצודת דוד

(א) ויבן את קירות וגו׳. לפי שכל הבית היה בה טוח זהב מכפנים וא״א לטוח הזהב על האבנים ולזה חפה את הקירות מכפנים בצלעות ארזים ועליהם כסית את הזהב: קירות הספן. הוא התקרה העשוי נסרים גבים: את קרקע הבית. להיות לה גרלפה: (ב) ויבן את עשרים אמה. ר״ל חלל העשרים אמה שהיה בסוף הבית למערבה בנה גם אותה בצלעות ארזים מהקרקע עד קירות הספן כמו ההיכל: ויבן לו מבית לדביר. ר״ל מכפנים להמחיצה בנה להיות קודש הקדשים: (ג) לפני. שפניו בא לומר מה היה משמש אותו החלל ואמר שמבית לדביר ר״ל מכפנים מלאכת ציורה היה צורות למזרחו של בית קודש הקדשים: (ד) וארז וגו׳. ר״ל בצלעות הארז אשר היו מחפים את הבית מכפנים מלאכת ציורה היה צורות פקעים ופטורי צצים: הכל ארז. כל הבית חפה ארז על האבנים של הכותלים: (ה) ודביר בתוך הבית. בחלל הבית עשה מחיצה מפסקת ומכפנים לאותה מחיצה הכין לתת שם את הארון והוא בית קה״ק:

רש״י

(א) קירות הספן. קורות העליה של ההיכל: (ג) לפני. לצד חוץ: (ד) מקלעת פקעים. מצויר הי׳ מציורי עקעים כמין כפתורים: ופטורי ציצים. צורות פתוחי פרחי׳: (ו) ודביר בתוך הבית. מחיצת אמה טרקסין:

להמשיך מיסוד ומלכות רו"א שין שין נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א בְּכָל עִדָּן גַּבְרָא רָחֵים הוּא וְאָחָא לְעָקְתָא מִתְּיְלִיד: ב בַּר נָשׁ חֲסִיר רַעְיָנָא מְשַׁלֵּים יְדֵיהּ וְעָרֵיב עַרְבוּתָא עַל חַבְרֵיהּ: ג דְּרָחֵים חוֹבָא רָחֵים מַצּוּתָא וּמוֹרִים תַּרְעֵיהּ בָּעֵי תַּבְרָא: ד מָאן דְּעָקִים לִבֵּיהּ לָא מַשְׁכַּח טַבְתָּא וּדְמִתְהַפֵּיךְ בְּלִישָׁנֵיהּ נָפֵיל בְּבִישְׁתָּא: ה דְּמוֹלִיד סִכְלָא חִימוּצָא דִּילֵיהּ וְלָא חָדֵי אָבוּי דְּטַפְשָׁא:

א בְּכָל־עֵת אֹהֵב הָרֵעַ וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד: ב אָדָם חֲסַר־לֵב תֹּקֵעַ כָּף עֹרֵב עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ: ג אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב מַצָּה מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ מְבַקֶּשׁ־שָׁבֶר: ד עִקֶּשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא־טוֹב וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: ה יֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל:

רש"י

(א) אוהב הרע. אהוב להיות לך רעים: יולד. הרע הלז: (ב) תוקע כף. ערבות ממון: ערב ערובה. וכבר ערב ערובה לפני הקב"ה לשמור מצותיו: (ג) מגביה פתחו. מדבר בגאוה:

מצודת דוד

(א) אוהב הרע. ר"ל אהבת הרעים היא בכל עת בין ביום טובה בין בעת צרה אבל אהבת האח אינה תמידה כ"כ ורק כבוא צרה על אחיו אז ישוב להשתדל בו כי עצמו ובשר הוא וא"כ הרי הוא כאלו האח נולד לתועלת צרה: (ב) תוקע כף. דרך חסר לב לתקוע כף בערבות ממון: לפני רעהו. ר"ל בשביל רעהו: (ג) אוהב. מי שאוהב לפשוע בחבירו הלא יאהב מלס כי יעשם מריבה עמו: מגביה. המרים קול פתחי פיו כדרך גסי הרוח הוא מבקש שבר כי מעותדת לבא עליו בעבור הגאוה: (ד) עקש לב. המחשב עקשות: ונהפך בלשונו. המהפך עצמו בלשונו לדבר תמימות ובקרבו ישים ארבו הוא עצמו יפול ברעה אשר חשב לזולת: (ה) לתוגה לו. יולד דבר להיות לו לתוגה:

פירוש ע"ט

(א) בְּכָל עֵת אוֹהֵב הָרֵעַ צו יעדער צייט זאלסטו ליב האבין זיין צו זאמען מיט גוטע פריינד וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד טאמער חס ושלום וועט אויף דיר קומען א צָרָה וועט צו דיר גיבארין ווערין א גוטער פריינד ווי אברודער ער זאל דיר העלפין: (ב) אָדָם חֲסַר לֵב תּוֹקֵעַ כַּף עוֹרֵב עֲרוּבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ דער מענטש וואס אים פעלט די הארץ (דאס איז דער פאר־שטאנד) גיט ער תְּקִיעַת כף אונ איז אערב (ער שטייט גוט) צו בצאהלין זיין חבר'ס חוב אויב דער חבר וועט ניט בעצאהלין, אונ אקליגער מענטש דארף דאס ניט טאהן: (ג) אוֹהֵב פֶּשַׁע אוֹהֵב מַצָּה דער מענטש וואס האט ליב צו זינדיגען צו גאט אונ האט ליב צו קריגען מיט מענטשין מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ אונ הייבט־אויף אהויכע שטימע, ער רעט מיט גרויסקייט מְבַקֵּשׁ שָׁבֶר דער מענטש זוכט אליין עס זאל אויף אים קומען אבראך: (ד) עִקֶּשׁ לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב דער מענטש וואס די טראכטונג פון זיין הארצין זענען קרום, גיט מיט דעם גלייכין פאר שטאנד, ער וועט קיין גוטס געפינען וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה אונ דער מענטש וואס רעט מיט זיין צונג פארקערט וויא עס איז אין זיין הארץ, וועט ער אריין פאלין אין אשלעכטס: (ה) יוֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ דער מענטש וואס גיבארט אקינד וואס איז אנאר, וועט דער קינד זיין צו אטרויערקייט פאר אים, דער קינד וועט אים פארטרויערין זיין לעבין וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל אונ דער פאטער וואס האט אקינד ארשע וועט קיין מאהל קיין נחת אונ קיין פרייד האבין, ניט אויף דיא וועלט אונ ניט אויף יענע וועלט:

עיקר תוי"ט

[א] חוץ כו'. שתי הלחם ליתא דכייל בכדי שאר מנחות דאקרו מנחה שנאמר בהקריבכם מנחה חדשה לה'. אבל לחמי תודה אמרינן בגמרא דלא אקרי מנחה ומ"מ ליתא לאשמועי' דינא: [ב] בודה. בדל"ת גר' ופי' לי הוצאה כמו כתדש אשר

משנה מנחות פרק ה

כלי אמלאי דסוד דמלכות דיליה א יאל אלה אלהי אלהים

פרק ה א כל המנחות באות מצה [א] חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ. רמ"א שאור [ב] בודה להן מתוכן ומחמצן. שאור היה בודה להם מתוכן.

ברטנורא

פרק ה א כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דכתיב על חלות לחם חמץ: ושתי הלחם. דכתיב חמץ תאפינה: מתוך עשרון לתודה ושתי לחם היה מוציא שאור שהיה לש מן הסולת מעט לאחר שנמדד וסומנו בסלת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ השאר

פרק ה א כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה אלע מנחות ווערין יבאקט מצה חוּץ מֵחָמֵץ שֶׁבַּתּוֹדָה נאר ביא אתודה איז דא צעהן חלות וואס ווערין געבאקט חמץ וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהֵן בָּאוֹת חָמֵץ אונ דיא צווייא ברויט פון שבועות ווערין אויך גיבאקט חמץ רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר רבי מאיר זאגט שְׂאוֹר בּוֹדֶה לָהֶן מִתּוֹכָן וּמְחַמְּצָן פריער האט מען אפ גימאסטין דיא מאס מעהל וואס מען דארף צו דיא צעהן חלות חמץ פון אתודה, אונ מען האט אפ גימאסטין די מאס מעהל וואס מען דארף צו די צווייא חלות פון

שממקום אחר לא היה יכול להביא שלא תהא המנחה יתירה: היא אינה מן המובחר. שאינה מחמצת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: אלא מביא. שאור שמחומץ יפה מתוך ביתו: ונותן לתוך. העשרון ומוסיף וממלא סלת: אף היא היתה חסירה או יתירה. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי עם מעט מים אינו מחזיק נפח גדול כאלו היה קמח. נמלא העשרון יותר לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה נמלא נפחו גדול משאלו היה קמח ונמלא עשרון חסר שאם לא בשביל המים לא יהיה מלא והלכה כר' יהודה: ב שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. אשירים קאי דקתני ומשמרן שלא יחמיצו וקודם קמיצה משתעי ושיריה ילפינן מקרא אחרינא דכתיב לא תאפה חמץ חלקם אף חלקם של כהנים שהם שירי המנחה שנשארו מן הקומץ אף זו לא תאפה חמץ וכחמץ דוקא הוזהרו על השירים אבל מותר ללוש אותו כדבש ולטגנן בו (א): עריכתה. שמתעסק בה בידים אחר לישה וחייבין על כל א' וא' לפי שנאמר לא תעשה חמץ יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא תאפה אפייה בכלל היתה (ב) ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפ"ע אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשי יחידי שבה לאתויי

רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה וממלא את המדה אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה: ב כל המנחות נילושות [ג] בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בל"ת שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. וחייבים על לישתה ועל עריכתה

כדא מלנו. תוס': [ג] בפושרין. אע"ג דפושרין ממהרין להחמיץ הואיל ולישתן ואפייתן מכפנים בעזרה אנשי כהנים זריזין: (א) דאלו בקומץ הא כתיב כל שאור וכל דבש לא הקטירו: (ב) ואימא לחלקה אילטריך א"כ

פון שבועות, אונ מען האט גענומען פון דיא מאס אביסול מעהל אונ מען האט גיקנעטין אטייג אונ מען האט גילאזט ליגען דיא טייג ביז עס איז זאהער גיווארין, אונ מיט דיא שטיקול זאהערע טייג האט מען זאהער גימאכט דיא צעהן חלות פון אתודה, אונ אזוי האט מען זאהער געמאכט די צוויי חלות פון שבועות רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף היא אינה מן המובחר אז מען וועט אזוי טאהן וועלין די חלות נים זיין גוט זאהער ווייל דיא שטיקול טייג איז נים גוט זאהער אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה נאר ער זאל ברייננגען זאהערע טייג וואס איז גוט גיזייערט, אונ זאל אריין לייגין די זאהערע טייג אין דיא מאס וממלא את המדה אונ זאל אן שיטען דיא מאס פול מעהל אונ וועט קנעטין די מעהל צו זאמען מיט דיא זאהערע טייג אמרו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה אף היא היתה חסירה או יתירה אויב מען וועט אזוי טאהן וועט דאך זיין אין די מנחה מעהל אמאהל ווייניגער ווי א עשרון אונ אמאהל מער ווי א עשרון, אויב די שטיקול זאהערע טייג איז געדיכט אונ הארט גיקנעטין מיט ווייניג וואסער, איז אין דיא שטיקול זאהערע טייג דא פיל מעהל, אונ זיא פאר נעמט ווייניגער ארט וויא דאס וואלט גיוועזן מעהל. אונ אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול זאהערע טייג ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל נצו זאמען מיט די מעהל וואס איז איין גיקנעטין אין די שטיקול זאהערע טייג) מער וויא א עשרון, אונ אויב די שטיקול זאהערע טייג איז שיטער גיקנעטין, מיט פיל וואסער, איז דיא שטיקול זאהערע טייג אויף גיבלאזין אונ אין איר איז דא ווייניג מעהל, אונ זיא פאר נעמט אגרעסערין ארט וויא דאס וואלט גיוועזן מעהל. אונ אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול זאהערע טייג ביז פול, איז דאך דא אין דיא מאס מעהל וצו זאמען מיט די מעהל וואס איז איין גיקנעטין אין דיא שטיקול זאהערע טייג) ווייניגער וויא אעשרון, ווארום ווען דיא שטיקול זאהערע טייג וואלט נים גיוועזן אויף גיבלאזין פון דיא וואסער וואלט אריין גיגאנגען אין די מאס מעהר מעהל: ב כל המנחות נלושות בפושרין אלע מנחות קנעט מען מיטווארעמע וואסער ומשמרן שלא יחמיצו אונ מען היט די טייג זאל נים זאהער ווערין ואם החמיצו שיריה אונ אויב דיא נעבליבענע מעהל, וואס איז געבליבען דער נאך ווי מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, וואס מען האט גיקנעטין מיט די ווארעמע וואסער, איז זאהער גיווארין, אויב מען וועט דיא טייג באקין עובר בלא תעשה איז מען עובר אויף אלאו לא תאפה חמץ חלקם דעם חלק וואס גיהער צו דיא כהנים, דאס איז דיא געבליבענע מעהל נאכדעם וויא מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, טאר מען נים באקין אויב די טייג איז זאהער גיווארין, אונ אויב די טייג איז זאהער גיווארין איידער מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, אז מען וועט אראפ גענומען דעם קומץ אונ מען וועט אים מקריב זיין וועט מען עובר זיין אויף אלאו שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ אלע מנחות וואס איר וועט מקריב זיין צו גאט זאלט איר נים מאכין חמץ, אונ נים נאר באקין אמנחה וואס איז חמץ טאר מען נים וחייבים על לישתה אז מען קנעט די מנחה וואס איז חמץ איז מען אויך עובר אויף אלאו ועל עריכתה אז מען וועלגערט דיא מנחה וואס איז חמץ איז מען אויך עובר אויף אלאו, ווייל עס שטייט אין דיא תורה לא תעשה חמץ דו זאלסט נים מאכין די מנחה וואס איז חמץ, דאס מיינט מען אז דיא

קמוץ שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה . וקטוף הוא שמהליק פניה במים ואף על גב דלא מהזי כ״כ מעשה.
ג מנחת סלת. המתנדב מנחה סתם מביא סלת ושמן ולבונה וגוללה וקומלה כמות שהיא קודם אפייתה וכדיד׳ כתיב שמן ולבונה וכל הני אחריני גמרי ממנחת סלת דכתיב בה נפש דמשמע דכל מנחת יחיד טעונה שמן ולבונה : והחלות והרקיקין . למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקין דאי בעי חלות מייתי ואי בעי רקיקין מייתי :

ועל אפייתה : ג יש טעונות שמן ולבונה . שמן ולא לבונה . לבונה ולא שמן . לא שמן ולא לבונה. ואלו טעונות שמן ולבונה. מנחת הסולת והמהבת . והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים ומנחת כהן משיח . ומנחת נכרי ומנחת נשים . ומנחת [ד] העומר . מנחת נסכין טעונה שמן ואינה טעונה לבונה . לחם הפנים טעון לבונה ואין טעון שמן . שתי הלחם ומנחת חוטא ומנחת קנאות לא שמן ולא לבונה : ד וחייב על השמן בפני עצמו . ועל הלבונה בפני עצמה. נתן עליה שמן פסלה. לבונה [ה] ילקטנה . נתן שמן על שיריה

ומנחת כהנים כהן שהתנדב אחת מחמשה מנחות הללו: מנחת כהן משיח. מנחת חביתין : נכרי . מתנדב מנחה כדילפינן מאיש איש מלמד שהנכרים מביאין נדרים ונדבות כישראל : ומנחת נשים . אשה שהתנדבה מנחה : ומנחת נסכים . לא בעי לבונה דשמן נאמר בה ולא לבונה : ולחם הפנים . כתיב ביה ונתת על המערכת לבונה זכה ולא כתיב ביה שמן : ב׳ חלות , של עצרת לא הוזכר כהן לא שמן ולא לבונה : מנחת חוטא ומנחת קנאות . בהדיא כתיב בהו לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ד וחייב על השמן. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות (ג) : נתן. כלי שיש בו שמן:

לכתוב חלקם לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ חלקם ס״מ פרתי . גמרא : [ד] העומר . בה נמי כתיב שמן ולבונה דכתיב ואם תקריב מנחת בכורים והיא מנחת העומר . רמ״י : (ג) דכהו כתיב לאו . משא״כ באינך : [ה] ילקטנה .

טייג פון דיא מִנְחָה אִיז גיוואָרין חָמֵץ זאָלְסְטוּ בּיי איר גאר ניט טאהן וְעַל אֲפִיָּיתָהּ אונ אַז מען באַקְט דיא מִנְחָה וואס איז חָמֵץ איז מען עוֹבֵר אויף אַלָאו ״לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ, דו זאָלְסְט ניט בּאַקִין חָמֵץ ווערין בהרע״ב ותי״ט:) ג יֵשׁ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה עֶס אִיז דָא מְנָחוֹת וואס דאַרְפִין בּוימְאייל אונ בְּשָׂמִים שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה אונ עס אִיז דָא מְנָחוֹת וואס דאַרְפִין בּוימְאייל, אונ בְּשָׂמִים דאַרְפִין זיי ניט לְבוֹנָה וְלֹא שֶׁמֶן אונ עס איז דא מְנָחוֹת וואס דאַרְפִין בְּשָׂמִים. אונ זייא דאַרְפִין ניט בּוימְאייל לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה אונ עס איז דא מְנָחוֹת וואס דאַרְפִין ניט בּוימְאייל אונ דאַרְפִין ניט בְּשָׂמִים וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה אונ דיא מְנָחוֹת דאַרְפִין בּוימְאייל אונ דאַרְפִין בְּשָׂמִים מִנְחַת הַסּוֹלֶת אַז איינֶר, זאָגט איך וועל בְּריינְגֶען אַמִנְחָה, דאַרְף ער בְּריינְגֶען מעהְל מיט בּוימְאייל מיט בְּשָׂמִים אונ מען מישט אוים דיא אַלֶע דְרייא זאַכִין צוּ זאַמֶען, אונ מען נעמט אַראָפּ אַקוֹמֶץ פאר דעם באַקִין וְהַמַּחֲבַת אונ אַמִנְחָה וואס איז האַרט גיבּאַקְט אין אַפְלאַכֶע כְּלִי מיט בּוימְאייל וְהַמַּרְחֶשֶׁת אונ אַמִנְחָה וואס איז שיטער גיבּאַקְט אין אַטִיפֶע כְּלִי מיט בּוימְאייל וְהַחַלּוֹת חַלּוֹת וואס זֶענֶען גיבּאַקְט אין אַהויבִין וְהָרְקִיקִין אונ קִיכְלאַך וואס זֶענֶען גיבּאַקְט אין אַהויבִין מִנְחַת כֹּהֲנִים אויב אַכֹּהֵן האָט גיבְּראַכְט אַמִנְחָה (פון דיא פִינְף ערְלייא מְנָחוֹת) וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אונ דיא מִנְחָה פון כֹּהֵן גָדוֹל וואס מען איז מַקְרִיב אַלֶע טאָג, אין דער פְרִיא אונ פאַרִין נאַכְט וּמִנְחַת עוֹבֵד גִלּוּלִים אויב אַגעצֶענְדִינֶער האָט גיבְּראַכְט אַמִנְחָה (פון דיא פִינְף ערְלייא מְנָחוֹת) וּמִנְחַת נָשִׁים אויב אַאִשָּׁה האָט גיבְּראַכְט אַמִנְחָה (פון דיא פִינְף ערְלייא מְנָחוֹת) וּמִנְחַת הָעוֹמֶר אונ דער עוֹמֶר וואס מען האָט אִים מַקְרִיב גיוועזין דעם אַנְדערין טאָג פֶּסַח, אין דִי אַלֶע מְנָחוֹת דאַרְף מען אַריין גִיסֶען בּוימְאייל אונ אַריין שיטֶען בְּשָׂמִים וּמִנְחַת נְסָכִים דיא מִנְחָה וואס מען בְּריינְגְט מיט אַקָרְבָּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וְאֵין טְעוּנָה לְבוֹנָה אין דִי מִנְחָה דאַרְף מען אַריין גִיסֶען בּוימְאייל, אונ מען דאַרְף ניט אַריין שיטֶען בְּשָׂמִים לֶחֶם הַפָּנִים צוּ דעם לֶחֶם הַפָּנִים טָעוּן לְבוֹנָה וְאֵין טָעוּן שֶׁמֶן דאַרְף מען האָבִּין בְּשָׂמִים אונ מען דאַרְף ניט אַריין גיסֶען בּוימְאייל אין דיא חַלּוֹת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דִי צְווייא בְּרוֹיט פון שָׁבוּעוֹת מִנְחַת חוֹטֵא די מִנְחָה וואס אַחוֹטֵא בְּריינְגְט אַזוי עס שְׁטֵייט אין וַיִּקְרָא ה׳ וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת אונ די מִנְחָה פון אַסוֹטָה, בּיי די דְריי זאַכִין לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה דאַרְף מען ניט אַריין גיסֶען בּוימְאייל אונ מען דאַרְף ניט אַריין שיטֶען בְּשָׂמִים: ד וְחַיָּיב עַל הַשֶּׁמֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַלְּבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אויב מען האָט אַריין גיגָאסִין בּוימְאייל, אונ אַריין גישאָטִין בְּשָׂמִים, אין אַמִנְחָה פון אַחוֹטֵא אָדער אין אַמִנְחָה פון אַסוֹטָה, איז מען עוֹבֵר אויף דיא בּוימְאייל אַריין גיסֶען אַבּאַזונְדֶער לָאו אונ אויף די בְּשָׂמִים אַריין שיטֶען אַבּאַזונְדֶער לָאו נָתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן פְּסָלָהּ אויב ער האָט אַריין גיגָאסִין בּוימְאייל אין אַמִנְחָה פון אַחוֹטֵא אָדער ער האָט אַריין גיגָאסִין בּוימְאייל אין די מִנְחָה פון אַסוֹטָה, איז דיא מִנְחָה פָּסוּל לְבוֹנָה יְלַקְטֶנָּה אָבֶער אַז ער האָט אַריין גישאָטִין בְּשָׂמִים אין די מִנְחָה פון אַחוֹטֵא אָדער אין דיא מִנְחָה פון אַסוֹטָה, זאָל ער אוים קְלויבִּין די בְּשָׂמִים פון די מִנְחָה. אונ דיא מִנְחָה איז כָּשֵׁר נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ אויב ער האָט אַריין גיגָאסִין בּוימְאייל אין דיא אִיבֶּעריגֶע מעהְל פון די מִנְחַת חוֹטֵא אָדער פון די מִנְחַת סוֹטָה, דער נָאךְ וויא דער כֹּהֵן האָט שוין אַראָפּ גענומֶען

אינו עובר בלא תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה: ה יש טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה. תנופה ולא הגשה, הגשה ותנופה. לא תנופה ולא הגשה. אלו טעונות הגשה ואין טעונות תנופה. מנחת הסולת והמחבת והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים מנחת כהן משיח מנחת נכרי מנחת נשים מנחת חוטא. [ו] רבי שמעון אומר מנחת כהנים מנחת כהן משיח אין בהן הגשה מפני שאין בהן [ז] קמיצה וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה: ו אלו טעונין תנופה ואין טעונין הגשה. לוג שמן של מצורע ואשמו. והבכורים כדברי ר"א בן יעקב. ואמורי שלמי יחיד. וחזה ושוק שלהן. אחד אנשים ואחד נשים. בישראל אבל לא באחרים.

ע"ג כלי. של מנחת חוטא (ד): לא פסלה. ולא אמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה לא ישים עליה שמן שלא הזהירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח (ה): ה טעונות הגשה. בתודה של קרן דרומית מערבית כדכתיב והגישה אל המזבח: והחלות והרקיקין. מנחת מאפה תנור: מנחת כהנים. שהיא כולה כליל: וכל שאין בהן קמיצה. להתיר השירים מן המנחה לכהנים אין בהם הגשה. ואין הלכה כר"ש: ו לוג ואשם מצורע. כתיב בהו והניף: והבכורים כדר"א בן יעקב. גרסינן כלומר דשמעי' ליה בעלמא דאמר בכורים טעונים תנופה (ו) והלכה כמותו: ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן. כהדיא כתיב בהו שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. טעונים תנופה: בישראל אבל לא באחרים. מפרש בגמרא. דהכי קאמר אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה. ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים דת"ר בני ישראל מניפין ואין עכו"ם מניפין בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל

בגמרא יליף ליה: (ד) וכן לשון רש"י וחדא חדא מתרי תרי נקטי דס"ה לבונה וה"ה על מנחת קנאות: (ה) בגמרא כדכתיב עליה משמע בגופה. פרש"י עד שיערב כו': [ו] ר"ש. בגמרא מפרש פלוגתתן בדרשא דקרא: [ז] קמיצה. וכברייתא מסיים מפני שאין מהן לכהנים. איכא בינייהו מנחת כהן חוטא דנקמצת לר"ש וק"ק נמי במתני' לא הו"ל למתני מנחת כהנים סתמא אלא הו"ל דשל נדבה ועוד קשיא מתני' וברייתא שלכן כתב התו' דקמילה לאו לטעמי' נקטיה אלא לכללא בעלמא נאשמועי' ב' פלחם ולחס"פ ומנחת כהנים וכהן משיח. אבל לאו למידק שא כל שיש כו' דהא איכא מנחת חוטא: (ו) וטעמי' כפי' הר"ב במ"ד פ"ב דבכורי' ועתוי"ט:

דעם קומץ אינו עובר בלא תעשה איז ער ניט עובר אויף אלאו נתן כלי על גבי כלי אויב ער האט גישטעלט אכלי מיט בוימאייל אויף דיא מנחה פון אחוטא אדער ער האט גישטעלט אכלי מיט בוימאייל אויף דיא מנחה פון אסוטה לא פסלת האט ער ניט פסול געמאכט דיא מנחה: ה יש טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה עס איז דא מנחות וואס מען דארף זייא צו טראגין צום מזבח צום ווינקול דרום מיט מערב איידער מען איז זייא מקריב (דאס הייסט הגשה). אונ מען דארף זייא ניט אויף הייבין תנופה ולא הגשה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זייא אויף הייבין, אונ מען דארף זייא ניט צו טראגין צום מזבח הגשה ותנופה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זיי צו טראגן צום מזבח אונ מען דארף זיי אופהייבין לא תנופה ולא הגשה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זיי ניט אופהייבין אונ מען דארף זיי ניט צו טראגין צום מזבח אלו טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה דיא מנחות דארף מען צו טראגין צום מזבח אונ מען דארף זייא ניט אופהייבין מנחת הסולת די מנחה וואס מען נעמט דעם קומץ פון די מעהל, פאר דעם באקין והמחבת אונ דיא מנחה וואס ווערט גיבאקט גערעכט מיט בוימאייל אין אפלאכע כלי והמרחשת אונ דיא מנחה וואס איז שיטער גיבאקט מיט בוימאייל אין אטיפע כלי והחלות אונ אמנחה פון חלות וואס ווערט גיבאקט אין אאויבין והרקיקין אונ אמנחה פון קיכלאך וואס ווערט גיבאקט אין אאויבין מנחת כהנים אויב אכהן האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת כהן משיח אונ דיא מנחה פון כהן גדול וואס מען איז מקריב אלע טאג איין מנחה אין דער פריה אונ איין מנחה פארין נאכט מנחת נכרים אויב אעובד גלולים האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת נשים אויב אאשה האט גיבראכט אמנחה (פון די פינף ערליי מנחות) מנחת חוטא אונ דיא מנחה וואס אחוטא ברייננט רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם הגשה די מנחה וואס אכהן ברייננט, אונ די מנחה פון כהן גדול דארף מען ניט צו טראגין צום מזבח מפני שאין בהן קמיצה (ווייל פון זיי נעמט מען ניט אראפ אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין גאנצין) וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה אונ די אלע מנחות וואס מען נעמט ניט פון זיי אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין גאנצין דארף מען זיי ניט צו טראגין צום מזבח: ו אלו טעונים תנופה ואין טעונים הגשה די זאכין דארף מען אופהייבין אונ מען דארף זיי ניט צו טראגין צום מזבח לוג שמן של מצורע ואשמו דיא קווארט אייל אונ דער קרבן אשם וואס אמצורע ברייננט והבכורים כדברי רבי אליעזר בן יעקב אונ בכורים דארף מען אויך אופהייבין אזוי ווי רבי אליעזר בן יעקב זאגט ואמורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן אונ דיא חלב מיט דיא ברוסט מיט דיא פאלקע פון די שלמים וואס אמענטש ברייננט פאר זיך, דארף מען אויך אופהייבין אחד אנשים ואחד נשים סאיי אזכר ברייננט שלמים אונ סאיי אנקבה ברייננט שלמים. דארף מען אופהייבין די חלב מיט די ברוסט מיט די פאלקע פון די שלמים בישראל אבל לא באחרים איוד אזכר זאל אופהייבין אבער ניט

אעובר

מניפין (ז): שתי הלחם וכבשי שלמים. של עצרת הבאים בגלל הלחם כתיב בהו והניף הכהן אותם על לחם הבכורים ולא על ממש אלא סמוך להם (ח) כבשים בצד הלחם כלדרש בהם בכורי' וכן הלכה: שנאמר. במלואים: אשר הונף ואשר הורם. מהונף והורם דמלואים ילפינן שאר תנופות: תנופה. מוליך ומביא תרומה מעלה ומוריד: התנופה היתה במזרח. כלומר אף במזרח של (ט) מזבחו יכול להניף וכ"ש במערבו

ושתי הלחם ושני כבשי עצרת. כיצד הוא עושה. נותן שתי הלחם [ח] על גבי ב' כבשים. ומניח שתי ידיו מלמטן. מוליך ומביא מעלה ומוריד. שנאמר אשר הונף ואשר הורם. תנופה היתה במזרח והגשה במערב ותנופות קודמות להגשות. מנחת העומר מנחת קנאות טעונות תנופה והגשה. לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה: ז [ט] רבי שמעון אומר שלשה מינים טעונים שלש מצות שתים בכל אחד ואחד. והשלישית אין בהן. ואלו הן זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונים סמיכה חיים ותנופה שחוטים ואין בהם תנופה חיים. זבחי שלמי צבור. טעונים תנופה חיים ושחוטים ואין בהן סמיכה.

דקרוב יותר להיכל: ותנופות קודמות להגשות. בתחלה מניף ואח"כ מגיש במנחת העומר ובמנחת קנאות מיירי דטעוני' תנופה והגשה וכתי' במנחת קנאות והניף את המנחה לפני ה' והדר והקריב אותה אל המזבח: ז ג' מינין. שלמי יחיד ושלמי צבור שהם כבשי עצרת ואשם מצורע ג' מינים הללו טעונים בין שלשתן ג' מצות. סמיכה תנופה חיים ותנופה שחוטים: שתים. מצות מן השלש יש בכל מין ומין: והשלישית אין בהן. דאין בכל מין אלא שתים: שלמי יחיד. כתוב בהו סמיכה בויקרא: ותנופה שחוטים. בחזה ושוק שלהן בכלו את אהרן: שלמי ציבור. כתיב בהו תנופה חיים והניף הכהן אותם והיינו חיים: ותנופה שחוטים. בחזה ושוק שלהן

(ז) ומניף כהן לתודיה: [ח] על כו'. ויליף בגמרא בברייתא ממילואי': (ח) רבי לטעמי' דדרש ונתת על המערכת לבונה זכה כסמוך כו': (ט) בגמרא יליף לה. ועתוי"ט: [ט] ר"ש אומר כו' אלו העקרים כלן

א עובר גלולים אונ ניט א אשה, אפילו די שלמים וואס א אשה ברייננט דארף איוך איוד א זכר אויפהייבין אונ ניט די אשה ושתי הלחם ושני כבשי עצרה דיא צוויי ברויט אונ די צוויי שעפסין וואס מען בריינגט אין בית המקדש אין דעם יום טוב שבועות. דארף מען אויך אויפהייבין כיצד הוא עושה ווי זאל מען טאהן. ווי אזוי זאל מען זיי אויפ-הייבין נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים מען זאל די צוויי ברויט לייגין אויף דיא צוויי שעפסין וועיין בהרע"ב והוי"ט] ומניח שתי ידיו מלמטן אונ דער כהן זאל האלטין זיינע צוויי הענט אונטער דיא צוויי שעפסין מוליך ומביא ער זאל פירען דיא צווייא שעפסין פון זיך אונ בריינגען צו זיך צו אלע פיר זייטין מזרח מערב צפון דרום מעלה ומוריד ער זאל זיי אויפהייבין אונ אראפ נידערין [אזוי ווי מען טוהט סוכות מיט דעם לולב אין שוהל] שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק אשר הונף ואשר הורם הונף מיינט מען ער זאל פירען פון זיך אונ בריינגען צו זיך, אונ הורם מיינט מען ער זאל אויפהייבין אונ אראפ נידערין תנופה היתה במזרח ווען דער כהן האט אויפגיהויבין די שעפסין מיט די חלות האט ער גימעגט שטיין אפילו אין מזרח זייט פון מזבח והגשה במערב אונ צו טראגין צום מזבח האט גידארפט זיין ביי דעם ווינקול מערב אונ דרום ותנופות קודמות להגשות די זאכין וואס מען דארף זייא אויפהייבין אונ טראגין צום מזבח פריער זאל ער אויפהייבין דער נאך זאל ער טראגין צום מזבח צום ווינקול מערב אונ דרום מנחת העומר ומנחת קנאות טעונות תנופה והגשה דעם עומר אונ די מנחה פון אסוטה דארף מען אויפ-הייבין אונ מען דארף טראגין צום מזבח צום ווינקול מערב אונ דרום לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה דעם לחם הפנים אונ דיא מנחה וואס מען בריינגט מיט א קרבן, דארף מען ניט אויפהייבין אונ ניט טראגין צום מזבח: ז רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט שלשה מינים טעונים שלש מצות דריי ערליי קרבנות זענען דא וואס ביי די אלע דריי צו זאמען איז דא דריי מצות שתים בכל אחת ואחת צווייא מצות פון דיא דריי איז דא ביא יעדער קרבן פון די דריי קרבנות והשלישית אין בהן אונ אדריטע מצוה איז ניט דא ביא זייא, יערער קרבן פון דיא דרייא קרבנות האט נאר צוויי מצות ניט דריי ואלו הן דאס זענען דיא דרייא קרבנות זבחי שלמי יחיד דיא שלמים וואס אבעל הבית בריינגט פאר זיך וזבחי שלמי צבור אונ די שלמים וואס מען בריינגט פאר אלע יודינס וועגין דאס זענען דיא צוויי שעפסין וואס מען בריינגט זיי אין דעם יום טוב שבועות ואשם מצורע אונ דער אשם וואס אמצורע בריינגט זבחי שלמי יחיד דיא שלמים וואס אבעל הבית בריינגט פאר זיך טעונים סמיכה חיים דארף דער בעל הבית ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון די שלמים ווען דיא שלמים לעבין פאר דיא שחיטה ותנופה שחוטים אונ אז די שלמים זענען גישאכטין גיווארין דארף מען זייא אויף הייבין ואין בהם תנופה חיים אבער אז דיא שלמים לעבין דארף מען זייא ניט אויף הייבין זבחי שלמי צבור דיא שלמים וואס מען בריינגט פאר אלע יודינס וועגין טעונים תנופה חיים ושחוטים דארף מען זיי צוויי מאהל אויף הייבין, איין מאהל ווען זיי לעבין, אונ איין מאהל דער נאך ווי זייא זענען גישאכטין גיווארין ואין בהם סמיכה אונ מען דארף ניט ארויף לייגין די הענט

אויף

דילפינן מקדשי יחיד אבל סמיכה לא בעי דהלכתא גמירי לה דאין בכל קרבנות צבור אלא שתי סמיכות בלבד סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של צבור: אשם מצורע. כתיב ביה תנופה כתיב ביה תנופה חיים. בדכתיב והניף הכהן אותם בפרשת זאת תהיה: סמיכה. דא"א לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו אבל לא תנופה שחוט. דמיעט רחמנא גבי שלמי יחיד את החזה להניף אותו למיעוטי אשם של מצורע שאין טעון תנופה שחוט:

ח מרחשת עמוקה. דכתיב וכל נעשה במרחשת בתוכה משמע אלמא יש לה תוך: מעשיה רוחשים. שהשמן נע וכל בתוכה ל' הרומש על הארץ דמתרגמינן דרחשי. ויש שגורסין מעשיה רכין כלומר שליסתה רכה: ומחבת צפה. דכתיב על מחבת משמע עליה ולא בתוכה אלמא אין לה תוך: צפה. שאינה עמוקה אלא שוליה צפין אבל אוגנים כמו צף ע"פ המים: ומעשיה קשים. שהעיסה שמטגנים בה ליסת' קשה כדי שלא תשפך להוץ שהרי הכלי אין לו שפה: ט כופח. מקום שפיתת קדרה א'. ופעמים שמסיקים אותו ואופין בו עיסה: רעפים. פיולי"ש בלע"ז עשויין מחרס ומסיקין אותו בככבן: יורות הערביין. כמין גומא העשויה בקרקע וטוחה בטיט ומסיקין אם בתוכה עד שתתלבן ואופין בה עיסה: אם רצה יביא מעשה כופח. דכיפה מין תנור הוא. ואין הלכה כרבי יהודה: מנחת מאפה. כתיבי בה חלות ורקיקים: לא יביא מחצה חלות. דכל מנחות באות עשר עשר. וזה לא יביא ה' חלות וה' רקיקין. אלא או הכל חלות או הכל רקיקין:

ואשם מצורע טעון סמיכה ותנופה חיים ואין בו תנופה שחוט: ח האומר הרי עלי במחבת. לא יביא במרחשת. במרחשת לא יביא במחבת. ומה בין מחבת למרחשת אלא שהמרחשת [י] יש לה כסוי. והמחבת אין לה כסוי ד"ר יוסי הגלילי. רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים. ומחבת צפה ומעשיה קשים: ט (גמ' ל"ג האומר) הרי עלי בתנור. לא יביא מאפה כופח. ומאפה רעפים ומאפה יורות הערביים רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח. הרי עלי מנחת מאפה. לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין. [יא] ר"ש

אמתיים ואינן דעת ר"ש לבדו אלא שאומרים אותן בשם אמרם ואין חולקין עליו כשום דבר מכל זה. הר"מ: [י] יש לה כו'. גמרא גמירא לה. גמרא: [יא] ר"ש כו'. כגמרא דפליגי בדרשי דקראי:

~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

אויף דעם קאפ פון דיא שְׁלָמִים ווען זייא לעבין פאר דיא שְׁחִיטָה וְאָשָׁם מְצוֹרָע אונ דער אָשָׁם וואס דער מְצוֹרָע ברייננט טְעוּן סְמִיכָה וּתְנוּפָה חַיִּים דארף דער מְצוֹרָע ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון דעם אָשָׁם, אונ מען דארף אים אויף־הייבין ווען ער לעבט נאך וְאֵין בּוֹ תְּנוּפָה שָׁחוּט אונ נאך דער שְׁחִיטָה דארף מען אים ניט אויפהייבין: ח הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בְּמַחֲבַת אז איינער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמִנְחָה וואס זיא ווערט גימאכט אין אמַחֲבַת (אפאטעלניע, אסקאווראדע) לֹא יָבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת זאל ער ניט ברייננען אזוי אמִנְחָה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמַרְחֶשֶׁת (אין אטיפען ראנדעל. אטיפע פאן) בְּמַרְחֶשֶׁת לֹא יָבִיא בְּמַחֲבַת אז ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמִנְחָה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמַרְחֶשֶׁת, זאל ער ניט ברייננען אזוי אמִנְחָה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמַחֲבַת וּמַה בֵּין מַחֲבַת לְמַרְחֶשֶׁת וואס איז אמַחֲבַת אונ וואס איז אמַרְחֶשֶׁת אֶלָּא שֶׁהַמַּרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ כִּסּוּי אמַרְחֶשֶׁת איז צו גידעקט פון הויבין וְהַמַּחֲבַת אֵין לָהּ כִּסּוּי אונ אמַחֲבַת איז ניט צו גידעקט פון הויבין דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מַרְחֶשֶׁת עֲמוּקָּה רבי חנניה בן גמליאל זאגט אמַרְחֶשֶׁת איז טיף אטיפע כלי וּמַעֲשֶׂיהָ רוֹחֲשִׁים אונ דיא מִנְחָה איז שיטער גיקנעטין אונ קריכט ארום אין דעם מַרְחֶשֶׁת וּמַחֲבַת צָפָה אמַחֲבַת איז פלאך, דער אונטערשטער דעק איז הויבין וּמַעֲשֶׂיהָ קָשִׁים אונ דיא מִנְחָה איז געדיכט גיקנעטין אונ הארט נעבאקט: ט הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בְּתַנּוּר אז איינער זאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמִנְחָה וואס זיא ווערט געבאקט אין אהויבין לֹא יָבִיא מַאֲפֵה כּוּפָּח זאל ער ניט ברייננען אזוי אמִנְחָה וואס ווערט נעבאקט אין אכופח (אכופח איז געמאכט פון ליים אזוי וויא אפאס, אונטען אן אדעק אונ הויבין אן אדעק, אונ מען שטעלט די פאס אויף ציגעל וואס זיי ליגען אויף די ערד. אונ אינוועיניג אין די פאס אויף די ערד לייגט מען אריין פייער, אונ הויבין איז די לאך גרויס נאר איין טאפ אריין צו שטעלין, אונ אמאהל באקט מען אין דעם כופח) וּמַאֲפֵה רְעָפִים אונ זאל ניט ברייננען אמִנְחָה וואס ווערט נעבאקט אויף אאנגיברענטע קאכלע וּמַאֲפֵה יוֹרוֹת הָעַרְבִיִּים אונ זאל ניט ברייננען אזוי אמִנְחָה וואס ווערט געבאקט אין די קעסלען פון דיא אראבער (דיא אראבער מאכין גריבער אין דיא ערד, אונ בעקלעבין אינוועיניג מיט ליים די וועגט אונ דעם אונטערשטין דעק. אונ ברענען אינוועיניג פייער ביז די וועגט ווערין גוט הייס, אונ זייא קלעבין אן דעם ברויט אויף דיא וועגט אינוועיניג אונ דיא ברויט ווערט געבאקט פון די היץ) רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם רָצָה יָבִיא מַאֲפֵה כּוּפָּח רבי יהודה זאגט אויב ער וויל מעג ער ברייננען אזוי אמִנְחָה וואס ווערט נעבאקט אין אכופח, וואררום אכופח מיט אהויבין איז גלייך הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה אויב ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אגיבאקטע מִנְחָה לֹא יָבִיא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין זאל ער ניט ברייננען פינף חלות אונ פינף קיכלאך נאר אדער צעהן חלות אדער צעהן קיכלאך (אמִנְחָה דארף זיין פון צעהן, אדער חלות צעהן אדער קיכלאך צעהן) רַבִּי שִׁמְעוֹן

מתיר
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

מתיר מפני שהוא קרבן אחד: מפני שהוא קרבן א' שטניהם כתובים במנחה א'
הלכך יכול להביא מחלה ממין זה ומחלה ממין זה. ואין הלכה כר"ש:

מתיר רבי שמעון זאגט מען מעג ברייינגען העלפט (פינף) חלות. אונ העלפט (פינף) קיכלאך מפני שהוא קרבן אחד וייל קיכלאך מיט חלות קומען אמאהל אין איין מנחה. צעהן קיכלאך אונ צעהן חלות, קען מען ברייינגען אין איין מנחה פינף קיכלאך אונ פינף חלות אויך:

רש"י

שקולה מצוה זו. מדכתיב את כל המלות ועוד דלילית בגימ' ת"ר והמש קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג: ראיית. לילית מביאה לידי זכירת מלות: כתיב הכא וכו'. וכתיב התם את ה' כו' מה להלן שכינה אף כאן שכינה: הכל בחזוק. מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא: המשולש. תפילין ולילית ומזוזה: סביב ליראיו. העושים מלות ויחלצם מחטא: מה נשתנה תכלת. שיחדו הקב"ה למלוה זו: דומה לים. שנעשה בו נסים לישראל: ורקיע לכסא הכבוד. ומלות התכלת מזכיר היושב על כסא ועוד נאה לישראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו וגומר. דהיינו

גמרא מנחות דף מ"ג ע"ב

הלכה ס' כלה] כלי סתלון דהוד דמלכות דכריאה במובן
תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם ראיה מביאה לידי זכירה זכירה מביאה לידי עשיה. ורבי שמעון בן יוחאי אומר כל הזריז במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ר"א בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליריאיו ויחלצם תניא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנא' ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר וכתיב

תוספות

ס"ג רקיע דומה לספיר. דהכי כתיב קרא וה"נ גרסי' פרק כסוי הדם (דף פט.:) ולא כספרים דגרסי רקיע דומה לכסא הכבוד:

תניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר געלערנט עס שטייט אין פסוק וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' איר וועט זעהן דעם פאדים תכלת וועט איר געדיינקען אלע מצות פון גאט שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן דיא מצוה ציצית איז געוואגין נעגין אלע מצות ותניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר געלערנט וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם איר וועט אים זעהן אונ איר וועט געדיינקען אונ איר וועט טוהען ראיה מביאה לידי זכירה דאס זעהן וועט ברייינגען צום געדיינקען זכירה מביאה לידי עשיה דאס געדיינקען וועט ברייינגען צום טאהן ורבי שמעון בן יוחאי אומר אונ רבי שמעון בן יוחאי זאגט כל הזריז במצוה זו דער מענטש וואס איז געהיט צו טאהן די מצוה ציצית זוכה ומקבל פני שכינה וועט ער זוכה זיין צו זעהן דיא שכינה כתיב הכא וראיתם אותו ווארום דא ביי דיא מצוה ציצית שטייט איר וועט אים זעהן, אונ עס שטייט ניט וועמען מען וועט זעהן וכתיב התם אונ דארטין שטייט את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד פאר גאט זאלסטו מורא האבין אונ אים זאלסטו דינען. אזוי ווי אים זאלסטו דינען, דאס ווארט אותו. אים, מיינט מען דאך גאט, אזוי וראיתם אותו. אים וועט איר זעהן מיינט מען אויך גאט וועט מען זעהן רבי אליעזר בן יעקב אומר רבי אליעזר בן יעקב זאגט כל שיש לו תפלין בראשו ותפלין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו דער מענטש וואס האט תפלין אויף זיין קאפ אונ תפלין אויף זיין האנט אונ ציצית אויף זיין קלייד אונ אמזוזה אויף זיין טיר הכל בחזוק שלא יחטא דאס אלץ גיט שטארקייט דעם מענטש ער זאל ניט זינדיגען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק והחוט המשולש לא במהרה ינתק דער פאדים וואס איז גיפלאכטין אין דרייען וועט ניט געשווינט צו ריסען ווערין ווי עס איז דא דריי מצות צו זאמען תפלין ציצית מזוזה וועט דאס ניט אפגעריסען ווערין פון דעם מענטש ער זאל זינדיגען ואומר נאך זאגט דער פסוק חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם אמלאך פון גאט רוהט ארום די מענטשין וואס האבין מורא פאר גאט, אונ רעטע. די ניי זאלין ניט זינדיגען תניא מיר האבין געלערנט היה רבי מאיר אומר רבי מאיר האט גיזאגט מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מיט וואס איז גיענדערט דיא פארב תכלת פון אלע ערלייא פארבין, וואס גאט האט אויסגעקליבען צו ציצית נאר דיא פארב תכלת, ענפערט רבי מאיר מפני שהתכלת דומה לים ווייל די פארב תכלת איז גלייך צום ים וים דומה לרקיע דער קאליער פון ים איז גלייך צום קאליער פון הימעל ורקיע לכסא הכבוד אונ דער קאליער פון הימעל איז גלייך צו דעם קאליער פון כסא הכבוד שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר אונטער זיינע פים איז גיוועזן וויא די ווייסקייט פון דעם ברילאנט ספיר אונ ווי דער קאליער פון הימעל ווען ער איז ריין פון וואלקינס וכתיב אונ עס

שטייט

חותם של טיט. מה שמדמה חותם של טיט לגיזית שכן עושין לעבדים והגיזית מעדין על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא פרק במה אשה (דף נז) כבלא דעבדא תנן:

שואל מעמך. פי' ר"ת דהוי מלא ויש מאה אותיות בפסוק וי"מ דמה עולה בא"ת ב"ש מאה ובקונטרס פירש אל תיקרי מה אלא מאה כלומר שחייב ק' ברכות וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה וכי קרית מאה הרי כולן:

כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה ר"מ אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמ' לשני עבדיו לא' אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הבי' תני' היה ר"מ אומר חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה רבי חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומא טבא טרח וממלא להו באיספרקמי ומגדי:

רקיע. וכתיב ספיר וככסא כתיב ספיר אלמא רקיע כמהזה כסא ותכלת לים וים לרקיע ואבן הקזין: גדול ענשו של לבן. לפי שאינו מטיל ציצית מתכלת: חותם. היו עושין לבהמה ולעבד כשקונין אותו לשם סימן עבדות: זה שאמר לו המלך הבא לי חותם של טיט. במליי הזה ולא הביא עונשו מרובה: מה ה' אלהיך. קרי בי' מאה: בשבתות וי"ט. דלא מצלו שמונה עשרה: טרח וממלא להו. למאה ברכות: איספרקמי. מיני בשמים: ומגדי. מיני מגדים שטעונים ברכה:

שטייט אין פסוק כמראה אבן ספיר דמות כסא דער קאליער פון כסא הכבוד איז וויא דער קאליער פון דעם שטיין ספיר, ווען מיר אז דער הימעל אונ דער כסא הכבוד האבין ביידע איין קאליער תניא היה רבי מאיר אומר מיר האבין געלערונט רבי מאיר פלעגט זאגין גדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת דער מענטש וואס נייט אן ציצית, ווערט געשטראפט פאר די ווייסע פעדים מער ווי פאר דעם פאדים תכלת, ווייל אויף דעם פאדים תכלת קען ער זאגין אתירוץ עס קאסט טייער איז אים געווען אשאד געלט. אדער ער האט קיין געלט געהאט צו קויפין דעם פאדים תכלת, אבער די ווייסע פעדים קאסטין דאך וואלוויל משל למה הדבר דומה למשל צו וואס איז די זאך גלייך למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו צו אמלך וואס האט גיזאגט צו זיינע צוויא קנעכט לאחד אמר צו איין קנעכט האט ער גיזאגט הבא לי חותם של טיט בריינג מיר אחתימה פון ליים ולאחד אמר צום אנדערין קנעכט האט ער גיזאגט הבא לי חותם של זהב בריינג מיר אחתימה פון גאלד ופשעו שניהם ולא הביאו אונ ביידע האבין געזינדיגט צום מלך אונ האבין ניט געבריינגט דיא חתימות איזה מהן עונשו מרובה וועלכער קנעכט האט אגרעסערין שטראף הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא דער קנעכט וואס דער מלך האט גיזאגט צו אים בריינג מיר אחתימה פון ליים אונ ער האט ניט געבריינגט, דער ווערט שטארקער גישטראפט. ווארום אחתימה פון ליים קאסט דאך וואלוויל. האט ער דאך געוויס גיקענט בריינגען תניא היה רבי מאיר אומר מיר האבין גילערונט רבי מאיר פלעגט זאגין חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום יעדער מענטש דארף זאגין יעדער טאג הונדערט ברכות שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך איצט יודין גאט פארלאנגט פון דיר מה אל תקרי מה זאלסט ניט לייענען מה אלא מאה נאר זאלסט לייענען מאה, הונדערט. גאט פארלאנגט פון דיר דו זאלסט זאגין יעדער טאג הונדערט ברכות רבי חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומא טבא טרח וממלא להו באיספרקי ומגדי שבת אונ יום טוב וואס אין דיא שמונה עשרה איז נאר דא זיבען ברכות, פלעגט דאך צו הונדערט ברכות, פלעגט רבי חייא דער זוהן פון רב אויא זיך מטריח זיין אונ קויפין ערב שבת אונ ערב יום טוב פיל מינים פירות אונ פיל מינים בשמים מען זאל דארפין זאגין פיל ערליי ברכות אויף די פירות אונ אויף די בשמים. עס זאל ווערין ביז הונדערט ברכות:

זוהר תרומה דף קס"ח ע"ב ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

פתח ההוא רביא בברכת מזונא ואמר כתוב א' אומר ואכלת לפני ה' אלהיך וכתוב א' אומר ושמחת אשר ה' אלהיך. הני קראי כד ישראל הוו שראן בארעא קדישא ואתא; קמי קב"ה בבי מקדשא הוו מתקיימי הבתא איך מתקיימי. מאן יכיל למיכל לפני ה' ולמחדי לפני ה' אלא ודאי הכי הוא בקדמיתא כד יתיב ב"נ על פתוריה למיכל מברך על נהמא המוציא מאי טעמא המוציא ולא מוציא דהא כתיב בורא השמים ולא כתיב הבורא עושה ארץ ולא כתיב העושה ארץ מאי טעמא הכא המוציא אלא כל מלין דאינון מרזא דעלמא עלאה סתירא אסתתרא ה' מתגן לאתחזאה דהא מעלמא גניזא וסתירא איהו וכל מלין דאינון מעלמא תתאה דאתגליא יתיר כתיב בה' דכתיב המוציא במספר צבאם הקורא לכולהו מרזי דעלמא תתאה איהו ואי אכתיב בשמא איהו בה' כגון האל הגדול והכא דאיהו בארח סתים (נ"ל באתגליא) מרזא דעלמא תתאה איהו כיון דמברך בר נש סכינתא אתיא קמיה ומה דאמר ואכלת לפני ה' אלהיך הכא אתכליל להללא במלי דאורייתא דהכי אצטריך הואיל וקב"ה קיימא לקמיה דכתיב זה השלחן אשר לפני ה' וכתיב ואכלת שם לפני ה' אלהיך הואיל וקאים ב"נ קמי מאריה אצטריך נמי למיתן למסכני למיתן ליה כמה דאיהו יהב ליה למיכל כמאן דאכיל קמי מלכא קדישא ואצטריך דלא יסתכל בלען על פתוריה דהא בלענו

בלעט מסטרא אחרא הוי ורזא דא הלעיטני נא ארח בלעטו והכי אצטריך לסטרא אחרא וכתיב וכטן רשעים תחסר וע"ד ואכלת לפני ה' אלהיך כתיב ולא לפני סטרא אחרא ואצטריך דלא יתעסק במלין בטלין. ובגיני סעודה שפיר ואצטריך לאתעסקא במלי דאורייתא דהא כל מלין דאורייתא אתאמרו על פתורא יהיב ההוא בר נש תוקפא למאריה :

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

(א) לא ק"ש בלבד אמרו אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא ואפי' אמרו בלשון חול. ולא לאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבו בדברי תורה בבה"כ ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומירגלים אסור : (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבה"כ וכן הכנויים כגון רחום ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבה"כ

יוסף לחק

מוסר

שער קדושה וז"ב שער ד'

אשרי מי שאינו קולף ורוחו נמוכה ושפלה הרבה וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה אשרי מי שמאריך הכל ונושא הכל לרצון בוראו ועושה עצמו כשירים וכן הוא אומר נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשירים אשרי אדם שישים עצמו עפר שהכל ירמסוהו ויהיה כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה וכיחד הנמוכה שהכל נתלין בה וכו'. הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו. ואמרז"ל כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו וכו' ואז"ל המקרע בגדיו והמפזר מעותיו והמשבר כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד ע"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר וכו' ואמרו רז"ל כל הכועס אין שכינה חשובה כנגדו וכו'

(א) לא קריאת שמע בלבד אמרו נים ביי קריאת שמע אליין האט מען גיזאגט מען טאר נים לייענען אין אבית הכסא אונ אין אבאד אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש נאר יעדער זאך וואס איז פון די היילינע זאכין אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא טאר מען נים זאגין אין אבאד אונ נים אין אבית הכסא ואפילו אמרו בלשון חול אונ אפילו צו זאגין די היילינע זאך אויף איין אנדער לשון נים אויף לשון קדש טאר מען אויך נים אין אבאד אונ נים אין אבית הכסא ולא לאמרו בלבד אונ נים נאר זאגין אליין טאר מען נים אהיילינע זאך אין אבאד אונ אין אבית הכסא אלא אפילו להרהר בלבד בדברי תורה בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים אסור נאר אפילו טראכטין אין די רייד פון די תורה טאר מען אויך נים אין אבית הכסא אונ נים אין אמרחץ אונ נים אין אמיאוסין ארט וואס דארט איז דא צואה אדער השתנה : (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבית הכסא פראסטע זאכין מעג מען זאגין אויף לשון קדש אין אבית הכסא וכן הכנויים כגון רחום ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבית הכסא אונ אזוי די ביי נעמען פון גאט, דהיינו רחום. נאמן. אדער נאך אנעלכע ווערטער מעג מען זייא זאגין אין

אשרי מי שאינו קוצף ורוחו נמוכה ושפלה הרבה וואהל דעם מענטש וואס ווערט נים בייז אונ צערינט נים אונ איז ביי זיך נידעריג וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה אונ אזוי האט דוד המלך גיזאגט די קרבנות פון גאט זענען די צובראכענע הערצער, גישט דעם קרבן וויל גאט, נאר ער וויל דאס הארץ פון דעם מענטש זאל ווערין טרויעריג אונ צובראכין ווענין די זינד וואס ער האט גיטאהן, אונ דאס איז גוט אפילו אן אקרבן אויך אשרי מי שמאריך הכל ונושא הכל לרצון בוראו וואהל דעם מענטש וואס ער האלט איין זיין כעס אויף אלץ, אונ ער טראגט אונ ליידט אלץ, ווייל ער וויל טאהן דעם ווילען פון גאט ועושה עצמו כשירים אונ ער רעכונט זיך וויא אזאך וואס איז איבעריג, וואס קיין מענטש רעכונט דאס אונ שאצט דאס וכן הוא אומר אונ אזוי זאגט דער נביא (מיכה ז) נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו גאט איז מוחל די עונות אונ פשעים צו די געבליבענע יודין למי שמשים עצמו כשירים דאס מיינט מען צו די מענטשין וואס רעכענען זיך ווי געבליבענע, ווי איבעריגע אשרי אדם שישים עצמו עפר שהכל ירמסוהו וואהל דעם מענטש וואס ער איז ביי זיך אזוי ווי די ערד וואס אלע טרעטין אויף איר ויהיה כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה אונ ער וועט זיין אזוי ווי די אונטערשטע שוועל וואס אלע טרעטין אויף איר וכיחד הנמוכה שהכל נתלין בה אונ ער וועט זיין אזוי ווי אטשוואק וואס איז אריין גישלאגין אין אנואנט נידעריג וואס אלע הענגען אויף איב וואס זייא דארפין הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו כעס איז אצווייג פון גרויסקייט אונ איז גלייך אעבירה אזוי ווי גרויסקייט ואמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ די רבנן האבין גיזאגט כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו דער מענטש וואס איז אכעסן וועלין אויף אים קומען אלע שטראפין אונ יסורים פון גיהנם ואמרו רבותינו זכרונם לברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט המקרע בגדיו והמפזר מעותיו והמשבר כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודה זרה דער מענטש וואס צורייסט זיינע קליידער, אדער ער ווארפט אוועק זיין געלט אונ זיי ווערין פארשפרייט אויף דער ערד, אדער ער צוברעכט כלים ווען ער ווערט אין כעס, זאל דער מענטש זיין ביא דיר גלייך ווי ער וואלט געדינט עכומ"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר ווארום עם שטייט אין פסוק אין דיר זאל נים זיין אפרעמדער גאט, וועלכע עבודה זרה איז אין דעם מענטש, דאס איז דער יצר הרע וואס ער ברייננט דעם מענטש צו כעס ואמרו רבותינו זכרונם לברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט כל הכועס אין שכינה חשובה כנגדו דער מענטש וואס איז אין

ומסכת תלמודו ומוסיף טפסות וכידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו וכו' שנאמר ובעל חימה רב פשע : אבל שמות המיוחדים והן השמות שאינן נמחקין אסור להזכירן בבה"כ ובבית המרחץ ישן . ואם נזדמן לו להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבה"כ מפריש ואפי' בלה"ק ובעניני קדש :

פֿעם אֲפִילוּ די שְׁכִינָה וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען נֶעבִין אִים וָואלְט זִיא אויךְ גֶיוֶועזֶען בַּיי אִים וִוי גָאר נִישְׁט וּמְשַׁכַּח תַּלְמוּדוֹ וּמוֹסִיף פְּשָׁעוֹת אונ עֶר פַארְגֶעסְט זַיין לֶערְנֶען אונ וֶוערְט אַלֶע מָאהל נַארֶעשֶׁער וְכַיָדוּעַ שֶׁעֲוֹנוֹתָיו מְרוּבִּים מִזְּכֻיוֹתָיו אונ מֶען זָאל וִויסֶען אַז זַיינֶע עֲבֵירוֹת זֶענֶען מֶער פוּן זַיינֶע מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וּבַעַל חֵמָה רַב פָּשַׁע וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶער וָואס אִיז אַכַּעֲסָן אִיז אַסִימָן אַז עֶר הָאט פִיל זִינְד : אַבֵּית הַכִּסֵּא, וַוייל דֶער וָוארְט רַחוּם אונ נָאמֶען קֶען גֶיזָאגְט וֶוערִין אויף אַמֶענְטְשׁ אויךְ. דֶער מֶענְטְשׁ וָואס הָאט רַחֲמָנוּת, רוּפְט מֶען אִים רַחוּם. אונ אויבּ עֶר אִיז אַמֶענְטְשׁ וָואס מֶען מֶעג אִים גְלוֹיבִּין, רוּפְט מֶען אִים נֶאֱמָן. אָדֶער נָאךְ אַזֶעלְכֶע וֶוערְטֶער וָואס וֶוערִין גִיזָאגְט אויף גָאט אונ קֶענֶען גִיזָאגְט וֶוערִין אויף אַמֶענְטְשׁ אויךְ. מֶעג מֶען זַייא זָאגִין אִין אַבֵּית הַכִּסֵּא אֲבָל שֵׁמוֹת הַמְיוּחָדִין אָבֶּער דִיא נֶעמֶען וָואס זֶענֶען אָפְּגֶעזוּנְדֶערְט נָאר פַאר גָאט אַלֵיין וְהֵן הַשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִים דָאס זֶענֶען די נֶעמֶען וָואס מֶען טָאר זַייא נִיט אָפְּמֶעקִין אָסוּר לְהַזְכִּירָן בְּבֵית הַכִּסֵּא וּבְבֵית הַמֶּרְחָץ יָשָׁן טָאר מֶען זַיי נִיט דֶערְמָאנֶען אִין אַבֵּית הַכִּסֵּא אונ נִיט אִין אַאַלְטֶע בָּאד וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לְהַפְרִישׁ מִן הַדָּבָר הָאָסוּר בְּבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא אויבּ עֶר אִיז גֶיוֶועזֶען אִין אַבָּאד אָדֶער אִין אַבֵּית הַכִּסֵּא אונ עֶס הָאט אִים גֶיטְרָאפִין צוּ זֶעהֶן וִויא אֵיינֶער טוּהְט אַעֲבֵירָה, אונ עֶר קֶען יֶענֶעם אָפְּשֵׁיידִין פוּן דִיא עֲבֵירָה מַפְרִישׁ וַאֲפִילוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבְעִנְיְנֵי קֹדֶשׁ זָאל עֶר דֶעם מֶענְטְשׁ אָפְּשֵׁיידִין פוּן אַעֲבֵירָה, אֲפִילוּ עֶר דַארְף רֵיידִין צוּ אִים מִיט לָשׁוֹן קֹדֶשׁ, אונ דַארְף אִים זָאגִין הֵיילִיגֶע זַאכִין, מֶעג עֶר אַלֶץ זָאגִין אִין בָּאד אונ אִין בֵּית הַכִּסֵּא נָאר עֶר זָאל אִים אָפְּשֵׁיידִין פוּן אַעֲבֵירָה :

תרומה ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ז פסוקי שמו"ת נגד סימן ב"ן וד' ה' ו' ה' ותעשה סמנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת
לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃
כח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא־בָם אֶת־
הַשֻּׁלְחָן׃ כט וְעָשִׂיתָ קְּעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו

כז לָקֳבֵיל גְּדַנְפָּא תְּהֶוְיָן
עִיזְקָתָא לְאַתְרָא
לַאֲרִיחַיָּא לְמִטַּל יָת
פָּתוּרָא׃ כח וְתַעֲבֵיד יָת
אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין
וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא וִיהוֹן
נָטְלִין בְּהוֹן יָת פָּתוּרָא׃
כט וְתַעֲבֵיד מְגִיסוֹהִי
תו"א ועשית קערותיו . מנחות נו:

רשב"ם

(כז) לעמת המסגרת. בשלחן למטה מן המסגרת יהיו הטבעות קבועות ולא במסגרת עצמה : (כט) קערתיו. דפוס כעין תיבת פרוזה לעשות בה הלחם : וכפתיו לצורך שני בזיכי לבונה כדכתיב ונתת על המערכת

רש"י

(כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת : לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו בתים להכנים כהן הבדים : לבתים. ז לצורך בתים : לבדים. כתרגומו לאתרא ח לאריחיא : (כח) ונשא בם. לשון נפעל יהיה נשא בם את השלחן : (כט) ועשית קערתיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס

שפתי חכמים

ז כלומר שפס יהיו לצורך בתים לבדים : ח רא"ם פי' שאין הטבעות בעבור בתים ובדים אלא הטבעות בעבור בתים והבתים

פירוש לתורת אלהים

(כז) לְעוּמַּת הַמִּסְגֶּרֶת אַקֶעגֶען דֶעם וִוינְקֶעל וָואס דִי לֵייסְטֶלֶעךְ הֵייבִּין זִיךְ דָארְט אָן תִּהְיֶיןָ, זָאלִין זַיין דִי רִינְגֶען לְבָתִּים מֶען זָאל אַרַיין טָאן דִי שְׁטַאנְגֶען אִין דִי רִינְגֶען לָשֵׂאת צוּ טְרָאגִין מִיט דִי שְׁטַאנְגֶען דֶעם טִישׁ : (כח) וְעָשִׂיתָ אונ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אֶת הַבַּדִּים דִיא שְׁטַאנְגֶען עֲצֵי שִׁטִּים פוּן טֶענֶען הָאלְץ וְצִפִּיתָ אונ דוּ זָאלְסְט בַּדֶעקִין אוֹתָם זַייא זָהָב מִיט גָאלְד וְנִשָּׂא וֶועט וֶוערִין גִיטְרָאגִין בָּם מִיט דִיא שְׁטַאנְגֶען אֶת הַשֻּׁלְחָן דֶעם טִישׁ : (כט) וְעָשִׂיתָ אונ דוּ זָאלְסְט מַאכִין קְעָרוֹתָיו זַיינֶע שִׁיסְלֶען דָאס מֵיינְט

מען

וּבָזִיכוֹהִי וְקַסְוָתֵיהּ וּמְכִילָתֵיהּ דִּי יִתְנְסֵךְ בְּהֵן דְּהַב דְּכֵי תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן׃
ל וְתִתֵּן עַל פָּתוֹרָא לְחֵם אַפַּיָּא קֳדָמַי תְּדִירָא׃

וּקְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיֹּתָיו אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ל וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד׃

תו"א יוסך על. מנחות לז: לחם פנים. שם מו:

רשב"ם

לבונה זכה: וקשותיו ומנקיותיו. מפורשים במנחות. לפי שהיה הלחם שתים מערכות שש המערכה זה על גב זה והיו מזלגות מכאן ומכאן לשלחן. וקשותיו שהיו כחצאי קנים ממזלג למזלג והלחם על הקשוות וכן בין לחם ללחם ששה זה על זה ולפיכך נקראים במקום אחר קשות הנסך שמסככין על הלחם בין לחם ללחם: אשר יסך. בקשוות. כמו שפירשתי:

(ל) לחם פנים. לפי פשוטו לחם הראוי לפני שרים לחם נאה כדכתיב ולקחת סלת ואפית אותה וגו' וכתיב וישא משאת מאת פניו אליהם. וכתיב ולחנה יתן מנה אחת אפים. חלק יפה מקערה שלפני אלקנה החשובה שנותנים לפני בעל הבית כי את חנה אהב לכך אפים חשוב. וה' סגר רחמה. לכך מנה אחת ולא שתים ולא מנות הרבה כמו לפנינה שהיו לה

רש"י

שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וקיפל מכאן ומכאן כלפי ט מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה נותן ארכו לרחבו של שלחן וכתליו זקופים כנגד שפת י השולחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. בשל כ ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לבונה ושתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר (ויקרא כה) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דוגמתן עשה של זהב ומסדר ג' על ראש כל לחם שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלים ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה סובלותיו כמו נלאיתי הכיל. אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות נז) קשותיו אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך כהן שהיו עליו כמין סכך ל וכסוי וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד) ואת קשות הנסך וזה וזה יוסך והנסך ל' סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שהיה לו פנים כמו שפירשתי ומנין הלחם וסדר מערכותיו

שפתי חכמים

בעבור בדים: ט פירוש הבלק היה זקוף מכאן ומכאן כמין כתלים ובאמצע היה אויר ביניהם והוא כעין ח' הפוכה: י כלו' היה נותן לחם הפנים בשפת השלחן ממש כדי שיהא שוכי השלחן נמשך בשוה למעלה עם לחם הפנים וכן בשפת השני נמצא שרואין לצדי הבית מכאן ומכאן לאורך של שלחן עומד כרוחב של משכן שהוא אהל מועד מחוץ לפרכת: כ מדכתיב קערותיו משמע שני קערות וכן בכולהו וצריך לומר שהיו יותר מאחד: ל פי' אותן חצאי קנים שהיו מונחים בין לחם ללחם היו כמין סכך על הלחם ואף שאין נזכר לחם כאן ור"ל שפירושו אשר יכוסה בהן

פירוש להורת אלהים

מען דעם פארעם וואס מען באקט אין אים דעם לחם הפנים וְכַפּוֹתָיו וּקְשׂוֹתָיו אונ זיינע לעפיל אונ זיינע האלבע רערלעך וּמְנַקִּיֹּתָיו אונ דיא זיילין וואס זענען געשטאנען בייא דיא זייטין פון טיש געבין לחם הפנים אֲשֶׁר וואס מיט דיא האלבע רערלעך ווערט דער לחם הפנים בדעקט זָהָב

זאלסטו דאס אלץ מאכין פון ריין גאלד: (ל) וְנָתַתָּ אונ דו זאלסט געבין עַל הַשֻּׁלְחָן אויף דעם טיש לֶחֶם פָּנִים דער לחם הפנים זאל תָּמִיד ליגען אויף דעם טיש פון איין שַׁבָּת צום אנדערען ווארום אויף איטליכען שבת האט מען געבאקין אנדער לחם הפנים וויא באלד מען האט דאס אראפ

מצות השם

(לז) [עשה לט] להסדור הכהנים לחם הפנים ולבונה זכה לפני ה' בכל שבת שנאמר ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

(ל) וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן וגו'. די תורה האט געבאטין אלע שַׁבָּת זאל מען לייגין צוועלף חַלּוֹת אויף דעם טיש וואס אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אונ די חַלּוֹת וואס זענען געלעגין אויף דעם טיש דיא גאנצע וואך ביז מען דארף לייגין די נייע חלות, האט מען אראפ גענומען אונ דיא כֹּהֲנִים האבין די חלות געטיילט צווישען זיך יעדער כֹּהֵן האט גענומען אשטיקעל חַלָּה אונ גיגעסין, [אונ אזוי איז גיוועזען דער דין פון די חַלּוֹת, פרייטאג האט מען זייא געבאקט אונ ווען מען האט זיי ארויס גענומען פון הויבין האט מען זיי געלייגט אין צוועלף גאלדענע שיסלען, יעדער חַלָּה אין אבאזונדער שיסל, אונ אזוי זענען זיי געלעגין ביז שַׁבָּת ביי טאג, שַׁבָּת ביי טאג האט מען אריין גיטראגין די חַלּוֹת אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אונ מען האט אראפ גענומען די אלטע חַלּוֹת פון טיש, אונ מען האט געלייגט די פרישע חַלּוֹת אונ זיי זענען גילעגין אויף דעם טיש ביז איבער אכטאג שַׁבָּת, אונ אזוי איז גיוועזען אייביג די גאנצע צייט וואס דער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז געשטאנען, ווייל די בְּרָכָה פון גאט קומט ניט אויף אליידיגען טיש, דריבער האט דער טיש ניט געדארפט זיין איין מנוט אן די חַלּוֹת, אונ פון די בְּרָכָה וואס איז גיוועזען אויף די חַלּוֹת פון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז געקומען די בְּרָכָה צו אלע יודין זייערע עסינוואריג זאל גיבענטשט ווערין אין זייערע גיזערים]:

ועשית

פ שלישי לא וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ׃ לב וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה ׀ קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ

לא וְתַעְבֵּיד מְנַרְתָּא דִּדְהַב דְּכֵי נְגִיד תִּתְעֲבֵיד מְנַרְתָּא שִׁידַהּ וּקְנַהּ כַּלִּידַהָא חֵיזוּרַהָא וְשׁוֹשַׁנַּהָא מִנַּהּ יְהוֹן׃ לב וְשִׁיתָא קְנִין נָפְקִין מִסִּטְרַהָא תְּלָתָא קְנֵי מְנַרְתָּא מִסִּטְרַהּ חַד וּתְלָתָא קְנֵי מְנַרְתָּא מִסִּטְרַהּ תִּנְיָנָא׃

תו"א ועשית מנרת. סוכה נ מנחות כח עקידה שער ה׳: מקשה. מנחות עח: וששה. מנחות כח:

רשב"ם

בנים ובנות: (לא) ועשית מנרת וגו׳. להאיר על השלחן. כדכתיב ואת המנורה נכח השלחן: מקשה. עשת זהב לקח ופעל בה קנים וגביעים בקורנס: ירכה. הוא הרגל הרחב של צד קרקע שעומד עליו כל המנורה: וקנה. הוא הקנה האמצעי שיוצאים ומתפצלים ממנה שלשה קנים מכאן ושלשה מכאן: גביעית בפתריה ופרחיה ממנה יהיו. בקנה האמצעי שמכל כפתור יוצאים שני קנים כדכתיב וכפתור תחת שני הקנים

בעל הטורים

(לא) ועשית מנורת. ז"פ כתיב מנורה בליסנא כנגד ז׳ רקיעים וז׳ ארצות ואין בפרשת מנורה אות סמ"ך וכן במעשה בראשית לומר במקום נר אין שטן ואין מזיק וזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהשטין:

שפתי חכמים

מי שצריך לכיסוי והיינו הלחם: ם והקב"ה כשראה שנתקשה בה הראהו מנורת אש ואעפ"כ נתקשה בה אמר לו השלך את הככר לאור וזה היה על ידי בצלאל והיא נעשית מאליה כפועל אבל לא אמר הקב"ה למשה כפירוש שתיעשה מאליה ודרשו כן מדכתיב תיעשה ביו"ד ולא תעשה הרא"ם שאריך כאן ואני

רש"י

מפורשים באמור אל הכהנים: (לא) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדיר"ן אלא כולה באה מהתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס ולשון מקשה מכת קורנס בטדי"ן בלעז (געטעממערט) כמו (דניאל ה) דא לדא נקשן: תיעשה המנורה. (תנחומא) מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה (מנחות כט): ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארוכים וקצרים וקורין להם מדירנ"ש ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב ולא היו בה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת ולא יעשה לבדם וידבקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו לפי שהיה גובה

מעשה המנורה

(לא) ועשית מנורת זהב טהור. ידוע כי הנשמה נמשלה להדלקת הנרות והיא מתהלכת בעדוני ההוד והשמחה ומתפשטת ומתרחבת מתוך הנאת האורה מפני שהיא חתיכת אור הלוכה באור השכל. ומן הטעם הזה נמשכת אחר האור שהוא מינה. אע"פ שהאור הזה הוא אור גופני והנשמה היא אור רוחני זך ופשוט. וע"כ המשילה שלמה המלך ע"ה לנר שנאמר נר ה׳ נשמת אדם. וע"כ בשעה שהאדם גוסס מדליקין נרות בשעת יציאת נשמה. וכבל השבעה ימים אחר פטירתו נר דולקת באותו בית שמת שם. מחמת שבכל אותן השבעה ימים הנשמה הולכת לבקש את המקום שיצאה משם. ובכל שנה ושנה על פטירת אביו ואמו או שאר קרובים מדליקין נר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לא) תיעשה המנורה. מלא יו"ד רמז לעשר מנורות שעתיד שלמה לעשות: ירכה. זה ירך שלמטה שהוא עשוי כמין סרן של עץ שבונ"ק בלע"ז ארוך ורחב קצת ותב ויוצאין ממנו שלש רגלים ואמרו ז"ל גובהה של מנורה י"ח טפחים ורמז לדבר מדכתיב בפ׳ בהעלתך וזה מעשה המנורה וזה (מעשה) בגי׳ י"ח:

פירוש לתורת אלהים

גינומען האט מען היבף אנדערם ארויף גלייגט: (לא) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין מְנֹרַת אמנורה פון ריין גאלד מִקְשָׁה גישלאגין תֵּיעָשֶׂה זאל גיטאהן ווערין הַמְּנוֹרָה דיא מנורה בלומר דו זאלסט ניט מאכין שטיקלעך אונ דער נאך צו זאמען שרויפין נאר פון איין שטיק זאלסטו אוים שלאגין אין גאנצין דיא מנורה יְרֵכָהּ איר דיך מיינט מען די פים וְקָנָהּ אונ איר רער גְּבִיעֶיהָ אירע בעכערען כַּפְתֹּרֶיהָ אירע עפיל וּפְרָחֶיהָ אירע בלומען מִמֶּנָּה זאלין זיין פון דעם איינגעם שטיק גאלר: (לב) וְשִׁשָּׁה קָנִים אונ זעקס רערען יֹצְאִים זאלין ארוים גיין פון אירע זייטין שְׁלֹשָׁה דרייא רערען פון דער מנורה מִצִּדָּהּ פון איר איין זייט שְׁלֹשָׁה אונ די אנדערע דרייא רערען פון דער מנורה מִצִּדָּהּ

השני

לג תְּלָתָא כַלִּידִין מְצַיְּרִין בְּקַנְיָא חַד חֵזוּר וְשׁוֹשָׁן וּתְלָתָא כַלִּידִין מְצַיְּרִין בְּקַנְיָא חַד חֵזוּר וְשׁוֹשָׁן כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן מְנַרְתָּא: לד וּבִמְנַרְתָּא אַרְבְּעָא כַלִּידִין מְצַיְּרִין חֵזוֹרַהָא וְשׁוֹשַׁנַּהָא: לה וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ לְשִׁתָּא

הַשֵּׁנִי: לג שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה: לד וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: לה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־

תולדות אהרן

שלשה גבעים. שם: ארבעה גביעים. יומא נב מנחות שם:

רשב"ם

ממנה: (לג) שלשה גבעים. חלולים במין כוסות גומות גומות בקנה: משקדים. בעין שקדים של בליטות בכותלי הגביעים בעין שעושים כלי כסף מצויירים בליטות כעין כפות או בעין תפוחים שקורין קולייר"ץ בלעז. ושוב שמעתי שכן מפרשים בגרבונא. אמונידל"ץ בלע"ז לשון שקרים: כפתור ופרח. באמצע כל קנה לנוי: (לה) וכפתר תחת שני הקנים ממנה. היוצאים ממנה מקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה: לששת הקנים.

רש"י

ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: (לג) משקדים. כתרגומו מצויירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניאל"ר: ושלשה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתר ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנורה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. (יומא נב) זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתריה ופרחיה: (לה) וכפתר תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כט) גבהה של מנורה י"ח טפחים הרגלים והפרח ג' טפחים הוא הפרח האמור בירך שנאמר (במדבר ח) עד ירכה עד פרחה וטפחיים חלק וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה למדנו שהיה בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו' וטפחיים חלק וטפח

מעשה המנורה

בבית הכנסת הנקרא יאהר לייט ליכט. מאחר כי ביום זה הנשמה יש לה רשות לשוט בעולם והבית שמת שם לא תמלא תכלא לבית הכנסת ותראה הנר הדולק בשבילה ויש לה נחת רוח מזה. והמנורה היתה דולקת בבית המקדש כל לילה שבעה נרותיה וכל היום היה דולק נר המערבי עבור נשמות כל ישראל שנפטרו והלכו לעולמם. והשבעה נרות היו דולקים בלילה מחמת שבלילה הדינים מתגברים וכנגד הז' מדנים אשר יעברו על האדם מעת פטירתו עד שיבא על מקומו בג"ע. וביום היה די בנר אחד. ויש עוד רמזים וסודות בעניני המנורה כאשר המפרשים האריכו בזה עיין עליהם:

פירוש לתורת אלהים

הַשֵּׁנִי פון איר אַנְדֶערֶער זַייט: (לג) שְׁלֹשָׁה דְרַייא גְבִיעִים בֶּעכֶער מְשׁוּקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה אין איין רֶער כַּפְתּוֹר אַעֶפִּיל וָפֶרַח אונ אַבְלוּם וּשְׁלֹשָׁה אונ דְרַייא גְבִיעִים בֶּעכֶער מְשׁוּקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה הָאֶחָד אין איין רֶער כַּפְתּוֹר אַעֶפִּיל וָפֶרַח אונ אַבְלוּם כְּלוֹמַר אויף איטְלִיכֶען רֶער זָאל זַיין דְרַייא גְבִיעִים אונ איין כַּפְתּוֹר אונ איין פֶּרַח כֵּן אַזוֹי זָאל זַיין לְשֵׁשֶׁת צוּ אַלֶע זֶעקְס רֶערֶען הַיּוֹצְאִים וָואס זייא גֵייעֶן אַרוֹיס מִן הַמְּנוֹרָה פון דֶער מְנוֹרָה: (לד) וּבַמְּנוֹרָה אונ אין דֶער מִיטֶעלְסְטֶע רֶער וָואס פון איר גֵייאֶן אַרוֹיס די זֶעקְס רֶערִין זָאלֶן זַיין אַרְבָּעָה גְבִיעִים פִיר בֶּעכֶער מְשׁוּקָּדִים גֶעמָאלְטֶע כַּפְתּוֹרֶיהָ אירֶע עֶפִּיל וּפְרָחֶיהָ אונ אירֶע בְּלוּמֶען: (לה) וְכַפְתּוֹר תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְוַויי רֶערֶען כְּלוֹמַר פון דֶעם עֶפִּיל זָאל אַרוֹיס גֵיין צְוַויי רֶערֶען אֵיינֶע פון דֶער זַייט אונ אֵיינֶע פון דֶער אַנְדֶערֶע זַייט מִמֶּנָּה פון איר כְּלוֹמַר פון דֶעם אֵייגֶענֶעם שְׁטִיק גָאלְד וְכַפְתּוֹר אונ אַעֶפִּיל תַּחַת אוּנְטֶער די צְוַוייא רֶערֶען מִמֶּנָּה פון איר וְכַפְתּוֹר אונ איין עֶפִּיל תַּחַת אוּנְטֶער דיא צְוַויי רֶערֶען מִמֶּנָּה פון איר לְשֵׁשֶׁת צוּ דיא זֶעקְס

רערען

הַמְּנֹרָה׃ לו כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה
יִהְיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר׃
לז וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהֶעֱלָה
אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהֵאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ׃
לח וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר׃
לט כִּכַּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת

אונקלוס

קְנִין דְנָפְקִין מִן מְנַרְתָּא׃
לו חֲזוּרֵיהוֹן וּקְנֵיהוֹן מִנַהּ
יְהוֹן כֻּלַהּ נְגִידָא חֲדָא
דִדְהַב דְכֵי׃ לז וְתַעְבֵיד יָת
בּוֹצִינָהָא שִׁבְעָא וְתַדְלֵיק
יָת בּוֹצִינָהָא וִיהוֹן
מְנַהֲרִין לָקֳבֵיל אַפָּהָא׃
לח וְצִבְיָתְהָא וּמַחְתְּיָתְהָא
דִדְהַב דְכֵי׃ לט כַּכְּרָא
דִדְהַב דְכֵי יַעְבֵיד יָתַהּ יָת

תו"א ועשית את . מנחות פח: ככר זהב . שם כח: את כל הכלים . שם פח:

רשב"ם

שלשה גביעים וכפתור ובפות לא הוצרך לכתוב כן לששת הקנים כאשר כתב בפסוק ראשון לפי שמנה את כולם: (לז) נרותיה. לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן את השמן והפתילות והעלה הכהן את נרותיה שבעה על שבעה הקנים: והאיר על עבר פניה. ידליק הפתילות אל עבר מול המנורה שזהו לצד השלחן שכנגדו כדכתיב ואת המנורה נוכח השלחן וכן כתוב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שכל שבעתן מאירין לצד השלחן שכנגדו לפניה: (לח) ומלקחיה. שלוקחין בהן הפתילות ונותנין בנרות: ומחתתיה. בהטיבו את הנרות בבקר חותה בהן גחלי הנרות ומותר השמן שבנרות:

שפתי חכמים

קלרחי: ג פירוש אין מלות והאיר על עבר פניה ולא מלות והעלה את נרותיה מורה על הדלקה מפני שאין הפרשה הזאת מדברת בהדלקתה אלא בעשייתה ולכך יתוייב שיהיה פי' והעלה וגם האיר מוסרה על האומן שיעשה נרותיה באופן שכשידליק המדליק את נרותיה יאירו אל עבר פניה ואיך יהיה זה שיעשה פי ששת הנרות שבששת הקנים מסובבים כלפי האמצעית.

רש"י

כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפחיים חלק נשתיירו שם ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח נמצאו גביעים כ"ב י"ח לששה קנים ג' לכל אחד וא' וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב ואחד עשר כפתורים ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם ושנים עוד במנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ומיעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך והאחד בג"ט העליונים עם ג' הגביעים ותשעה פרחים היו לה ו' לששת הקנים שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח וג' למנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומיעוט פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (לז) את נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה ג: האמצעי שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן ליישבן ולמושכן בפי הנרות ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים ובלשון ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו ול' מחתה פויישדי"ל בלעז (שעפפלשעפפעל) כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהא משקלה עם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול ק"ך מנה והמנה הוא ליטרא שסוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם ק' זהובים כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לז) והאיר. פי' והאירה המנורה אל השלחן שכנגד פניה של מנורה כדכתיב בפ' ותכל וישם המנורה באהל מועד נכח השלחן מכלל דלהאיר על השלחן היתה המנורה וכן כתיב בפ' בהעלותך אל מול פני המנורה דהיינו שלחן יאירו שבעת הנרות והפשט הולך כמ"ד ממזרח למערב היתה מונחת דאז יכול להיות רכל פיות של נרות פונות לצד השלחן אבל למ"ד שמצפון לדרום היתה מונחת אז צ"ל שהאמצעי פונה למערב והאחרים פתים לאמצעי לא נראה כל כך שלהאיר על השלחן היתה נעשית ולא תוכל לפרש והאיר כפשטו דרש"י:

פירוש לתורת אלהים

רערען היוצאים וואס זיי גייאן ארוים כן פון דער מנורה: (לו) כפתוריהם זייערע עפיל וקנותם אונ זייערע רערען ממנה פון דער מנורה כלומר פון איין שטיק גאלד יהיו זיי זאלין זיין כולה גאר מקשה גישלאגין אחת פון איין שטיק זהב טהור ריין גאלד: (לז) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את אירע רערלאך שבעה זיבען והעלה אונ ער זאל אנציגרען אירע לעכט והאיר ער זאל מאכין לייכטין אף צו דער זייט פון איר פנים, כלומר צו דער מיטולסטער רער: (לח) ומלקחיה אונ אירע צווענגלאך ומחתותיה אונ אירע פענדלאך זהב טהור ריין גאלד: (לט) ככר אצענטין זהב טהור ריין גאלד כלומר דאס גאנצע גאלד פון דער מנורה זאל זיין אכבר יעשה זאל ער מאכין זיא את מיט כל אלע

כָּל־הַכֵּלִ֖ים הָאֵֽלֶּה׃ מ וּרְאֵ֖ה וַעֲשֵׂ֑ה
בְּתַ֨בְנִיתָ֔ם אֲשֶׁר־אַתָּ֥ה מָרְאֶ֖ה
בָּהָֽר׃ ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּ֥ן תַּעֲשֶׂ֖ה
עֶ֣שֶׂר יְרִיעֹ֑ת שֵׁ֣שׁ מָשְׁזָ֗ר וּתְכֵ֤לֶת
וְאַרְגָּמָן֙ וְתֹלַ֣עַת שָׁנִ֔י כְּרֻבִ֛ים מַעֲשֵׂ֥ה
חֹשֵׁ֖ב תַּעֲשֶׂ֥ה אֹתָֽם׃ ב אֹ֣רֶךְ ׀
הַיְרִיעָ֣ה הָֽאַחַ֗ת שְׁמֹנֶ֤ה וְעֶשְׂרִים֙
בָּֽאַמָּ֔ה וְרֹ֙חַב֙ אַרְבַּ֣ע בָּֽאַמָּ֔ה
הַיְרִיעָ֖ה הָאֶחָ֑ת מִדָּ֥ה אַחַ֖ת לְכָל־

אונקלוס

כָּל מָנַיָּא הָאִלֵּין׃ מ וַחֲזִי
וַעֲבֵיד בִּדְמוּתְהוֹן דִּי אַתְּ
מִתַּחֲזֵי בְּטוּרָא׃ א וְיָת
מַשְׁכְּנָא תַּעְבֵּיד עֲשַׂר
יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אוּמָּן
תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן׃ ב אוּרְכָּא
דִּירִיעֲתָא חֲדָא עַשְׂרִין
וּתְמָנֵי אַמִּין וּפוּתְיָא
אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֲתָא
חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לְכָל

תולדות אהרן

וראה ועשה. מנחות כט: ואת המשכן. שבת לח: מעשה חשב. יומא עב: ארך היריעה. שבת לח:

בעל הטורים

(מ) וראה. ג' ר"פ הכא ואידך וראה אם דרך עולב בי. ואידך וראה בנים לבניך. פי' אם דרך עולב בי וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר שתבוא להר הבית לבית המקדש להתפלל ולהודות ויתכפר לך כמו שסידר שלמה בתפלתו אם יחטא איש וגו' ובא וגו' בבית הזה ואם תעשה כן וראה בנים לבניך: (א) משזר. בגי' חוט כפול שמנה: עשר יריעות. כנגד עשרת הדברות:

רשב"ם

(מ) מראה. מלשון ופעל על ידי אחרים. אמושטרי"ץ בלע"ז: אשר אתה מראה. ממש הראו לו תבנית המנורה אמושטרי"ץ בלע"ז. אבל לח' הנראה אליו (אליך) מעצמו מובדו"ק בלע"ז: (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעת. חמש תחתונות קרוי משכן כי

רש"י

(מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה ם אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה ע מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד מראה בפת"ח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים מראים לך. (שהנקוד' מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט פ וחוט א' של פשתים וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן): כרבים מעשה חשב. כרובים היו מצויירין בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה צ מחט אלא באריגה בשני כותליה פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד

שפתי חכמים

הרא"ם: ם פירוש מקרא קצר הוא שהיה לו לומר וראה התבנית אשר אני מראה אותך ועשה בתבניתם וגו' דאל"כ מאי ועשה בתבניתם אשר אתה מראה וגו'. והלא לא הגיד לנו הכתוב בשום מקום שהראהו את תבניתם והוסיף הרב ואמר כאן בהר כי אין שייך לומר וראה בהר שהרי היה עומד בו ולא ראה כאן מפני שאז היה מורה על מקום מיוחד מן ההר וא"כ לא היה לו לו' אשר אתה מראה בהר שהוא דרך כללית אלא במקום המיוחד ממנו הרמוז במלת כאן: ע כאן משמע שמשה עשה את המנורה וא"ת והא לעיל פירש"י תיעשה מאליה. ויש לומר דגם זה לא היה מועיל עד שנעשית מאליה וכדפרישית לעיל: פ פי' שכולן היו שזורין יחד כדכתיב משזר. וא"ו ותכלת במקום כ' כאלו אמר שש משזר בתכלת וארגמן וגו' כוא"ו (ישעיה מח) ה' שלחני ורוחו כמו ברוחו (שם יג) ה' וכלי זעמו כמו בכלי זעמו: צ שהפרצוף

ענין המשכן

(א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו'. איתא בילקוט זה שאמר הכתוב אהבתי אתכם אמר ה' ראו מה חבה חבבתי אתכם מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביה של רקיע מהלך חמש מאות שנה. וכן בין כל רקיע ורקיע. למעלה מהן חיות הקדש רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולם. שוקי החיות כנגד כולם. רכובי החיות כנגד כולם. ירכי החיות כנגד כולם. גופי החיות כנגד כולם. צוארי החיות כנגד כולם. ראשי החיות כנגד כולם. קרני החיות כנגד כולם. למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כולם. כסא הכבוד כנגד כולם. מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם. והנחתי את כולם ואמרתי לכם עשו לי יריעות עזים ואבוא לשכן אצלכם [אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו אומות העולם יודעים

פירוש לתורת אלהים

אירע כֵּלִים׃ (מ) וּרְאֵה אונ זעה ווי איך ווייז דיר דא אויף דעם בארג אפייערדיגע מנורה וַעֲשֵׂה אונ מאך בְּתַבְנִיתָם אזוי ווי זייער געשטאלט אֲשֶׁר וואס דו מָרְאֶה ווערסט געוויזען בָּהָר אויף דעם בארג׃ (א) וְאֶת הַמִּשְׁכָּן אונ דעם משכן תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין עֶשֶׂר צעהן יְרִיעֹת (דיוואנגעס) שֵׁשׁ פון ליינען מָשְׁזָר גידרייט וּתְכֵלֶת אונ בלאהע וואל וְאַרְגָּמָן אונ פערפיל וואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אונ ארויטין פאדים עס זאל זיין גידרייט אלע פיר מינים צו זאמען כְּרֻבִים מען זאל אוים וועבין צורות מַעֲשֵׂה מיינסטערשאפט תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין זיי׃ (ב) אֹרֶךְ דיא לייניג הַיְרִיעָה פון איין יריעה שְׁמֹנֶה אכט אונ צוואנציג איילין וְרֹחַב אונ דיא ברייט אַרְבַּע פיר איילין הַיְרִיעָה איין יריעה זאל אזוי זיין מִדָּה

אחת

הַיְרִיעֹת׃ ג חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיןָ חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ׃ ד וְעָשִׂיתָ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית׃ ה חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ׃

יְרִיעֲתָא׃ ג חֲמֵשׁ יְרִיעָן יֶהֶוְיָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא וַחֲמֵשׁ יְרִיעָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא׃ ד וְתַעֲבֵיד עֲנוּבִין דִּתְכִלְתָּא עַל שִׂפְתָא דִּירִיעֲתָא חֲדָא מִסִּטְרָא דְּבֵית לוֹפֵי וְכֵן תַּעֲבֵיד בְּשִׂפְתָא דִּירִיעֲתָא בְּסִטְרָא דְּבֵית לוֹפֵי תִּנְיָנָא׃ ה חַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעֲבֵיד בִּירִיעֲתָא חֲדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעֲבֵיד בְּסִטְרָא דִירִיעֲתָא דִּי בְּבֵית לוֹפֵי תִּנְיָנָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חֲדָא עִם

חדא

רשבים

תשתיתם הארון מקום שהשכינה שורה: (ג) חוברת. נתפרות יחד במחט: (ד) מקצה בחוברת. בשפת יריעה חמישית:

בעל הטורים

(ג) חמש וגו' מוברות. כנגד ה' דברות על לוח אחד וכנגד ה' שעל

שפתי חכמים

שוה מג' לצדין זה דומה לזה: ק כתב הרא"ם הא' דיקט אלי ונשר ל"ד אלא צורות בעלמא וכו' אבל לא ידעתי איך כפה הכתוב אחר הצורות בשם כרובים אם פירוש כרובים שוה צורות ילדים שתרגומו כרביא וכמו שכתב רש"י ז"ל כנוו שהוא מבואר בפרק אין דורשין עכ"ל ונ"ל שלא היו מצויירין ביריעות המשכן שום צורות רק צורות המרכבה שהם ד' אדם אריה שור נשר ודוקא נקט ארי ונשר: ר רצונו לו' כנגד לולאות

רש"י

מכאן. הרי מלד זה ונשר מלד ק זה כמו שאורגין תגורות של משי שקורין בלעז פיישי"א (געווירקט): (ג) תהיין חברת. תופרן במחט זו בלד זו חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים (שמות כה) ופניהם איש אל אחיו: (ד) ללאת. לנול"ש בלעז (שלייפען) וכן ת"א ענובין ל' עניבה: מקצה בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור. קבולת חמשת היריעות קרוי' חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קיצונה ל' קצה כלומר לסוף החיברת: (ה) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכוונת הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו ר וזהו לשון מקבילות זו כנגד של זו תרגומו של כנגד לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע וכשחבר חמש יריעות יחד נמלא רחבן כ' וכן החוברת השנית. והמשכן

ענין המשכן

מה היה המשכן ובית המקדש יפין להם באסליות וקסטריות היו מקיפין אותן לשומרן. למה שעד שלא הוקם המשכן הי' הדבור יולא ונכנס לתוך בתיהם של אומות העולם והיו נתרזים שנאמר כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי. אתה היית שומע קולו ותיית אבל האומות שומעים ונתרזים בתוך אסליהם ומתו. ולא תאמר במשכן אלא אפילו בית המקדש היה יפה להם. מנין. שכן שלמה היה מסדר בתפלתו וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי. אבל ישראל כשהוא נתפלל לפניך מה היה אומר ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. אם הוא הוגע בנים

פירוש לתורת אלהים

אחת איין מאס פֿר צו אַלֶע צעהן יְריעות: (ג) חֲמֵשׁ הַיְרִיעוֹת דיא פינף יְריעות תִּהְיֶין, זאָלין זיין בהעפֿט אִשָּׁה איינע צו דער אַנדערע וְחָמֵשׁ דיא אַנדערע פינף יְריעות חוֹבְרוֹת זאָלין אויך זיין בהעפֿט איינע צו דער אַנדערע: (ד) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאָלסט מאַכין לוּלָאוֹת שְׁלייפֿלעך תְּכֵלֶת פֿון בְּלאַי וואָל עַל שְׂפַת אויף דעם בְּרעג פֿון די איינע יְריעה מִקָּצָה אין עק פֿון דעם בהעפֿטונג וְכֵן תַּעֲשֶׂה אונ אזוי זאָלסטו מאַכין בִּשְׂפַת אין דעם בְּרעג פֿון די יְריעה הַקִּיצוֹנָה די עקסטע בַּמַּחְבֶּרֶת אין דעם אַנדערין בהעפֿטונג: (ה) חֲמִשִּׁים לוּלָאוֹת פֿופֿציג שְׁלייפֿלעך תַּעֲשֶׂה זאָלסטו מאַכין וגו' בִּקְצֵה אין דער יְריעה אֲשֶׁר וואָס פֿון דעם אַנדערין בהעפֿטונג מַקְבִּילוֹת אַקעגין הַלּוּלָאוֹת די שְׁלייפֿלעך אִשָּׁה איין שְׁלייפֿעל אַקעגין אַנדערין

כד

ו וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וְחִבַּרְתָּ
אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ
בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד׃
ז וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל־
הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת
תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ח אֹרֶךְ ׀ הַיְרִיעָה
הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע
בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה

אונקלוס

חֲדָא: ו וְתַעֲבֵיד חַמְשִׁין
פּוּרְפִין דִּדְהַב וּתְלַפֵּף יָת
יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא
בְּפוּרְפַיָּא וִיהֵי מַשְׁכְּנָא
חַד: ז וְתַעֲבֵיד יְרִיעָן
דִּמְעַזֵּי לִפְרָסָא עַל
מַשְׁכְּנָא חֲדָא עַסְרֵי
יְרִיעָן תַּעֲבֵיד יַתְהֶין:
ח אוּרְכָּא דִּירִיעֲתָא חֲדָא
תְּלָתִין בְּאַמִּין וּפוּתְיָא
אַרְבַּע בְּאַמִּין דִּירִיעֲתָא

תולדות אהרן

ועשית יריעת. שם: עשתי עשרה. סנהדרין כט: ארך היריעה. שבת לח:

בעל הטורים

לוח השני: (ו) חמשים קרסים. כנגד נ׳ שערי בינה: חמש. בגימטריא שם גוניס:

רשבים

(ו) וחברת. ע״י קרסים ב׳ לולאות תחבר שתי המחברות. והיה המשכן אחד. עשר היריעות הקרוים משכן יהית

רש״י

ארכו שלשים מן המזרח למערב שנאמר עשרים קרשים לפאת נגב תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה וחצי האמה הרי שלשים מן המזרח למערב רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו׳ ששה קרשים ושני קרשים למקצעות הרי עשר ובמקומם אפרשם למקראות הללו נותן היריעות

שפתי חכמים

של זו והקרסים מחברן יחד: ש פירוש הפרוכת מפסיק בין קדשי קדשים לאהל מועד ומושך מן המערב י׳ אמות כאורך של קדשי קדשים נמצא מפרוכת עד מזרח היה עוד כ׳ אמות ואי אמרת שהיריעות היו מכסות את עמודי המזרח שהיו עובין אמה וא״כ מכסין היריעות עוד כ׳ אמות עד הפרוכת שבין קדשי קדשים נמצא פרוכת משוכה מן הקרשים ולמעלה אמה דהא

ארכן לרחבו של משכן עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוביים אמה נשתיירו י״ו אמה ח׳ לצפון וח׳ לדרום מכסות קומות הקרשים שגבהן עשר נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח שלא היו קרשים במזרח אלא ד׳ (ברש״י ישן חמשה) עמודים שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן כמין וילון נשתיירו ח׳ אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פ׳ הזורק) אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט׳ אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב בפרשה זו מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרוכת משוכה מן ש הקרשים ולמערב אמה: (ו) קרסי זהב. פירמיל״ש בלע״ז (שפאנגען) ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן: (ז) יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: (ח) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות א׳ מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחובה בנקב האדן שהאדנים גבהן אמה:

ענין המשכן

ואתה יודע שיהיו מכעיסין לפניך אל תתן לו וכן אם תובע נכסים ואתה יודע שעתיד לבעט בהן אל תתן לו. אבל סנכרי כל מה שהוא תובע תן לו למען ידעו כל עמי הארץ את שמך הגדול] כששמעו מלאכי השרת שאמר הקב״ה למשה עשה לי משכן שאני מתאוה לשכון אצל בני. התחילו אומרים רבונו של עולם למה אתה יורד לתחתונים שכחך הוא שתהא בשמים. אמר להם הקב״ה חייכם שאני עושה כשם שאמרתם אלא תהלתי מלאה הארץ. אמר להם הקב״ה מה אתם תמהים על זאת ראו מה אני מחבב את התחתונים ויורד ושוכן תחת יריעות עזים שנא׳ ועשית יריעות עזים. ר׳ יהודה אומר חיה גדולה טהורה גדלה היתה במדבר וממנה עשה היריעות. ור׳ נחמי׳ אמר מעשה נסים הי׳ ולשעה היתה נבראת ונגנזה. תדע לך שכתיב אורך היריעה האחת. מי מביא לך כזה יריעות של שלשים אמה מכאן אתה למד כדר׳ נחמיה שהיה מעשה נסים. ולא תאמר ביריע׳ אלא אף בקרשים הי׳ מעשה נסים:

פירוש לתורת אלהים

כְּדֵי עֶס זָאל זִיךְ קֶענֶען צוּ בִּינְדֶען אַיינֶע פִינְף יְרִיעוֹת צוּ דִיא אַנְדֶערֶע פִינְף יְרִיעוֹת: (ו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין חֲמִשִּׁים פִיפְצִיג הֶעקְלֶעךְ פוּן גָאלְד וְחִבַּרְתָּ וֶועסְטוּ מִיט זֵיי בְּהֶעפְטִין אֶת הַיְרִיעוֹת דִיא יְרִיעוֹת אִשָּׁה אַיינֶע פִינְף צוּ דִי אַנְדֶערֶע פִינְף בַּקְּרָסִים מִיט דִיא הֶעקְלֶעךְ עֶר הָאט אַרֵיין גִיטָאהְן אַיין זַייט הֶעקְלֶע אִין דִי שְׁלֵייפְלֶעךְ פוּן דִי פִינְף יְרִיעוֹת אוּנ דִי אַנְדֶערֶע זַייט אִין דִיא שְׁלֵייפְלֶעךְ פוּן דִיא אַנְדֶערֶע פִינְף יְרִיעוֹת דוּרְךְ דֶעם הָאט עֶר זֵייא בְּהֶעפְט וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן וֶועט זַיין דֶער מִשְׁכָּן כְּלוֹמַר דִיא צֶעהְן יְרִיעוֹת אֶחָד אַזוֹי וִויא אַיינְס: (ז) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין יְרִיעוֹת פוּן הָאר פוּן צִיגִין לְאֹהֶל וֶועגִין אַגִיצֶעלְט אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עֶלְף יְרִיעוֹת תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין זֵיי: (ח) אוֹרֶךְ דִיא לֶענְג הַיְרִיעָה פוּן אַיין יְרִיעָה שְׁלֹשִׁים דְרֵייסִיג אֵיילִין וְרוֹחַב אוּנ דִי בְּרֵייט אַרְבַּע פִיר אֵיילִין

הריעת

אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת׃
ט וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד
וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ
אֶת־הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל־מוּל פְּנֵי
הָאֹהֶל׃ י וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל
שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצֹנָה
בַּחֹבָרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ יא וְעָשִׂיתָ
קַרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהֵבֵאתָ אֶת־
הַקְּרָסִים בַּלֻּלָאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־
הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃ יב וְסֶרַח הָעֹדֵף
בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה

וַחֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לַחֲדָא עַשְׂרֵי יְרִיעָן׃
ט וּתְלַפֵּף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחוּד וְיָת שִׁית יְרִיעָן לְחוּד וְתֵעִיף יָת יְרִיעֲתָא שְׁתִיתֵיתָא לָקֳבֵיל אַפֵּי מַשְׁכְּנָא׃
י וְתַעֲבֵיד חַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא דִירִיעֲתָא חֲדָא בְּסִטְרָא דְבֵית לוֹפֵי וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא דִירִיעֲתָא דְבֵית לוֹפֵי תִנְיָנָא׃
יא וְתַעֲבֵיד פּוּרְפִין דִנְחָשָׁא חַמְשִׁין וְתַעֵיל יָת פּוּרְפַיָא בַּעֲנוּבַיָא וּתְלַפֵּף יָת מַשְׁכְּנָא וִיהֵי חַד׃
יב וְסִרְחָא דְיַתִּיר בִּירִיעַת מַשְׁכְּנָא פַּלְגוּת יְרִיעֲתָא דְיַתִּירָא

תורא וכפלת את. שם: חצי היריעה. שם:

רשב"ם

עתה אחד: (ט) וכפלת את היריעה הששית. לומר חציה תולה למטה אל מול פני האהל וחציו של אחרונה תסרח על אחורי המשכן יותר מיריעו' המשכן שתי אמות. כיצד עשר התחתונות כשנתחברו יהיו ארכן מ' ורחבן עשרים ושמונה. והמשכן ארכו שלשים אמות כי לעשרים קרש שבצפון ועשרים שבדרום יש שלשים אמה כי רוחב הקרש אמה וחצי כשפירשה על המשכן ארכן לאורך המשכן שלשים אמה והרי עשר אמות תלויות אחורי המשכן ולצד צפון ולצד דרום מן העשרים

בעל הטורים

(ט) הששית. ב' בתורה היריעה הששית ולויתי את ברכתי לכם בשנה הששית כזכות השולחן שהיה במשכן נשלחה ברכה בכל העולם:

רש"י

(ט) וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על את המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה: (יב) וסרח העדף ביריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרוים אהל כמו שנא' בהן לאהל על המשכן וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה היה נכפל אל מול פני האהל נשארו שתי אמות רוחב חציה עודף על רוחב

שפתי חכמים

הקרסים היו באמצע היריעות בסוף של מחברת וכל מחברת לא היה רחבו כי אם עשרים אמות ועתה מכסין היריעות כ"א אמות: ת כיון דכתיב חצי היריעה וגו' תסרח על אחורי המשכן

פירוש לתורת אלהים

הַיְרִיעָה פון איין יְרִיעָה מִדָּה אַחַת איין מאס לְעַשְׁתֵּי
צו אַלֶע עֶלְף יְרִיעוֹת: (ט) וְחִבַּרְתָּ אונ דו זָאלְסְט
בְּהֶעפְטִין אֶת חֲמֵשׁ די פִינְף יְרִיעוֹת לְבַד בְּזוּנְדֶער
וְאֶת שֵׁשׁ אונ די זֶעקְס יְרִיעוֹת לְבַד בְּזוּנְדֶער וְכָפַלְתָּ
אונ דו זָאלְסְט צוּ נויף לייגין אֶת הַיְרִיעָה די הַאלְב
פון דֶער זֶעקְסְטֶער יְרִיעָה זיא זָאל קוּמֶען אֶל מוּל צוּ
קֶעגין פְּנֵי הָאוֹהֶל דָאס פָּנִים פון דֶעם גֶיצֶעלְט כְּלוֹמַר
אין מִזְרָח זַייט פון דֶעם מִשְׁכָּן, וָוארוּם מִזְרָח
וֶוערְט גֶערוּפִין פָּנִים: (י) וְעָשִׂיתָ אונ דו זָאלְסְט
מאכין חֲמִשִּׁים פוּפְצִיג שְׁלֵייפְלַאךְ עַל שְׂפַת אויף דֶעם
בְּרֶעג פון דֶער איינֶער יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה די עֶקְסְטֶע
בַּחוֹבָרֶת ביי דֶעם בְּהֶעפְטוּנְג פון די פִינְף יְרִיעוֹת
וַחֲמִשִּׁים אונ פוּפְצִיג שְׁלֵייפְלַאךְ עַל שְׂפַת אויף דֶעם
בְּרֶעג פון דֶער יְרִיעָה הַחוֹבֶרֶת פון דֶעם אַנְדֶערִין
בְּהֶעפְטוּנְג כְּלוֹמַר פון די זֶעקְס יְרִיעוֹת: (יא) וְעָשִׂיתָ
אונ דו זָאלְסְט מאכין קַרְסֵי הֶעקְלַאךְ פון קוּפֶּער
וְהֵבֵאתָ אונ זָאלְסְט אַריין בְּרֵיינְגֶען אֶת הַקְּרָסִים דיא
הֶעקְלַאךְ בַּלּוּלָאוֹת אין די שְׁלֵייפְלַאךְ וְחִבַּרְתָּ אונ דו
זָאלְסְט בְּהֶעפְטִין אֶת הָאוֹהֶל דֶעם גֶיצֶעלְט כְּלוֹמַר
דיא עֶלְף יְרִיעוֹת וְהָיָה וֶועט זיין דיא עֶלְף יְרִיעוֹת
גְלַייךְ וִוי אֵיינְס: (יב) וְסֶרַח אונ דָאס נָאךְ שְׁלֶעפּוּנְג
הָעוֹדֵף דָאס אִיבֶּערִיגֶע בִּירִיעוֹת פון די יְרִיעוֹת פון

דעם

תִּסְרַח עַל אֲחוֹרֵי מַשְׁכְּנָא: הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן:

יום ו כרי לחשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחר תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום ותפטרת

יג וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף
בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ
עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ:
יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם
מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים
מִלְמָעְלָה: רביעי פ טו וְעָשִׂיתָ אֶת־

יג וְאַמְּתָא מִכָּא וְאַמְּתָא
מִכָּא בִּדְיָתִיר בְּאוּרְכָּא
יְרִיעָתָא דְמַשְׁכְּנָא יְהֵי
סְרִיחַ עַל סִטְרֵי מַשְׁכְּנָא
מִכָּא וּמִכָּא לְכַסָּיוּתֵיהּ:
יד וְתַעְבֵּיד חוּפָאָה
לְמַשְׁכְּנָא דְמַשְׁכֵי דִדְכְרֵי
מְסַמְּקֵי וְחוּפָאָה דְמַשְׁכֵי
סַסְגוֹנָא מִלְעֵילָא:
טו וְתַעְבֵּיד יָת דַּפַּיָּא

תו"א והאמה מזה . שם : ועשית את . יומא עב :

בעל הטורים

(יג) באורך . ג' במסורה דין ואידך וייף בגדלו כאורך דליותיו . בארך אפים יפותה קלין פי' בארך אפים המשכן שנא' כו באורך יריעות האהל יפותה קלין שנתפתה הקב"ה ונתרצה לישראל וכפר להם על עון העגל ונתייפה ישראל ונתגדל על כל שהשרה שכינתו

רשב"ם

ושמונה אמות עשר על המשכן ולצדדים תלוים תשעה מכאן בכותל צפוני ותשעה בכותל דרומי וכשפי' עלית יריעות עזים שהן ארבן ארבעים וארבעה חצי היריעה שהן שתי אמות נכפלות למטה והשלשים על המשכן בשוה ליריעות התחתונות וי"ב הנותרות העשר מהן הלויות אחורי המשכן בשוה ליריעות התחתונות והצי היריעה העורפת שהן שתי אמות יותר מן התחתונות . וכשפירש רחבן שהוא שלשים אמה (לאחר שנתחברו) אז כל רחבו של המשכן מהן עשר אמות . ועשר אמות תלויות לצד צפון וכן לצד דרום ונמצאו עודפת אמה מכאן ואמה מכאן על התחתונות שהן נגררות ט' מכאן ומכאן ואלו י' . וזהו שכתוב והאמה מזה והאמה מזה וגו' : (יג) על צדי המשכן . לכסות האמה של הארנים עד הקרקע . שהרי גובה הקרשים עשר אמות עם האדנים : (יד) ומכסה ערת תחשים מלמעלה . מלמעלה של עורות אילים וכן פשוטו משמע . ויש מפרשים

רש"י

התחתונות : תסרח על אחרי המשכן . לכסות שתי אמות שהיו א מגולות בקרשים : (יג) והאמה מזה והאמה מזה . לצפון ולדרום : בעדף בארך יריעות האהל . שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן . לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה . למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה : אחורי המשכן . הוא צד מערבי לפי שהפתח במזרח שהן פניו וצפון ודרום קרויין צדדין לימין ולשמאל : (יד) מכסה לאהל . לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים ב ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג ארכן ל' ורחבן י' אלו דברי רבי נחמיה ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים : (טו) ועשית את

שפתי חכמים

נמצא שחליה האחר תסרה על פני המשכן : א לאו דוקא מגולות בקרשים שהרי אמה אחת נכנס באדנים אלא ר"ל שתי אמות שהיו מגולות אמה של קרשים ואמה של אדנים וצ"ל נמי דהא דפירש"י שתי אמות היינו אליבא דברייתא דמסכת מדות אבל אליבא דגמרא דמסכת שבת לא היו מגולות למערב אלא אמה של האדנים ואליבא דכ"ע יריעות העזים מכסות גם האדנים ואליבא דמסכת שבת צריכים אנו נמי לומר שהיה אמה של יריעות הללו מכסות האמה של העמודים ושתי אמות היו נכפלים על מסך פתח האהל אי נמי שהיה אמה אחת כפול על מסך פתח האהל ואמה א' היה סרוח על אחורי המשכן ומונח ומושכב על הארץ וק"ל : ב כלו' על הגג ולא על הדפנות ומלינו נמי שהי"א יריעות עזים נקראו אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן :

ענין המשכן

(טו) ועשית את הקרשים למשכן וגו' . מאיכן היו הקרשים יעקב אבינו נטע אותם וכשעה שירד למצרים אמר לבניו בני עתידים אתם להגאל מכאן והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו משכן אלא עמדו ונטעו ארזים כשעה שיאמר לכם לעשות משכן והארזים מזויין לכם מיד עשו כשם שאמר להם אביהם ועמדו ונטעו ארזים . אמרו רבותינו הכרים התיכון ירד כיד יעקב אבינו למצרים שהיה משמש מן הקצה אל הקצה והארזים אמרו שירה הוא שדוד אמר אז ירננו כל עצי יער . אין אז אלא שירה . שנאמר אז ישיר . אימתי כשנעשה המשכן ואמר הקב"ה למשה ועשית את הקרשים [כה' . היה לו לומר ועשית קרשים ולמה נכתב הקרשים בה' אלא הוא ה' הידוע] . אותם הקרשים שהתקין להם אביהם :

פירוש לתורת אלהים

דעם גיצעלט חֲצִי די הַאלְבֶּע יְרִיעָה הָעֹדֶפֶת וואס זיא בְּלייבְּט איבּער תִּסְרַח זאל זיך נאך שְׁלֶעפִּין עַל אויף אינטער דעם מִשְׁכָּן כְּלוֹמַר אין מַעֲרָב זייט: (יג) וְהָאַמָּה אונ איין אייל פון דער זייט אין דָרוֹם זייט וְהָאַמָּה אונ איין אייל פון דער זייט אין צָפוֹן זייט בָּעֹדֵף וואס איז מער בְּאֹרֶךְ אין דער לייגג פון די יְרִיעֹת יִהְיֶה זאל זיך נאר שְׁלֶעפִּין עַל אויף דיא זייטין פון דעם מִשְׁכָּן מִזֶּה פון דער זייט וּמִזֶּה אונ פון דער זייט כְּלוֹמַר אין צָפוֹן אונ אין דָרוֹם לְכַסֹּתוֹ צו צודעקין דעם מִשְׁכָּן: (יד) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין מִכְסֶה אַדעק לָאֹהֶל צום גיצעלט עֹרֹת פֶעל פון ווידער מְאָדָּמִים רויט געפארבט וּמִכְסֵה אונ נאך אַדעק עֹרֹת תְּחָשִׁים פֶעל פון תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה פון אויבין: (טו) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אֶת הַקְּרָשִׁים

דיא

הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֹמְדִים׃ טז עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ
וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד׃ יז שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ כֵּן
תַּעֲשֶׂה לְכֹל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן׃
יח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לִפְאַת נֶגְבָּה תֵימָנָה׃

אונקלוס

לְמַשְׁכְּנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין
קָיְמִין׃ טו עֲשַׂר אַמִּין
אוּרְכָּא דְּדַפָּא וְאַמְּתָא
וּפַלְגוּת אַמְּתָא פּוּתְיָא
דְּדַפָּא חָד׃ יז תְּרֵין צִירִין
לְדַפָּא חַד מְשַׁלְּבִין חַד
לָקֳבֵיל חַד כֵּן תַּעְבֵּיד
לְכֹל דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא׃
יח וְתַעְבֵּיד יָת דַּפַּיָּא
לְמַשְׁכְּנָא עַשְׂרִין דַּפִּין
לְרוּחַ עֵיבַר דָּרוֹמָא׃

תולדות אהרן

עצי שטים. סוכה מה: עשר אמות שם ה מדיס לח בטרום עד:

רשב"ם

כך במסכת שבת: (טו) עצי שטים עומדים. זקופים נותנים אותה ולא שוכבים: (יז) שתי ידות לקרש האחד. חרוצים היו הקרשים באמצעותן להניח שתי ידות בהן: משלבות. הידות זה כנגד זה. וכל סביב הידות היה הקרש חרוץ מכל צד כדי שיכנסו הידות של

שפתי חכמים

ג ומפני שהארזים היו מיוחדים מתחלה לקרשים כנה הארזים בשם קרשים וכתב הקרשים בה"א הידיעה במקום הארזים: ד שהן לצד הפנימי ולצד חיצוני בשוכין והצד של רחב הקרש מצד אחד: ה כלומר בחריצי הידות שהם מג' רוחותיו ולא על חריצי הקרשים ויפיה אשה אל אחותה שב אל הידות לא על הקרשים: ו וא"כ

בעל הטורים

בתוכה וזהו וייף בגדלו באורך שנתייפה ונתגדל בארץ במשכן שכתוב בו באורך: (טו) למשכן עצי שטים עמדים. בגימטריא לכפר למעשה שטים. כ"ד פעמים שטים בפרשה (חוץ דלוואה ודעשייה דצריכי לגופיה) כנגד כ"ד אלף שנפלו בשטים: מ"ח קרשים כנגד מ"ח נביאים ומ"ח משמרות כהונה ולויה: והיו ז' בריחים כנגד ז' דורות מאברהם עד משה ושבעה רועים:

רש"י

הקרשים. הל"ל ועשית קרשים כמו שא' בכל דבר ודבר מהו הקרשים מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרי' וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים ג בידכם הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזוהזים קורות בתינו ארזים. שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. איסטנבי"ש בלעז (אויפרעכט שטעהנד) שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש: (טז) עשר אמות ארך הקרש. למדנו גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב. למדנו ארכו של משכן לכ' קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב ל' אמה: (יז) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן והן הן הידות והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע (ר"ל קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן. ואז נשאר רוחב אמה. נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא בפרק הזורק נ"ח שהחריץ באמצע רחב חצי אמה. והיה חורץ רביעית אמה מכל צד. וכל יד היה רוחב רביעית אמה. וכן כל ספת אדן היד רוחב רביעית אמה. ודוק היטב. ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים מ' זה אצל זה וידות הקרש הנכנסים בחלל האדנים חרוצות משלשה ד צדיהן רוחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנאמר ויהיו תואמים מלמטה שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה: משלבות. עשויות כמין שליבות סולם מובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב בתוך עמודי הסולם: אשה אל אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו ה כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד ו חוץ בעובי הקרש שהוא אמה ותרגום של ידות צירין לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (יח) לפאת נגבה תימנה. אין פאה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) עצי שטים עומדים. פשטיה שלא תקח מן הנפולים והנקצצין מימים רבים שכבר נרקבו אלא מן העומדים בקומתם. ד"א עומדים שהן עומדים לעולם ועדיין הם קיימים תנגדים:

פירוש לתורת אלהים

דיא בְּרֶעטֶער צום מִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים פון טֶענֶען הָאלְץ עוֹמְדִים זיי זָאלִין שְׁטֵיין כְּלוֹמַר נִיט עֶס זָאל לִיגֶען אֵיינֶס אוֹיף אַנְדֶערִין נָאר זֵיי זָאלִין זַיין אוֹיף גִישְׁטֶעלְט׃ (טז) עֶשֶׂר צֶעהֶן אֵיילִין אֹרֶךְ דיא לֵיינְג פון דֶעם בְּרֶעט וְאַמָּה אונ אַ אֵייל מִיט אַהאלְב אֵייל רוֹחַב דִי בְּרֵייט פון אֵיין בְּרֶעט׃ (יז) שְׁתֵּי יָדוֹת צְווֵיי צאפִּינֶס לַקֶּרֶשׁ צו אֵיין בְּרֶעט מְשׁוּלָּבוֹת גִישְׁלֵייפְעלְט אִשָּׁה אֵיינֶע צו אַנאנְדֶער כְּלוֹמַר בֵּיידֶע צאפִּינֶס זָאלִין זַיין גְלַייךְ כֵּן תַּעֲשֶׂה אַזוי זָאלְסְטוּ טָאהְן לְכֹל צו אַלֶע בְּרֶעטֶער פון דֶעם מִשְׁכָּן׃ (יח) וְעָשִׂיתָ אונ זָאלְסְט מַאכִין אֶת הַקְּרָשִׁים דִי בְּרֶעטֶער צום מִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ צְוואנְצִיג בְּרֶעטֶער לִפְאַת צו דָרוֹם זַייט׃

יט וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה
תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו׃ כ וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן
הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ׃
כא וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כָּסֶף שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃
כב וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה
שִׁשָּׁה קְרָשִׁים׃ כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים
תַּעֲשֶׂה לִמְקֻצְעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם׃
כד וְיִהְיוּ תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ

אונקלוס

יט וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דִּכְסַף
תַּעְבֵּיד תְּחוֹת עַשְׂרִין דַּפִּין
תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא
חַד לִתְרֵין צִירוֹהִי וּתְרֵין
סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד
לִתְרֵין צִירוֹהִי׃ כ וְלִסְטַר
מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ
צִיפּוּנָא עַשְׂרִין דַּפִּין׃
כא וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן
דִּכְסַף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת
דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין
תְּחוֹת דַּפָּא חַד׃
כב וְלִסְיָפֵי מַשְׁכְּנָא
מַעַרְבָא תַּעְבֵּיד שִׁיתָּא
דַפִּין׃ כג וּתְרֵין דַּפִּין
תַּעְבֵּיד לִזְוִיַּת מַשְׁכְּנָא
בְּסוֹפֵיהוֹן׃ כד וִיהוֹן
מְכַוְּנִין מִלְּרַע וְכַחְדָּא

תו"א ולירכתי. שבת צח: ושני קרשים. שם: יהיו תמים. שם:

בעל הטורים

(כד) ויחדו. ג' במסורה הכא וחבירו בויקהל ואידך ויחדו כלם יכליון לומר שהיו הקרשים כלים זה עם זה שלא

רשב"ם

כל קרש וקרש בתוך שני אדנים שתחת הקרש האחר. וגם האדנים היו חלולים להכנים בהן הידות: (כב) ולירכתי המשכן תעשה ששה קדשים. שהן תשע אמות מצפון לדרום נשאר חצי אמה בקרן מערבית אצל הצפון מכאן ואצל הדרום מכאן ובאין שני הקרשים של מקצעות שהן אמה וחצי וממלאים

רש"י

זו לשון מקצוע אלא כל הרוח קרוי פאה כתרגומו לרוח עיבר דרומא: (כב) ולירכתי. לשון סוף כתרגומו ולסיפי. ולפי שהפתח במזרח קרוי פנים והמערב אחורים וזהו סוף שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (כג) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמונה קרשים בסדר אחד הן. אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל המשכן להשלים רחבו לעשר ז והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום כדי שיהא המקצוע שוה מבחוץ: (כד) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו כמו שפירשתי שיהיו צדי הידות חרוצים מצדיהן שיהא רוחב הקרש בולט לצדיו תוך לצדי הקרש לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאצלו ונמצאו תואמים זה לזה וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני ח והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו

שפתי חכמים

לא היה יכול לכוין הקרשים יחד אלא עומדים בשפוע: ז דילפינן מבית עולמים שהיה רחבו כשליש ארכו דארכו היה ס' אמות ורחבו כ' אמות ה"נ במשכן רחבו כשליש ארכו וארכו היה ל': ח ואע"ג דכל הקרשים היו חרוצים מב' צדיהן מ"מ שם היה

פירוש לתורת אלהים

(יט) וְאַרְבָּעִים אונ פֶערְצִיג זִילְבֶּערְנֶע שְׁוועלין תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מאכין תַּחַת אוּנְטֶער דיא צְוָואנְצִיג בְּרֶעטֶער שְׁנֵי אֲדָנִים צְוֵויי שְׁוועלין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט לִשְׁתֵּי צוּ צְוֵויי צאפִּינְם וּשְׁנֵי אונ צְוֵויי שְׁוועלין אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט לִשְׁתֵּי צוּ צְוֵויי יְדֹתָיו זַיינֶע צאפִּינְם: (כ) וּלְצֶלַע אונ צוּ דִי אַנְדֶערֶע זַייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן לִפְאַת צוּ דֶער זַייט פוּן צָפוֹן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ צְוָואנְצִיג בְּרֶעטֶער: (כא) וְאַרְבָּעִים אונ פֶערְצִיג אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף זַייעֶרֶע זִילְבֶּערְנֶע שְׁוועלין שְׁנֵי צְוֵויא שְׁוועלין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט וּשְׁנֵי אֲדָנִים אונ צְוֵויי שְׁוועלין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט: (כב) וּלְיַרְכְּתֵי אונ צוּ דֶער זַייט הַמִּשְׁכָּן פוּן דֶעם מִשְׁכָּן יָמָּה אִין מֶערְב זַייט תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מאכין שִׁשָּׁה זֶעקְס בְּרֶעטֶער: (כג) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים אונ צְוֵויי בְּרֶעטֶער זָאלְסְטוּ מאכין לִמְקֻצְעוֹת צוּ דִיא ווִינְקוּל פוּן דֶעם מִשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם אִין דִיא זַייטִין: (כד) וְיִהְיוּ אונ זַייא זאלין

תַּמִּים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת יִהְיוּ: כה וְהָיוּ שְׁמֹנָה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: כו וְעָשִׂיתָ בְרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים

אונקלוס

יְהוֹן מְכַוְּנִין עַל רֵישֵׁיהּ לְעִזְקְתָא חֲדָא כֵּן יְהֵי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זָוְיָן יְהוֹן: כה וִיהוֹן תְּמָנְיָא דַפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דִּכְסַף שִׁתָּא עֲשַׂר סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד: כו וְתַעְבֵּיד עַבְּרֵי

בעל הטורים

היו זה נכנס וזה יוצא ח״נ רמז למ״ד שהיו כלים עד כאצבע וזהו ויחדו כלם יכלון שהיו כלים והולכין:

רשב״ם

אחת לצר צפון חצי אמה והאמה מן הקרש ממלא ומשוה המשכן ומכסה את עובי הקרש צפוני. וכן אמה קרש השני מכסה עובי קרש דרומי. תמצא האויר שבתוך המשכן עשר אמות רוחב ופגם של מקצעות מכוסה ושוה מכאן ומכאן מרובע לעמודי זווית המשכן מבחוץ: (כו) בריחים וגו׳ חמשה. חמשה טבעות בכל קרש מבחוץ זה תחת זה להכניס בהן הבריחים מלבד הברית התיכון שבתוך הקרשים שהיו נקובים כולם להבנים הברית התיכון בתוכם בתוך חלל הקרשים הרי הארנים מלמטה והבריחים התיצונים ובריח התיכון. הרי הוזק התיכון בתוכם בתוך חלל נקבי הקרשים גדול. לפי פשוטו של מקרא שלשה בריחים תיכונים היו א׳ בצפון ואחד בדרום וא׳ במערב מן הקצה אל הקצה. מקצה כותל צפוני לקצהו השני וכן בדרום וכן במערב וע״י המקצעות נתחבר כל המשכן כל שלש כותליו יחד׳ שהרי בריחי הצפון והדרום נכנסו גם במקצעות שהרי אמה מן המקצוע מכסה עובי קרש של מקצוע השני והרי קבועים ראשי הבריחים של צפון ודרום במקצועות. ולפי דברי רבותינו בריח התיכון מתעגל בתוך שלשה הכתלים מן הקצה אל

שפתי חכמים

רק לנוי שיהיו שטחי האדנים ושפתי הקרשים שוים אבל באלו הקרשים הייב לעשותם ברחבן משום שנ׳ ויהיו תואמים מלמטה. מרא״ם: ט ר״ל אם היה טבעת קבוע באחד מן הקרשים שמחברים הקרשים והטבעות ביחד. (נח״י) לאפוקי הטבעות המוזכרים בסוף הפרשה שהבריחים נכנסות בהן היו קבועות כדאיתא בשבת דף צ״ח: י פירוש דאמה גנוז ואמה מזו כאות כנגד עובי הקרש הצפון והדרום הלכך היה טבעת בתוך עובי הקרש שבצפון ושבדרום ונכנס בתוך הקרש המלוע שבסדר המערב: כ מדכתיב יהיה יתירא על ברחך כן יהיה לשניהם דבור לעצמו. ור״ל כמו שבל הקרשים היו חרולים למעל׳ ברחבן שני חרולים מפני הטבעות כן יהיה לשניהם לקרש שבסוף לד צפון והקרש המערבי שדבוק לו וכן לשני המקצעות שהם מקצוע צפונית מערבית ומקצוע דרומית מערבית וכזה יהיו כל הקרשים קשורים זה בזה: ל פי׳ חורץ את הקרש מלמטה באופן זה שבנים רביע הקרש מכאן ורביע הקרש מכאן והחריץ היה בדי חצי הקרש באמצע דאל״כ לא ישאר כלום מכל רוחב הקרש ונגחי

רש״י

תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כמו עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן ט אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי. ורוצה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו׳ נכנס לתוכו ומה שכתב היתה טבעת בעובי הקרש ר״ל בעובי קרש המערבי ודוק) הדרומי והצפוני וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכי נמצאו י שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש כ המערבי וכן לשני המקצועות: (כה) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ל ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין. (ולי נראה שהגרסא כמין שני הווקין) כמין שני שליבות סולם המובדלת זו מזו ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם והוא לשון משולבות עשויות כמין שליבה ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר שני אדנים שני אדנים וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותנן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו׳ כך היא המשנה והפי׳ שלא הגעתי למעלה בסדר המקראות: (כו) בריחם. כתרגומו עברין ובלע״ז אשפרי״ש

פירוש לתורת אלהים

זָאלִין זַיין תוֹאֲמִים וִוי אַצְווילִינְג מִלְּמַטָּה פוּן אוּנְטֶען וְיַחְדָּו אוּנ זָאלִין זַיין בַּזַאמֶען עַל רֹאשׁוֹ בַּייא דֶעם שְׁפִּיץ אֶל הַטַּבַּעַת צוּ דִיא אֵיינֶע רִינְג כְּלוֹמַר בַּייא דֶעם שְׁפִּיץ פוּן דִיא בְּרֶעטֶער זֶענֶען גִיוֶוען אוֹיף צְווייא בְּרֶעטֶער אַרִינְג מֶען הָאט אַרוּם גֶענוּמֶען מִיט אִיר צְווייא בְּרֶעטֶער כֵּן יִהְיֶה אַזוֹי זָאל זַיין לִשְׁנֵיהֶם צוּ צְווייא בְּרֶעטֶער לִשְׁנֵי הַמִּקְצוֹעוֹת צוּ צְווייא ווִינְקֶלֶען יִהְיוּ זָאלִין זַייא זַיין: (כה) וְהָיוּ אוּנ זֵיי זָאלִין זַיין שְׁמוֹנָה אַכְט בְּרֶעטֶער וְאַדְנֵיהֶם אוּנ זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין פוּן זִילְבֶּער שִׁשָּׁה עָשָׂר זֶעכְצִין שְׁוֶועלִין שְׁנֵי אֲדָנִים צְווייא שְׁוֶועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט וּשְׁנֵי אֲדָנִים אוּנ צְווייא שְׁוֶועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט: (כו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין בְּרִיחִם רִיגְלֶען עֲצֵי שִׁטִּים פוּן טֶענֶען הָאלְץ חֲמִשָּׁה פִינְף

לקרשי

חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן
הָאֶחָד׃ כז וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי
צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה
בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן
לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה׃ כח וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן
בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מַבְרִחַ מִן־הַקָּצֶה
אֶל־הַקָּצֶה׃ כט וְאֶת־הַקְּרָשִׁים
תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה
זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־

אונקלוס

רָאשֵׁי שִׁיטִין חַמְשָׁא לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא חָד׃
כז וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא
וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא לְסוֹפְהוֹן
מַעַרְבָא׃ כח וְעַבְּרָא
מְצִיעָאָה בְּגוֹ דַפַּיָּא
מְעַבַּר מִן סְיָפֵי לִסְיָפֵי׃
כט וְיָת דַּפַּיָּא תְּחַפֵּי דַהֲבָא
וְיָת עִזְקָתְהוֹן תַּעֲבֵיד
דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְּרַיָּא

תו"א והבריח. שם:

בעל הטורים

(כח) והבריח התיכן. הוא דוד שמבריח הע"א מן הקצה:

רש"י

(קווריגעל): חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה' ג' הן אלא שהבריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מבריח עד חצי הכותל וזה מבריח עד חצי הכותל זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה עד שמגיעין זה לזה נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריח מקצה הכותל ועד קצהו שנאמר והבריח התיכן וגו' מבריח מן הקצה אל הקצה שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס להוכן שתי טבעות לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת מ כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו אבל לבריח התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקובין בעובין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה וזהו שנאמר בתוך הקרשים הבריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחת ט"ו אמה והתיכון ארכו ל' אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב וה' בריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות והתיכון ארכו י"ב כנגד רוחב ח' קרשים כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת לח): (כט) בתים לבריחם. הטבעות שתעשה כהן יהיו בתים להכנים בהן הבריחים: וצפית את

שפתי חכמים

ועשה לו שתי ידות כמין ב' חווקים דאמר רא"ם: מ והא דלקחו החילוק הזה שבו היו משולשים לא החילוק שמראש הקרש עד הבריח כמבריח ראשון עד השני לו ומבריח השני עד הג' כמשולשי עד סוף הקרש שיהיה נחלק לד' חלקים הוא מפני שהשני לדדין של בריח העליון שלד אחד הוא מראש הקרש עד הבריח הראשון והלד השני מבריח ההוא עד בריח התיכון הם חלקים שוים מב' לדדיו והחלקים ההם נקראים של בריח העליון וכן הבריח התיכון מב' לדדיו עד בריח התחתון והעליון הם שוים ונקראים שלו וכן בשני לדדיו של בריח התחתון מבריח התיכון ומבריח התחתון עד סוף הקרש הם שוים ונקראים שלו לכן חלק אותן לג' ולא לד' הרא"ם: נ פי' הסדקי קנים לא היו נכנסים הטבעות אלא מגיעין מטבעת לטבעת הילכך לכל קרש צריך שני

פירוש לתורת אלהים

לְקַרְשֵׁי צו דיא ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד צו איין זייט פון דעם משכן: (כז) וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם אונ פינף ריגלען לְקַרְשֵׁי צו די ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית צו דער אנדערער זייט פון דעם משכן וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם אונ פינף ריגלען לְקַרְשֵׁי צו די ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן וואס אין די זייט פון דעם משכן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה אין מערב זייט: (כח) וְהַבְּרִיחַ אונ דער ריגעל הַתִּיכֹן דער מיטולסטער בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים זאל פאררינגלען אין די ברעטער כלומר מען זאל מאכין לעכער אין דער גרעב פון די ברעטער אונ מען זאל אריין טאהן דעם ריגעל מַבְרִחַ ער זאל פאררינגלען מִן הַקָּצֶה פון איין עק אֶל הַקָּצֶה צום אנדערין עק: (כט) וְאֶת הַקְּרָשִׁים אונ די ברעטער תְּצַפֶּה זָהָב זאלסטו בדעקין מיט גאלד וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם אונ זייערע רינגען תַּעֲשֶׂה זָהָב זאלסטו מאכין פון גאלד בָּתִּים הייזער לַבְּרִיחִם צו די ריגלען כלומר מען זאל אריין טאהן די ריגלען אין דיא רינגען וְצִפִּיתָ אונ זאלסט בדעקין אֶת

לקוטים על התורה

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים. דער מיטעלסטער ריגעל האט פאררינגעלט אלע דריי ווענט פון איין עק ביז צום אנדערין עק, דער ילקוט ראובני שרייבט דער מיטעלסטער ריגעל איז געמאכט געווארין פון דעם בוים וואס איז געשטאנען ביי אברהם אבינו, וואס די מלאכים זענען אונטער אים געזעסין, אונ ווען די יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ זענען געגאנגען איבער דעם ים האבין די מלאכים אפגעהאקט דעם בוים אונ האבין אים אריין געווארפין אין ים, אונ די מלאכים האבין אויסגערופין פאר די יודין דאס איז דער בוים וואס אברהם האט אים געפלאנצט אין באר שבע אונ ער האט דארט תפלה געטאהן צו גאט. האבין דיא יודין גענומען דעם בוים אונ האבין פון אים געמאכט דעם ריגעל צום משכן, די לייגג פון דעם ריגעל איז געווען זיבעציג איילין, אונ גרויסע נסים זענען געטאהן געווארין

הבריחים

הבריחם זהב: ל והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר: ס

חמישי לא ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב יעשה אתה כרבים:
לב ונתתה אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על ארבעה אדני כסף: לג ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת

ותחפי ית עבריא דהבא: ל ותקים ית משכנא כהלכתיה די איתחזיתא בטורא: לא ותעבד פרוכתא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן יעביד יתה צורת כרובין: לב ותתן יתה על ארבעה עמודי שיטין מחפן דהבא וויהון דהבא על ארבעה סמכין דכסף: לג ותתן ית פרוכתא תחות פורפיא ותעיל תמן מגו

ת"א והקמת את. מנחות כט עקידה שער א:

רשב"ם

הקצה ע"י נס: (לא) פרוכת. לפי ענינו לשון מחיצה והבדלה בין בית לבית: מעשה חושב. אומן בעין מעילים ציוריהן מעשה אורג אבל רוקם ציור משוה במחט מבחוץ: (לב) וויהם. כעין מזלג קבועים בעמודים להכניס בהם שפת הפרוכת מלמעלה: (לג) ונתתה את הפרכת תחת הקרסים. של זהב שהם לסוף עשרים אמה של יריעות (הפרוכת) בתחלת המשכן כי המשכן

בעל הטורים

(ל) הראית. ב' במסורה הכא ואידך אתה הראית לדעת פי' כשר הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד שהראכין שמי שמים על הסר והראך שהוא לבדו מושל העליונים והתחתונים:

שפתי חכמים

אלא קנים דלכל קרש היה כאמצעו טבעת אחת: ס פי' ליווי למשה שיקימהו היה בעצמו (נח"י) בספרי. ה"פ אחר שיגמר כל מלאכת המשכן וכל כליו אז תקימו בפעם אחת ולא שתקימהו לפרקים כל אחד כשיהיה נגמר אלא דוקא כולו כאחד: ע פי' קודם הקמתו שאע"פ שעכשיו עדיין לא הראה לו והיה ראוי לו' כמשפטו אשר תראה בהר בלשון עתיד מכל מקום הכתוב מדבר

רש"י

הבריחם זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים שאין עליהם שום לפוי אלא בקרש היה קבוע כמין שני פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה חלול וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן ב' ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן ותמנה לכאן והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני נמצאו הבריחים מלופים זהב כשהן תחובין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מבפנים: (ל) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור ס הקימהו: הראית בהר. קודם לכן ע שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו: (לא) פרכת. לשון מחיצה הוא ובל' חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חשב. כבר פירשתי שזו היא אריגה של שתי קירות והציורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה: כרבים. ציורין של בריות יעשה בה. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים ואונקליות קבועין

ענין הפרוכת

(לא) ועשית פרוכת תכלת וארגמן וגו'. כפי הרב כ"י בשלשה דברים נכלל פרוכת וזה המבדיל בין קדש לקדש קדשים מן המסך המבדיל בין אהל מועד לחצר המשכן. כי הפרוכת היה מעשה חושב כרובים והמסך היה מעשה רוקם. הפרוכת היה על ארבעה עמודים והמסך על חמשה עמודים. הפרוכת היה על אדני כסף והמסך על אדני נחשת.. לפי שכבית קדש הקדשים לא היה הכהן רשאי ליכנס שם כי אם ביום הכפורים שבו נמשלו ישראל למלאכי השרת שנקראו כרובים כי בעלם היום ההוא התומר מעונה ובאלו אינגו ולא נשאר בו כי אם הכח השכלי המחשביי שנקרא מעשה חושב. ע"כ היה הפרוכת ההוא מעשה חושב כרובים כדי שהרואה בפרוכת זה ישכיל ויבין שאין לו רשות ליכנס שמה כי אם בזמן שהוא דומה לכרובים מעשה חושב. ובן נקרא המלאך לבוש הבדים כדרך הכ"ג ביום הכפורים שהיה לבוש בדים ובגדי לבן. וע"ז היה על אדני כסף כי בל כסף לבן

לקוטים על התורה

מיט דעם רינגעל, ווען מען האט דעם משכן אויף געשטעלט פלעגט מען דעם רינגעל אריין שטעקין אין טאנט אונ ער האט זיך איינגעבויגין ווי א שלאנג אונ איז דורך געגאנגען אלע דריי ווענט פון משכן, אונ אז מען האט דעם משכן צוגומען אונ מען האט דעם רינגעל ארויס געצויגן פון די ווענט איז ער געווארין גלייך ווי א שטעקין:

פירוש לתורת אלהים

הבריחים די ריגלען זהב מיט גאלד: (ל) והקמות אונ דו זאלסט אויף שטעלין את המשכן דעם משכן כמשפטו אזו וויא זיין רעכט אשר הראית וואס דו ביזט געווארין געוויזען בהר אויף דעם בארג: (לא) ועשית אונ דו זאלסט מאכין פרוכת א פרוכת פון בלאהע וואל חושב מיינסטערשאפט יעשה זאל ער מאכין אותה זיא כרובים צורות: (לב) ונתתה אונ דו זאלסט געבין אותה זיא על אויף פיר זיילין פון טענען האלץ מצופים זהב זייא זאלין זיין בדעקט מיט גאלד ויהם זייערע העקלאך זהב פון גאלד על אויף פיר אדני שוועלער כסף פון זילבער: (לג) ונתתה אונ דו זאלסט געבין את דאס פרוכת תחת אונטער

אונקלוס

לְפָרוּכְתָּא יָת אֲרוֹנָא
דְסַהֲדוּתָא וְתַפְרֵשׁ
פָּרוּכְתָּא לְכוֹן בֵּין
קוּדְשָׁא וּבֵין קוֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא׃ לד וְתִתֵּן יָת
כַּפּוּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
דְסַהֲדוּתָא בְּקוֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא׃ לה וּתְשַׁוֵּי יָת
פָּתוֹרָא מִבָּרָא לְפָרוּכְתָּא
וְיָת מְנַרְתָּא לָקֳבֵיל
פָּתוֹרָא עַל סְטַר
דְמַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא וּפָתוֹרָא
תִּתֵּן עַל סְטַר צִיפּוּנָא׃
לו וְתַעְבֵּיד פְּרָסָא לִתְרַע
מַשְׁכְּנָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא

שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֵת אֲרוֹן
הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃
לד וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן
הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ לה וְשַׂמְתָּ
אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־
הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע
הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־
צֶלַע צָפוֹן׃ לו וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח
הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

תו"א והבדילה. יומא נא מנחות כז: ואת המנורה. יומא לג חגיגה כו מנחות נח: והשלחן ספן. שם:

רשב"ם

ארכו שלשים והקרשים באמצע של ארבעים אמה של עשר יריעות נמצא מן הפרוכת עד פתח מזרח עשרים של היכל וממנו לצד מערב עשר אמות של בית קדש הקדשים: (לו) מסך לפתח האהל. שאין שם יריעה לבד חצי היריעה הכפולה למעלה: מסך. כמו מסיך. וכן מגן מגין. לפיכך אפי' בשהם דבוקים

רש"י

בהן עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה והאונקליות הן הווין שהרי כמין ווין הן עשוים והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים פ פרוסה בשליטית של משכן שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה ולחוץ כ' אמה נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר שנאמר ונתת את הפרכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורוחב החוברת כ' אמה וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן והחוברת השנית כסתה שלישי של משכן והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים: (לה) ושמת את השלחן. שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה. ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה משוך קמעא כלפי המזרח וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך. וילון

שפתי חכמים

בלשון עבר מפני שבעת הקמתו כבר שראה לו כבר: פ הרא"ם. ולא ידעתי למה יהיה ארכה לרחבו ורחבה לגבהו ולא בהיפך שיהיה רחבה לרחבו וארכה לארכו ועוד מאחר שהוא מרובעת איך יפול בה אורך ורוחב כו' (נח"י) ול"נ לייסב דהצורות שהיו בפרוכת היו ארכן לרוחב המשכן והילוך הצורות הוא קורא

ענין הפרוכת

מורה על המחילה של יום כפור שהחטאים כשלג ילבינו ואז הי' הכהן משמש בד' בגדי לבן האמורים בפ' אחרי מות. ודבר זה קרוב לשמוע שדמיון הפרכת ותוארין מורה על מה שהוא מבדיל כי הרואה בו מבין מתוך רמזיו על מה הוא מורה. אבל המסך של המשכן מפסיק בין מקום המזבח המכפר על כל חטא ועון שנעשה ע"י החמשה חושים ומקור החטא הוא מן הנחש הקדמוני ובין ההיכל מקום הקודש. ע"כ היה המסך על חמשה עמודים ואדניהם נחשת ומעשה רוקם כנגד יצירת האדם כמ"ש רקמתי בתחתיות ארץ. הרי ג' סבות אל החטא. האחד מצד החומר שמרוקם בתחתיות ארץ. שניה מצד עצת הנחש. שלישית מצד התחלפות פעולת ה' חושים. ע"כ היה צורות הפרוכת שכנגד המזבח מעשה רוקם ועל המסך עמודים ואדניהם נחשת. והמסתכל בצורת המסך יבין וידע שמצד החטא לא ניתן רשות לכל אדם לסתכל אל מקום הקודש כד"א עונותיכם היו מבדילין:

פירוש לתורת אלהים

די הָעקְלַאךְ וְהֵבֵאתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט אַרַיין בְּרֵיינְגֶען שָׁמָּה דָ:רְטִין מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אִינְוֵוייְנִיג פוּן דָעם פָּרוֹכֶת אֵת דָעם אָרוֹן וָואס דָארְטִין לִיגֶען דִיא לוּחוֹת וְהִבְדִּילָה אוּנ זִיא זָאל מַאכִין אַצְווִישֶׁען שֵׁייד הַפָּרֹכֶת דֶער פָּרוֹכֶת לָכֶם צוּ אַייךְ בֵּין הַקֹּדֶשׁ צְווִישֶׁען דָעם אָרְט וָואס אִיז הֵיילִיג מֵיינְט מֶען דָעם הֵיכָל וּבֵין אוּנ צְווִישֶׁען דָעם אָרְט וָואס אִיז גַאנְץ הֵיילִיג מֵיינְט מֶען דָעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃ (לד) וְנָתַתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין אֶת דִי דֶעק עַל אוֹיף דָעם אָרוֹן וָואס דָארְט לִיגֶען דִיא לוּחוֹת אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃ (לה) וְשַׂמְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט טָאהְן אֶת הַשֻּׁלְחָן דָעם טִישׁ מִחוּץ אוֹיסְוֵוייְנִיג פוּן דָעם פָּרוֹכֶת וְאֶת אוּנ דִי מְנוֹרָה אַקֶעגִין דָעם טִישׁ עַל צֶלַע אוֹיף דֶער זַייט פוּן מִשְׁכָּן תֵּימָנָה אִין דָרוֹם זַייט וְהַשֻּׁלְחָן דָעם טִישׁ תִּתֵּן זָאלְסְטוּ גֶעבִּין אִין צָפוֹן זַייט׃ (לו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אַפוּיעֶרְהַאנְג צוּ דִיא טִיר פוּן

גיצעלט

וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם: לז וְעָשִׂיתָ
לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם
חֲמִשָּׁה אַדְנֵי נְחֹשֶׁת: ס ששי
כז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים
חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת
רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת קֹמָתוֹ: ב וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל
אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶיןָ קַרְנֹתָיו
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: ג וְעָשִׂיתָ סִּירֹתָיו

וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר
עוֹבַד צַיָּר: לז וְתַעְבֵּיד
לִפְרָסָא חַמְשָׁא עַמּוּדֵי
שִׁטִּין וְתַחְפֵּי יָתְהוֹן
דַּהֲבָא וְוָוֵיהוֹן דַּהֲבָא
וְתַתִּיךְ לְהוֹן חַמְשָׁא
סַמְכִין דִּנְחָשָׁא: א וְתַעְבֵּיד
יָת מַדְבְּחָא דְּאָעֵי שִׁטִּין
חֲמֵשׁ אַמִּין אוּרְכָּא וַחֲמֵשׁ
אַמִּין פּוּתְיָא מְרַבַּע יְהֵי
מַדְבְּחָא וּתְלָת אַמִּין
רוּמֵיהּ: ב וְתַעְבֵּיד קַרְנוֹהִי
עַל אַרְבַּע זָוְיָתֵיהּ מִנֵּיהּ
יְהֶוְיָן קַרְנוֹהִי וְתַחְפֵּי
יָתֵיהּ נְחָשָׁא: ג וְתַעְבֵּיד
פְּסַכְתְּרָוָתֵיהּ לְמִסְפֵּי

תר״א מעשה רוקם. יומא עב: חמש אמות. זבחים נט ס״ב: רבוע. שם נט סב: ושלש אמות. שם נט ב:

רשב״ם

אינן נחטפים בראשיהם לפי שהן לשון פועל כדכתיב מסך פתח אהל מועד. מגן של פתח. וכן (שמואל ב׳ א׳) מגן שאול בלי משוח בשמן. אבל דבר. בקר. שהוא שם דבר כשהוא דבוק נקוד בחטף בקר זבח השלמים. דבר השמיטה: (א) ועשית את המזבח. מזבח חיצון שבעזרה: (ב) ממנו קרנותיו. ולא

שפתי חכמים

אורך: צ דמלת רבוע כאן ולהלן מופנה הוא לג״ש מכדי כתיב ה׳ אמות אורך וה׳ אמות רוחב רבוע ל״ל אלא שמע מינה לאפנויי ומלך השני נמי מופנה דכתיב אמה ארכה ואמה רחבה

רש״י

שהוא מסך כנגד הפתח כמו (איוב א) שכת בעדו ל׳ מגין: מעשה רקם. הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה: רקם. שם האומן ולא שם האומנות ותרגומו עובד צייר ולא עובד ציור. מדת המסך כמדת הפרוכת י׳ אמות על י׳ אמות: (א) ועשית את המזבח וגו׳ ושלש אמות קומתו. (זבחים נט) דברים ככתבן דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי צ רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו ומה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה: (ב) ממנו תהיין קרנתיו. שלא יעשה לבדם ויחברם בו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עזות מלח שנאמר (ישעיה מח) ומלחך נחושה: (ג) סירותיו. כמין יורות:

ענין המזבח

(א) ועשית את המזבח עצי שטים. איתא בתנחומא הם עשו שטות והכעיסוני בעגל יבואו עלי שטים ויכפרו על שטותן. כי כל חוטא נכנס בו רוח שטות. וגם שלמה מכנה הרשעים בשם כסילים. וע״כ נאמר במזבח נבוב לוחות תעשה אותו כי כל מי שהוא בלא דעת ותבונה נקרא איש נבוב שנאמר ואיש נבוב ילבב ופי׳ רש״י שם שכל מי שהוא חלול ונבוב בלא דעת ותבונה צריך שיקח לו לב לשוב בתשובה. וג׳ אמות קומתו כקומת אדם בינוני. וה׳ אמות אורך וה׳ אמות רוחב הרי עשרה כנגד עשרה דברים הכלים מן הלב והלם המנויין כמס׳ נדה. ועל ידם יסיה כל חטאת וכל עון. ועשית קרנותיו לכפר על סתוסת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ועשית מזבח. נוטריקון מחילה זכות ברכת חיים: חמש אמות. ארכו כנגד הלוחות חמש דברות על לוח זה וחמש על לוח זה ושלש אמות קומתו כנגד שלשה גואלים שעמדו להן לישראל משה ואהרן ומרים י״א אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ואותו הסובב הוא הכרכב שלמעלה מן הרשת והרשת בעין מלבוש למזבח עשוי חורין חורין בעין רשת והוא לגוי ומתחיל מן הארץ ובא למעלה עד חאי

פירוש לתורת אלהים

גיצעלט פון בלאהע וואל מעשה וערק רוקם פון אויבער: (לז) וְעָשִׂיתָ דו זאלסט מאכין לַמָּסָךְ צו דעם פויערהאנג, כלומר דער פויערהאנג זאל הייגגען אויף זיי חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים פינף זיילין פון טענען האלץ וְצִפִּיתָ אונ דו זאלסט בדעקין אותם זייא זהב מיט גאלד וָוֵיהֶם זהב זייערע העקלאך פון גאלד וְיָצַקְתָּ אונ דו זאלסט גיסען צו זיי, כלומר צו דיא זיילין חֲמִשָּׁה אַדְנֵי פינף שוועלין נחשת פון קופער: (א) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין את הַמִּזְבֵּחַ דעם מזבח עֲצֵי שִׁטִּים פון טענען האלץ חָמֵשׁ אַמּוֹת פינף איילין אֹרֶךְ דיא לייגג וְחָמֵשׁ אַמּוֹת אונ פינף איילין רוחב די ברייט רָבוּעַ פיר קאנטיק יִהְיֶה זאל זיין הַמִּזְבֵּחַ דער מזבח וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת אונ דריי איילין קוֹמָתוֹ זיין הייך: (ב) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין קַרְנֹתָיו זיינע עקין עַל אויף זיינע פיר ווינקלען מִמֶּנּוּ פון איס זאלין זיין קַרְנֹתָיו זיינע עקין: (ג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין סִירוֹתָיו זיינע טעפ לְדַשְּׁנוֹ בדי מען זאל אין זייא אריין טאהן אש ווָיָעָ״י

אונ

לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת׃
ד וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבְּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו׃
ה וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמָטָּה וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

קִטְמֵיהּ וּמַגְרוֹפְיָתֵיהּ וּמִזְרְקוֹהִי וְצִנּוֹרְיָתֵיהּ וּמַחְתְּיָתֵיהּ לְכָל מָנוֹהִי תַּעְבֵּיד נְחָשָׁא׃ ד וְתַעְבֵּיד לֵיהּ סְרָדָא עוֹבַד מְצָדְתָּא דִנְחָשָׁא וְתַעְבֵּיד עַל מְצָדְתָּא אַרְבְּעָא עִזְקָן דִּנְחָשָׁא עַל אַרְבְּעָא סִטְרוֹהִי׃ ה וְתִתֵּן יָתַהּ תְּחוֹת סוֹבְבָא דְמַדְבְּחָא מִלְּרַע וּתְהֵי מְצָדְתָּא עַד פַּלְגוּת מַדְבְּחָא׃

תו"א ונתתה אתה. זבחים סב: והיתה הרשת. שם נג קיט:

רשב"ם

מחוברות: (ג) ויעיו. שקורין וויד"ל בלע"ז לקבץ בהן הדשן ולתת אותו בהוך סירותיו להוציא בהן הדשן כאמור בצו את אהרן: ומזרקותיו. לקבל דמי הקרבנות לזרוק על המזבח: ומזלגותיו. לקחת בהן אברי הקרבנות ולהפכן על גחלי המערכה להקטירן: ומחתותיו. לחתות בהן הגחלים כדכתיב לחתות אש מיקוד. היחתה איש אש בחיקו: (ד) מכבר. ככברה. כדכתיב כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ: (ה) כרכב. כניסת המזבח. שמקצר למעלה ללכת על אותה הכניסה סביב המזבח. וגם כהלכה קרויה כן בשחיטת חולין עד שיכרכב בליטות וציורין שבכלי וגומות שעושין בהן קרויין כן: עד חצי המזבח. להבדיל בין

רש"י

לדשנו. להסיר דשנו לתוכם והוא שת"א למספי קטמיה לספות הדשן לתוכם כי יש מלות בל' עברית מלה אחת מתהלפות בפתרון לשמש בנין וסתירה כמו (תהלים פ) ותשרש שרשיה (איוב ה) אויל משריש. והלופו (שם לא) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (ישעיה יז) בסעיפיה פוריה והלופו (שם י) מסעף פארה מפסח סעיפיה וכמוהו (ירמיה נ) וזה האחרון עצמו שבר עצמותיו וכמוהו (מ"א כא) ויסקלוהו באבנים והלופו (ישעיה סב) סקלו מאבן הסירו אבניה וכן (שם ה) ויעזקהו ויסקלהו אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אדשנדרי"ר (לו ענטאשען): ויעיו. כתרגומו מגרפות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד ובלעז ווידי"ל (שויפעל): ומזרקתיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין אונקליות כפופים ומכה בהם בבשר ונתחבים בו ומהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן ובלעז קרילו"ש (האקען) ובלשון חכמים צינוריות: ומחתתיו. בית קבול יש להם ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת ועל שם קתייתן קרויים מחתות כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד ל' שאיבת אש ממקומה וכן (משלי ו) היחתה איש אש בחיקו: לכל כליו. כמו כל ק כליו: (ד) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכה פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת: (ה) כרכב המזבח. סובב כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא כמו שעושין חרילין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ אף למזבח עשה חריץ

שפתי חכמים

רבוע למה לי אלא שמע מינה לאפנויי וכיון שמופנה משני לדין איכא למדרש ולהוציא ממשמעות הקרא: ק כלומר שהכלים עצמן תעשה נחשת לא הדברים שהם לכלים כי אין שם זולתם ולמ"ד

דעת זקנים מבעלי התוספות

המזבח חמש אמות ומיד מתחיל הכרכב ובא למעלה ממנו עד אמה והא קרוי סובב ומאותו סובב ולמעלה היה שלש אמות עד הקרנות לדברי האומר שלש אמות משפת סיבב ולמעלה והקרנות גבהן אמה הילכך בין הכל עשר אמות גובה וגם יש לקרנות אמה ברבוע וגבה מזבח היה חמש אמות ארך וחמש אמות רחב והקרנות שהיו עביין אמה היו ממעטין אמה לכל רוח וא"כ לא היה בין קרן לקרן אלא שלש אמות ולפנים מן הקרנות היה אמה להילוך רגלי הכהנים לכל רוח ונשאר אמה על אמה בינתיים ואותה אמה על אמה היה מקום המערכה ואע"פ שאין כבש מפורש בקרא מ"מ קים לן שהיה לו כבש דהא כתיב לא תעלה במעלות והוא היה בדרומו של מזבח אבל לרוח אחרת אינו יכול להיות כדמוכח תלמודא:

(ס) ועשית על הרשת. פי' לשאת אותו. והקשה הרב ר' יחיאל ז"ל מהא דאמרינן במסכת שבת המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת שהיו נושאין המזבח והוא כולו למעלה מעשרה טפחים וטייתי

ענין המזבח

שנמשל לאיל בעל הקרנים מנגח כלפי מעלה. כמו שא"ה ולרשעים אל תרימו קרן אל תרימו למרום קרנכם. ולפית אותו נחשת פי' רש"י לכפר על עזות מלח שנאמר ומלחך נחושה. ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת כי היל"ה פורש רשת ללכדו במצודתו ורשת של המזבח מוציאו מרשת יצרו. ומלינו שהיה במזבח מעשה נסים. שהיה נילול מן האש שהרי היה האש דולק בו כיום

פירוש לתורת אלהים

אונ זייגע בעזימער צום קערין ומזרקותיו אונ זייגע שפרענג בּ—ין ומזלגותיו אונ זייגע געפעלאך ומחתותיו אונ זייגע פייער פאנען לכל כליו צו אלע זייגע כלים תעשה נחשת זאלסטו מאכין פון קופער: (ד) ועשית לו אונ דו זאלסט מאכין צו אים מכבר איין זיפ מעשה רשת אזוי ווי אנעץ נחשת פון קופער על אויף זייגע פיר עקין: (ה) ונתתה אותה אונ דו זאלסט געבין זיא תחת אונטער כרכוב המזבח דעם צייכין וואס איז ארום דעם מזבח מלמטה פון אונטען והיתה אונ זיא זאל זיין הרשת דיא נעץ עד

המזבח: ו ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת: ז והובא את בדיו בטבעת והיו הבדים על שתי צלעת המזבח בשאת אתו: ח נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אתך בהר כן יעשו: ס שביעי ט ועשית את חצר המשכן לפאת נגב תימנה קלעים לחצר שש משזר מאה באמה ארך:

ו ותעביד אריחיא למדבחא אריחי דאעי שיטין ותחפי יתהון נחשא: ז ויעל ית אריחוהי בעזקתא ויהון אריחיא על תרין סטרי מדבחא במיטל יתיה: ח חליל לוחין תעביד יתיה כמא די אחזי יתך בטורא כן יעבדון: ט ותעביד ית דרת משכנא לרוח עיבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ שזיר מאה באמין

תו"א וסוכה לח. יומא עב:

רשב"ם

דמים העליונים לתחתונים. וסימנך עולת העוף למעלה חטאת העוף למטה, ובבהמה למפרע חטאת למעלה ועולה למטה. הכל במס' זבחים: (ח) נבוב לוחות. חלול ובן ואיש נבוב ילבב. וכשחונים ממלאים אותו עפר ואח"כ מקריבים עליו:

בעל הטורים

(ח) נבוב לוחות תעשה אותו. נבוב עולה שנים שעד ס' אמות יכולין להוסיף על המזבח: אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים. פי' כחלק אחד וחמשים שבשר הבית כדפרישית לעיל: (ט) קלעים. פי' ר' מנחם

שפתי חכמים

יתירה הוא לתיקון הלשון: ר כדי להקריב עליו קרבנות:

רש"י

סביבו והיה רחבו אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו

הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה אבל סובב להלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על רחבו לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים ושתי אמות הללו קרויים כרכוב ודקדקו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו. ותירץ המתרץ תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלבישו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח נמצא שהמכבר רחב אמה והוא היה סימן לחצי גובהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו וכבש שהיו עולין בו אע"פ שלא פירשו בענין זה כבר שמענו בפ' מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק למדנו שהיה לו כבש כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה ר במקום חנייתן והכבש היה בדרום המזבח מובדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא י' אמות כך מצאתי במשנת מ"ט מדות וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדנוה מן המקרא: (ז) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר: (ח) נבוב לחת. כתרגומו חליל לוחין לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ א' שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן: (ט) קלעים. עשוין

ענין המזבח

ובלילה ולא נשרף מן האש ולא נתך נחושתו. והיה גלול ממים כי לא כבו הגשמים האש שעל עצי המערכה והיה גלול מן הרוח כי לא נלחם הרוח את העשן. והיה המזבח חליל ומלא אדמה שו מזבח אבנים אשר לא הונף עליו ברזל. וכל זה רמז לאדם

דעת זקנים מבעלי התוספות

התם ראיה הכי דגמירי דכל מידי דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע ונבהן של לויים עשר אמות עם הראש ואי"ב לכל הפחות מן הכתף ולמטה היו תשע אמות וגבה המזבח היה תשע אמות בלא הקרנות וכי הוי תרי תלתי מלתחת דהיינו שש אמות אכתי איכא משם עד הארץ שלש אמות דהוי י"ח טפחים אלמא הוי גישא כלו למעלה מעשרה טפחים והשתא קשה היכי מצי מייתי

פירוש לתורת אלהים

בין האלבין מזבח: (ו) ועשית אונ דו זאלסט מאכין בדים שטאנגען צום מזבח בדי שטאנגען פון טענען האלץ וצפית אונ דו זאלסט בדעקין זייא מיט קופער: (ז) והובא אונ עס זאל אריין גיבראכט ווערין את בדיו זיינע שטאנגען בטבעות אין דיא רינגען והיו אונ זיי זאלין זיין הבדים די שטאנגען על אויף צוויי זייטין המזבח פון דעם מזבח בשאת אותו אז מען וועט אים טראגין: (ח) נבוב האיל לוחות טאוולען כלומר ברעטער תעשה אותו זאלסטו מאכין דעם מזבח כאשר אזוי ווי איך וועל דיר דא אויף דעם בארג כן אזוי זאלין זיי טאהן: (ט) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את חצר דאס הויף פון דעם משכן לפאת אין דעם עק נגב פון דרום זייט קלעים אומהיינגען לחצר צום הויף שש פון לייגען משזר

גידרייט

לַפֵּאָה הָאֶחָת׃ י וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ יא וְכֵן לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה אֹרֶךְ וְעַמֻּדָו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ יב וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת־יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה׃

אוּרְכָּא לְרוּחָא חֲדָא׃ י וְעַמּוּדוֹהִי עַשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרִין דִּנְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף׃ יא וְכֵן לְרוּחַ צִפּוּנָא בְּאוּרְכָּא סְרָדִין מְאָה אוּרְכָּא וְעַמּוּדוֹהִי עַשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף׃ יב וּפוּתְיָא דְּדַרְתָּא לְרוּחַ מַעַרְבָא סְרָדִין חַמְשִׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַשְׂרָא וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרָא׃

רשב״ם

ענין יריעות האהל ובחלוקה שנייה פי' קולע אליהם מקלעות ברובים פקעים ענין פיתוח המה. ואני אומר כי יש לומר שאף קלעים של חצר המשכן היו עשוים בענין מקלעות וציורים: (יא) ועמדיו עשרים. לכל

רש״י

כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין כתרגומו של מכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנוקבין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פיאה: (י) ועמדיו עשרים. חמש אמות בין עמוד ש לעמוד: ואדניהם. של ת העמודים נחשת האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה כמין א קונדסין שקורין פלא״ש ארכן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצע וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי״ו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונזי״ש ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב ואיני יודע אם על פני כולן אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שחשוק ל' חגורה שכך מצינו בפילגש בגבעה (שופטים ט) ועמו צמד חמורים חבושים תרגומו חשיקים:

שפתי חכמים

ש כלומר עם רוחב העמוד שהיה אמה וא״ת כיון שלא היה כי אם ה' אמות בין עמוד לעמוד והעמודים לא היו כ״א כ' לא יהי' אלא נ״ה אמות וי״ל דהכי פירושו שהכ' עמודים של צד דרום התחילו במקצוע מזרחית דרומית וכלו לסוף נ״ה אמות. ולסוף מאה אמות במקצוע דרומית מערבית התחילו העשרה עמודים של צד מערב וכלו לסוף מ״ה אמות ולסוף נ' אמות במקצוע מערבית צפונית התחילו הכ' של צפון וכו' לסוף נ״ה אמות. ולסוף מאה במקצוע צפונית מזרחית התחילו הג' עמודים של כתף הא' מהשער וכלו לסוף י' אמה ולסוף ע״ו אמה העמיד עמוד של השער וכלו הד' עמודים של השער בסוף נ' אמות. ולסוף נ״פ אמה התחילו הג' עמודים של כתף השנית וכלו לסוף מ״ה אמה. ולסוף נו״ן היה העמוד של מקצוע מזרחית דרומית (רא״ם) וכן מפרש רש״י בהדיא בסמוך ודו״ק אחריו: ת לא של הקלעים דא״כ הוי ליה למימר ועמודיהם לשון רבים אע״כ הכינוי של עמודיו שב אל החצר ואדניהם שהוא לשון רבים שב אל העמודים הסמוכים לו: א ר״ל לקח עץ אחד ועשה אותו כעין קונדיסין

דעת זקנים מבעלי התוספות

מזבח דהוי תרי תילתי מלתחת והכתי' והיתה הרשת עד חצי המזבח ועשית על הרשת ארבע טבעות נחושת שבהן היה נישא מכלל דלא הוי המזבח מלתחת כי אם חציו. וי״ל דהגמרא מייתי ראיה דגמירי דלא הוי אלא תילתא מלעיל וכ״ש זה שהיה חציו מלעיל ומיהו בלא האי גמירי היה יכול להוכיח דהמוציא מעשרה משוי למעלה חייב מדכתיב ועשית על הרשת וגו' אי נמי שהיה אפשר לומר שהטבעות היו רחבין הרבה עד שלא נשאר למעלה השליש ועל זה הביא האי גמירי וכו':

ענין המזבח

שע״י המזבח האדם ניצול ואינו מקבל נזק בכל ד' יסודות שבו כמ״ש באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה אבא כיתך בעולות. כי כמו שמזבח העולה ניצול מן אש ומים כך ינצל האדם מהם על ידו. וכן המזבח מצילו מן כל הד' מיתות ב״ד מסקילה באבנים

פירוש לתורה אלהים

גידרייט מֵאָה הונדערט איילין די לייננ לַפֵּאָה הָאֶחָת צו דיא איינע זייט: (י) וְעַמֻּדָיו אונ זיינע זיילין עֶשְׂרִים צוואנציג וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין עֶשְׂרִים צוואנציג. כלומר זייערע שוועלין זאלין זיין צוואנציג נְחֹשֶׁת פון קופער וָוֵי די העקלאך הָעַמֻּדִים פון די זיילין וַחֲשֻׁקֵיהֶם אונ זייערע אנגורט כָּסֶף פון זילבער: (יא) וְכֵן אונ אזוי לִפְאַת צו צָפוֹן זייט בָּאֹרֶךְ אין דער לייננ קְלָעִים אומהיינגען מֵאָה אֹרֶךְ הונדערט איילין די לייננ וְעַמֻּדָיו אונ זיינע זיילין עֶשְׂרִים צוואנציג וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין עֶשְׂרִים צוואנציג נְחֹשֶׁת פון קופער וָוֵי די העקלאך הָעַמֻּדִים פון די זיילין וַחֲשֻׁקֵיהֶם אונ זייער אנגורט כָּסֶף פון זילבער: (יב) וְרֹחַב אונ אין דער ברייט פון דעם הויף לִפְאַת אין דער זייט פון מַעֲרָב קְלָעִים אומהיינגען חֲמִשִּׁים אַמָּה פופציג איילין עַמֻּדֵיהֶם אונ זייערע זיילין עֲשָׂרָה צעהן וְאַדְנֵיהֶם אונ זייער שוועלין

יג וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אַמָּה׃ יד וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃ טו וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית
חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עַמֻּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃ טז וּלְשַׁעַר
הֶחָצֵר מָסָךְ | עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה׃ מפטיר יז כָּל־עַמּוּדֵי
הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם
כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ יח אֹרֶךְ הֶחָצֵר

אונקלוס

יג ופותיא דדרתא לרוח
קידומא מדינחא חמשין
אמין: יד וחמש עשרי
אמין סרדין לעיברא
עמודיהון תלתא
וסמכיהון תלתא:
טו ולעיברא תנינא חמש
עשרי סרדין עמודיהון
תלתא וסמכיהון תלתא:
טז ולתרע דרתא פרסא
עשרין אמין תכלא
וארגונא וצבע זהורי
ובוץ שזיר עובד ציור
עמודיהון ארבעה
וסמכיהון ארבעה: יז כל
עמודי דדרתא סחור
סחור מכובשין כסף
ויהון דכסף וסמכיהון
נחשא: יח אורכא דדרתא

תו"א וחמש עשרה. עירובין ב: ארך החצר. שם כג את זבחים נט:

רשב"ם

חמש אמות של פרושה עמוד א': (יד) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף. לצד מזרח בכניסת העזרה שיש

רש"י

(יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם לשון פנים אחור לי אחורים לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כד"א (דברי' לד) הים האחרון ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים לפי ששם הפתח אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית נשאר רחב חלל הפתח בינתים כ' אמה וזהו שנאמר ולשער החצר מסך עשרים אמה וילון למסך כנגד הפתח כ' אמה ארך כרחב הפתח: (יד) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות וממנו לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות וכן לכתף השנית וארבעה עמודים למסך הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקי' ואדני נחשת לכך בא ולמד כאן: (יח) ארך החצר. הצפון והדרום

ענין המזבח

ינצל ע"י מזבח אבנים. משרפה אם ינצל ע"י אש שמזבח אשר תוקד בו. מן הרג בחרב ינצל ע"י המזבח שנאמר בו ולא תניף עליהם ברזל. מן חנק ינצל ע"ד אמרם ז"ל אע"פ שבטלו ד' מיתות ב"ד מ"מ דין ד' מיתות לא בטלו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר וכשם שהמזבח ניצול משטף מי גשמים כך החוטא לשטף מים רבים אליו לא יגיעו:

פירוש לתורת אלהים

שוועלין עֲשָׂרָה צעהן: (יג) וְרֹחַב אונ דיא ברייט הֶחָצֵר פון דעם הויף לִפְאַת אין דער מִזְרָח זייט חֲמִשִּׁים פופציג איילין: (יד) וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אונ פופצעהן איילין קְלָעִים אומהיינגען לַכָּתֵף צו איין זייט עַמּוּדֵיהֶם זייערע זיילין שְׁלֹשָׁה דריי וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין שְׁלֹשָׁה דריי: (טו) וְלַכָּתֵף אונ צו די אנדערע זייט חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה פופצעהן איילין אומ- היינגען עַמּוּדֵיהֶם זייערע זיילין שְׁלֹשָׁה דריי וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין זאלין אויך זיין שְׁלֹשָׁה דריי: (טז) וּלְשַׁעַר אונ צום טויער פון דעם הויף מָסָךְ זאל זיין אפויערהאנג עֶשְׂרִים אַמָּה פון צוואנציג איילין תְּכֵלֶת פון בלאהע וואל מַעֲשֵׂה ווערק רוֹקֵם פון אוועבער עַמּוּדֵיהֶם זייערע זיילין אַרְבָּעָה פיר וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין אַרְבָּעָה פיר: (יז) כָּל עַמּוּדֵי אלע זיילין פון דעם הויף סָבִיב ארום מְחֻשָּׁקִים אנגעגורט כֶּסֶף פון זילבער וָוֵיהֶם זייערע העקלאך כֶּסֶף פון זילבער וְאַדְנֵיהֶם זייערע שוועלין נְחֹשֶׁת פון קופער: (יח) אֹרֶךְ דיא לייננג פון דעם הויף מֵאָה בָּאַמָּה

הונדערט

מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב ׀ חֲמִשִּׁים
בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ
מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ יט לְכֹל כְּלֵי
הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֵדֹתָיו
וְכָל־יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת׃ ס ס ס

אונקלוס

מְאָה בְּאַמִּין וּפוּתְיָא
חַמְשִׁין בְּחַמְשִׁין וְרוּמָא
חֲמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר
וְסַמְכֵיהוֹן דִּנְחָשָׁא׃
יט לְכֹל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא
בְּכֹל פּוּלְחָנֵיהּ וְכָל סִכּוֹהִי
וְכָל סִכֵּי דְּדַרְתָּא
דִּנְחָשָׁא׃ ססס

צ"ו ועי"ו סי' סל"ו סי'. ומפטירין וה' נתן חכמה לשלמה במלכים א' סימן ה'.

רשב"ם

רוחב חמשים אמה מצד זה קלעים וכן לצד השני ומסך עשרים באמצע. הרי חמשים אמות מכוסים: (יח) ורוחב חמשים בחמשים. כיצר החצר ארכו מאה אמה ממזרח למערב שהרי כותל צפוני מאה אמה קלעים. וכן דרומי. ומצפון לדרום חמשים אמה רוחב החצר. ומשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד המשכן על שפת חמישים מן האמצע ונשאר החצר מן המשכן חמשים בחמשים מרובעים ובשלשה רוחות חצר עשרים אמה שהרי ארכו שלשים ונשארו אחריו למערב עשרים מן החמישים של אורך מאה אמה. ורחבו עשרים ונשארו לצד צפון עשרים מן החמישים רוחב וכן לצד דרום: (יט) יתדותיו. הקשורים בקלעים ותוחבין אותן בקרקע שלא ירגזון יריעות מלמטה לכאן ולכאן ברוח:
חסלת פרשת תרומה מיסוד רבינו שמואל:

רש"י

שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. החצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על ב חמשים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בשפת ג' החיצונים של אורך החצר נמצא כלו בחמשים הפנימים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים ג שבמערב ליריעות של אחורי המשכן ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג):
וקמה חמש אמות. גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר היו כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן: (יט) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון ד מקבות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין ה נגרי נחשת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני (ישעיה לג) אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח: חסלת פרשת תרומה

שפתי חכמים

וארכו ו' טפחים: ב דק"ל דמשמע שלא היה ארכו אלא חמשים מדכתיב ורוחב חמשים בחמישים ומתרץ אותו חלק חצר שהיה במזרח שלפני הפתח היתה מרובעת חמשים על חמשים: ג וא"ת והא המשכן היה חללו שלו ל' אמות באורך וי' אמות ברוחב וגם הקרשים היו עוביין אמה וא"כ לא יהיה אלא י"ט אמות ריוח לאחוריו וגם החצר המשכן לא יהיו כ' אלא מ"ט וגם מן הצדדין לצפון ולדרום לא יהיה כ"א י"ט אמות וי"ל שגם העמודים של חצר המשכן היה עוביין אמה כמו עוביין של קרשים והקלעים לא היו תלויין לפנים מן העמודים אלא לחוץ מן העמודים ולכך נקט רש"י החשבון על הקלעים ולא על העמודים: ד כמין פסים: ה כמין כריתים: הסלת פרשת תרומה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) וקמה חמש. משמע שזהו קומת הקלעים. וא"ת למ"ר המזבח היה גבוה עשר אמות א"כ מתחזי כהן ועבודה בידו וי"ל דקומה משפת מזבח ולמעלה והוו להו חמש עשרה אמות. והרב רבי יצחק בר אברהם הקשה קושיא אחרת אם לא היו נבוהי' אלא חמש אמות א"כ לא פתח השער גבוהה כמו פתח היכל של בית עולמים ולכך היה מפרש דודאי קלעים של צפון ודרום ומערב היו גבוהין חמש עשרה אמות והאי וקומה מיירי בקלעים שבמזרח והיה להם גובה חמש אמות יותר מקלעים שאר רוחות וא"כ נכהן עשרים והפתח גבהו עשרים כמו כן:

פירוש לתורת אלהים

הונדערט איילין וְרוֹחַב אונ די ברייט חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים פופציג איילין די לייננ אונ פופציג איילין די ברייט וְקוֹמָה אונ די הייך חָמֵשׁ אַמּוֹת פינף איילין שֵׁשׁ לייגען מָשְׁזָר געדרייט וְאַדְנֵיהֶם אונ זייערע שוועלין נְחֹשֶׁת פון קופער: (יט) לְכֹל צו אלע כֵּלִים פון דעם מִשְׁכָּן בְּכֹל אלע כלים וואס מען האט בדארפט צו זיין ארבעט דאס איז צו נויף שטעלין דעם משכן אדער צו צו ווארפין דעם משכן וְכָל אונ אלע זיינע נעגיל וְכָל יִתְדוֹת אונ אלע נעגיל פון דעם הויף נְחֹשֶׁת זאל אלין זיין פון קופער:

בנין שלמה — **הפטרת תרומה במלכים א סימן ה**

וַה' נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה וגו'. הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה בוֹנֶה וגו'. גאט האט געזאגט צו שלמה המלך די שטוב וואס דו באהעסט אויך דו וועסט

א וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי
שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית

פירוש ע"ט

(א) וַה' נָתַן חָכְמָה אונ גאט האט געגעבן חכמה צו שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כַּאֲשֶׁר אזוי וויא גאט האט גערעט אונ האט אים צו געזאגט וַיְהִי אונ עם איז געוועזן שלום צווישען חירם דער מלך פון צור יבין
אונ

שְׁנֵיהֶם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ: ג וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס: ד וַיְהִי
לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר: ה לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים
בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: ו וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבָּיִת אַבְנֵי גָזִית:
ז וַיִּפְסְלוּ בֹּנֵי שְׁלֹמֹה וּבֹנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ
הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת: ח וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים
שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה:

בנין שלמה

היסטן מיינע מצות, וואס גיהער דער בית המקדש מיט די מצות, **למשל** עס איז אמאהל געוועזן אגרויסער מלך וואס האט געקעניגט אויף פיל מדינות, אין דיא מדינות זענען געוועזן פיל גרויסע שטעט, אונ די מענטשן פון די שטעט האבין זיך געפירט מיט זייער שיינע מדות, אונ דאס מיליטער וואס האבין געדינט פאר דעם מלך זענען געוועזן געטרייא צום מלך אונ צו דיא מדינה, דיא אלע שרים פון דיא שטעט האבין געמשפט ערליך דיא מענטשן פון יעדער שטאט, דער מלך האט געוואהנט אין זיין רעזידענץ שטאט מיט גרויס פערגעניגען, דער רייכסטער פון אלע מדינות פון מלך, האט געמאכט אקרוין פאר דעם מלך וואס אויף דיא קרוין איז געוועזן אויף געמאלט אלע מדינות פון מלך אונ אלע שרים, די קרוין איז געוועזן טייער בייא דעם מלך, ווייל אלע מאן האט ער געזעהן אויף דיא קרוין זיין גאנצע מלוכה, אונ האט שטענדיג געטראכט צו טאהן טובות די מענטשן פון זיינע

פירוש ע"ם

אונ צווישען שלמה המלך ויכרתו אונ האבין ביידע צווישען זיך כורת ברית געוועזן: (ב) ויעל אונ דער מלך שלמה האט אויף געבראכט מס ציננז מכל ישראל פון אלע יודין ויהי המס אונ דער מס האט אזוי פיל אן געטראפין אז מען האט געקאנט פאר דעם געלט דונגען שלשים דרייסיג טויזענד מענטשין: (ג) וישלחם אונ ער האט זייא געשיקט לבנונה אין וואלד עשרת אלפים צו צעהן טויזענד בחודש אין אחודש כלומר זייא זאלין זיך פאר זאמען אין וואלד אחודש חליפות דיא דרייסיג טויזענד האבין זיך אלע חודש געביטען דהיינו לסוף חודש זענען דיא ערשטע צעהן טויזענד אהיים געקומען זענען אנדערע צעהן טויזענד געגאנגען אויף אחודש אין וואלד אונ סוף חודש זענען זיי אהיים געקומען זענען די דריטע צעהן טויזענד געגאנגען אויף אחודש אין וואלד אזוי האבין זיי זיך אלין געביטען אלע חודש איז אוים געקומען חודש יהיו בלבנון אז איטליכען צעהן טויזענד מאן זענען געזעסין איין חודש אין וואלד צוויי חדשים אין דער היים ואדונירם אונ עס איז געוועזן אמענטש וואס האט געהייסין אדונירם איז ער געזעצט געווארין על המס ער זאל גובה זיין דאס ציננז: (ד) ויהי אונ עס איז געוועזן צו שלמה שבעים אלף זיבעציג טויזענד מענטשין נושא סבל וואס האבין געטראגין דיא משא כלומר זייא האבין געטראגין דיא שטיינער פון בארג צו דר שטאט ושמונים אלף אונ אכטציג טויזענד מענטשין חוצב בהר וואס זייא האבין געהאקט שטיינער פון דעם בארג. ורש"י מאכט דיא הונדערט אונ פופציג טויזענד מענטשין זענען אלע גרים געוועזן וואס זייא האבין זיך מגייר געוועזן ווייל זיי האבין געזעהן דיא גדולה פון שלמה המלך: (ה) לבד חוץ משרי פון דיא הארין הנצבים די פקידים וואס זיי זענען געוועזן צו שלמה אשר וואס זיי האבין געהאט צו שאפין איבער דער מלאכה זענען געוועזן שלשת אלפים דריי טויזענד ושש מאות אונ דריי הונדערט הרודים בעם וואס האבין מושל געוועזן איבער דעם פאלק העושים וואס זיי האבין גיטאהן די מלאכה: (ו) ויצו האט דער מלך געשאפט ויסיעו אונ זייא האבין אויס געריסען אבנים יקרות שווערע שטיינער ליסד צו גרונטין הבית דאס הויז כלומר פון דיא שטיינער זאל מען מאכין אגרונד צום הויז אבני גזית דיא שטיינער זענען געוועזן גיטעסעט: (ז) ויפסלו אונ זיי האבין אויס געהאקט די שטיינער פון דעם בארג בוני די בויערס פון שלמה ובוני אונ די בויערס פון חירום והגבלים אונ די אומה וואס מען האט זיי גערופין גבלים ויכינו העצים את זייא האבין אן געגרייט דאס האלץ והאבנים אונ דיא שטיינער לבנות הבית צו באהן דם ביהמ"ק: (ח) ויהי אונ עס איז געוועזן בשמונים שנה וגו' אין פיר הונדערט אונ אכטציג יאהר לצאת צום ארוים גיין די קינדער ישראל פון דעם לאנד מצרים בשנה הרביעית אין דעם פערדין יאהר בחודש זיו אין דעם חודש אייר וואס ווערט גערופין זיו הוא החודש השני דאס איז דער אנדערער חודש פון דעם פערדין יאהר אז שלמה איז אמלך געווארין איבער דיא ישראל

ויבן

ט וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים־
אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃
י וְהָאוּלָם עַל־פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ
עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבָּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל־פְּנֵי הַבָּיִת׃
יא וַיַּעַשׂ לַבָּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים׃ יב וַיִּבֶן עַל־
קִיר הַבַּיִת יָצוֹעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב׃ יג הַיָּצוּעַ
הַתַּחְתֹּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ
בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז
בְּקִירוֹת הַבָּיִת׃ יד וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן־שְׁלֵמָה
מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ׃ טו פֶּתַח הַצֵּלָע
הַתִּיכֹנָה אֶל־כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִּים
יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכֹנָה וּמִן־הַתִּיכֹנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים׃
טז וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גֵּבִים
וּשְׂדֵרֹת בָּאֲרָזִים׃ יז וַיִּבֶן אֶת־הַיָּצוּעַ עַל־כָּל־הַבַּיִת
חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים׃
יח וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר׃ יט הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֺתַי לָלֶכֶת בָּהֶם
וַהֲקִמֹתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
אָבִיךָ׃ כ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃

סוציע קרי °היציע קרי

מדינות , אמאהל האבין אלע מדינות מורד גיוועזן אין דעם מלך , דאס פיליטער מיט זייערע אלצטע האבין ניט געוואלט דינגען צום מלך , דיא שרים האבין ניט געוואלט משפטין דאס פאלק , דאס ערשטע האט דער מלך אראפגענומען פון זיך דיא קרוין אונ האט זיא צו בראכין , מען האט גיפרעגט ביא דעם מלך וואס האסטו דיין געם אויסגילאזין צו דיא קרוין , האט דער מלך גיזאגט דיא גאלד מיט דיא בריליאנטין פון דיא קרוין דארף איך ניט , איך האב גענוג גאלד אונ בריליאנטין דיא פייערקייט פון דיא קרוין איז ביי מיר נאר גיוועזן ווייל אויף איר זענען גיוועזן נעמאהלט מיינע אלע מדינות , איצט אז דיא מדינות האבין אין מיר מורד גיוועזן אונ ווילען מיך ניט פאר אמלך , צו וואס טויג מיר דיא קרוין , ווען איך וועל זעהן דיא קרוין וועט זיך פאר־גרעסערין מיין צער , די ווערטער האט גאט גירעט צום מלך שלמה , דו באהסט פאר מיר אשטוב , צו וואס דארף איך דיין ש״וב , דיא הימלען קענען ניט פארנעמען מיין כבוד , וואס איז דיא שטוב געאכטעט געגין דיא הימלען , נאר ווייל אין די שטוב וועסטו אריין שטעלין דעם ארון הקדש אונ אין דעם ארון הקדש וועט זיין די תורה , וואס אין דיא תורה איז געשריבען מיינע אלע מצות אונ חקים אונ משפטים וואס דיא יודין זאלין טאהן , אז איך וועל אלע טאג זעהן מיין תורה אונ וועל זעהן דיא יודין טוהען וויא אין מיין תורה שטייט , די כהנים טוהען דיא עבודה אין בית המקדש וויא איך האב גיבאטין , דיא שופטים וואס זענען אין יעדער שטאט משפטין דיא יודין וויא איך האב גיבאטין , דאס פאלק האנדלען ערליך איינער מיט דעם אנדערין , וועט זיין דער בית המקדש ביי מיר טייער , ווייל פון די תורה וואס אין דעם בית המקדש וועל איך זעהן דעם פירונג פון אלע יודין וואס זייא טוהען וויא איך האב געשריבען אין די תורה, אבער אז דיא יודין וועלין ניט טאהן וויא אין דיא תורה שטייט , זיי וועלין ניט האלטין מיך פאר אמלך , צו וואס טויג מיר דער בית המקדש , ווען איך וועל זעהן דעם בית המקדש אונ דיא תורה וועט זיך פארגרעסערין מיין צער , דריבער וועל איך גיווים חרוב מאכין דעם בית המקדש :

פירוש ע״ט

ויבן הבית ליי' האט ער געבאהעט דאס ביהמ״ק צו גאט : (ט) והבית אונ דאס ביהמ״ק וואס ער האט געבאהעט איז גיוועזן זעכציג איילין זיין לענג אונ צוואנציג איילין זיין ברייט אונ דרייסיג איילין זיין הייך : (יח) ויהי דבר יי' אל שלמה אונ עס איז גיוועזן די רייד פון גאט צו שלמה אזוי צו זאגין : (יט) הבית הזה דאס הויז וואס די באהעסט בין איך דיר מבטיח אם תלך בחוקותי אז דו וועסט גיין אין מיין גיזעץ אונ מיינע גירעכט וועסטו טאהן אונ דו וועסט היטען אלע מיינע מצות ללכת צו גיין אין זיי והקימותי את בריתי אתך וועל איך גאט מקיים זיין מיט דיר מיינע רייד אשר דברתי וואס איך האב גירעט צו דיין פאטער דוד כלומר איך האב צו גיזאגט צו דיין פאטער דוד כמה הבטחות וועל איך דאס דיר מקיים זיין : (כ) ושכנתי בתוך בני ישראל אונ איך וועל רוהען צווישען דיא ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל אונ איך וועל ניט פאר־לאזין מיין פאלק ישראל :

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה׳ מלך גאות לבש אז מזמור שיר ליום השבת וה׳ מלך יגל״ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא עד היסוד בחינת היום :

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן רבי אליעזר אומר יזה ב׳ הזיות וחכמים [א] פוסלין. ירד לתוכה טל. רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים [ב] פוסלים. נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב. [ג] דיו קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה ואינו צריך לנגב: **ב** נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהם פסולין. חפושית בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא כשפופרת. רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים הדירה והכנה שבתבואה כשרים מפני שאין בהן ליחה:

פרק ט א צלוחית. כלי שנותנים בו מים המקודשים לאחר שהטיל האפר לתוכן קרוי צלוחית. והכלי שנותנים בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בה האפר קרוי שוקת: מים כל שהן. שאין כשרין להזאה: יזה ב׳, שאם מזה אחת שמא אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה ב׳ אי אפשר דליכא בחדא מינייהו מן הכשרים (ה) והזאה אין צריכה שיעור: וחכמים פוסלין. דקסברי ההזא׳ צריכ׳ שיעור ואין מצטרפין ההזאות והלכה כחכמים. ורמב״ם פי׳ יזה ב׳ הזאו׳ ישליכם חוץ לכלי וישאר כשאר מי חטאת כשרים. ופליא׳ היא בעיני דבפרק כל הזבחים בגמ׳ משמע כמו שפרשתי: יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל לעלות כנגד החמה וכן הוא אומר ויהי בבקר ותעל שכבת הטל ואין הלכה כר״א: יערה. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירו׳: יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רשומו ניכר: **ב** ונתבקעו. שלשתהו בתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו או אפי׳ לא נתבקעו אלא שנשתנו מראה המים פסולין: חפושית. תולעת שחורה: בין כך ובין כך. בין נתבקע׳ בין לא נתבקע׳: מפני שהיא כשפופר׳. של קנה חלולה והמים נכנסין מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הלחות שבקרבה: דירה. תולעת שבחטין: כנה. מין תולעת נמי הגדל בתבוא׳: כשרים. אפי׳

(א) דהא אין כאן פסולים אלא כ״ש וס״ל אין ביט׳ וקשה איך אפשר שלא יוכל לחלוק הכ״ש לב׳. תוס׳: [א] פוסלין. מוכרח דמי חטאת היא דמן התורה ברובא בטיל תו׳ עתוי״ט: [ב] פוסלין. דסביר׳ להו דאינו עולה אלא מן הפירות תו׳. הר״ש: [ג] דיו. ביכא איירי דומי׳ דאינך הר״ש. ולהכי א״צ לנגב דלאו משקין נינהו וסני במער׳ דאין נשאר ממנו כלום ואפי׳ נשאר אין מתערב במים מהר״ס. ול״נ דמיירי כלא דיערה תנן ודא״צ לנגב הוא כמ״ש

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה, מים כל שהן דער קריגול וואס אין אים איז גיוועזן געהייליגטע וואסער מיט אש, איז אריין געפאלן גיווארין אין אים אביסול וואסער וואס זענען פסול רבי אליעזר אומר יזה שתי הזיות רבי אליעזר זאגט ער זאל שפריצן אויף דעם טמא צווייא מאהל, איין שפריץ אונ נאך אמאהל אשפריץ וחכמים פוסלין אונ דיא חכמים זאגין דיא וואסער וואס אין קריגול איז פסול צו שפריטצען מיט זיי אויף אטמא ירד לתוכו טל אויב עס איז אריין אביסול טאה אין דעם קריגול רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה רבי אליעזר זאגט ער זאל שטעלין דעם קריגול וואסער גענין דיא זוהן וועט דער טאה ארויף גיין פון דיא וואסער וחכמים פוסלים אונ די חכמים זאגין דער קריגול וואסער איז פסול צו שפריטצען מיט זיי אויף אטמא נפל לתוכה משקין ומי פירות אויב עס איז אריין געפאלין אין דעם קריגול וואסער משקה אדער זאפט פון פירות יערה זאל מען די וואסער פון קריגול אויס גיסען, אונ אויב ער וויל אריין גיסען אין דעם זעלבינגען קריגול אנדערע וואסער מיט אש פון דיא פרה ארומה וצריך לנגב דארף ער דעם קריגול פריער אויס טריקענען דיו אויב עס איז אריין געפאלין אביסול טינט אין דעם קריגול וואסער קומוס וקנקנתום אדער קומוס אדער קנקנתום (דאס איז אזעלכע פארבין) איז אריין געפאלין אין דיא וואסער וכל דבר שהוא רושם אדער אנדערע זאכין וואס מאכין אצייכין יערה זאל מען דיא וואסער פון קריגול אויס גיסען ואינו צריך לנגב אונ מען דארף ניט אפ טריקענען דעם קריגול ווארום אז עס וואלט עפעס געבליבען אין קריגול וואלט מען דערקענט: **ב** נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו אויב אין די וואסער איז אריין געפאלין קעץ מייז אונ זיי זענען געלעגין אין דיא וואסער אזוי לאנג ביז זיי זענען צו שפאלטין גיווארין או שנשתנו מראיהן אדער זיי זענען ניט צו שפאלטין גיווארין נאר דער קאליר פון דיא וואסער איז דורך זייא גיענדערט גיווארין פסולין איז דיא וואסער פסול צו שפריטצען מיט זייא אויף אטמא חפושית אשווארצער ווארעם איז אריין געפאלין אין דיא וואסער בין כך ובין כך סיי ער איז צו שפאלטין גיווארין אין די וואסער אונ סיי ער איז ניט צו שפאלטין גיוועזן אין דיא וואסער פוסלת ווערט די וואסער פסול מפני שהיא בשפופרת ווייל דער ווארעם איז אזוי וויא אדער, אונ דיא וואסער גייען אין אים אריין פון איין זייט אונ גייען ארויס פון די אנדערע זייט, אונ די פייכטקייט וואס אין דעם ווארעם מישט זיך אריין אין די וואסער רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים רבי שמעון אונ רבי אליעזר בן יעקב זאגין הדירה והכנה שבתבואה כשרים אויב אין דיא וואסער איז אריין געפאלין דער ווארעם וואס הייסט דירה אדער דער ווארעם וואס הייסט כנה וואס זייא וואקסין צווישען ד תבואה, אפילו זייא זענען צו שפאלטין גיווארין אין דיא וואסער איז אויך דיא וואסער כשר מפני שאין בהם לחה ווייל זיי האבין קיין פייכטקייט

שתתה

נתבקעו ואין כן הלכה: ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין. משום משקה שבפיהן החוזר והמים והרוק שבפיהן מתערבין (ב): מוצצת. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: מלקת. לוקקת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונ׳ עם המים: אף הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר"א: ד החושב על מי חטאת לשתות ר"א פוסל. דאפסלו להו במחשב׳: בשיטה. האבית לשתות או ליקח ממנה מים לשתות אבל במחשבה

הר"ב: (ב) ר"ל דאפי׳ לר"א דמ"א דהתם כ"ש והכא טובא הר"ש: [ד] העופות. ששתו במים פסולין דארישא קאי. ובשרצים דקתני אינם גרס פוסלין דקאי אשרצים וכ"ה כר"מ: [ה] החושב. כ"ל דפי׳ שאומר דמחשבה ל"מ כמו בשלא לשמן זכמו המחשב לשלוח יד: (ג) שלא הדביק פיו לאבית. הר"ש והר"מ: [ו] שנפסלו כו׳. כספרי יליף

ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין. כל [ד] העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהיא מקיאה (ס"א שהוא מקיא) ר"א אומר אף העכבר: ד [ה] החושב על מי חטאת לשתותן ר׳ אליעזר אומר פסול. רבי יהושע אומר כשיטה. אמר רבי יוסי במה דברים אמורים במים שאינם מקודשים. אבל במים המקודשין רבי אליעזר אומר כשיטה. רבי יהושע אומר בשישתה ואם גרגר כשר: ה מי חטאת [ו] שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים. רבי

גר"ד׳ לא פסל: במים שאינן מקודשין. שמלאן כדי ליתן כהן את האפר ועדיין לא נתן: ר"א אומר בשיטה. והכא לא פסיל להו במחשבה דכיון דמים קדושין הן אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו הלכך לא פסל רבי אליעזר עד שיטה: ר׳ יהושע או׳ בשישתה. מפני משק׳ שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסל להו: ואם גרגר. לשין נגרגרת כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגרונו (ג): כשר. דליכא משקה פיו בתבית. והלכה כרבי יהושע בתרווייהו: ה שלא יעשם תקלה לאחרים. שיגעו בטיט ויטמאו במיטמאת שבו: רבי

ג שָׁתְתָה מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה פְּסוּלִין אויב אַבְּהֵמָה אָדֶער אַחַיָה האָט גֶעטְרוּנְקֶען פוּן דיא וואסער. איז די וואסער פָּסוּל צוּ דיא פָּרָה אֲדוּמָה כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין אַלֶע עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקֶען פוּן די וואסער וֶוערְט דִיא וואסער פָּסוּל, וַוייל בְּהֵמוֹת אוּנ חַיוֹת אוּנ עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקֶען גִיסֶען זֵייא דיא וואסער וָואס זֵייא הָאבִּין אִין מויל צוּרִיק אִין דִיא כֵּלִי, אוּנ די וואסער וָואס זֵיי הָאבִּין גֶעהַאט אִין מויל אִיז דָאךְ אוּים גֶעמִישְׁט גִיוָוארִין מִיט שְׁפֵּייאַכְץ חוּץ מִן הַיּוֹנָה נָאר אַטָּאהֶב אַז זִיא טְרִינְקְט פוּן דיא וואסער אִיז דִיא וואסער נִיט פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצְצָה וַוייל זִיא צִיהְט אִין זִיךְ אַרַיין דיא וואסער אוּנ שְׁפֵּייט נִיט אוּים צוּרִיק כָּל הַשְּׁרָצִים אֵינָם פּוֹסְלִין אַלֶע שְׁרָצִים אַז זֵייא טְרִינְקֶען פוּן דיא וואסער מַאכִין זֵייא נִיט פָּסוּל דיא וואסער חוּץ מִן הַחוּלְדָּה נָאר אַז אַחוּלְדָה טְרִינְקְט פוּן דיא וואסער וֶוערִין דיא וואסער פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלַקֶּקֶת וַוייל זִיא לֶעקְט דיא וואסער מִיט דֶעם צוּנְג, מִישְׁט זִיךְ אוּים די שְׁפֵּייאַכְץ פוּן דֶעם צוּנְג מִיט דיא וואסער רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט אַז אַשְׁלַאנְג טְרִינְקְט פוּן דיא וואסער וֶוערְט אויךְ די וואסער פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקִיאָה וַוייל זִיא בְּרֶעכְט אוּיס די וואסער צוּרִיק אִין דִיא כֵּלִי מִישְׁט זִיךְ אוּיס די שְׁפֵּייאַכְץ מִיט די וואסער רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הָעַכְבָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז אַמויז טְרִינְקְט פוּן דיא וואסער וֶוערְט אויךְ דיא וואסער פָּסוּל: ד הַחוֹשֵׁב עַל מֵי חַטָּאת לִשְׁתּוֹת אַז אֵיינֶער הָאט גֶעטְרַאכְט עֶר זָאל טְרִינְקֶען פוּן דיא וואסער וָואס עֶר הָאט אָן גִישֶׁעפְּט צוּ דיא פָּרָה אֲדוּמָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר פָּסוּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען אִיז שׁוֹין דיא וואסער פָּסוּל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁיַּטֶּה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר בֵּייגְט אֵיין דִיא כֵּלִי צוּם טְרִינְקֶען וֶוערְט שׁוֹין דִיא וואסער פָּסוּל אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען, אָבֶער מִיט דֶעם טְרַאכְטִין אַלֵיין וֶוערְט נִיט פָּסוּל דִיא וואסער אָמַר רַבִּי יוֹסֵי רַבִּי יוֹסֵי הָאט גִיזָאגְט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים וֶוען זֶענֶען דִי רֵייד גִיזָאגְט גִיוָוארִין וָואס רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קְרִיגֶען בְּמַיִם שֶׁאֵינָן מְקוּדָּשִׁים נָאר בַּיי וואסער וָואס מֶען הָאט אָן גִישֶׁעפְּט מֶען זָאל אויף זֵיי אַרויף שִׁיטֶען די אַשׁ, אָבֶער זֵייא זֶענֶען נָאךְ נִיט גֶעהֵיילִיגְט גִיוָוארִין מֶען הָאט נָאךְ נִיט אַרויף גֶעשָׁאטִין אויף זֵיי דִיא אַשׁ אֲבָל בְּמַיִם הַמְקוּדָּשִׁים אָבֶער אַז מֶען הָאט שׁוֹין דיא וואסער גֶעהֵיילִיגְט מֶען הָאט שׁוֹין אַרויף גֶעשָׁאטִין אויף זֵייא דִי אַשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כְּשֶׁיַּטֶּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז עֶר וֶועט אֵיינְבֵּייגִין דִי כֵּלִי צוּם טְרִינְקֶען פוּן אִיר וֶוערְט שׁוֹין דִיא וואסער פָּסוּל, אָבֶער מִיט טְרַאכְטִין אַלֵיין וֶוערְט נִיט פָּסוּל דִיא וואסער רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁיִּשְׁתֶּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר וֶועט טְרִינְקֶען פוּן דִיא כֵּלִי וֶוערְט דִיא וואסער פָּסוּל, וַוייל דִי שְׁפֵּייאַכְץ פוּן מויל וֶוערְט אוּיס גֶעמִישְׁט מִיט די וואסער וְאִם גִּרְגֵּר אוּנ אויבּ עֶר הָאט נִיט גֶעהַאלְטִין דִיא מויל בַּיי דִיא כֵּלִי, נָאר עֶר הָאט אַרַיין גֶעגָאסִין דִיא וואסער אִין הַאלְדְז כָּשֵׁר דִיא אִיבֶּערִיגֶע וואסער וָואס אִין דִי כֵּלִי אִיז כָּשֵׁר: ה מֵי חַטָּאת וואסער וָואס מֶען הָאט אִין זֵיי אַרַיין גֶעשָׁאטִין דִיא אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה שֶׁנִּפְסְלוּ אויבּ זֵיי זֶענֶען פָּסוּל גִיוָוארִין לֹא יְגַבְּלֵם בְּטִיט טָאר מֶען זֵיי נִיט קְנֶעטִין מִיט לֵיים שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂם תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים עֶר זָאל נִיט מַאכִין אַשְׁטְרוֹיכְלוּנְג פַאר אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין, טָאמֶער וֶועט אֵיינֶער אָן רִירֶען דִיא לֵיים וֶועט עֶר טָמֵא וֶוערִין, אוּנ עֶר וֶועט נִיט וִויסֶען אַז עֶר אִיז טָמֵא וֶועט עֶר מַאכִין פִיל שָׁאדִין מִיט זַיין טוּמְאָה רַבִּי

יהודה אומר בטלו. בטיט ותו לא מטמאו מאחר שגבלן: מעט לעת. אם שחטה בתוך מעט לעת של שתיה אבל שהת' ספי מהכי נתעכל במעיה: רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שחט' בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כרבי יהודה בתרוייהו: ן מי חטאת. במקודשין איירי אבל מים שאין מקודשין שרי כדקתני סיפא: אפר חטאת. אפי' אפר עצמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזור משום מעשה שהיה

יהודה אומר בטלו. פרה ששתה מי חטאת [ז] בשרה טמא מעת לעת. רבי יהודה אומר [ח] בטלו במעיה: ן מי חטאה ואפר חטאת לא יעבירם בנהר [ט] ובספינה. ולא ישיטם על פני המים. ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר והוא הטהור לחטאת ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת ובמים שאינם מקודשין: ז אפר כשר שנתערב באפר מקלה. הולכין אחר הרוב. לטמא ואין מקדשין בו. ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן:

באדם א'[ש]שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת תחוב בקרקעית' של ספינה (ד): ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה: וכן לא יעמוד בצד זה. של נהר: ויזרקם לצד השני. דגם זה דמי קצת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו (ה): במים. עם מי חטאת שבידו (ו): עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים ואינו חושש. וכן נושא בידו. או משיטו על פני המים: כלי שהוא טהור. לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד לא על האדם והכלים הטהורים ומים שאינן מקודשים: ז אפר כשר. אפר פרה הכשר להזא': שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה מטמא אם רוב אפר מקלה אינו מטמא (ז): ואין מקדשין בו. אפי' רוב אפר חטאת אין מקדשין בו הואיל ונתערבו בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: ר"א מקדשין כולן. דסבר רבי אליעזר לא בעי' שיעורא בהזא' וא"א דליכא פורתא מאפר חטאת ואין הלכה כר"א:

לנו: [ז] בשרה כו'. אבל אדם וכלים לא. דאין מטמאין אלא טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין: [ח] בטלו. ואפי' טומאה קלה לא מטמאי דפוי משקה סרוחה גמרא. ועתוי"ט: [ט] ובספינה. כלומר וכשהוא בספינה: (ד) והאהילו עליו ונטמאו רש"י: (ה) וגם על הגשר מותר דכארעא סמיכתא הוא והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה רש"י: (ו) או אפר פרה הר"מ: (ז) במגע אבל בטמא

יהודה אומר בטלו רבי יהודה זאגט דיא וואסער ווערט בטל אין דיא לייב, איז דיא לייב ניט מטמא פרה ששתה מי חטאת אויב איינער האט געהאט וואסער וואס אין זייא איז געוועז אש פון דיא פרה ארומה אונ דיא וואסער איז פסול געווארין אונ אקוה האט געטרונקען פון דיא וואסער בשרה טמא מעה לעת אויב מען האט די קוה געשאכטין איירער עס איז געוועז אמעת לעת פיר אונ צוואנציג שעה ווי זיא האט געטרונקען דיא וואסער, איז דיא פלייש טמא רבי יהודה אומר בטלו במעיה רבי יהודה זאגט דיא וואסער איז בטל געווארין אין אירע גידערים, דריבער אפילו מען האט די קוה געשאכטין אין די פיר אונ צוואנציג שעה פון דער צייט וואס זיא האט געטרונקען די וואסער איז אויך ניט טמא די פלייש, אבער אז מען האט איר געשאכטין נאך דיא פיר אונ צוואנציג שעה וויא זיא האט געטרונקען דיא וואסער האלטין אלע אז די פלייש איז ניט טמא: ן מי חטאת וואסער וואס מען האט אין זייא אריין געשאטין דיא אש פון דיא פרה אדומה ואפר חטאת אונ אש פון דיא פרה ארומה אן וואסער לא יעבירם בנהר ובספינה טאר מען זייא ניט פירען אין אשיף איבער אוואסער ולא ישיטם על פני המים אונ מען טאר זייא ניט מאכין שווימען אויף דעם וואסער ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה אונ ער זאל ניט שטיין אויף דער זייט וואסער אונ אריבער ווארפין דיא אש אדער דיא וואסער מיט די אש אויף דיא אנדערע זייט וואסער אבל עובר הוא במים עד צוארו אבער ער מעג גיין מיט דיא פיס אין וואסער ביז צום האלדז אונ ער טראגט אין האנט די אש פון דיא פרה ארומה אדער דיא וואסער מיט דיא אש פון דיא פרה ארומה עובר הוא הטהור לחטאת דער מענטש וואס איז געווארין טהור צו בשעפטיגען זיך מיט דיא פרה ארומה מעג ער זיך אריבער שיפען אדער אריבער שווימען אויף דעם וואסער ובידיו כלי ריקם הטהור לחטאת אונ ער מעג האלטין אין האנט אליידיגע כלי וואס זיא איז טהור אריין צו גיסען אין איר וואסער מיט אש פון דיא פרה ארומה ובמים שאינן מקודשים אונ אפילו אין דיא כלי איז דא וואסער וואס זייא זענען אנגעגרייט מען זאל אין זיי אריין שיטען דיא אש פון די פרה ארומה נאר מען האט נאך ניט אריין געשאטין דיא אש, מעג ער דיא כלי מיט דיא וואסער אויך האלטין אין האנט, אונ מעג דיא ליידיגע כלי אדער דיא כלי מיט דיא וואסער אריבער שיפען אדער אריבער שווימען אויף דעם וואסער: ז אפר כשר דיא אש פון דיא פרה ארומה שנתערב וואס איז צו מישט געווארין באפר מקלה מיט דיא אש פון קוימען הולכין אחר הרוב לטמא גייט מען נאך דיא מערערע צו מטמא זיין, אויב די אש פון די פרה ארומה איז מער ווי די אש פון קוימען איז טמא דער וואס רירט אן די אש, אונ אויב די אש פון קוימען איז מער וויא דיא אש פון די פרה אדומה איז טהור דער וואס רירט אן דיא אש ואין מקדשין בו אבער מען טאר ניט היילינען מיט דיא צומישטע אש דיא וואסער, אפילו די אש פון די פרה ארומה איז מער ווי דיא אש פון קוימען רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט מקדשין בכלן מען זאל אריין שיטע די גאנצע אש אין די וואסער, איז דאך דא אי

די

ח מי חטאת שנפסלו. מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו. נטמאו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוין לקדש מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו:

ח מי חטאת שנפסלו. כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת: מטמאין. את האדם: הטהור לתרומה. בין שנגע בהן בידיו. בין שנגע בגופו. דכמה חטאת כשרים חשיבי וטומאה זו דרבנן הוא דמדאורייתא כיון שנפסלו פרחה מהן טומאתן החמור' משום הכי תנן מטמאין את האדם הטהור לתרומה דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: ואת הטהור לחטאת לא בידיו. כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין בגופו דכמי חטאת כשרים חשיבי ונהי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן טמא לכל מילי לחטאת מיהא טהור (ח): נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים אבל: את הטהור לחטאת. מטמאים אותו אם נגע: בידיו. דכיון דנטמאו לא גריעי משאר אוכלים ומשקים דמטמאים את הידים וקיימא לן דבטהרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נטמא גופו (ט): ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש. הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו: מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדין כל שאר מי חטאת הכשרים ואין מטמאים: הטהור לחטאת. שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע בהן אלא לאחר טומאו' לא לטהרת מי חטאת:

משנה גמרא: (ח) ר"ל לקחת המילוי ולקדש ולהזות הר"מ: (ט) פי' שצריך להטביל ידיו. אבל לא בידיו כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידיו בין בגופו. דלענין זה לא חשיבי כמשקים טמאים. הר"ש:

די וואסער דיא אש פון דיא פרה אדומה אויף: ח מי חטאת שנפסלו וואסער וואס אין זייא איז דא אש פון דיא פרה אדומה אפילו זייא זענען פסול גיווארין, פון דעסטוועגין מטמאין את הטהור לתרומה אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה בידיו סאיי ער האט אן גערירט די וואסער מיט די הענט ובגופו אונ סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גוף איז ער אלץ טמא צו תרומה ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט די וואסער מיט די אש וואס זענען פסול גיווארין סאיי ער האט אן גערירט מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף ווערט ער ניט טמא צו דיא פרה אדומה ווער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא, אונ ער מעג ארויף שיטען אש אויף וואסער צו הייליגען זייא) נטמאו אויב די וואסער מיט די אש איז טמא גיווארין מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה, סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גוף ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט מיט די הענט דיא וואסער וואס זענען טמא, איז ער טמא צו דיא פרה אדומה, אבער אז ער האט אן גערירט מיט זיין גוף די וואסער וואס זענען טמא ניט מיט די הענט איז ער טהור: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש אויב ער האט ארויף גישאטין אש פון דיא פרה אדומה אויף אזעלכע וואסער וואס זענען פסול צו די אש פון די פרה אדומה מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש איז ער טמא צו תרומה סאיי ער האט אן גערירט מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש, סאיי ער האט אן גערירט מיט דיא הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף, איז ער ניט טמא צו דיא פרה אדומה, נער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא אונ ער מעג ארויף שיטען כשרה אש אויף כשרה וואסער צו הייליגען זייא:

רש"י　　**גמרא** נדה דף י"ז ע"א

מילא פרהבא. קוטו"ן נתוך שהיא לבן נראית בו טיפ' כחרדל ליסגא אחרינא לגמר נקי ורך: פקולין. קוטו"ן:

ובודקין מטותיהן במילא פרהבא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך

ובודקין מטותיהן במילא פרהבא די ווייבער פלעגין פארשפרייטין אין די בעטין ליליכער פון ווייסע לייגוואנד, אויב עס וועט זיין אויף דעם לייליך אפלעק פון נדה וועלין זייא דאס באלד דער זעהן מסייע ליה לשמואל דאס איז אראיה צו דעם דין וואס שמואל האט גיזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך מען טאר ניט בעזוכין דאס בעט אויב עס איז דא אפלעק פון נדות נאר אז דער לייליך איז פון ווייסע לייגוואנד אדער

פון

אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמא ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה איני והא תנא דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואי בעית אימא הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי הא בשחקי:

דכי הואי התם. בא"י: בערבי שבתות. זמן עונת פרושים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת: שחקי דכיתנא. בגדים בלויי' של פשתן. ולא בפשתן שאינו לבן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לבן: שחקים. לבנים יותר מן החדשים:

הא בחדתי הא בשחקי. תימה דבפרק קמא דשבועות (דף ז) גבי שאת כלמר לבן סנייה לה בקרום ביצ' מפרש כמו גלימא דכיתנא ושחקים משמע שהחדש לבן מן הישן וי"ל דהתם בגלימא שאין רגילות לכבס והכא בחלוק וכיולא בו שמכבסין תדיר ועוד י"ל דהתם לענין חשיבו' מיירי כי הנך דלעיל כגון צמר מלכא וריש גלותא:

פון ווייסע וואל רייניגע און ווייכע. אויב אויף אזוי אלייליך מען געפינט ניט אפלעק, איז דיא אשה טהור, ווארום אז עס וואלט געוועזן אפלעק אפילו דער קלענסטער פלעק וואלט מען אים געזעהן אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמי האט רב געזאגט ווען איך בין געוועזן אין ארץ ישראל האב איך געהערט ערב שבת פלעגט מען זאגן ואוים רופן ווער דארף אנוייסין לייליך מיט ברויט ולא ידענא מאי קאמרי און איך האב ניט געוואסט וואס זיי זאגן, איצט ווייס איך שוין, ווייל שבת ביינאכט איז די צייט וואס תלמידי חכמים בהעפטין זיך מיט זייערע ווייבער, דריבער האט מען אויסגערופן ווער וויל קויפן אנוייסין לייליך מיט ברויט, דאס ווייב ווערט גערופן ברויט אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה רבא האט געזאגט אלטע פלאקסענע קליידער איז גוט אוים צו שפרייטין אין בעט מען זאל קענען זעהן אויב עס איז דא אויף זייא אפלעק פון נדות. פרעגט דיא גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא תנא דבי מנשה דיא תלמידים פון רבי מנשה האבין געלערנט אז בודקין את המטה מען טאר ניט אויסשפרייטין אין בעט לא בעד אדום ניט ארויטין לייליך ולא בעד שחור און ניט אשווארצין לייליך, ולא בפשתן און ניט אלייליך פון פלאקס אלא בפקולין או בצמר נקי ורך נאר מיט אליינווענדענעם לייליך אדער מיט אלייליך פון ווייכע וואל רייניגע, זעהן מיר דאך אז איין פלאקסענעם לייליך טאר מען ניט אויסשפרייטין אין בעט פון אאשה, ענטפערט דיא גמרא לא קשיא עס איז קיין קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא אלייליך פון פלאקס מעג מען אויסשפרייטין, קליידער פון פלאקס טאר מען ניט אויסשפרייטין ואי בעית אימא אויב דו ווילסט וועל איך דיר זאגן הא והא במאני דכיתנא ביידע שמועסין פון פלאקסענע קליידער הא בחדתי הא בשחקי מיט נייע פלאקסענע קליידער טאר מען ניט אויסשפרייטין, און מיט אלטע פלאקסענע קליידער מעג מען אויסשפרייטין, ווייל אלטע פלאקסענע קליידער געוואשענע זענען ווייסער וויא נייע פלאקסענע קליידער געוואשענע:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

תאנא בהאי יומא דאורייתא מתעטרא ביה מתעטרא בכלא בכל אינון פקודין בכל אינון גזרין ועונשין בשבעין ענפין דנהורא דזהרין מכל סטרא וסטרא. מאן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשא קיימין בגו אילנא כלהו ענפין בהו אחידן. מאן חמי אינון תרעין דמתפתחן בכל סטר וסטר כלהו מזדהרין ונהרין בההוא נהורא דנפיק ולא פסק קל כרוזא נפיק אתערו קדישי עליונין אתערו עמא קדישא דאתבחר לעילא ותתא אתערו חדוותא לקדמות מאריכון אתערו בחדוותא שלימתא אזדמנו בתלת חדוון דתלת אבהן אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדוותא דכל חדוותא. זכאה חולקכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא הוא ירותא לכון מכל עמין עעכו"ם ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

ארז"ל כל הכועס אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכו' מנלן ממשה ואלישע וכו' ואמר ליה אליהו ז"ל לרב יהודה

אמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין געזאגט כל הכועס אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממני דער מענטש וואס איז אין כעס אויב ער איז אתלמיד חכם ווערט דיא חכמה אפגענומען פון אים מנלן ממשה ואלישע דאס ווייסין מיר פון משה רבינו און פון דעם נביא אלישע, ווען משה רבינו איז בייז געווארין איז פון אים פארגעסין געווארין אדין, און ווען אלישע איז בייז געווארין איז פון אים אפגענומען געווארין דיא נבואה ואמר ליה אליהו זכרונו לברכה לרב יהודה אליהו הנביא האט געזאגט

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' שבת פרק ו'

(א) אומר ישראל לעובד כוכבים ומזלות בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי

(א) אומר ישראל לעכו"ם בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים איזר מעג זאגן צו עכו"ם אים שבת ער זאל ארויף גיין אויף אבוים אום שבת אדער ער מעג זאגן צום עכו"ם אום שבת ער זאל שווימען אויף דעם וואסער אום שבת כדי

להביא לו שופר או סכין למילה או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל ביוצא בזה: (ב) הלוקח בית בא"י מן העכו"ם מותר לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב א"י לא גזרו בדבר זה ובן הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא בא"י לדבר זה:

לא תרתח ולא תחטא ובזוהר פרשת תצוה אי בר נש כעים עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא למשרי באתרא סטרא אחרא ודא איהו בר נש דמריד במריה ואסור לאתקרבא בהדיה ודא איהו טורף נפשו באפו וכו' דטריף נפשי' ואשרי באתרה אל זר וכו' כי במה נחשב הוא ע"ג איקרו ומאן דאשתעי עמיה כאלו אתחבר לע"ג ממש דע"ג ממש שריא בגוי' ואסור לאסתכלא באנפוי ועליה כתיב אל תפנו אל האלילים וע"ד כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך וכל מסאבין אתדכיין בר מהאי בגין דמסאיב גופא מגיו ומבר ונפשא כולא מסאיב ואפי' כד אתי בר נש ועקר להסוא זר מגוי' מכל וכל לעלמין ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא ההיא קדישא דנשמתא קדישא עליה כדין ולואי דאתקדש דכיון דערקת מניה זמנא חדא כמה יעביד בר נש עד דתיתוב לאתראה:

להביא לו שופר או סכין למילה ער זאל ברייננען פון בוים אדער פון דיא אנדערע זייט טייך אשופר צום בלאזין ראש השנה אדער אמוהל מעסער צו מל זיין אקינד או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער אדער ער מעג זאגין צום עכו"ם אום שבת ער זאל ברייננען ווארעמע וואסער אום שבת פון איין הויף אין אנדערין הויף וואס דיא הייפין האבין ניט געמאכט אעירוב צו זאמען, אונ מיט די וואסער וועט ער באדין אקליין קינד וואס האט צער פון די מילה וכן כל ביוצא בזה אונ נאך אזעלכע זאכין וואס מען מעג זאגין צו עכו"ם ער זאל טאהן אום שבת: (ב) הלוקח בית בארץ ישראל מן העכו"ם מותר לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת אז איינער האט געקויפט אשטוב אין ארץ ישראל פון אכנעני מעג ער זאגין צום כנעני ער זאל שרייבין אפילו אום שבת אז ער האט אים פארקויפט די שטוב דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם זאגין א־עכו"ם ער זאל טאהן אמלאכה אום שבת האבין נאר די רבנן געאסרת ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה אונ וויל ארץ ישראל זאל בעוואהנט ווערין מיט יודין האבין די רבנן ניט געאסרת צו זאגין דעם עכו"ם ער זאל שרייבין אפילו אום שבת ער פארקויפט דעם יודין דיא שטוב וכן הלוקח בית מהם בסוריא אונ אז איוד קויפט אשטוב פון עכו"ם אין סוריא, מעג אויך דער יוד זאגין צום עכו"ם ער זאל שרייבין אפילו אום שבת אז ער פארקויפט אים דיא שטוב שסוריא בארץ ישראל לדבר זה ווארום סוריא האט דעם דין וויא ארץ ישראל צו דיא זאך:

גיזאגט צו רב יהודה לא תרתח ולא תחטא זאלסט ניט בייז ווערין וועסטו ניט זינדיגען ובזוהר פרשת תצוה עס שטייט אין זוהר אין דיא סדרה תצוה אי בר נש כעים עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא למשרי באתרא סטרא אחרא אויב דער מענטש איז אין כעס גייט אוועק פון אים זיין נשמה די הייליגע וואס ער האט פון הימעל, אונ אויף דעם ארט פון די נשמה קומט ארוח טומאה ואלעבונג פון טומאה ודא איהו בר נש דמריד במריה אונ דאס איז דער מענטש וואס האט געזינדיגט געגין גאט ואסור לאתקרבא בהדיה אונ מען טאר ניט גינענען צו אים ודא איהו טורף נפשו באפו דאס איז דער מענטש וואס האט ארויס גענומען פון זיך זיין נשמה מיט זיין כעס דטריף נפשיה ואשרי באתרה אל זר ער האט פון זיך ארויס גענומען זיין נשמה אונ האט געמאכט רוהען אויף איר ארט אפרעמדין גאט כי במה נחשב הוא ווארום מיט וואס איז ער גירעכענט עבודת אלילים אקרי ער ווערט גערופין עכו"ם ומאן דמשתעי עמיה כאלו אתחבר לעבודת אלילים ממש אונ דער מענטש וואס שמועסט מיט אים איז גלייך ווי ער וואלט זיך בהעפט צו דיא עכו"ם דעבודה זרה ממש שריא בגויה ווארום אין אים רוהט דיא עבודה זרה ואסור לאסתכלא באנפוי אונ מען טאר ניט קוקען אין זיין פנים ועליה כתיב אל תפנו אל האלילים אויף אים זאגט דער פסוק איר זאלט אייך ניט קערין צו דיא עבוים ועל דא כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך אויף דעם זאגט דער פסוק דו זאלסט דיר ניט מאכין אגיגאסענעם גאט [גיגאסין פון אמאטריאל] וכל מסאבין אתדכיין אלע וואס ווערין טמא קענען ריין ווערין פון זייער טומאה בר מהאי נאר דער מענטש קען ניט ריין ווערין בגין דמסאיב גופא מגיו ומבר ווייל ער האט מטמא גיוועזן זיין גוף פון אינווייניג אונ פון אויסווייניג ונפשא כולא מסאיב אונ דיא נשמה אין גאנצין איז טמא ואפילו כד אתי בר נש ועקר להאי זר מגויה מכל וכל לעלמין אונ אפילו דער מענטש וועט קומען אונ וועט אויס־רייסין דיא עבודה זרה פון אינווייניג אין גאנצין אויף אייביג ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא ההיא קדושה דנשמתא קדישא עליה אונ נאכדעם וועט ער זיך טמריח זיין ער זאל זיך הייליגען אונ ער זאל צוריק ארויף ציהען דיא הייליגע נשמה אויף זיך כדין ולואי דאתקדש הלואי זאל ער דאמאלס געהייליגט ווערין דכיון דערקת מניה זמנא חדא ווייל די נשמה איז שוין איין מאהל פון אים אנטלאפין כמה יעביד בר נש דיתיתוב לאתרהא וועט שוין דער מענטש דארפין פיל תשובה טאהן ביז די נשמה זאל צוריק קומען אויף איר ארט:

(לד) מבואר במדרש הנעלם כי כל תיבה שבקריאת שמע מרפאת אבר אחד, ע״כ צריך לדקדק מאוד בקריאתה כמי שמונה מרגליות לבל יפיל תיבה אחת ארצה בערבוב מחשבה אחרת:

(לה) האר״י ז״ל היה משים הציצית בידו השמאלית נגד החזה עד ואמונתו לעד קיימת, ואף כי הטעם נפלא ואין שוה להבין לכל אדם על כל זה יעשה כן כל אדם:

(לו) אמת ויציב וכו׳ כל זה קאי אתיבת הדבר הזה שאומר אח״כ כן הוא מבואר בתוספת פ״ק דברכות, ומאבודרהם נראה שאמת ויציב קאי אמה שאמר לפני זה אני ה׳ אלהיכם, ותיבת ומתוקן וכו׳ קאי אהדבר הזה, ועי״ז נדפס בסידורים פסיק בין ואדיר למתוקן, אבל העיקר נ״ל כדעת התוספת כנזכר:

(לז) מהרי״ל היה עומד להתפלל י״ח ברכות כשהגיע לתהלות לאל עליון ולא קודם:

(לח) דע כי דעת הזוהר שלא להפסיק כלל בין גאולה לתפלה וכן דעת הפוסקים הראשונים שלא לומר תיבת אמן אחר גאל ישראל שלא להפסיק, אבל הטור כתב דשרי לענות אמן ולא עוד אלא דמצוה לענות, וכן כתב רמ״א בש״ע, ודע כי המגיד שנתגלה לב״י החזיק לו טובה על זה שכתב בש״ע שלו שלא לומר אמן והשיג אבעל הטורים, וכן ראוי לנהוג וישר הוא ואין לשנות, ובכתבי האר״י ז״ל כתוב אין לענות אמן אחר גאל ישראל כי אין להפסיק בין גאולה לתפלה, כי היא אש עד אבדון תאכל ח״ו:

(לט) בנין דא צריכין אנו להודיע טעות הרבה בני אדם אפילו לומדים שעושים כן שממתינים בגואלנו ה׳ צבאות עד שמסיים ש״ץ גאל ישראל ועונין אמן ואחר כן אומרים גואלנו וכו׳ להסמיך גאולה לתפילה והוא טעות גדול שהרי מכי מתחיל יוצר אור עד סוף י״ח ברכות אסור להפסיק בשום דבר בעולם אפילו דבר שבקדושה זולת לקדיש וקדושה וברכו ואמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפלה והרי הוא עומד עכשיו באמצע הפרק דהיינו באמצע הברכה שאחר ק״ש שהיא אמת ויציב שמסיימת גאל ישראל ואם כן האיך מפסיק באמן דגאל ישראל שאינו רשאי להפסיק לשום אמן כי אם להנזכר לעיל:

(מ) מבואר בזוהר המתפלל י״ח ועיניו אינם סגורות שאינו זוכה לראות פני השכינה קודם מיתתו כמו כל בר ישראל זכאי, ואם מתפלל מתוך הסידור הוי כמו עיניו סגורות וכמו שכתוב בספר מטה משה:

נעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א
למרן החיד"א זלל"ה

אחר תפלה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזהר והאיש הירא ה"ק נתן ולא יעבור כי הוא תועלת עצום לנפשו קרי"ה נאמנה הזאת נעמי וגם ילמוד תנ"ך בתרגום כמ"ש האר"י ז"ל ושם ימצא הכל מוכן אמנם יש בו טעויות הרבה וצריך להבין ולהרגיש הטעות ובנביאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכונות הכתובים שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שבראש הס'

(ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד):

נעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוהר' ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל .

שער השובבים דרוש א

והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשארו שם וכו'. ע"כ בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר „יוסף לחק" מהצדיק הגדול רבי **חיד"א** תלמידו של ר' **חיים** אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו'.